

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ
ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА, ПРОЦЕСУ
ТА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**БЕЗПЕКА ДИТИНИ: ПРАВОВИЙ,
ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ, ОСВІТНІЙ
ТА ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВИМІРИ**

*Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції*

(м. Дніпро, 19 жовтня 2023 року)

Дніпро
2023

УДК 342.9+351.7

Б 39

*Ухвалено до друку та поширення через
мережу Інтернет науковою радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 3 від 15.11.2023)*

Б 39 Безпека дитини: правовий, організаційний, психологічний, освітній та інформаційний виміри : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 19 жовт. 2023 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 254 с.

ISBN 978-617-8035-67-9

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Безпека дитини: правовий, організаційний, психологічний, освітній та інформаційний виміри», у роботі якої взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищої освіти вишів і наукових установ України, а також фахівці-практики правоохоронних органів. Тематика публікацій охоплює актуальні проблеми превентивної діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції, її педагогічні та психологічні аспекти.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих закладів вищої освіти, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

*Матеріали подано в редакції авторів тез.
Оргкомітет не несе відповідальності
за їхній зміст та автентичність.*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

к.ю.н., доц. **І. Луговий** (голова); к.ю.н. **О. Камишанський** (заст. голови); д.ю.н., проф. **А. Собакарь**; д.ю.н., доц. **Р. Опацький**; д-р філос. **К. Пісоцька**.

ISBN 978-617-8035-67-9

© ДДУВС, 2023

© Автори, 2023

З М І С Т

Барчук А. Правові аспекти подолання дискримінації та стигматизації ЛГБТ+ осіб у молодіжному середовищі	10
Байбарза Д. On the question of violation of the basic rights of children in the conditions of martial law	14
Береда М. Цифрова безпека дитини в інформаційному середовищі	16
Блохіна О. Адміністративна відповідальність неповнолітніх у період дії воєнного стану в Україні	19
Богоніс В. Окремі повноваження Національної поліції України щодо примусової евакуації дітей	22
Бугаєнко Т. Безпечне середовище освітнього процесу в умовах воєнного стану	24
Валєєв Р. Застосування моделі змішаного навчання «ротація станцій» під час проведення навчальних занять в умовах захисного укриття та бомбосховища	27
Виришев О. Вплив воєнного конфлікту на фізичне та психічне здоров'я дітей: заходи захисту та реабілітації	31
Вобленко В. Захист прав дітей в Україні в умовах дії правового режиму воєнного стану	33
Ворона Д. Щодо доцільності імплементації міжнародного досвіду у сфері захисту прав дітей	37

Воронін А.

Адміністративно-правове забезпечення
у сфері протидії кібербулінгу серед дітей 39

Воронін А.

Міжнародний досвід у сфері протидії кібербулінгу
щодо дітей в інформаційному середовищі 41

Глян Т.

Особливості відповідальності неповнолітніх
за пошкодження державного та комунального майна 43

Гнатенко О.

Безпека дітей під час воєнного стану 47

Годзенко О.

Історичні передумови нормативно-правового регулювання захисту
прав дітей, зокрема за умов дії особливих правових режимів 49

Горобець В.

Поліцейська діяльність у сфері захисту дітей в Україні:
проблеми та перспективи вирішення 51

Гриб Б.

Профілактика, запобігання та протидія домашньому
насильству: сучасний зарубіжний досвід 54

Девяткіна Н.

Аналіз законодавства та практики забезпечення прав дітей
на медичний захист в Україні: проблеми та перспективи 56

Дрок І.

Види суб'єктів адміністративного
правопорушення у справах про булінг 58

Дуняшенко О.

Захист прав та інтересів дітей в Україні – актуальна проблема,
зокрема в умовах воєнного стану 61

Дуняшенко О.

Сфера захисту прав дітей у міжнародному форматі 64

Дуняшенко О.

Домашнє насильство як соціальна проблема.

Реагування поліцейських на факти вчинення домашнього насильства 67

Дусяк О.

Нормативно-правове забезпечення роботи з неповнолітніми

в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України 70

Єдаменко Є.

Безпечне середовище освітнього процесу як складова

ахисту прав дитини в умовах воєнного стану 73

Жданова К.

Превентивні заходи щодо запобігання поширенню агресивно

спрямованих субкультур у підлітковому та молодіжному середовищі 75

Желізняк А.

Інформаційна безпека дітей під час дії режиму воєнного стану 77

Желізняк С.

Окремі аспекти адміністративної відповідальності

неповнолітніх осіб в умовах дії воєнного стану 80

Слободянюк Т., Жизневська С.

Психологічні особливості організації освітнього

середовища в умовах дистанційного навчання 82

Завгородня Ю.

Міжнародний досвід у сфері захисту прав дитини: окремі зауваги 85

Загорулько М.

Причини та умови, що сприяють вчиненню домашнього насильства 87

Захарченко О.

Police interaction with public administration bodies

and the public in the field of juvenile prevention 91

Зиков Б.

Проблеми захисту прав та інтересів дітей під час дії

воєнного стану та військових дій на території України 94

Карякіна А.

Застосування поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб як один із засобів забезпечення їхніх прав 96

Кириченко В.

Безпека дітей у цифровому інформаційному середовищі 98

Кисельова Є.

Діяльність підрозділів превентивної діяльності Національної поліції у сфері обігу вогнепальної зброї 101

Кільова С.

Нормативно-правове забезпечення роботи з неповнолітніми в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України 104

Корнієнко С.

Особливості роботи працівників ювенальної поліції з дітьми, які постраждали від насильства 106

Кочаткова С.

Реагування поліцейськими на факти вчинення домашнього насильства. Запобігання домашньому насильству 109

Крисько В.

Роль працівників підрозділів превентивної діяльності у справі дотримання прав і свобод дітей 113

Кузіна В.

Особливості заходів із захисту дітей від сексуальної та фізичної експлуатації в умовах війни 116

Кузьмін Я.

Застосування психологічних знань та навичок працівниками відділу превентивної діяльності при роботі з дітьми в період воєнного стану 118

Кулик К.

Нормативно-правове регулювання захисту прав дітей в умовах воєнного стану 121

Куріленко К.

Цифрова безпека дитини в аспекті протидії інформаційно-психологічним операціям 123

Логвиненко Б.

Правове регулювання піклування про зміцнення та охорону здоров'я дітей і підлітків в Україні 125

Луб'яний М., Мислива О.

Нові виклики в боротьбі з торгівлею дітьми під час війни в Україні 128

Луговий І.

До питання порушення базових прав дітей в умовах воєнного стану 131

Лук'яненко О.

Облаштування укриттів у закладах освіти під час воєнного стану 133

Манічев А.

Права дітей поліцейських як осіб пільгових категорій 136

Могиленко А., Шевяков М.

Вивезення дітей за межі України в умовах воєнного стану 139

Миргородська К.

Цифрова безпека дитини в інформаційному середовищі 141

Миронюк Р.

Ефективність заходів впливу щодо неповнолітніх осіб за вчинення адміністративних правопорушень 144

Миронюк С.

Особливості взаємодії поліції та освітніх закладів у профілактиці булінгу 148

Молчанов Р.

Кібербезпека дітей під час воєнного стану 152

Наумов Н.

Особливості відповідальності неповнолітніх за куріння в освітніх закладах 154

Немонова Л.

Проблеми захисту прав дітей під час воєнних дій в Україні 156

Нестерцова-Собакарь О.

Юридична відповідальність неповнолітніх: види та характерні риси 159

Нікітіна В.

Особливості відповідальності неповнолітніх за вживання
слабоалкогольних напоїв в освітніх закладах та громадських місцях 162

Опацький Р.

Аналіз повноважень патрульної поліції із забезпечення
публічної безпеки та порядку 165

Орлов В.

Кібербезпека неповнолітніх під час освітнього процесу 167

Підгорний П.

Використання поліцією технологій штучного інтелекту
для забезпечення безпеки дітей 170

Пісоцька К.

Implementation of the method of risk assessment
in the activities of the juvenile police 172

Кільова С.

Актуальні питання захисту прав та інтересів дітей в Україні 175

Пристинський Б.

Використання поліцейськими спеціальних психологічних знань
під час роботи з малолітніми, які стали жертвами воєнних злочинів 178

Пукас Я.

Проблемні питання попередження правопорушень
щодо неповнолітніх в Україні 180

Слободянюк Т.

Збереження ментального здоров'я учасників
освітнього процесу: як угамувати свої емоції 182

Смоляр В.

Проблеми захисту прав дітей на освіту в Україні 184

Собакарь А.

Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх 186

Сорока Б.

Providing a safe educational environment for children under martial law 190

Степаненко В.

Цифрова безпека дитини в інформаційному середовищі в Україні 192

Судоплатов М.

Особливості адміністративної відповідальності дітей
та забезпечення їхніх прав під час адміністративного провадження 194

Телевна В.

Пріоритетні напрями взаємодії підрозділів
ювенальної превенції та закладів освіти 197

Терехова Г.

Окремі психологічні аспекти роботи Національної
поліції України з неповнолітніми особами 200

Тимощенко В.

Актуальні питання захисту прав та інтересів дітей в Україні 202

Ткаченко Д.

Дитина як жертва домашнього насильства в сім'ї 205

Тодосієнко В.

Профілактична діяльність у сфері протидії
домашньому насильству щодо неповнолітніх 207

Тяжкун В.

Поліцейське піклування щодо дітей 209

Устименко В.

Дотримання прав дитини під час
міжнародного збройного конфлікту 212

Хвостовцев С.

Щодо впровадження ювенальної медіації в діяльність
поліції як заходу попередження повторних
адміністративних правопорушень дітьми 214

Цигікало Г.

Реагування поліцейськими на факти
вчинення домашнього насильства 217

Чвалюк А.

Психолого-педагогічні аспекти роботи
з неповнолітніми правопорушниками 219

Чернявська О.

Міжнародний досвід у сфері захисту прав дітей 221

Чибісов М.

Забезпечення дитині з обмеженими
можливостями права на охорону здоров'я 224

Шевяков М.

Some questions regarding the formation
of traffic accident materials for minors 226

Шевяков М., Бингар Я.

Деякі особливості відповідальності неповнолітніх дітей 229

Шевяков М., Власова І.

Діяльність підрозділів ювенальної превенції щодо недопущення
вчинення неповнолітніми особами правопорушень 231

Шевяков М., Кандаур К.

Дотримання прав і свобод дітей працівниками підрозділів
превентивної діяльності, зокрема в умовах воєнного стану 234

Шевяков М., Комар Д.

Захист прав дітей в Україні в умовах воєнного стану 236

Шендакова К.

Профілактична роль інспектора ювенальної превенції
у запобіганні та протидії домашньому насильству 239

Шеремет К.

Заходи з реабілітації дітей, депортованих
із окупованих територій України 242

Школьник Н.

Порушення прав дітей в Україні під час воєнного стану 245

Шкурацький М.

Профілактика адміністративних правопорушень
серед неповнолітніх та особливості притягнення
до адміністративної відповідальності за ці правопорушення 248

Яровицький І.

Захист прав дітей на окупованих територіях: міжнародний досвід 250

Анжеліка БАРЧУК

аспірант Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ТА СТИГМАТИЗАЦІЇ ЛГБТ+ ОСІБ У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сьогодні Україна докладає значних зусиль у подоланні порушення прав людини. Одним із важливих напрямів такої діяльності є подолання дискримінації у всіх складових суспільного життя. Зазначені заходи реалізуються на правовому, організаційному, інформаційному та інших рівнях. З іншого боку, до захищених ознак, за якими забороняється дискримінація в Україні, належить сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність (далі – СОГІ). У зв'язку з цим становить інтерес висвітлення правових аспектів подолання дискримінації та стигматизації ЛГБТ+ осіб у молодіжному середовищі.

Нагадаємо, що відповідно до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 дискримінацією визначається ситуація, за якої особа та/або група осіб за їхніми ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, що були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [1]. Як впливає із законодавчих положень, СОГІ включено до категорії «інших ознак». Через відсутність законодавчої конкретизації СОГІ як захищеної ознаки захист законних прав і свобод осіб, які належать до ЛГБТ+ спільноти, може бути недосконалим.

Подібною до дискримінації є соціальна стигматизація особи. Під такою слід розуміти процес здійснення соціального тиску на індивіда чи групу, в ході якого йому (їй) нав'язується певна стигма, що в подальшому визначає поведінку стигматизованого і стає частиною його «Я» [2]. Стигматизація також визначається як упереджене, негативне ставлення до окремої людини чи групи людей, пов'язане з наявністю у неї/них якихось особливих властивостей чи ознак. Вона виявляється опосередковано через поширення в суспільстві негативного ставлення, що пізніше призводить до дискримінації як прямого порушення прав людини [3].

Крім цього, слід зважати на те, що молодіжне середовище є особливим,

так як воно уособлює перехід із дитячого соціального статусу у дорослий. Відповідно, характер дискримінації і стигматизації ЛГБТ+ осіб у такому середовищі може мати більш радикальні прояви. Зокрема, у підлітковому віці починається етап прийняття себе, і ЛГБТ+ особи відчують свою відмінність від інших та проживають постійний внутрішній конфлікт, на який часто накладається зовнішній конфлікт із соціумом [4].

Далі зупинимося більш детально на правових аспектах подолання дискримінації та стигматизації ЛГБТ+ осіб у молодіжному середовищі.

Першим і найголовнішим напрямом тут є наявність законодавчої основи для забезпечення рівності ЛГБТ+ осіб у правах і свободах із іншими категоріями громадян. Аналіз національного законодавства, а саме законів України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про освіту», «Про вищу освіту» та «Про основні засади молодіжної політики», дозволяє стверджувати про необхідність визначення СОГІ захищеною ознакою для забезпечення принципу недискримінації у молодіжному середовищі.

Другим напрямом нами визначено наявність юридичної відповідальності за «злочини ненависті». На жаль, лише ст. 161 Кримінального кодексу України безпосередньо стосується відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їхньої расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та інших ознак. Натомість адміністративну відповідальність за подібні дії взагалі не передбачено [5].

Третім важливим напрямом є створення безпечного освітнього середовища безпосередньо у закладах освіти. Локальні нормативні акти (статути, положення, правила) мають гарантувати безпеку і захист ЛГБТ+ осіб. Це може передбачати заходи із запобігання булінгу, мобінгу та різних типів дискримінації.

Четвертим напрямом визначено нормативно-правове забезпечення права на одностатеві шлюби та цивільне партнерство. Європейський суд з прав людини визнав відсутність можливості в Україні укласти одностатевий шлюб порушенням двох статей Європейської конвенції з прав людини. Так, проаналізувавши матеріали справи, суд констатував відсутність необхідного визнання та захисту і постановив, що у цій справі Україна порушила статтю 14 (заборона дискримінації) Європейської конвенції з прав людини, а також статтю 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя). Зрештою Європейський суд з прав людини постановив, що Україна має виплатити обом позивачам по 5000 євро [6].

П'ятим напрямом нами визначено законодавче закріплення гендерної і статевої освіти молоді. Так зване статеve виховання як компонента освітньої програми дозволить підвищити розуміння та прийняття мультикультурності суспільства. МОН України інформує: «досвід багатьох країн свідчить, що курси з питань комплексної сексуальної освіти дають змогу сформувати у

підлітків відповідальне ставлення до збереження репродуктивного здоров'я, а це допомагає юнакам і дівчатам повністю реалізувати життєвий потенціал, уберегтися від помилок, мати в майбутньому здорове потомство» [7].

Шостим напрямом вважаємо нормативне врегулювання освітніх та інформаційних кампаній щодо прав представників і представниць ЛГБТ+ спільноти. Це може стосуватися інформаційно-просвітницьких заходів щодо зменшення стигматизації та підвищення громадянської обізнаності стосовно прав, свобод і законних інтересів ЛГБТ+ молоді.

Як підсумок слід зазначити, що перераховані нами правові аспекти подолання дискримінації та стигматизації ЛГБТ+ осіб у молодіжному середовищі не матимуть позитивного ефекту без належної їх реалізації. Це означає, що відповідні законодавчі новели повинні підкріплюватись актами на підзаконному рівні, мати реальні алгоритми реалізації, контролю і нагляду за їх виконанням і дотриманням. У боротьбі України за незалежність та європейський вектор розвитку важливо сформувані молодіжне середовище, де права та рівні можливості кожної особи будуть належною мірою забезпечені.

1. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.

2. Чутора М. В. Стигматизація: сутність, види, причини виникнення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2011. Вип. 20. С. 177–180.

3. Стигматизація хворих на туберкульоз: наслідки для людини та шляхи вирішення проблеми. *Одеський обласний центр громадського здоров'я*. URL : <https://healthcenter.od.ua/2021/03/03/stygmacyzaczija-hvoryh-na-tuberkuloz-naslidky-dlya-lyudyny-ta-shlyahy-vyrishennya-problemy/>.

4. Іванченко І. ЛГБТ-підлітки та ВІЛ: як подолати стигму та де шукати допомогу. *Zmina*. URL : <https://zmina.info/articles/lgbt-pidlitky-ta-vil-yak-podolaty-stygm-ta-de-shukaty-dopomogu/>.

5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

6. Прищепя Я. ЄСПЛ визнав порушення Україною прав одностатевих пар. *Суспільне новини*. URL : <https://suspilne.media/494527-espl-viznav-porusenna-ukrainou-prav-odnostatevih-par/>.

7. Міністерство освіти розповіло про статеve виховання в українських школах. *Радіо Свобода*. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sexualna-osvita-v-ukrayini/30993996.html>.

Дар'я БАЙБАРЗА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д-р філос. в галузі права

Каріна ПІСОЦЬКА

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ON THE QUESTION OF VIOLATION OF THE BASIC RIGHTS OF CHILDREN IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

The protection of children's rights is an important national issue that requires the immediate intervention of the international community and organizations to clearly define rules, norms and their integration into laws and by-laws. Children's rights are especially violated in modern conditions during military operations, temporary occupation of the territory of Ukraine. All of this requires finalization and improvement of the legislation in this direction.

The Convention on the Rights of the Child, adopted by the General Assembly of the United Nations in 1959, was the first major international legal document on the protection of children's rights. The declaration declares that «humanity is obliged to give children the best» to ensure the exercise of all rights and freedoms for the benefit of children and for the benefit of society.

In the legislation of Ukraine, the main documents regarding the protection of the rights and freedoms of the child are the Constitution of Ukraine, the Family Code, the Law of Ukraine «On the Protection of Children» and the Law of Ukraine «On the Protection of the Rights of the Child».

Unfortunately, since the beginning of the full-scale invasion, the aggressor countries systematically violated the basic rights of children – the right to life. The right to health care and free qualified medical care, but most importantly – the right to safe living conditions and healthy development.

According to the UN Monitoring Committee for Human Rights in Ukraine, since the beginning of the armed conflict in Donbas in 2021, as of 4:30 in the morning, 152 children have been killed and 146 injured (2014). Only in 2017, about 7 million children received the status of victims of military operations and armed conflicts, of which 90 have this status due to physical injuries [1]. The Children of War state portal claims that as of 2023-12-10, more than 19 500 children have been illegally deported from Ukraine, more than 1100 have been injured and more than 500 have died as a result of the full-scale invasion [2].

The education system does not suffer much. Every day, schools and universities are subjected to shelling, bombing and arson. Attacks on educational institutions include violence, torture and ill-treatment of children and teachers.

The UN Security Council on the situation of children in armed conflicts recognizes the importance of mechanisms for monitoring and reporting serious violations of children's rights in armed conflicts. Emphasizing the importance of Security Council resolutions, in particular calling on all parties to an armed conflict to refrain from actions that hinder children's access to education, and calling on state representatives to consider specific measures to limit the use of schools by armed forces and armed non-state organizations, in violation of applicable international law [3].

During the war in our country, almost all Ukrainian children suffered from violations of their own rights, which are enshrined in normative legal acts. Even if the child is not physically injured, he is not subjected to violence, and in any case his basic rights are violated.

Thus, the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 3 «On the formation of the coordination headquarters for the protection of children's rights under martial law» dated March 17, 2022 came into force. The main task of the coordination headquarters is to coordinate the actions of central and local administrative bodies to organize the evacuation of children, especially disabled children and orphans, children who have not reached the age of 18 and live in institutions of various types or are deprived of the custody of registered parents. To create safe conditions for their stay [4].

The war of the Russian Federation against Ukraine not only affected the possibility and integrity of the realization of the rights of all children, but also revealed previously weak mechanisms for the realization of these rights. Today, it is very important to establish clear criteria and determine the legal status of each child. The nature of the crime depends on where the child is: in the occupied territory, near the war zone. Solving these problems requires joint efforts of governments, international organizations and people. The further development of society depends on how children's rights will be taken into account during martial law.

1. Діти та збройні конфлікти: нормативно-правова база. *War childhood*. URL : <https://warchildhood.org/ua/children-and-armed-conflict-legal-framework/>.

2. Діти війни. *Children of war*. URL : <https://childrenofwar.gov.ua/>.

3. Декларація про безпеку шкіл. URL : https://protectingeducation.org/wp-content/uploads/documents/documents_safe_schools_declaration_ukrainian.pdf.

4. Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану : постанова Кабінет Міністрів України від 17 березня 2022 р. № 302. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2022-%D0%BF#Text>.

5. Пісоцька К. О. Нормативно-правове забезпечення діяльності підрозділів ювенальної превенції. Прикарпатський юридичний вісник. 2020. Вип. 1(30). С. 117–121.

Марія БЕРЕДА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д-р філос. в галузі права

Каріна ПІСОЦЬКА

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЦИФРОВА БЕЗПЕКА ДИТИНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В інформаційну епоху, коли доступ до мережі Інтернет став невід’ємною частиною життя, цифрова безпека дітей стала однією з найважливіших проблем. Діти та підлітки проводять багато часу в онлайн-середовищі, де вони стикаються з різними загрозами і ризиками. Тому на сьогодні проблематика цифрової безпеки дітей є надзвичайно актуальною.

За даними Міжнародного союзу електрозв’язку, у 2021 р. 4,9 млрд людей були користувачами мережі Інтернет [5]. Кожен третій із них – дитина. Майже 60% дітей віком від 8 до 12 років є вразливими до кіберризиків. Зазвичай діти користуються Інтернетом, не знаючи, які права вони мають, і не усвідомлюючи всіх ризиків [1].

Для розуміння того, як само вчиняються злочини та у який спосіб проводити профілактику, необхідно проаналізувати актуальні загрози в Інтернеті.

На сьогодні найчастіше в мережі вчиняються такі злочини стосовно дітей: кібербулінг, експозиція до небезпечного або непристойного контенту, використання особистої інформації, фішинг (англ. phishing), хепіслепінг (англ. happy slapping), фармінг (англ. pharming), тролінг (англ. trolling). Розглянемо детальніше ці загрози.

Кібербулінг (кіберцькування) включає образи, ворожість або знущання в мережі. Дитина, яка стала жертвою кібербулінгу, може отримати психологічні та емоційні проблеми.

Експозиція до небезпечного або непристойного контенту означає, що діти можуть випадково або навмисно натрапити на матеріали, котрі є непристойними, жорстокими або насильницькими, що може викликати дистрес або вплинути на їхній розвиток.

Використання особистої інформації передбачає, що діти можуть необережно розголошувати особисту інформацію, таку як адреса, номер телефону чи шкільні дані, що може призвести до небезпек [2].

Фішинг (англ. phishing) включає шахрайство, пов’язане з виманюванням реквізитів банківських карток або іншої конфіденційної інформації,

примушуваннями переказу коштів на рахунок злодіїв.

Хепіслепінг (англ. happy slapping) – будь-які відеоролики з записами реальних сцен насильства.

Фармінг (англ. pharming) – це процедура таємного перенаправлення жертви на хибну IP-адресу. Для цього може використовуватися навігаційна структура.

Тролінг (англ. trolling) передбачає нагнітання користувачем спілкування («тролем») гніву, створення умов для конфлікту шляхом прихованого або явного підвищення, приниження, образи іншого користувача або користувачів будь-якого сайту.

Це лише деякі загрози, і їхня природа може різнитися залежно від віку та досвіду дитини у користуванні Інтернетом.

Для вирішення таких загроз необхідно запровадити в навчальному процесі освітні проєкти щодо захисту дітей в інформаційному просторі, залучати батьків та педагогів до тренінгів із метою покращення їхніх знань у цій сфері і подальшого безпечного користування дітьми мережі Інтернет.

В сучасному законодавстві є Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», що заклав загальну архітектуру національної системи кібербезпеки. Він розподіляє завдання та повноваження між основними суб'єктами забезпечення кібербезпеки, передбачає створення умов для залучення до цього процесу підприємств, установ та організацій, незалежно від форми власності, що провадять діяльність у сфері електронних комунікацій, наукових установ, навчальних закладів, організацій, громадських об'єднань і громадян [3].

Частина 1 статті 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що регулює сферу булінгу, у тому числі кібербулінгу, охоплює положення, що передбачають відповідальність за образи та загрози в Інтернеті. Такий підхід допомагає створити безпечне середовище для онлайн-спілкування дітей. Крім національного законодавства, існують міжнародні домовленості, спрямовані на боротьбу з онлайн-експлуатацією дітей. Конвенція про права дитини та робота організацій, таких як ЮНІСЕФ, сприяють спільним зусиллям у забезпеченні безпеки та захисту дітей в інформаційному просторі [4].

Один із найскладніших процесів в інформаційному просторі – виявлення кіберзлочинів. Він передбачає систематичні дії з боку фахівців із кібербезпеки та правоохоронних органів. Фахівці з кібербезпеки аналізують системні журнали, трафік мережі та інші дані для виявлення будь-яких підозрілих активностей, що можуть вказувати на атаку або порушення безпеки. Якщо було виявлено невідомі або підозрілі активності, вони спробують зупинити атаку або обмежити її вплив на систему. Після зупинки атаки фахівці збирають дані та докази, котрі вказують на те, як саме було здійснено атаку, які ресурси були компрометовані та хто міг бути причетний до цього. Зібрані дані та докази аналізуються для встановлення способів, використаних зловмисниками, типів

вразливостей, що були використані, та можливих мотивів для атаки. На основі даних, отриманих у результаті аналізу, спеціалісти з кібербезпеки спробують визначити, хто саме міг бути замішаний у кіберзлочині. Зібравши докази та встановивши особу зловмисника, експерти з кібербезпеки повідомили правоохоронні органи для подальшого розслідування та притягнення зловмисника до відповідальності. Після виявлення кіберзлочину і його розслідування вживаються заходи для відновлення безпеки інформаційних систем, усунення вразливостей і підвищення захисту.

Запобігання кіберзлочинності має охоплювати заходи віктимологічної профілактики – підвищення рівня цифрової грамотності населення і сприяння в просуванні індивідуальних засобів захисту особистої інформації. Актуальними є поглиблені віктимологічні кримінологічні дослідження кіберзлочинності, спрямовані на виявлення об'єктивних закономірностей, детермінант кіберзлочинності, характеристик окремих типів особистості кіберзлочинців, а також різних аспектів забезпечення кібербезпеки [6].

Розглянувши вищезазначене, доходимо висновку, що цифрова безпека дитини є надзвичайно важливим аспектом сучасного життя, адже суспільство, держава та правові інститути мають виробити дієві інструменти та засоби у протидії цифровим злочинам щодо неповнолітніх. На сьогодні вітчизняне законодавство у цій сфері є ще недосконалим, тому потребує доопрацювання. Тож на сьогодні актуальним є проведення якісної профілактики з дітьми у закладах освіти та батьками. Правильне освоєння навичок безпечного користування Інтернетом є ключем до захисту дітей від потенційних цифрових загроз.

1. Інтернет як можливість і загроза для дітей: як знайти баланс. *Українська правда*. URL : <https://life.pravda.com.ua/columns/2020/11/24/243138/>.

2. Безпека дітей в інтернеті: чому важлива цілісна політика закладу освіти і як її реалізувати. *НУШ*. URL : <https://nus.org.ua/news/bezpeka-ditej-v-interneti-chomu-vazhlyva-tsilisna-polityka-zakladu-osvity-i-yak-yiyi-realizuvaty/>.

3. Правове забезпечення кіберзахисту в Україні. *Координата*. URL : <https://coordinata.com.ua/pravove-zabezpecenna-kiberzahistu-v-ukraini>.

4. Кібербулінг – що це та як це зупинити? *Unicef*. URL : <https://www.unicef.org/ukraine/cyberbullying>.

5. ООН: Третина населення світу ніколи не користувалася Інтернетом. *Економічна правда*. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2021/12/1/680282/>.

6. Микитчик А. В. Заходи запобігання кіберзлочинності в Україні. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя ХНУВС* (м. Харків, 18 квіт. 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 137–139.

7. Юнін О. С., Мороз В. П., Пісоцька К. О., Тищенко І. О., Нестерцова-Собакарь О. В. Адміністративна діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 160 с.

Олена БЛОХІНА

ад'юнкт Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У контексті сьогодення, Україна знаходиться на дуже важливому етапі свого переродження та розвитку всіх сфер життя у напрямі наближення їх до стандартів європейських країн. Цей процес обтяжується війною з росією, що відбивається і на ресурсах, і на психології усіх громадян нашої країни. На думку психологів, війна у дітей активізує невизначеність, страх та тривогу, вони втрачають звичну повсякденність і на фоні цього стають дедалі жорстокішими, а їхні злочини – моторошнішими.

Серед суб'єктів адміністративних правопорушень вирізняються так звані спеціальні суб'єкти, тобто ті, які мають певні особливості щодо вчинення окремих адміністративних правопорушень або не несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. До них належать: неповнолітні, іноземні громадяни, військовослужбовці, посадові особи, народні депутати, батьки або особи, що їх замінюють, та ін. [1].

Конвенцією про права дитини від 20.11.1989 визначається, що дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку. При цьому на законодавчому рівні в Україні встановлено градацію віку дитини у таких вікових категоріях: малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років, неповнолітньою – у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення законодавець встановлює вік настання адміністративної відповідальності – шістнадцять років, отже, суб'єктом адміністративної відповідальності визнаються саме неповнолітні у віці від 16 до 18 років. Проте у КУпАП відсутнє визначення поняття «неповнолітні», хоча ст. 13 передбачає відповідальність неповнолітніх, до яких відносять осіб віком від 16 до 18 років [2].

Згідно зі ст. 24-1 КУпАП, за вчинення адміністративних правопорушень до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років можуть бути застосовані такі заходи впливу: 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; 2) попередження; 3) догана або суворая догана; 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання [3].

Якщо розглянути ці заходи більш детально, то можна дійти висновку, що найменш суворим заходом впливу є зобов'язання публічно або в іншій

формі вибачитися перед потерпілим, і він застосовується лише тоді, коли орган адміністративної юрисдикції дійшов висновку, що неповнолітній визнав неправомірність своєї поведінки, суспільну шкоду скоєного діяння і покаявся в ньому, при цьому питання про форму публічного вибачення вирішує орган адміністративної юрисдикції з урахуванням усіх обставин справи і побажань потерпілого.

Попередження – суворіший захід виховного впливу, що полягає в усному оголошенні органом адміністративної юрисдикції офіційного від імені держави осудження неповнолітнього правопорушника і його поведінки, котра виявилась у скоєнні адміністративного проступку.

Догана або сувора догана є заходами, що застосовуються до неповнолітніх правопорушників у разі систематичного невиконання ними встановлених правил поведінки і скоєння правопорушень, що свідчать про формування антисуспільної установки. Догана або сувора догана є жорсткішими заходами, ніж попередження неповнолітнього [2].

Згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. № 2 «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру» передача неповнолітнього під нагляд батьків або осіб, які їх замінюють, допускається лише за наявності даних про те, що вони здатні забезпечити позитивний виховний вплив на нього та постійний контроль за його поведінкою. Питання про передачу неповнолітнього під нагляд батьків або осіб, які їх замінюють, суд повинен вирішувати з урахуванням даних, що їх характеризують. Неприпустимо передавати неповнолітнього під нагляд батька чи матері, які позбавлені батьківських прав, а також батьків чи інших осіб, котрі через свою поведінку не здатні позитивно впливати на нього. Хоча в законі не передбачено обов'язкове отримання згоди батьків або осіб, які їх замінюють, на передачу їм неповнолітнього під нагляд, суд має отримати таку згоду. Неповнолітнього можна передати під нагляд педагогічного (за місцем навчання) чи трудового (за місцем роботи) колективу – за згодою цього колективу, а також під нагляд окремих громадян – на їхнє прохання. При цьому як педагогічний чи трудовий колектив, так і окремих громадян мають бути спроможні здійснювати виховний вплив на неповнолітнього, постійно й належним чином контролювати його поведінку та зобов'язані це робити [4].

Хоча скоєння адміністративного проступку неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує відповідальність, проте існують статті щодо окремих адміністративних правопорушень, де такі суб'єкти підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах, а саме: незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів чи психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (ст. 44 КУпАП); дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 КУпАП); порушення правил дорожнього руху (ст. ст. 121–127, ч. 1, 2, 3; ст. 130 КУпАП); пошкодження автомобільних доріг, вулиць, дорожніх споруд, залізничних переїздів і

технічних засобів регулювання дорожнього руху, створення перешкод для руху та невжиття необхідних заходів щодо їх усунення (ст. 139 КУпАП); порушення правил торгівлі алкогольними напоями і тютюновими виробами (ч. 2 ст. 156 КУпАП); дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП); стрільба з вогнепальної, холодної металевий чи пневматичної зброї в населених пунктах і не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку (ст. 174 КУпАП); злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця (ст. 185 КУпАП); порушення правил дозвільної системи щодо вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї та бойових припасів (ст. ст. 190–195 КУпАП).

Зважаючи на викладене, до неповнолітніх осіб, визнаних винними у вчиненні вищезазначених правопорушень, будуть застосовуватися адміністративні стягнення, визначені у ст. 24 КУпАП, при цьому за своєю природою ці стягнення є більш суровими, ніж стягнення, передбачені ст. 24-1 КУпАП. Крім цього, при визначенні виду стягнення слід враховувати умови життя неповнолітнього та його виховання, вплив дорослих, рівень розвитку та інші особливості особи. Тим більше, що в реаліях сьогодення, зважаючи на певні особливості життя неповнолітнього в умовах воєнного стану, не слід ігнорувати його психологічно-емоційний стан. У період дії воєнного стану є доцільним посилити профілактичні заходи превентивних органів Національної поліції, спрямовані на попередження скоєння цих правопорушень, а при виявленні правопорушень приділяти додаткову увагу встановленню причин та умов, що сприяли їх скоєнню, а також особі неповнолітнього. Слід зазначити, що метою будь-якого стягнення є виховання особи, тим більше якщо це стосується неповнолітньої особи, яка внаслідок щирого розкаяння та подальшої бездоганної поведінки має можливість виправитися та у подальшому не вчиняти нові правопорушення.

1. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх. *Семенівська міська рада*. URL : <https://semenivka-gromada.gov.ua/news/1583136312/>.

2. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх. *Судова влада України*. URL : <https://gl.lv.court.gov.ua/sud1304/pres-centr/news/410198/>.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

4. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх. *Безоплатна правова допомога*. URL : https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Особливості_адміністративної_відповідальності_неповнолітніх?__cf_chl_tk=zIZjRsyFFEXv8LL9tBIAmWGolg4X0wdfgn6.W1rbB9Q-1696352700-0-gaNycGzNEbs#Відповідальність_неповнолітніх_на_загальних_підставах_за_вчинення_певних_складів_адміністративних_правопорушень_передбачених_КУпАП.

Володимир БОГОНІС
аспірант Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПОВНОВАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ПРИМУСОВОЇ ЕВАКУАЦІЇ ДІТЕЙ

Перехід від гібридної до відкритої агресії російської федерації щодо України поставив перед Національною поліцією низку викликів, вирішення яких вимагає швидкого та ефективного реагування з метою збереження найвищої цінності суспільства – людського життя.

Особливо актуальною ця проблематика постає, коли питання стосується захисту законних інтересів, а особливо життя та здоров'я дітей.

Станом на 22 липня 2023 р. в Україні через збройну агресію рф загинули 496 дітей, а загалом постраждало 1564 дитини. За інформацією ювенальних прокурорів, 1068 дітей отримали поранення різного ступеня тяжкості [1].

З метою недопущення загибелі та травматизму дітей в зоні воєнних дій Кабінет Міністрів України постановою № 209 від 07 березня 2023 р. «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841 і від 29 липня 2022 р. № 854» передбачив можливість примусової евакуації дітей з прифронтових зон, відповідно до якої «з метою захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, в умовах воєнного стану обласні військові адміністрації за погодженням з органами військового командування на відповідній території та Координаційним штабом з питань проведення обов'язкової евакуації населення в умовах воєнного стану можуть прийняти рішення про проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками з окремого населеного пункту в місцевості, де ведуться бойові дії» [2].

Відразу наголосимо, що цей нормативний акт прийнятий у надзвичайних умовах, коли велися жорстокі бої за місто Бахмут і основним завданням держави було збереження життя підростаючого покоління, а отже, намагання занадто суворо критикувати його є недоцільним.

Підставою для проведення обов'язкової евакуації є рішення обласних військових адміністрацій, погоджене з органами військового командування та Координаційним штабом з питань проведення обов'язкової евакуації населення. Обов'язкова евакуація у примусовий спосіб дітей здійснюється за супроводом одного з батьків, особи, яка їх замінює, або іншого законного представника.

Цікавим є положення, згідно з яким повнолітня особа має право відмовитися від евакуації на власний розсуд. Водночас відмова від евакуації

не допустима. Тому, отримавши повідомлення про евакуаційні збори, батьки або особи, що їх замінюють, зобов'язані прибути у вказане місце з дитиною, її документами та речами першої необхідності.

Виникає цілком логічне питання, як діяти представникам влади у випадку відмови (переховування) дитини від евакуації.

Однозначної прямої відповіді у зазначених нормативних актах не має. Однак на сьогодні існує низка нормативно-правових актів, що на законних підставах дають право примусово тимчасово вилучати дитину у вищезазначених осіб та у разі гострої протидії застосовувати до них заходи юридичного впливу.

Так, відповідно до ст. 150 Сімейного кодексу України батьки зобов'язані піклуватися про фізичний та психічний стан дитини, її безпечні умови існування та забезпечувати нормальний психофізичний розвиток [3].

У випадках, передбачених п.п. 2-5 ч. 1 ст. 164 цього кодексу, а також в інших випадках, коли існує реальна загроза життю та здоров'ю, передбачених постановою Кабінету міністрів України від 01 червня 2020 р. № 585 «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» [4], соціальні служби спільно з підрозділами ювенальної превенції Національної поліції України мають право вилучати дітей з родин без згоди батьків чи їх законних представників, з подальшим сповіщенням прокуратури та направлення в семиденний термін матеріалів до суду.

У разі відмови батьків їхати разом із дітьми вилучені діти передаються родичам на безпечній території. Якщо таких немає або вони відмовляються приймати, то такі діти направляються до патронатних сімей або дитячих будинків сімейного типу. У виняткових випадках вилучені діти можуть тимчасово розміщуватися у дитячих таборах відпочинку.

Окрім сприяння вилученню дітей із територій, де ведуться бойові дії, на територіальні підрозділи поліції покладається обов'язок ведення обліку дітей шкільного віку [5]. Це важливе повноваження, враховуючи швидкоплинність та постійну змінюваність обстановки на лінії бойового зіткнення. Таким чином, ведення додаткового обліку сприятиме більш швидкому та оперативному збору та реалізації інформації про кількість та місце перебування дітей.

Цілком закономірно виникає питання про можливість настання негативних наслідків для батьків за відмову (переховування) дитини від обов'язкової евакуації.

Така відмова є підставою для притягнення батьків до відповідальності, а саме:

– адміністративної – на підставі ст. 184 Кодексу України про адміністративні правопорушення (невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей) [6];

– кримінальної – на підставі ст. 166 Кримінального кодексу України (злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо

якої встановлена опіка чи піклування) [7].

За допомогою механізму примусової евакуації із зони бойових дій із Донеччини вивезли 130 дітей. При цьому доводиться констатувати, що в м. Авдіївка через відмову від вчасної евакуації та переховування дитини батьками від ворожого обстрілу загинула п'ятилітня дитина.

Резюмуючи викладене, доцільно зазначити, що саме оперативне реагування поліції на швидкість змін в обстановці, професійна та повна реалізація владних повноважень допоможе захистити найдорожче – життя, а особливо життя дітей.

1. В Україні зростає кількість дітей, які загинули через війну – ОГП. *Українська правда*. URL : <https://life.pravda.com.ua/society/2023/07/22/255523/>.

2. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841 і від 29 липня 2022 р. № 854 : постанова Кабінету Міністрів України від 07 березня 2023 р. № 209. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2023-п#Text>.

3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

4. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах : постанова Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 р. № 585. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-п#Text>.

5. Про затвердження Порядку ведення обліку дітей дошкільного, шкільного віку, вихованців та учнів : Постанова Кабінету міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 684. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2017-%D0%BF?find=1&text=%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%86%D1%96#w1_1.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

Тимур БУГАЄНКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

викладач **Маргарита МАКСИМОВА**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

БЕЗПЕКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У контексті воєнного стану, що наступив через повномасштабне вторгнення російської федерації, виникли питання, що стосуються функціонування освітніх установ, оптимізації навчального процесу та забезпечення безпеки для цивільного населення, у тому числі викладачів,

учнів і студентів. У таких обставинах надзвичайно важливо забезпечити продовження освітнього процесу, оскільки відсутність кваліфікованих фахівців та освічених громадян може ускладнити відновлення та реконструкцію України після завершення конфлікту.

Крім того, важливо розглянути загальні аспекти, пов'язані з трудовими відносинами вчителів, оскільки якість освіти визначається, серед іншого, їхньою діяльністю. У разі відсутності необхідних організаційних та технічних умов для роботи в умовах воєнного стану роботодавець має вирішувати ці питання відповідно до законодавства, включно з можливістю застосувати простий або призупинення трудового договору [1]. При оцінці простою важливо враховувати обставини, що свідчать про відсутність необхідних умов для працевлаштування, у тому числі вплив воєнного стану. Якщо існує загроза для життя та здоров'я працівника і роботодавець не може гарантувати його безпеку або виконання роботи з віддаленої локації, це може бути підставою для призупинення трудового договору, навіть якщо працівник бажає продовжити працювати на свій власний ризик [3].

Проте багато викладачів змушені продовжувати працювати в умовах, коли навчання у режимі офлайн ускладнене внаслідок бойових дій і пошкоджень цивільної інфраструктури. Це призводить до відсутності електропостачання та зв'язку, що ускладнює їхню роботу. Іноді вони фактично не можуть виконувати свої обов'язки, що має критичне значення для країни. Проте викладачі демонструють велику жертвність, віддаючи свій особистий час для того, щоб забезпечити нормальний хід навчання. Міністерство освіти і науки України та заклади освіти співпрацюють із європейськими партнерами для пошуку можливих рішень щодо цих проблем, серед яких і забезпечення енергетичної стабільності [2, с. 380].

На сьогодні в Україні триває процес навчання в 13 тис. шкіл, де знання отримують 4 млн учнів. Для забезпечення можливості дистанційного навчання було впроваджено електронні ресурси. Ці ресурси дозволяють учням отримувати освіту навіть у випадках, коли доступ до світла та Інтернету обмежений.

Наприклад, на порталі «Модернізації змісту освіти» розташована електронна бібліотека, що містить 1335 підручників для учнів з 1 до 11 класу. Видавництво «Ранок» надає відкритий доступ до електронних підручників для учнів 1–5 класів. Компанія EdPro також надала безкоштовний доступ до електронних підручників до 1 грудня. На платформі «Українська школа онлайн» доступні 2500 навчальних курсів, і обіцяють завантажити ще 1000 до кінця року. Також був створений застосунок «Вивчаю – не чекаю», що дозволяє учням 1–4 класів здобувати знання в умовах обмеженого доступу до Інтернету [2].

Майбутнє українських дітей не повинно бути позначеним наслідками війни. Тому питання забезпечення доступу до різних форм освіти, зараховуючи комбіновані методи, повинно бути вирішене на основі досвіду

країн Європейського Союзу. Незважаючи на складнощі, що виникають в українській реальності, в наше законодавство повинні бути впроваджені антикризові рішення щодо праці та освіти [4]. Так, прикладом реформування системи вищої освіти в умовах війни є Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки та Операційний план її реалізації на 2022-2024 роки. Ці стратегічні документи визначають пріоритети у сфері вищої освіти. Вони сприятимуть зменшенню негативних наслідків, викликаних вторгненням російської федерації на територію України. Ця стратегія є основою для подальших реформ у сфері вищої освіти після закінчення війни.

Отже, внаслідок агресії російської федерації можливості української освітньої системи значно обмежилися. Проте ця ситуація стала важливим досвідом для подальших дій і надала поштовх прагненню оновити освітні підходи в нашій країні. Серед цих нововведень варто відзначити пільги для випускників шкіл, які бажають здобути вищу освіту, реформування дистанційного навчання з метою покращити його ефективність після завершення конфлікту, організацію навчання для тимчасово переміщених осіб і сприяння всебічному розвитку особистості в умовах воєнного стану.

Майбутнє України неможливе без якісної та ефективної системи освіти, і тому головним пріоритетом є забезпечення можливостей для розвитку такої системи. Це стане запорукою оновлення України і досягнення подальших успіхів.

1. Вчитися навіть без світла? Що порадили у Міносвіти. *Вікна*. URL : <https://vikna.tv/dlia-tebe/batkivstvo/vchytysya-navit-bez-svitla-shho-prydumaly-u-minosvity/>.

2. Дюжикова Т., Бальоха А., Чепелюк А. Особливості організації освітнього процесу у ЗВО в умовах війни. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 11. С. 58–66.

3. Перша судова практика у спорах щодо трудових відносин під час воєнного стану, – роз'яснення для громад. *Децентралізація*. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/15542>.

4. Фахова передвища і вища освіта в умовах воєнного стану. *Міністерство освіти і науки України*. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/fahova-peredvisha-i-visha-osvita-v-umovah-voynenogo-stanu>.

Руслан ВАЛЄЄВ

доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук

ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ «РОТАЦІЯ СТАНЦІЙ» ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ В УМОВАХ ЗАХИСНОГО УКРИТТЯ ТА БОМБОСХОВИЩА

Система освіти України останніми роками зіштовхнулася з низкою викликів, серед яких – пандемія коронавірусу, гібридна війна, відкрите військове вторгнення, окупація та обстріли території, руйнування критичної інфраструктури та масштабне вимкнення електроенергії. Однією з постійних складових відповідей на ці виклики є застосування цифрових освітніх технологій.

Усвідомлення можливостей онлайн-навчання приводить до широкого використання окремих технологій в освітньому процесі в умовах воєнного стану та безпосередньо під час оголошення повітряних тривог. Зокрема, в останні роки забезпечили узагальнення та передачу відповідного власного досвіду такі фахівці, як С. Гуцалюк, І. Іванюк, Є. Івашкевич, Н. Мілорадова, І. Сокол, О. Федоренко, В. Шепітько та ін.

Погоджуючись із багатьма їхніми висновками, хотілося б акцентувати увагу на поки недослідженому питанні, а саме можливостях застосування під час проведення навчальних занять в умовах бомбосховища чи захисного укриття ротації станцій (station rotation) як моделі змішаного навчання.

Сигнал тривоги у ході навчального заняття вимагає перервати заняття та переміститися разом зі здобувачами освіти до захисного укриття чи бомбосховища. У процесі перебування в них пріоритетними завданнями є збереження життя, здоров'я учасників освітнього процесу, а також забезпечення психологічної стабільності здобувачів освіти [1].

Але завдання освітнього процесу хоч і не є пріоритетними за обставин повітряної тривоги, все ж таки залишаються важливими в контексті безперервного розвитку українського суспільства. Ураховуючи масштабність, тривалість та частоту виникнення підстав для оголошення повітряної тривоги, заклади освіти організують продовження навчальних занять в умовах бомбосховища та укриття. При цьому поновлення освітнього процесу в укритті дозволяє «перемкнути» стресогенну увагу здобувачів освіти з факторів небезпеки на навчальні об'єкти, на взаємодію з педагогом та іншими здобувачами освіти, що певною мірою нівелює стрес-фактори.

Отже, в контексті поновлення освітнього процесу в умовах

бомбосховища чи захисного укриття дистанційні технології корисні тим, що: 1) відчужені від викладача і можуть використовуватися без його безпосередньої синхронної участі; 2) здатні організувати окрему траєкторію роботи з навчальним матеріалом як для одного учня, так і для малих груп (навіть функція перемішування тестових завдань і відповідей є варіацією цієї особливості технологій онлайн-навчання). Названі дві властивості дозволяють застосовувати таку модель змішаного навчання, як ротація станцій під час переривання навчальних занять при загрозі ракетних, артилерійських, авіаційних та інших ударів.

Ротація станцій як модель змішаного навчання передбачає поділ академічної групи (навчального класу) на малі групи, кожна з яких послідовно проходить різні «станції» – спеціально організовані викладачем види навчально-пізнавальної діяльності за його безпосередньою участю або без неї. Найпоширенішим варіантом ротації станцій є наявність трьох станцій, на одній із яких члени малої групи індивідуально займаються з електронними освітніми ресурсами, на другій організовано їхню самостійну групову взаємодію, а на третій мала група працює з викладачем. Малі групи послідовно переходять від однієї станції до іншої (здійснюють їхню ротацію) – за окремим графіком чи вказівками викладача.

Основними перевагами моделі ротації станцій, на наш погляд, є такі: 1) використання різних форматів навчання та організація різних типів навчальної діяльності (дистанційного, із синхронною участю вчителя, групового (колаборативного)); 2) зростання можливостей приділити безпосередню увагу викладача персонально кожному учню/студенту, 3) гнучкість, варіативність і модульність використання моделі; 4) можливість буквально звузити, зменшити, стиснути освітній простір, в якому організовано взаємодію викладача та учня, що стає в пригоді під час занять у захисних укриттях.

Специфічні умови організації освітнього процесу під час його раптового і непередбачуваного за тривалістю переривання, а також переміщення в умови, недостатньо підготовлені для його відновлення, стимулюють педагогів на пошук ефективних методик і технологій. Дійсно, не всі захисні укриття та бомбосховища дозволяють організувати повноцінний освітній процес, як унаслідок недостатнього облаштування, так і з причин дефіциту місця та високої концентрації людей. Зокрема, п. 3.6 Рекомендацій щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти Державної служби з надзвичайних ситуацій визначено, що приміщення/укриття повинно мати місткість із розрахунку 0,6 кв. м площі основних приміщень на одну особу, що ускладнює організацію звичайного освітнього процесу (тим більше, що цим пунктом дозволяється і зменшити норматив на одну особу до 0,4 кв. м за умови розміщення триярусних нар [2]).

Крім того, здобувачі освіти під час переривання заняття, слідування

до укриття та розташування в ньому «випадають» із освітнього процесу, втрачають навчальну мотивацію. Аби знову забезпечити їх залучення до освітнього процесу, викладачеві потрібно повторно вжити заходів щодо стимулювання навчально-пізнавальної діяльності та актуалізації опорних знань і навичок.

За цих умов корисною постає модель ротації станцій. Зокрема, певні поради щодо використання моделі ротації станції під час навчальних занять в умовах повітряної тривоги надав також С. Гуцалюк [3]. Погоджуємося з ним, оскільки така модель, по-перше, дозволяє комунікувати викладачеві зі студентами у стиснутому просторі, оскільки передбачає поділ академічної групи на малі групи. По-друге, вона викликає додаткову мотивацію унаслідок як своєї новизни, гнучкості, так і придатності до інтеграції з цілеспрямованими технологіями гейміфікації, методиками сценарних, рольових та ділових ігор. Зокрема, як мінімум на двох із трьох станцій реалізується технологія поліцейського вебквесту.

Слід зазначити, що в освітньому процесі закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання системи МВС України широко застосовується технологія *поліцейського квесту*. Зокрема, у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ розроблено відповідне положення, та поліцейський квест використовується «під час проведення практичних занять та/або факультативних занять, проведення професійно-орієнтованої ділової гри «Лінія-102», захисту результатів проходження усіх видів практик (ознайомча, навчальна, стажування) та атестації здобувачів вищої освіти» [4].

Принциповим аспектом поліцейського квесту є орієнтація на створення високої мотивації вирішити його, навіть у незручних умовах навчання. Для цього квест ґрунтується на ситуаціях майбутньої професійної діяльності, у ньому використано такі елементи гейміфікації, як детективний сюжет, а також організовано змагання різних команд на найбільш швидке та повне розв'язання квесту. Наприклад, із теми «Протидія нелегальній міграції як вид адміністративної діяльності Національної поліції України» (навчальна дисципліна «Поліцейська діяльність») реалізовано інтерактивний квест у форматі SCORM-пакету, котрий завантажено до LMS MOODLE. Його можна використати як для організації самостійної роботи здобувачів освіти в позаурочний час, так і для дистанційної підтримки практичних занять з відповідної теми, що перервалися у зв'язку з оголошенням сигналу тривоги.

Отримавши посилання, курсанти однієї малої групи переходять до першої станції, в якій знайомляться з фабулою злочину (події) та індивідуально вживають певні поліцейські заходи (рис. 1). На другій станції вони у малій групі колективно отримують інформацію про різні аспекти нелегальної міграції та торгівлі людьми, причому власноруч відшуковують їх в мережі Інтернет за описом, що дають у квесті «свідки», або згадують «документи». Знайдені в мережі матеріали дозволяють курсантам перейти до наступної фази

квесту (у найпростішому вигляді номер автомобіля з відео використовується як код для переходу до наступної фази). На третій станції мала група працює з викладачем залежно від фази вирішення квесту.

Подібні веб-квести легко насичувати описаними нами раніше діалоговими тренажерами [6] та вбудовувати до платформ дистанційного навчання як складову віртуального освітнього середовища [7].

2 жовтня п.р. о 08:15 прибиральниця мотелю «Затишок» за адресою м.Дніпро, вул.Садова, 38, зайшла до номеру 23, де виявила труп жінки віком приблизно 25 років, яка була записана як Ванесса Фо, з ознаками насильницької смерті

Ознайомитися з фотографіями з місця події

Ознайомитися з результатами перевірки по обліках

Ознайомитися з результатами дослідження слідів

Ознайомитися з результатами перегляду камер відеоспостереження

Ознайомитися з результатами поквартирного обходу

Ввести код для переходу на наступну фазу

Рис. 1. Приклад сцени вебквесту

Таким чином, station rotation як модель змішаного навчання може легко та ефективно застосовуватися в освітньому процесі в умовах перебування у захисному укритті чи бомбосховищі, дозволяючи інтегрувати до навчання вебквести, що нівелюють стрес-фактори, стимулюють учбову мотивацію та дозволяють організувати освітню комунікацію у стиснутому просторі.

1. Дії освітян, якщо під час занять оголошено повітряну тривогу. *Unicef*. URL : <https://www.unicef.org/ukraine/media/24756/file#:~:text=Коли%20у%20школі%20лунає%20сигнал,має%20бути%20помаркованим%20відповідними%20вказівниками>

2. Рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти : лист ДСНС від 14.06.2022 р. № 03-1870/162-2. URL : <https://dsns.gov.ua/upload/1/6/5/4/1/3/9/rk.pdf>.

3. Гуцалюк С. П. Організація навчальної діяльності школярів під час повітряної тривоги в умовах укриття. *Нова українська школа: результати та перспективи* : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф з міжнар. участю (м. Київ, 18 листоп. 2022 р.). Київ : МДУ, 2022. С. 9–12.

4. Положення про використання поліцейського квесту в освітньому процесі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Введено в дію наказом ДДУВС від 07.08.2023 № 673. URL : <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/nmc/2023/p1.pdf>.

5. Мілорадова Н. Е., Федоренко О. І. Використання квест-технологій у професійній підготовці поліцейських. *Харківський національний університет внутрішніх справ: 20 років у статусі національного* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2 бер. 2021 р.). Харків : ХНУВС, 2021. С. 105–108.

6. Валеєв Р. Г., Герасимчук Ю. В. Внедрение технологии интерактивных

диалогових тренажерів в тактико-спеціальну підготовку поліцейських. *Știință, educație, cultură : Mejdunar. науч.-практ. конф., посвящ. 28-ой годовщине Комратского гос. ун-та : сб. статей.* Комрат : КГУ, 2019. С. 450–453.

7. Валеев Р. Г. Конструювання віртуального освітнього середовища при підготовці майбутніх поліцейських у ВНЗ. *Національна поліція Донеччини: проблеми становлення та стратегія розвитку – 2016 : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Маріуполь, 21 жовт. 2016 р.). Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», 2016. С. 157–159.

Олександр ВИРИШЕВ

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

викладач **Маргарита МАКСИМОВА**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

**ВПЛИВ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ НА ФІЗИЧНЕ ТА ПСИХІЧНЕ
ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ: ЗАХОДИ ЗАХИСТУ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ**

Один із найсерйозніших аспектів впливу війни на мирне населення – це її вплив на психічне здоров'я, і сьогодні ця проблема стає дедалі більш актуальною для українського суспільства. Дослідження, проведені серед населення, свідчать про збільшення частоти та поширеності психічних розладів. Питання психічного здоров'я поступово отримує все більше визнання як ключова складова розвитку, особливо для країн, що пережили воєнний конфлікт.

За результатами кардіоінтервалографії було виявлено, що більшість дітей, які зазнали впливу воєнного конфлікту, виявляли ознаки стресу різного ступеня вираженості. Узагальнено, що 33% осіб мали середній і високий рівень стресу. Аналіз біохімічних показників вказував на те, що у дітей із зони воєнного конфлікту стрес спричиняв активацію стрес-регулюючих систем, і ступінь цієї активації залежав від інтенсивності стресу. Діти, які були переселенцями, мали вищий рівень окремих показників стрес-реалізуючої системи, зокрема адреналіну, порівняно зі школярами із зони воєнного конфлікту. Це свідчило про той факт, що зміна місця проживання також впливає на організм дитини як додатковий фактор стресу [1].

Більшість опитаних вважають, що у дітей, які пережили страх війни (22 вказівки), часто розвиваються невротичні розлади. Це супроводжується внутрішньою напруженістю, тривожністю і агресивністю (9 вказівок), а також порушеннями стосунків і недовірою до людей (4 вказівки). На думку респондентів, ці діти потребують психологічної підтримки, і було названо 13 вказівок, що підкреслюють це. Щодо способів подолання страху війни було

зазначено такі методи: навчання навичок психологічної підтримки і самопомоги (9 вказівок), використання арт-терапії (8 вказівок), відведення більше часу для спільної діяльності з дітьми (8 вказівок). Крім того, важливими є ініціативи, що включають роз'яснювальну роботу з дітьми і дорослими (5 вказівок), психологічну освіту батьків (4 вказівки) і навчання правил поведінки в екстрених ситуаціях (4 вказівки) [2].

На підставі дослідження поглядів дітей різних вікових груп, які проживають у зоні конфлікту, був визначений список основних факторів стресу, що впливають на їхню стійкість до стресу. Загалом спільними для всіх опитаних дітей є конфлікти в сім'ї та страх перед війною. Крім того, були ідентифіковані фактори стресу, що є характерними для окремих вікових груп дітей: для дітей віком 9-11 років основними є нестача часу для спілкування батьків із дітьми та страх перед насильством із боку батьків (фізичне насильство); для дітей віком 12-14 років – роздратування батьків, конфлікти між батьками та дітьми, страх за життя родичів і близьких, нестача місць для відпочинку; для старших дітей віком 15-17 років – алкогольна залежність батьків та відсутність адекватних умов для культурного розвитку [3].

З урахуванням широкого спектра виявлених відхилень у стані здоров'я дітей із зони воєнного конфлікту обґрунтовано використання алгоритму заходів, спрямованих на підтримання та підвищення їхнього фізичного та психічного здоров'я. Цей алгоритм охоплює організаційні, лікувальні та профілактичні заходи на різних рівнях:

1) регулярно проводити лікувально-профілактичні заходи у місцях проживання (якщо це можливо) або у спеціалізованих закладах, використовуючи сучасні методи лікування, діагностики та реабілітації, що враховують особливості розвитку функціональних порушень та патологічних станів в умовах психоемоційного стресу;

2) забезпечувати інформаційну підтримку, організацію та контроль за своєчасним наданням консультацій спеціалістами різних профілів у місці проживання, а у випадках необхідності (або неможливості) – в республіканських центрах та науково-дослідницьких установах;

3) проводити санітарно-освітню роботу серед школярів та їхніх батьків, поширюючи знання про профілактику гострих і хронічних соматичних захворювань, інфекційних та паразитарних захворювань в умовах зони збройного конфлікту;

4) посилити навчання лікарів щодо розвитку та особливостей прояву соматичних та невротичних розладів під час стресових ситуацій [4].

Більшість дітей із зони збройного конфлікту демонструє підвищений рівень емоційної напруги, що призводить до активації стрес-регулюючих систем. Це впливає на формування психологічних відхилень та має вплив на стан їхнього здоров'я. У результаті цього стає необхідним проведення реабілітаційних заходів із метою запобігання розвитку та загостренню патологічних станів у різних системах організму. Потреба у профілактиці

розвитку та прогресуванні психосоматичних розладів у дітей із зони збройного конфлікту обумовлена великою поширеністю та різноманітністю таких розладів. Це вимагає комплексного підходу, включно з реабілітаційними заходами та моніторингом спеціалістами різних спеціалізацій, такими як педіатри, підліткові терапевти, сімейні лікарі, а в деяких випадках – кардіоревматологи, гастроентерологи, психіатри, неврологи, гінекологи, ендокринологи та ін.

1. Марціновська І. П. Корекція посттравматичного стресового розладу у дітей із зони військового конфлікту, які мають психофізичні порушення : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2020. 19 с. URL : <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/34495>.

2. Богданов С. О., Гірник А. М., Лазоренко Б. П., Савінов В. В., Соловійова В. В. Соціально-психологічні чинники порушення стресостійкості дітей, що проживають у буферній зоні воєнного конфлікту на сході України. *Проблеми політичної психології*. 2016. Вип. 4. С. 40–51. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=prg_2016_4_6.

3. Янкович О., Кікінежді О., Козубовська І., Поліщук В., Радчук Г. та ін. Теорія та практика профілактичної роботи з дітьми, схильними до девіантної поведінки: український і міжнародний досвід : монографія. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2018. 300 с.

4. Лебець І. С., Диннік В. О., Матковська Т. М. та ін. Особливості реабілітаційних заходів щодо дітей шкільного віку із зони збройного конфлікту в Україні. *Спортивна медицина і фізична реабілітація*. 2020. № 1. С. 126–131. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/smed_2020_1_20.

Валентин ВОБЛЕНКО

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів
превентивної діяльності

Науковий керівник:

д.ю.н., доц. **Роман ОПАЦЬКИЙ**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах збройних конфліктів діти частіше піддаються дискримінації та часом не мають доступу до продуктів харчування, житла, послуг з охорони здоров'я та освіти; не мають адекватної можливості для встановлення особи, реєстрації, оцінки віку, отримання документів, пошуку родичів, а також

доступу до систем опікунства або юридичних консультацій [1].

У деяких випадках дітей за умов вимушеної міграції допускають у країну, але вони отримують відмову у доступі до процедур подання та розгляду клопотань про надання притулку.

У світлі принципу «заборона висилки» та загальних міжнародних зобов'язань щодо захисту прав біженців необхідно розуміти, що основна увага приділяється тим, хто перетнув міжнародний кордон, шукаючи притулок. Однак важливо пам'ятати, що існує інший, менш визнаний аспект цього питання – це ситуація внутрішнього переміщення осіб всередині їхньої власної країни.

Захист прав внутрішніх переселенців потребує більшої уваги та підтримки з боку держав і міжнародних організацій. Вони також потребують захисту від дискримінації та порушення їхніх основних прав людини. Окрім цього, важливо створити умови для їхньої адаптації в новому середовищі та забезпечити доступ до матеріальної, гуманітарної та правової допомоги.

Однією з основних груп, що потребує особливого захисту, є діти біженців. Надання їм безпеки, освіти та психологічної підтримки є важливими аспектами захисту їхніх прав. Важливо проводити інформаційно-пропагандистські заходи для підвищення рівня свідомості суспільства щодо потреб та проблем біженців і внутрішніх переселенців, а також сприяння їхній інтеграції в новому середовищі. Загалом у наш час гуманітарна криза вимагає комплексного та відповідального підходу до захисту прав біженців і внутрішніх переселенців, з урахуванням їхніх особливих потреб та ситуацій.

Все це створює додаткову вразливість положення дітей за умов вимушеної міграції. Комітет з прав дитини, міжнародний контрольний орган, що спостерігає за виконанням державами-учасниками Конвенції про права дитини 1989 р., неодноразово вказував на позначені проблеми, причина яких полягає не лише у порушенні фундаментальних прав людини, а і в існуючих прогалинах правового регулювання у системі захисту прав дітей [2].

Конвенція про права дитини 1989 року, Комітет з прав дитини чітко визначають дітей-біженців як носіїв прав. Але які саме права вони мають та як сучасні міжнародні й національні спільноти визначають і здійснюють ці права? Наскільки добре реалізуються гарантії конвенції щодо прав дітей-біженців? Частково це залежить від того, що означає бути «дитиною-біженцем», і частково від того, як вимоги прав дітей-біженців визнаються, поважаються та реалізуються у міжнародних та національних правових і бюрократичних системах [1].

Преамбула згаданої конвенції визначає, що дитина «потребує спеціальної охорони та турботи, включаючи належний правовий захист» [1]. У статті 22 конвенції містяться додаткові положення щодо дітей-біженців, з якими слід поводитися аналогічно до будь-якої іншої дитини-громадянина. Таким чином, ця стаття усуває розбіжності між деякими державами, що бажають обмежити права дітей-біженців [3].

У статтях конвенції докладно викладено права всіх дітей на «повний та гармонійний розвиток» (преамбула). Це положення стосується і дітей-біженців. Вони мають право на: особисте життя та розвиток; нормальне сімейне життя; здоров'я та благополуччя; безпеку та захист; участь у спільноті.

На початку життя кожна дитина має право бути зареєстрованою та мати ім'я і громадянство (ст. 7).

Реєстрація народження необхідна для того, щоб можна було вказати дату та місце народження, активізуючи певні права дитини. Дитина без громадянства позбавлена гарантованого захисту з боку будь-якої держави. Її основні права, правовий статус, безпека у країні проживання та виїзд за межі цієї країни здійснюється на розсуд держави [4].

Статті 16, 37, 39 і 40 конвенції ідентифікують кожную дитину як індивідуальну людину, яка заслуговує на повагу честі та гідності. Держави повинні забезпечити: максимальну можливість виживання та розвитку дітей-біженців (ст. 6); збереження такими дітьми своєї індивідуальності (ст. 8) та переконань (ст. 14); напрям освіти для їхнього фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку та громадянське виховання (ст. ст. 27, 29).

Незважаючи на зусилля міжнародної спільноти та існуючий позитивний досвід у сфері захисту прав дітей під час збройних конфліктів, існує низка питань, що потребують подальшого вирішення, зокрема:

1) необхідно налагодити ефективне партнерське співробітництво між Департаментом операцій з підтримання миру, Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ), Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини та іншими відповідними суб'єктами як на рівні штаб-квартир, так і на місцях;

2) Департаменту операцій з підтримання миру необхідно збільшити у штаб-квартирах кількість спеціалістів із питань захисту дітей;

3) функції Департаменту операцій з підтримання миру необхідно доповнити положеннями щодо захисту дітей в межах розробки стратегічних програм співробітництва з регіональними організаціями з питань стосовно підтримання миру [3].

Стаття 3 має особливе значення для дітей-біженців, визначаючи принцип «найкращого забезпечення інтересів дитини» як «першочергову увагу» у всіх діях, що стосуються їх. Ці права передбачають не просто виживання. Вони зобов'язують держави забезпечити розвиток дітей-біженців, зберігаючи при цьому їхню індивідуальність.

Діти-біженці мають право на життя в сім'ї та турботу своїх батьків, вільну від довільного або незаконного втручання (ст. ст. 7, 16). Батьки несуть основну відповідальність за забезпечення «умов життя, необхідні розвитку дитини» і найкращих інтересів (ст. ст. 18, 27).

Отже, ніколи не можна недооцінювати актуальність проблеми захисту дітей, і це особливо важливо в умовах збройних конфліктів. Дитячі права

стають ще більш уразливими і підпадають під загрозу в таких складних обставинах. Аналіз Конвенції про права дитини дозволяє розкрити глибокий зміст і значення цього міжнародного документа, що був прийнятий із метою забезпечення всебічного захисту та добробуту дітей. Ця Конвенція визнає права кожної дитини на життя, гідне ставлення, освіту, забезпечення здоров'я та багато інших аспектів, що гарантують належний фізичний, емоційний та соціальний розвиток дітей. У контексті збройних конфліктів дитячі права набувають особливого значення. Діти стають жертвами конфліктів, біженцями, солдатами, а також піддаються ризику рекрутації у збройні групи. Основні засади згаданої конвенції, такі як недискримінація, право на життя, заборона піддавати дітей під вплив жорстокостей, стають невід'ємною частиною зусиль спільноти міжнародного співтовариства щодо захисту дітей у конфліктних зонах.

Аналіз Конвенції про права дитини в контексті збройних конфліктів допомагає зрозуміти важливість забезпечення безпеки та добробуту дітей в умовах, коли вони потребують захисту найбільше. Цей документ слугує керівною зіркою для розробки та впровадження стратегій і політик, спрямованих на захист прав дітей в умовах конфлікту, і нагадує, що нашою моральним та правовим обов'язком є забезпечення безпеки та добробуту кожної дитини в усі часи.

1. Данильченко О. В. Захист прав дітей в умовах масштабної військової агресії РФ. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : матеріали Міжнар. науково-практ. конф.* (м. Одеса, 17 черв. 2022 р.) : у 2 т. Одеса, 2022. Т. 2. С. 675–677.

2. Іванюк В. Д. Правове регулювання прав дітей в умовах війни. *Російсько-українська війна: право, безпека, світ : матеріали VI Міжнар. науково-практ. конф.* (м. Тернопіль, 29-30 квіт. 2022 р.). Тернопіль, 2022. С. 66–68.

3. Ігнатенко К. Соціальний захист дітей в діяльності державних організацій на сході України. *Social Work and Education*. 2021. Vol. 8. No. 3. P. 329–340.

4. Цемко С. Особливості захисту прав та інтересів дітей громадян Іспанії на території України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 2. С. 26–30.

Дар'я ВОРОНА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Андрій ЧВАЛЮК**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Питання розвитку та ефективного забезпечення захисту прав та свобод людини з роками не втрачає своєї актуальності. Його вирішення залежить не тільки від окремої держави, а і від усієї світової спільноти. Сучасний стан правового прогресу людства характеризується рівнем міжнародно-правового забезпечення і гарантування основних прав людини. Крім того, людство на шляху утвердження прав і свобод пройшло великий шлях, поширюючи принцип рівноправності на все більше коло осіб та відносин між ними.

Зауважимо, що діти відіграють досить важливу роль у розбудові нашої держави, адже з ними пов'язане сучасне та майбутнє. Тому органи державної влади повинні приділяти значну увагу правовому регулюванню такої сфери, як захист прав дітей. Не можна не погодитись із позицією вчених, що національне законодавство України з питань забезпечення прав дитини, передбачених Конвенцією ООН про права дитини, розвивається доволі повільно. Мають місце застарілі форми роботи, що є неефективними і не дають результатів, застаріла нормативна база, відсутність єдиного ставлення та підходу до питання захисту дитини тощо. Саме через це необхідна певна трансформація законодавства, що буде враховувати потреби дитини. І у цьому може допомогти запозичення міжнародного досвіду [1, с. 159]. Саме тому дослідження міжнародного досвіду у сфері захисту прав дитини набуває все більшої актуальності, особливо в тих важких умовах, у який зараз перебуває наша держава.

Взагалі міжнародні механізми захисту прав дитини реалізуються через спеціалізовані установи та організації, що безпосередньо здійснюють захист порушених прав. На думку О. Ковальнової, в умовах сучасності основні підходи до осмислення та реалізації прав дітей, визначені міжнародним та вітчизняним законодавством, істотно змінюються. Зазначене пов'язане з багатьма факторами, а саме: 1) посиленням уваги з боку держави до інтересів дитини; 2) удосконаленням механізму контролю за дотриманням чинного законодавства у сфері охорони дитинства; 3) розвитком інституцій соціально-правового захисту дітей тощо [2, с. 428].

На міжнародно-правовому рівні перелік основних прав дітей чітко врегульовано в Конвенції ООН про права дитини [3]. Доцільним є зауважити той факт, що усього через п'ять років після прийняття Конвенцію про права дитини ратифікували 90 % країн світу, що стало безпрецедентною подією в історії міжнародного гуманітарного права. Однак, її досі не ратифікували Сполучені Штати Америки.

До вищевикладеного слід додати, що хоча США й не ратифікувало вказаний міжнародний нормативно-правовий акт, однак у системі регулювання норм, що пов'язані із захистом прав дитини, ця країна тримається на відповідному, високому рівні. Так, аналіз досвіду США щодо забезпечення прав і свобод дитини, зокрема в діяльності поліції, надає можливість виділити низку позитивних моментів, котрі доцільно використовувати в сучасних реаліях нашої країни: 1) посилення ролі поліції в системі органів соціального забезпечення прав дітей через поглиблення її участі в різноманітних соціальних програмах; 2) формування дієвої та розгалуженої нормативно-правової бази у сфері забезпечення прав і свобод дитини, що має стати основою діяльності поліції в цій сфері; 3) запровадження окремої, незалежної від будь-якої з трьох гілок влади уповноваженої інституції у сфері нагляду та контролю за дотриманням прав і свобод дитини в діяльності всіх органів державної влади, зокрема поліції; 4) поліпшення професійності, розширення повноважень і механізмів взаємодії підрозділів ювенальної превенції з органами соціального забезпечення населення [4, с. 83].

У свою чергу, доцільно звернути увагу на організацію «ЮНІСЕФ» (Міжнародний дитячий надзвичайний фонд Організації Об'єднаних Націй), що являє собою єдину організацію ООН, діяльність якої присвячена винятково дітям.

Згаданий дитячий фонд працює заради захисту, виживання та розвитку дитини відповідно до Конвенції про права дитини. У співробітництві з іншими установами ООН, урядами та неурядовими організаціями ЮНІСЕФ відповідним чином сприяє програмам із надання дешевих послуг в галузі первинної медичної допомоги, харчування, початкової освіти, очищення води та поліпшення санітарних умов, ліквідації гендерної нерівності та розвитку. Діяльність цієї організації безпосередньо спрямована на поліпшення життя дітей усюди, особливо в країнах, що розвиваються [5, с. 32]. Також не менш важливим фактором виступає те, що дитячий фонд відстоює дотримання прав людини стосовно всіх дітей, особливо дівчат.

Не менш важливим є відсутність у національному законодавстві правового врегулювання низки прав дитини, закріплених у міжнародних стандартах: право дітей та їхніх батьків жити в будь-якій країні та повертатися до своєї з метою возз'єднання сімей і підтримання стосунків між батьками та дітьми; право на захист дітей-біженців (зазначена норма вже знаходить певне відображення у законопроектах, але законодавчо ще не закріплена); право на захист від вживання наркотиків і психотропних речовин, від залучення до їх

виробництва та розповсюдження. Крім того, не встановлено відповідальність дорослих членів сім'ї за порушення прав дитини на недоторканність її особи, посягання на честь і гідність.

Отже, можна дійти висновку, що все більшої актуальності набуває питання, пов'язане з дослідженням окремих способів та механізмів захисту прав дитини в Україні, вже апробованих в інших країнах. Зазначене обґрунтовується тим, що без розуміння можливих способів та засобів захисту прав дітей є неможливим раціональне та ефективне застосування норм вищезгаданої конвенції та інших нормативних і міжнародних правових актів у сфері захисту дитини.

На нашу думку, впровадження нових організаційно-правових інструментів задля повноцінної реалізації прав дитини визначається актуальною метою діяльності сучасної правової держави. А питання удосконалення існуючих механізмів, що регулюють відносини у сфері захисту прав та свобод дитини, повинно постійно бути на увазі, адже діти є нашим майбутнім і тому потребують найвищого захисту з боку держави.

1. Позігун І. О. Міжнародні стандарти захисту прав дітей. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 3. С. 158–163.

2. Журавель Т. В., Зуб Т. В., Ковальова О. В., Пилипас Ю. В. Підготовка працівників структурних підрозділів Національної поліції України у частині забезпечення та захисту прав дітей : навч.-метод. посібник. Ч. 1. Київ, 2019. 516 с.

3. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

4. Могілевська Л. Г. Досвід США щодо забезпечення прав і свобод дитини в діяльності поліції та можливості його використання в Україні. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану*. 2022. С. 81–83.

5. Права дитини та механізм їх захисту. Ужгород : Видавництво УЖНУ «Говерла», 2009. 46 с.

Артем ВОРОНІН

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

викладач **Маргарита МАКСИМОВА**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КІБЕРБУЛІНГУ СЕРЕД ДІТЕЙ

Сучасне суспільство неможливо уявити без інформаційно-комунікаційних технологій, а також комп'ютерних систем, що здійснюють значний вплив майже на всі сфери суспільного життя. У цьому контексті

особливу занепокоєність викликають такі звані кіберзагрози, чиї негативні наслідки мають непередбачуваний характер та завдають шкоди найуразливішій категорії населення – дітям. Останні швидко орієнтуються у віртуальному світі, відкривають власні способи використання новітніх можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, розвивають нові потреби. О. Петровський та С. Лівчук вважають, що у своїх природних експериментах із засвоєння навколишнього середовища діти стикаються з небезпеками і у віртуальному просторі, а батьки цього не помічають. Однією з найгостріших проблем взаємодії дитини з Інтернетом є небезпека зіткнення з агресивними нападами, котрі називають кібербулінгом.

В. Фурашев доповнює, що використання сучасних комунікаційних технологій надає кібербулінгу таких рис, котрих немає у разі приниження, лайки, заподіяння образи в реальному житті, під час спілкування наживо. Зрештою, об'єкт звичайного булінгу може чітко ідентифікувати агресора і завдати йому удару у відповідь, у тому числі фізичного, що у віртуальному світі вже складніше. Це сприяє поширенню кібербулінгу, адже агресор вважає себе недосяжним для відповіді.

О. Момот стверджує, що кібербулінг може завдавати шкоди, навіть якщо жертва намагається ігнорувати образи й не звертати на них уваги, надзвичайно негативно впливає на психічний стан дитини, залишаючи подекуди психологічні травми на все життя. В. Чумак, В. Цебинога зазначають, що у сучасній правовій доктрині поняття кібербулінгу, на відміну від поняття булінгу, майже не досліджувалося, проте наразі активно використовується психологами та науковцями з метою визначення форм протидії цьому явищу. Наука адміністративного права розглядає кібербулінг крізь призму останніх змін у чинному законодавстві України. Відповідні зміни були підписані Президентом України 16 січня 2019 р., згідно з якими передбачається адміністративна відповідальність за булінг. А оскільки кібербулінг є похідним явищем від звичайного цькування, набуває своєї актуальності питання щодо визначення адміністративно-правових засад кібербулінгу та запровадження адміністративної відповідальності за кібербулінг. У диспозиції ст. 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення зазначено, що держава має реагувати на цькування та інші дії, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого. Водночас під боулінгом (цькуванням) розуміється діяння учасників освітнього процесу, що полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, зокрема із застосуванням засобів електронних комунікацій.

Отже, враховуючи вимоги сьогодення, а також сучасну небезпеку кібербулінгу в Україні, виникає життєва необхідність в активізації діяльності органів державної влади щодо забезпечення нормативно-правового регулювання та розробки дієвого механізму протидії кібербулінгу, а також

здійснення ґрунтовних наукових досліджень із проблематики протидії кібербулінгу.

1. Петровський О. М., Лівчук С. Ю. Проблеми боротьби з кіберзлочинністю: міжнародний досвід та українські реалії. *Молодий вчений*. 2019. № 12.1 (76.1). С. 55–59.
2. Момот О. В. Кібербулінг: Агресія у віртуальному світі. *Молодий вчений*. 2017. № 12. С. 295–299.
3. Фурашев В. М. Інформаційна небезпека: кібербулінг. Київ, 2017.
4. Чумак В. В., Цебинога В. Ю. Правове регулювання протидії кібербулінгу в Україні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків, 2018. С. 202–204.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

Артем ВОРОНІН

курсант

Науковий керівник:

д-р філос. в галузі права

Каріна ПСОЦЬКА

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КІБЕРБУЛІНГУ ЩОДО ДІТЕЙ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Варто зазначити, що сучасне суспільство важко уявити без смартфонів, гаджетів, інформаційних та комп'ютерних технологій. Зазвичай люди майже не замислюються про потенційні загрози, що несуть інтернет-ресурси і вебсайти, котрі стали невід'ємною частиною нашого життя. Питання забезпечення безпеки в Інтернеті виникають тільки тоді, коли ми стикаємося з негативними наслідками подій, що відбуваються онлайн. Однією з найактуальніших загроз є кібербулінг.

Кібербулінг – це нова форма агресії, що охоплює жорстокі дії з метою образити, завдати шкоди або принизити гідність людини, використовуючи інформаційно-комунікаційні засоби, такі як мобільні телефони, електронна пошта, соціальні мережі та ін. Кібербулінг став актуальною проблемою безпеки в Інтернеті, і наразі є необхідність у вдосконаленні законодавства України щодо боротьби з ним [1, с. 297].

Вважається, що кібербулінг виникає як результат трансформації традиційного булінгу і є однією з його варіацій. Це правильно, але важливо розуміти, що цей вид цькування спирається на концепцію класичного булінгу, він набуває зовсім інших форм і характеристик, оскільки відбувається в іншому середовищі [2, с. 55]. Серед відмінностей слід назвати той факт, що

кібербулінг не обмежується часом і місцем, як традиційний булінг, що зазвичай відбувається під час шкільних перерв, перед або після уроків, на шляху до школи або після навчання. Кібербулінг може відбуватися цілодобово і не залишає жертву в спокої, оскільки використовує різні канали комунікації, такі як мобільний зв'язок, служби миттєвих повідомлень, чати, форуми, електронна пошта, соціальні мережі, ігрові платформи та ін. [1, с. 296].

Ця думка важко спростовується, оскільки кібербулінг є складним соціальним явищем, що виникло як віртуальне відгалуження класичного булінгу. На сьогодні кібербулінг має дві форми: персоніфікований – коли інформація атакує конкретну жертву та неперсоніфікований – коли інформація розповсюджується серед широкого загалу і створює негативну атмосферу навколо жертви в різних соціальних групах, таких як клас, двір, школа [2, с. 56–57]. З розвитком інформаційних і комунікаційних систем у деяких країнах Європейського Союзу були визначені додаткові типи кібербулінгу, такі як персональне переслідування, розповсюдження наклепів, кібер-сталкінг і публічне обмовлення.

У міжнародній політиці ЄС у кіберпросторі визначено такі пріоритети:

1. Збереження свободи та відкритості: стратегія встановлює принципи використання основних прав людини та громадянина в цифровому просторі;
2. Застосування європейського законодавства в кіберпросторі на рівні, аналогічному фізичному світу. Відповідальність за кібербезпеку покладається на все суспільство, включно зі звичайними громадянами і державою;
3. Розвиток кібербезпеки через співпрацю з міжнародними партнерами, приватним сектором і громадянським суспільством.

У підсумку можна сказати, що успішна робота Департаменту кіберполіції Національної поліції України вимагає врахування особливостей діяльності різних органів влади у сфері кібербезпеки за кордоном та вибір оптимальних методів і способів протидії кіберзлочинності на основі міжнародних принципів і стандартів.

Отже, вивчення ефективного зарубіжного досвіду у сфері нормативно-правового забезпечення та функціонування поліцейських органів у боротьбі з кіберзлочинністю та забезпеченні кібербезпеки наводить на думку про необхідність перегляду діючих законодавчих норм в Україні з урахуванням реальних та потенційних кіберзагроз для національної безпеки. Зокрема, важливим кроком у цьому напрямі є оптимізація загальнодержавної системи протидії кіберзлочинності.

Важливо відзначити, що одним із пріоритетних завдань державної політики у цій галузі є впровадження в законодавстві заходів, спрямованих на виявлення та усунення факторів, що сприяють появі кіберзлочинності, а також вчасне виявлення ознак злочинних активностей у віртуальному просторі з метою запобігання їм в реальному світі. Оскільки ця сфера діяльності має велике значення для боротьби з кіберзлочинністю, її правове регулювання вимагає оптимізації.

1. Момот О. В. Кібербулінг: Агресія у віртуальному світі. *Молодий вчений*. 2017. № 12. С. 295–299.
2. Петровський О. М., Лівчук С. Ю. Проблеми боротьби з кіберзлочинністю: міжнародний досвід та українські реалії. *Молодий вчений*. 2019. № 12.1 (76.1). С. 55–59.
3. Чумак В. В. Зарубіжний досвід протидії торгівлі людьми (на прикладі країн Балтії). *Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми : матеріали Міжнар. наук.-практ. симпозиуму* (м. Івано-Франківськ, 11-12 бер. 2016 р.). Івано-Франківськ : Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького, 2016. С. 151–153.
4. Пісоцька К. О. Поняття методу в діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. *Актуальні проблеми ювенальної деліктології : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару* (м. Дніпро, 5 лист. 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 165–168.

Тетяна ГЛЯН

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д.ю.н., проф. **Роман МИРОНЮК**

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗА ПОШКОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА

Кримінальний кодекс України активно використовує поняття «знищення» та «пошкодження». Як правило, ці категорії застосовують для опису кримінального протиправного впливу на власність (або певні види власності). Такі випадки, що належать до сфери кримінального права, і є предметом цього дослідження.

У чинному Кримінальному кодексі України часто вживаються такі терміни, як «знищення майна», «втрата майна», «об'єкти власності» для вираження змісту злочинної погрози (ст. ст. 154, 157, 189, 195, 206, 280, 345, 3451, 346, 350, 355, 377, 386, 398, 405 КК України), або змісту завідомо неправдивих повідомлень (ст. 259 КК України) [1, с. 46].

Щодо предметних понять дослідження («знищення майна» та «пошкодження майна»), то законодавець здебільшого використовує їх в особливих частинах Кримінального кодексу України. У загальному розділі вони вживаються лише в ч. 2. Статтею 22 Кримінального кодексу України встановлено кримінальну відповідальність за злочини з 14 років. Поняття «знищення майна» міститься у ст. 28 Особливої частини Кримінального кодексу України, поняття «втрата майна» – у ст. 29 [2, с. 53].

Під майновим знищенням розуміється вплив неповнолітнього на майно,

внаслідок якого воно повністю втрачає споживчу вартість, тобто стає непридатним для використання за призначенням. Внаслідок знищення майно припиняє своє існування або повністю втрачає свою цінність і можливість використовувати його за призначенням. Під майновою шкодою розуміється вплив неповнолітнього на майно, що призводить до непридатності майна за призначенням без ремонту чи інших відновлювальних заходів, а також до погіршення якості та зниження вартості майна.

Насправді поділ віку кримінальної відповідальності є беззаперечним у кримінально-правовій доктрині. Вважаємо такий підхід доцільним. Важко заперечити висновок про те, що Кримінальний кодекс України не лише більш детально встановлює кримінальну відповідальність неповнолітніх, а й створює окрему главу для регулювання конкретних обставин їхньої відповідальності [5, с. 32]. Насправді питання про кримінальну відповідальність залежить від віку злочинця і має розглядатися з двох сторін: у межах ст. 1. 22 з урахуванням положень глави 15 Загальної частини КК України «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх» [3, с. 224].

Положення статті 22 Кримінального кодексу України передбачає розмежування першого рівня кримінальної відповідальності з урахуванням віку винного. Йдеться про можливість притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення діяння, що завдає шкоди суспільству, враховуючи наявність у особи всіх ознак суб'єкта злочину. Як правило, вік, із якого може настати кримінальна відповідальність в Україні, становить 16 років. Іншими словами, кримінальну відповідальність несе особа, якій до вчинення злочину виповнилося 16 років (ч. 1 ст. 22 КК України). Частина 2 цієї статті містить повний перелік кримінальних правопорушень, за вчинення яких може бути притягнута особа, яка досягла 14 років. Також до переліку входять кримінальні правопорушення, пов'язані зі знищенням або пошкодженням майна інших осіб: диверсія (ст. 113 КК України), терористичні акти (ст. 258 КК України), умисне знищення або пошкодження майна (ч. 2 ст. 194, 347, 352, 378, ч. 2, 3 ст. 399 КК України), пошкодження шляхів руху та транспортних засобів (ст. 277 КК України) [6]. Очевидно, що використання віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, є засобом розмежування кримінальної відповідальності за знищення чи пошкодження майна іншої особи.

Псування комунального майна – це неправомірні дії людей, що призводять до порушення зовнішнього вигляду та технічного стану об'єктів власності. Внаслідок цих дій стає неможливим далі повноцінно використовувати зіпсовані предмети за їх призначенням.

Адміністративним правопорушенням визнається протиправна винна дія чи бездіяльність, що посягає на державний або громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законодавством передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного порушення 16-річного віку.

До осіб віком 16-18 років, які вчинили адміністративне правопорушення, застосовуються такі заходи впливу:

- 1) зобов'язання публічно попросити вибачення у потерпілого;
- 2) попередження;
- 3) догана або сувора догана;
- 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам чи педагогічного, трудового колективу за їхньою згодою, а також окремим громадянам на їхнє прохання.

У разі вчинення особами віком 16-18 років правопорушень, передбачених ст. 173 (дрібне хуліганство) Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах.

З урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП:

- 1) попередження;
- 2) штраф;
- 3) оплатне вилучення предмета, що став знаряддям вчинення правопорушення;
- 4) конфіскація предмета, що став знаряддям вчинення правопорушення;
- 5) позбавлення спеціального права (до 3 років);
- 6) виправні роботи (до 2-х місяців, 20 % від зарплати);
- 7) адміністративний арешт (до 15 діб).

Розмальовані стіни в під'їзді, зламані поручні сходів та вхідні двері, зіпсовані поштові скриньки, клумби, альтанки, огорожі, дитячі майданчики – основні об'єкти, що зазнають нападу неповнолітніх вандалів.

Часто можна почути хибну думку, що неповнолітні через свій вік не несуть жодної відповідальності, але відповідальність передбачена:

– матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну неповнолітніми, несуть їхні батьки чи законні представники (ст. 1179 Цивільного кодексу України);

– з 14 років настає кримінальна відповідальність за осквернення будівель чи інших споруд, псування майна на громадському транспорті чи в інших громадських місцях (ст. 356 КК України);

– з 16 років настає адміністративна відповідальність за шкоду, заподіяну неповнолітнім (ст. 2 КУпАП).

Відмінність вандалізму від псування майна у тому, що шкода не завдається майну конкретної особи, а заподіюється майну, що знаходиться у громадських місцях (чи транспорті) і призначене для загального користування.

Якщо неповнолітні пошкодили загальнобудинкове чи приватне майно, постраждалі можуть виконати такі дії [7, с. 304]:

- викликати поліцію;
- самостійно зафіксувати завдану шкоду за допомогою фото- та відеозйомки;
- звернутися до суду з позовом про відшкодування збитків, якщо їх не відшкодовано добровільно.

Категорично забороняється влаштовувати самосуд, лаятись і ображати неповнолітніх, застосовувати до них фізичну силу, примушувати до здійснення дій, спрямованих на загладження завданих збитків.

Щодо усунення наслідків псування майна неповнолітніми, то за дітей до 14 років відповідають їхні батьки. Окрім відшкодування збитків, їх можуть притягнути за неналежне виконання своїх обов'язків. Це загрожує постановкою на облік у підрозділах ювенальної превенції.

1. Боднарчук Р. О. Знищення або пошкодження майна: історичний аспект. *Форум права*. 2010. № 2. С. 46–56.

2. Боднарчук Р. О. Поняття, критерії та ознаки знищення чужого майна (статті 194 та 196 КК України). *Форум права*. 2011. № 3. С. 53–61.

3. Бориславський Р. А. «Знищення», «пошкодження», «руйнування», «псування» майна: кримінально-правове значення понять. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах : зб. тез Міжнар. науково-практ. конф.* (м. Львів, 9 лист. 2018 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2018. С. 224–227.

4. Бориславський Р. А. Запровадження кримінальних проступків, як перспективний напрям диференціації кримінальної відповідальності за знищення або пошкодження майна. *LAW&SOCIETY*. 2020. Issue 1. С. 14–21.

5. Бурдін В. М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні : монографія. Київ : Атіка, 2004. 240 с.

6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

7. Дячкін О. П. Кримінальна відповідальність за знищення або пошкодження чужого майна за Кримінальним кодексом України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 6. С. 304–307. URL : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/527966.pdf>.

Олександр ГНАТЕНКО

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів
кримінальної поліції

Науковий керівник:

ст. викладач **Катерина МІТЧЕНКО**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

БЕЗПЕКА ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Забезпечення та захист прав і свобод людини завжди були одним із основних обов'язків держави. Ця місія визнається як важлива складова будь-якої сучасної суспільної системи. Зокрема, наша країна ретельно закріпила це в Конституції: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в державі найвищою соціальною цінністю» [1].

Проте є ситуації, коли це завдання стає особливо актуальним. У таких моментах, коли виникають надзвичайні обставини, коли нормальне функціонування суспільства і держави стає уразливим, захист прав і свобод громадян, особливо дітей, набуває великого значення. Такими ситуаціями є воєнний стан, катастрофи або інші надзвичайні події.

Останнім часом в Україні ми стали свідками надзвичайних обставин, що складаються з різних негативних факторів, таких як окупація Криму, ведення Антитерористичної Операції/Операції Об'єднаних Сил на сході країни, військова агресія російської федерації та введення воєнного стану на території України, починаючи з 2022 року [2]. У такому контексті питання захисту прав і свобод дітей як найбільш вразливої категорії стає надзвичайно актуальним.

На жаль, із 2014 р. діти особливо зазнають негативного впливу вищезазначених обставин. Вони не лише стали свідками проявів жорстокості, смертей та руйнувань, але і відчували на собі важкі фізичні та психологічні травми [3, с. 56]. Деякі з них були змушені брати участь у бойових діях, а інші стали жертвами фізичного чи сексуального насильства. Крім того, є випадки примусового переміщення та депортації дітей до російської федерації. Всі ці порушені права дітей потребують відновлення та захисту, що може бути досягнуто за допомогою національних і міжнародних інституцій.

Уведення в Україні воєнного стану 24 лютого 2022 р. поставило перед суспільством важливе завдання – забезпечити захист прав та долі дітей, які стали жертвами агресії російської федерації та опинилися без батьківського піклування чи у складних обставинах.

Кабінет Міністрів України прийняв 22 березня 2022 р. постанову № 349 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану», якою внесено

важливі зміни до нормативно-правових актів України з питань захисту прав дітей в умовах надзвичайного або воєнного стану. Ці зміни стосуються тимчасового розміщення дітей у дитячих будинках сімейного типу, тимчасового підтримання у прийомних сім'ях, а також тимчасового переведення дітей, які перебувають в закладах різних типів, на цілодобове обслуговування в інші установи.

Проте, незважаючи на зусилля та вимоги міжнародних інституцій з дотримання прав дітей, спостерігаємо зростання кількості злочинів, вчинених російською федерацією проти українських дітей. Із лютого 2022 р. 1032 українських дітей стали жертвами повномасштабного вторгнення та агресії Росії. З-поміж них 353 дитини загинули, 679 отримали поранення. Також існують випадки відмови дітям у доступі до гуманітарної допомоги, а саме: води, їжі, медичної допомоги, – що призвело до їхньої смерті. Ці події становлять порушення основних прав дітей, що визначені Женевською декларацією прав дитини, зараховуючи право на життя, медичну допомогу та належне харчування [4, с. 42].

Таким чином, в умовах воєнного стану та надзвичайних обставин захист прав та свобод дітей має відігравати центральну роль у діяльності держави. Забезпечення їхньої безпеки та фізичного і психологічного благополуччя є важливим завданням, що потребує негайних комплексних заходів, як на національному, так і міжнародному рівнях.

Забезпечення захисту та дотримання прав дітей в умовах конфлікту вимагає негайних і дієвих заходів, і ця справа є важливим завданням для нашої країни і міжнародної спільноти. Діти є найбільш незахищеною групою в суспільстві, і їхні права та безпека мають бути пріоритетом для суспільства, навіть в умовах надзвичайних ситуацій та воєнного конфлікту. Треба пам'ятати, що діти є майбутнім нації, і їхні права і свободи повинні бути надійно захищені за будь-яких умов.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Фізична безпека дітей під час війни. *Заклад дошкільної освіти «Сонечко»*. URL : <https://zldytsadok.org.ua/bezpeka-ditini-pid-chas-voennogo-stanu-09-42-41-26-08-2023/>.

3. Біда О. А., Блага А. Б., Бущенко А. П. та ін. *Дитинство під прицілом: права дитини в умовах збройного конфлікту на сході України* : наукове видання. Київ : КИТ, 2016. 82 с.

4. Легка О. В. Міжнародно-правове регулювання захисту прав дітей в умовах воєнного стану. *Правова позиція*. 2022. № 2(35). С. 41–45.

Олександр ГОДЗЕНКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

викладач **Маргарита МАКСИМОВА**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ, ЗОКРЕМА ЗА УМОВ ДІЇ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

В умовах дії правового режиму воєнного стану досить гострим постає питання саме правового регулювання та забезпечення захисту прав дітей. Діти, які ростуть в умовах воєн, захищені нормами міжнародного гуманітарного права як частина цивільного населення, проте, з огляду на вразливість і потреби, пов'язані з дитячим розвитком, вони мають особливий захист.

Спочатку розглянемо певні історичні передумови впровадження нормативно-правових актів, що регулюють захист прав дитини. Питання про необхідність регулювання прав дітей набуло нагальності внаслідок Першої світової війни. У цьому процесі зіграло роль цивільне населення і зростаючий інтерес до проблеми захисту дітей у більшості країн Європи та Північної Америки. Так, у 1919 році Лігою Націй був створений Комітет дитячого благополуччя, що займався розробкою заходів, котрі необхідно було вжити щодо безпритульних дітей, рабства, дитячої праці, торгівлі дітьми та проституції неповнолітніх. Вже у 1924 р. за певною пропозицією Міжнародного союзу порятунку дітей у Женеві Лігою Націй була прийнята Декларація прав дитини. Вона стала першим міжнародно-правовим документом у сфері охорони прав та інтересів дитини, що врегулював цілі та принципи захисту прав дитини [1, с. 43].

У свою чергу, як складова частина захисту прав людини система міжнародного захисту прав дитини склалася лише після Другої світової війни в межах Організації Об'єднаних націй, одним із основоположних принципів якої було проголошення поваги до прав та свобод людини без будь-яких проявів дискримінації. У 1959 р. ООН прийняла Декларацію прав дитини, що мала десять коротких декларативних статей, програмних положень, котрі закликали батьків, окремих осіб, державні органи, місцеву владу та уряд безпосередньо визнати викладені в ній права та свободи і в обов'язковому порядку дотримуватися їх. Зазначимо той факт, що це були десять соціальних та правових принципів, котрі значно вплинули на політику та справи уряду, а також на свідомість людей всього світу в цілому [2, с. 74].

Так, зауважимо, що міжнародне законодавство у галузі охорони прав

дитини безпосередньо є продовженням та розвитком юридичних норм і положень, зазначених в основних документах, що були прийняті міжнародним співтовариством за великий період часу до сьогодні.

Попри існування численних міжнародно-правових норм, що діють в умовах збройного конфлікту, права мільйонів дітей у світі досі порушуються. Саме тому національне законодавство визнається важливою частиною правової системи, що безпосередньо покликана захистити дітей в зонах конфлікту [3]. Важливість захисту прав дітей, зокрема в період збройних конфліктів, визначається роллю молодого покоління в життєдіяльності суспільства та прогнозуванні його розвитку. Практика доводить, що численні документи міжнародного гуманітарного права, в тому числі Конвенція про права дитини і Факультативний протокол до неї, не є тією нормативною базою, яка забезпечувала б ефективний захист прав дитини під час збройних конфліктів [4, с. 144].

Що стосується нормативно-правового забезпечення захисту прав дітей на національному рівні, слід виокремити Закон України «Про охорону дитинства», що закріплює визначення термінів «дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів», «дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах», систему заходів щодо охорони права на життя та охорони здоров'я, права на ім'я та громадянство, права на достатній життєвий рівень тощо, а також в окремому розділі V передбачає норми щодо протекції прав та інтересів дітей, які потребують особливого захисту держави [5].

На думку В. Іванюка, в умовах війни існує три основні види загроз для дітей, які знаходяться безпосередньо в зоні воєнного конфлікту: 1) суто військові – ризик безпосереднього залучення дітей до воєнних дій, тобто коли діти беруть участь у вогневих контактах і боях; 2) ураження боєприпасами – коли існує ризик потрапляння під обстріли, снайперський вогонь, руйнування будинків і промислових конструкцій, травмування або загибелі унаслідок підриву вибухонебезпечних пристроїв та потрапляння на мінні поля; 3) залучення до воєнних дій – як комбатів, медичного персоналу чи персоналу обслуги. Саме тому науковець зауважує, що особливу увагу необхідно приділити вдосконаленню заходів захисту дітей, які перебувають безпосередньо в зоні активних воєнних дій (а не лише для тих, хто зміг виїхати з таких областей), та їх практичній реалізації [6, с. 67–68].

Отже, становлення та розвиток суспільства в цілому вплинуло також і на формування національних та міжнародно-правових стандартів у сфері захисту прав дитини, що пройшло великий шлях до остаточного становлення та нормального функціонування захисту прав дітей на практиці.

1. Лінник Н. Історичні передумови захисту прав і свобод дитини на різних етапах розвитку суспільства. *Університетські наукові записки*. 2006. № 2. С. 41–45.

2. Толкачова Г. Еволюція правового забезпечення гарантій захисту прав і свобод дитини. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 1. С. 72–76.

3. Діти та збройні конфлікти: нормативно-правова база. *War childhood*. URL :

<https://warchildhood.org/ua/children-and-armed-conflict-legal-framework/>.

4. Черненко А. А. Щодо захисту прав дітей під час збройних конфліктів. *Україна майбутнього : матеріали учасників наук.-освітн. круглого столу* (м. Суми, 15-17 вер. 2017 р.). 2017. С. 144–145.

5. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

6. Іванюк В. Д. Правове регулювання прав дітей в умовах війни. *Російсько-українська війна: право, безпека, світ : матеріали VI Міжнар. науково-практ. конф.* (м. Тернопіль, 29-30 квіт. 2022 р.). Тернопіль, 2022. С. 66–68. URL : <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/888/874>.

Вікторія ГОРОБЕЦЬ

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

викладач **Маргарита МАКСИМОВА**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПОЛІЦЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ

Діти є найбільш беззахисною частиною суспільства, і їхнє право на захист визнається міжнародними та національними законами. Україна зобов'язана забезпечити відповідний рівень захисту дітей. У нашій державі є проблеми, пов'язані з насильством над дітьми, дитячою дискримінацією, сексуальними злочинами, дітьми-сиротами, бідністю серед дітей і багатьма іншими аспектами, що потребують втручання та регулювання з боку правоохоронних органів.

Забезпечення безпеки дітей є важливою складовою стратегії боротьби зі злочинністю та підвищення якості життя в Україні. Профілактика дитячої злочинності та захист прав дітей сприяють зміцненню суспільства. Ці проблеми потребують комплексного підходу та співпраці між поліцією, соціальними службами, органами охорони дитинства, неприбутковими організаціями та громадою. Поліція повинна вести активну профілактичну діяльність, сприяти освіті та свідомості громадськості щодо прав дітей і реагувати на ситуації, коли діти опиняються в небезпеці або стають жертвами кримінальних правопорушень.

Поліцейська діяльність у сфері захисту дітей в Україні стикається з численними завданнями, котрі варто вирішувати для забезпечення безпеки та добробуту наймолодших громадян. Одна з проблем у сфері захисту дітей визначається як недостатня кількість працівників поліції у нашій державі. Це

пов'язано з тим, що працівники поліції в період воєнного стану працюють на території активних бойових дій або ж приймають участь у війні за територіальну цілісність України [1].

Саме тому в багатьох регіонах України відчутна нестача кваліфікованих фахівців, таких як соціальні працівники, психологи, юристи та інші спеціалісти, які мали б надавати підтримку дітям, які потребують захисту. Це призводить до того, що багато випадків дитячого насильства та зловживання залишаються неповідомленими та без належного реагування. Саме тому факти порушення прав дітей не завжди стають відомими працівникам поліції. Для вирішення цієї проблеми необхідно проводити освітні заходи із населенням, інформувати дітей і дорослих про важливість повідомлення поліції про порушення прав. Оскільки тільки знаючи про проблеми, населення має можливість знайти шляхи її вирішення. А також слід забезпечити різні засоби для повідомлення про порушення прав дітей, такі як гарячі лінії, вебсайти, мобільні додатки чи навіть анонімні повідомлення. Важливо, щоб ці засоби були безкоштовними та доступними цілодобово. Щоб діти знали, як ними користуватися, і могли самостійно повідомити поліцію про порушення своїх прав.

Оскільки наразі більшість потреб України пов'язані з війною та забезпеченням військовими усіма необхідними ресурсами та зброєю, передбачається відсутність фінансування або значне його зменшення на інші потреби населення. Бюджети служб захисту дітей та поліції, що займаються справами, пов'язаними з дітьми, не забезпечуються належним рівнем фінансування, що призводить до недостатньої кількості коштів для покриття витрат на навчання, обладнання, заробітну плату працівників тощо.

Важливо виділяти більше коштів із державного бюджету на створення та підтримку служб та програм, спрямованих на захист дітей. Це включає заробітну плату, навчання, обладнання та інфраструктуру. Оскільки діти є майбутнім нашої держави, потрібно приділяти більше уваги для захисту їхніх прав та інтересів [2].

Поліцейські та інші службовці, які працюють з дітьми, повинні мати спеціалізовану підготовку для ефективної роботи, особливо з тими, хто пережив травми або став жертвою насильства. Недостатність такої підготовки може обмежувати їхню здатність взаємодіяти з дітьми та надавати їм допомогу, що в подальшому призведе до низки проблем у суспільстві. Для вирішення цього питання слід постійно підвищувати рівень знань і кваліфікацію працівників поліції, проводити для них навчання, семінари. Також залучати міжнародних спеціалістів для обміну досвідом у сфері захисту прав дітей в Україні. Україна може співпрацювати з міжнародними організаціями та партнерами для отримання фінансової, технічної та експертної підтримки у розв'язанні цієї проблеми [3].

У висновку можна підкреслити, що організація діяльності Національної поліції України з охорони прав дітей має бути побудована на твердих та

комплексних правових принципах, котрі забезпечать високий ступінь захисту та добробуту дітей. Важливо враховувати найкращі інтереси дитини, дотримуватися принципу недискримінації та заборони насильства і зловживання. Ключовими факторами успіху є навчання та підготовка спеціалізованих працівників, розвиток співпраці з іншими органами та громадськістю, а також забезпечення прозорості та відповідальності в діяльності поліції. Завданням такої системи є створення безпечного та сприятливого середовища для росту та розвитку дітей в Україні, забезпечення для них можливості реалізувати свій потенціал та бути захищеними від будь-яких форм насильства і дискримінації.

Під час аналізу окреслених проблем було виявлено, що нестача спеціалізованих працівників, недостатнє фінансування, відсутність необхідної освіти та підготовки поліцейських у сфері захисту дітей є серйозними перешкодами для забезпечення ефективного захисту прав молодого покоління. Для вирішення цих проблем важливо розширити спеціалізовану підготовку для поліцейських, залучити громадськість до активної співпраці, покращити інформаційну освіченість громади щодо прав дітей та забезпечити ефективний механізм повідомлення про порушення цих прав.

Урахування цих аспектів і впровадження необхідних заходів може допомогти створити ефективну систему захисту прав дітей в Україні, що забезпечить безпеку, добробут та гідність кожної дитини.

1. Остапович І. П. Особливості профілактичної діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. *Наука і правоохоронна діяльність*. 2020. № 2. С. 318–324.

2. Могилевська Л. Г. До характеристики методів діяльності Національної поліції у сфері забезпечення прав і свобод дитини. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 192–196.

3. Домбраван Н.В., Ізбаш К.С. Превентивні заходи реагування поліції на правопорушення. *Соціально-правові студії*. 2020. № 3(9). С. 84–90.

Богдан ГРИБ

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Науковий керівник:

ст. викладач **Дмитро ТІНІН**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОФІЛАКТИКА, ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ: СУЧАСНИЙ ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Насильство у сім'ях являє собою складне суспільно-історичне явище, що в кожній країні обумовлене численними чинниками. Для його розуміння та подолання важливими є юридично-правові та соціально-педагогічні аспекти. Водночас існують численні проблеми, що вимагають поліпшення як правової бази, так і механізмів практичної реалізації законодавства.

Основними причинами прояву насильства в українських родинах є соціально-економічні, соціально-педагогічні та психологічні фактори. Насильство в сім'ї призводить до низки антисоціальних явищ, таких як бездоглядність та безпритульність дітей, міжособистісні конфлікти та вороже ставлення до дорослих, розповсюдження хвороб, збільшення кількості розлучень, байдужість та жорстокість батьків до дітей. Крім того, це сприяє формуванню насильницького менталітету в суспільстві, втраті інтересу до праці, нівелюванню поваги до неї як основного засобу для життя, а також втраті цінностей, таких як любов та взаєморозуміння. Діти, які переживають насильство в сім'ї, можуть наслідувати насильницькі моделі поведінки у власних родинах та в суспільному житті [1].

В Італії діє служба підтримки з номером 1522, що надає допомогу незаможним особам, у тому числі іноземцям, та гарантує їм правовий захист у цивільних та адміністративних судових справах. Держава фінансує адвоката, обраного жертвою домашнього насильства, і покриває всі судові витрати, пов'язані з розглядом справи. Німеччина також забезпечує правовий та соціальний захист жертв домашнього насильства з боку держави.

У Швеції злочини, пов'язані з домашнім насильством, розглядаються як справи громадського обвинувачення. Поліція проводить попереднє слідство за участю прокурора, а жертва не має можливості відкликати свої заяви. Проводиться оцінка рівня загрози та ступеня ризику для жертви. Поліція може надавати консультації та технічні засоби захисту, залежно від рівня загрози.

У Франції справи домашнього насильства розглядають суди, і якщо суддя вважає, що насильство має місце, він виносить постанову про захист і визначає тимчасові заходи, такі як рішення щодо дітей та житла. Домашнє насильство вважається обтяжливою обставиною і відповідно до законодавства

може призвести до збільшення тюремного ув'язнення.

Такий підхід до захисту жертв домашнього насильства спирається на низку законодавчих інструментів для забезпечення їхньої безпеки та прав.

У Великій Британії жертви домашнього насильства мають можливість звернутися до поліції та вжити низку заходів для своєї безпеки. Наприклад, поліція може затримати агресора на 48 годин або звернутися до кримінального суду для отримання охоронного ордеру, що обмежує можливість зловмисника повертатися додому протягом 28 днів. Це надає жертвам домашнього насильства можливість отримати захист та подальшу підтримку [2].

Крім того, жертви можуть звернутися до цивільного суду, щоб обмежити можливість спілкування зі зловмисником. Важливо враховувати, що стратегія запобігання домашньому насильству передбачає комплексну роботу з особистістю як дорослих, так і дітей. Тільки за цього підходу можна говорити про подолання насильства в сім'ї та суспільстві, коли вищі духовні цінності стають важливим аспектом у житті кожної особи.

За аналітичними висновками ЮРФЕМ [3], ситуації збройних конфліктів, періоди післяконфліктного відновлення і випадки примусового переміщення можуть поглиблювати вже існуюче насильство і сприяти виникненню нових його форм.

Один із факторів, що збільшує кількість випадків домашнього насильства, – це переміщення людей в безпечніші регіони або за кордон. Це може призвести до обмеження можливостей спілкування, необхідності адаптації до іншомовного оточення та втрати професійних і особистих зв'язків.

У контексті військової агресії в Україні зауважимо, що рівень безпеки залежить від місця і відстані від активних бойових зон. За свідченнями експертів, чим ближче область знаходиться до зони бойових дій, тим менше справ, пов'язаних із домашнім насильством, реєструється в судах.

Отже, аналіз іноземного досвіду у сфері протидії домашньому насильству свідчить про те, що законодавство України відповідає міжнародним стандартам у цій сфері, але цей напрям вимагає постійного оновлення та впровадження передового досвіду демократичних країн у національне законодавство нашої держави.

1. Гіренко О. О. Насильство в сім'ї: гендерний аспект. *Актуальні дослідження правових та економічних процесів у контексті євроінтеграції : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. здоб. вищ. освіти* (м. Дніпро, 28 трав. 2019 р.). Дніпро : ДДУВС, 2019. С. 43–46.

2. Смачило А. Вирішення проблем домашнього насилля: український та зарубіжний досвід. *Правова система України в умовах європейської інтеграції: погляд студентської молоді : зб. тез доп. II Міжнар. студ. наук. конф.* (м. Тернопіль, 01 черв. 2018 р.). Тернопіль, 2018. С. 176–180.

3. Звіт «Домашнє насильство в Україні: реагування в умовах війни (I півріччя 2022 року)». *ЮрФем.ua*. URL : <https://jurfem.com.ua/domashne-nasyilstvovoreahuvannya-v-umovakh-viyny/>.

Наталія ДЕВЯТКІНА

доцент кафедри фармакології,
клінічної фармакології та фармації
Полтавського державного
медичного університету,
кандидат медичних наук, доцент

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАКТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ НА МЕДИЧНИЙ ЗАХИСТ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасному українському суспільстві питання забезпечення прав дітей на медичний захист виглядають як одна з найбільш актуальних і складних проблем. Існуюче законодавство, що регулює права та обов'язки дітей у галузі охорони здоров'я, на практиці формує численні труднощі та прогалини щодо його реалізації.

Однією з основних проблем є недостатня доступність та якість медичних послуг для дітей, особливо тих, які мешкають у віддалених або соціально вразливих районах. Це призводить до недостатньої профілактики, попередньої діагностики та надання неефективного лікування для забезпечення здоров'я та життя дітей.

Ще однією серйозною проблемою є потреба в ефективній системі контролю за наданням медичних послуг дітям та встановлення відповідальності за порушення їхніх прав. Недоліки у роботі медичних установ призводять до безкарності та безвідповідальності, що перешкоджає ефективному вирішенню проблеми.

Попри ці труднощі, є позитивні зрушення у напрямі вдосконалення системи медичного захисту дітей. Крім того, впровадження нових законодавчих ініціатив та реформування системи охорони здоров'я можуть сприяти покращенню ситуації. Для досягнення повноцінного захисту прав дітей на медичний захист необхідно посилити зусилля влади, громадськості та медичних працівників, спрямовані на вирішення цієї проблеми.

Далі слід звернути увагу на важливі аспекти, що можуть сприяти вирішенню проблем недостатньої медичної допомоги дітям та невідповідності медичних послуг стандартам якості:

1. Забезпечення фінансування та ресурсами. Для покращення медичної допомоги дітям необхідно збільшити фінансування системи охорони здоров'я. Це передбачає не тільки збільшення бюджету, але й ефективне його використання. Наприклад, вдосконалення управління закладами охорони здоров'я, оптимізація закупівель медичного обладнання та ліків;

2. Підвищення кваліфікації медичних працівників. Забезпечення якісної медичної допомоги неможливе без високої кваліфікації медичних працівників.

Необхідно забезпечити систематичне навчання та підвищення кваліфікації лікарів, медсестер та інших медичних працівників;

3. Розвиток профілактичних заходів. Спрямовання уваги на профілактичні захворювання може значно зменшити потребу в складних та коштовних лікуваннях у майбутньому. Цей напрям охоплює проведення щеплень, освіти щодо здорового способу життя, регулярні медичні огляди тощо;

4. Підвищення свідомості громадськості. Важливо залучати громадськість до питань забезпечення медичного захисту дітей. Це може бути здійснено за допомогою інформаційних кампаній, навчальних заходів у школах та громадських організаціях;

5. Зміна законодавства. Необхідно посилити відповідальність за порушення прав дітей на медичний захист, у тому числі передбачити більш суворе покарання за ненадання або неналежну медичну допомогу.

Зазначені заходи можуть стати основою для подолання проблем у системі медичного захисту дітей в Україні та забезпечення останнім права на здоров'я та належну медичну допомогу.

Для подальшого розв'язання цих проблем і покращення ситуації з правами дітей на медичний захист в Україні слід враховувати такі перспективи:

1. Зміцнення законодавства. Уряд та парламент мають працювати над удосконаленням законодавства, що регулює медичний захист дітей. Це передбачає і визначення чітких стандартів надання медичних послуг та встановлення механізмів контролю за їх виконанням;

2. Забезпечення доступності медичної допомоги. Наразі неможливо зробити медичну допомогу більш доступною для всіх дітей, незалежно від їхнього місця проживання чи фінансового стану родини. Слід розвивати мережу дитячих лікувальних закладів та підвищувати кваліфікацію медичних працівників;

3. Громадська свідомість і освіта. Важливо проводити інформаційну роботу серед батьків, медичних працівників та населення в цілому щодо прав дітей на медичний захист. Освіченість громадян сприятиме виявленню порушень та їхньому терміновому регулюванню;

4. Запровадження системи моніторингу та звітності. Створення ефективної системи контролю та звітності щодо надання медичних послуг дітям допоможе виявляти проблеми та організувати вжиття заходів для їх усунення;

5. Співпраця з міжнародними організаціями. Україна може скористатися досвідом та підтримкою міжнародних партнерів та організацій, що опікуються правами дитини та охороною їхнього здоров'я.

Узагальнюючи, можемо констатувати, що забезпечення прав дітей на медичний захист в Україні – це складна та багатогранна проблема, але завдяки правильним зусиллям та заходам вона може бути вирішена для забезпечення належного благополучного захисту майбутнього покоління.

1. Про екстрену медичну допомогу : Закон України від 05 липня 2012 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text>.

2. Про затвердження Порядку підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надавати домедичну допомогу : постанова Кабінету міністрів України від 21 листопада 2012 р. № 1115. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1115-2012-%D0%BF#Text>.

3. Про удосконалення підготовки з надання домедичної допомоги осіб, які не мають медичної освіти : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 04 серпня 2021 р. № 1627. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1627282-21#n9>.

Ірина ДРОК

т.в.о. завідувача навчально-наукової лабораторії з дослідження проблем превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

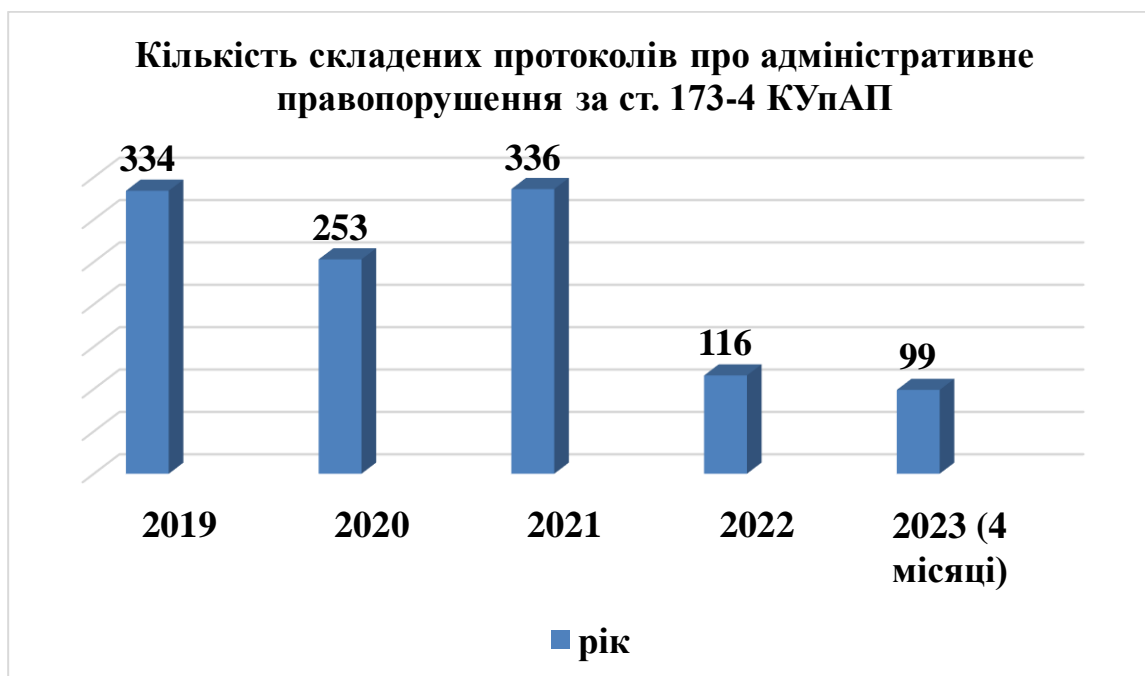
ВИДИ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ У СПРАВАХ ПРО БУЛІНГ

Питання притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення у справах про булінг залишається актуальним, незважаючи на безліч факторів, таких як: пріоритетність для держави подолання збройного конфлікту та супутніх із ним явищ; з весни 2020 р. і до осені 2023 р. школи практично працювали дистанційно спочатку через введення карантинних обмежень, а після – через повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну; велика частина дітей виїхали за кордон, а ті, хто залишилися, були перерозподілені у нові колективи з огляду на обрану батьками форму навчання та інші можливі фактори й обставини. Висловлену нами тезу підтверджують статистичні дані [1], викладені для зручності у діаграмі.

Зважаючи на вищезазначене та тенденцію до збільшення кількості зафіксованих фактів булінгу у 2023 р., варто також констатувати наявність трансформаційних процесів у аналізованому правопорушенні. Насамперед слід зауважити, що кібербулінг все частіше стає об'єктивною стороною правопорушення, однак продовжують превалювати факти економічного та психологічного булінгу.

З огляду на актуальність тематики та невеликий обсяг представленої роботи хотіли б зосередити увагу на визначенні суб'єкта адміністративного правопорушення у справах про булінг, оскільки серед правоохоронців,

уповноважених складати протокол про вчинення адміністративного правопорушення, продовжують виникати питання щодо правильної кваліфікації, а вітчизняний законодавчий орган продовжує висувати ініціативи щодо удосконалення (фактично нагромадження) складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-4 КУпАП [2].

Питання переважно виникають під час відмежування кваліфікації дій батьків неповнолітньої особи, яка вчинила дії, що кваліфікуються як булінг. Так, на сьогодні, якщо особа віком від 14 до 16 років вчинила булінг, то батьків такої особи (або осіб, що їх замінюють) буде притягнуто до адміністративної відповідальності за ч. 3 або ч. 4 ст. 173-4 КУпАП [2], а не за загальним правилом за ч. 3 ст. 184 КУпАП [2] за невиконання батьками (або особами, що їх замінюють) обов'язків щодо виховання дітей. Зауважимо, що сума штрафу за вчинення діяння, передбаченого як ч. 3 ст. 173-4 КУпАП [2], так і ч. 3 ст. 184 КУпАП [2], є однаковою. На наш погляд, не є раціональним виділення суб'єкта відповідальності – батьків (або осіб, що їх замінюють) у справах про булінг в окремі частини статті, відступаючи від загального правила. Такі обставини тільки заплутують правозастосовні органи і створюють непорозуміння на практиці.

Відповідно пропонуємо ч. 3 та ч. 4 ст. 173-4 КУпАП [2] виключити. Також виключити слова «крім порушень, передбачених частинами третьою або четвертою статті 173-4 цього Кодексу» з ч. 3 ст. 184 КУпАП [2].

Якщо діяння, котре можна кваліфікувати як булінг, вчинила особа, яка досягла 16 років, то така особа є суб'єктом адміністративного правопорушення, відповідальність за яке передбачена ст. 173-4 КУпАП [2]. Єдиною умовою у цьому випадку є те, що суб'єкт адміністративного

правопорушення та потерпіла особа мають бути учасниками одного освітнього процесу.

Також зауважимо на некоректності сформульованого в КУпАП суб'єкта адміністративного правопорушення: «малолітня або неповнолітня особа». Якщо конкретно вказано вік особи, то більш доречно використовувати слово «особа», а вказаний вік чітко визначатиме категорію фізичної особи: малолітня або неповнолітня.

Якщо дії, котрі підпадають під кваліфікацію булінгу, вчинила особа, яка не досягла 14 років, то суб'єкт такого адміністративного правопорушення відсутній.

Також законодавець виділяє такого суб'єкта адміністративного правопорушення за ч. 5 ст. 173-4 КУпАП, як керівник закладу освіти. Однак законопроект «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запобігання та протидії насильству стосовно дітей» (реєстр. № 9400 від 19.06.2023) [3] пропонує видалити вказану частину статті. На зміну існуючій нормі пропонується додати ст. 173-6 КУпАП «Неповідомлення про випадки жорстокого поводження з дитиною» та розширити коло суб'єктів, у тому числі за вчинення булінгу, до посадових осіб, на яких законом покладено обов'язок щодо такого повідомлення. Неточне формулювання такого суб'єкта може надати можливість зловживання нормою та уникнення відповідальності винних осіб. Крім того, дитина, її життя та здоров'я є найціннішим в Україні. Тому пропонуємо ще більше розширити коло суб'єктів, сформулювавши запропоновану в законопроекті норму в такій редакції: «Неповідомлення уповноваженому підрозділу органів Національної поліції України та службі у справах дітей про випадки жорстокого поводження з дитиною».

Підсумовуючи, можемо вказати такі види суб'єктів адміністративного правопорушення у справах про булінг, що існують на сьогодні: особа віком від 16 років; один із батьків або осіб, що їх замінюють; керівник закладу освіти. З викладеного виходить, що інші особи, яким відомо про вчинення булінгу стосовно дитини, відповідальності не несуть. Саме тому нашою позицією є розширення кола суб'єктів до будь-яких осіб, яким відомо про факти жорстокого поводження з дитиною, у тому числі булінг.

1. Булінг у школі: скільки адмінпротоколів склали в 2023 році. *WoMo*. URL: <https://womo.ua/buling-u-shkoli-skilki-adminprotokoliv-sklali-v-2023-rotsi/>.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

3. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запобігання та протидії насильству стосовно дітей : проект Закону № 9400 від 19.06.2023. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42132>.

Олександр ДУНЯШЕНКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

викладач **Маргарита МАКСИМОВА**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ – АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ, ЗОКРЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Україна, як будь-яка правова держава, зобов'язана захищати права та свободи дітей. Однак права дітей в Україні більшою чи меншою мірою порушуються. Правовий статус дітей у сучасних умовах досліджували такі вітчизняні вчені, як: О. Вінгловська, С. Індиченко, С. Коталейчук, Н. Крестовська, Е. Лібанова, О. Марцеляк, Н. Оніщенко, С. Сунегін, Л. Тарасенко [2, с. 63].

Як визначає В. Джуган, дитинство – це період від народження до повної соціальної та психологічної зрілості, становлення дитини повноцінним членом громадянського суспільства. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства» дитинство – період розвитку людини до досягнення повноліття. Забезпечувати дитині всі права – обов'язок держави. Декларація прав дитини визначає, що дитина має бути наділена всіма правами. Ці права повинні мати усі діти, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігійних, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження або інших обставин, що стосуються самої дитини чи її сім'ї. Дитині законом та іншими засобами має бути забезпечений спеціальний захист і можливість розвиватися фізично, розумово, морально, духовно, соціально, здоровим і нормальним шляхом, в умовах свободи та гідності. При ухваленні з цією метою законів основною метою має бути найкраще забезпечення інтересів дитини. Цим принципам відповідає Конституція України та Закон України «Про охорону дитинства» [2, с. 64].

Згідно зі ст. 12 Закону України «Про охорону дитинства» виховання в сім'ї є першоосновою розвитку особистості дитини. На кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини. Батьки або особи, які їх замінюють, мають право і зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці.

Виховання дитини має спрямовуватися на розвиток її особистості,

поваги до прав, свобод людини і громадянина, мови, національних історичних і культурних цінностей українського та інших народів, підготовку дитини до свідомого життя у суспільстві в дусі взаєморозуміння, миру, милосердя, забезпечення рівноправності всіх членів суспільства, злагоди та дружби між народами, етнічними, національними, релігійними групами.

Держава надає батькам або особам, які їх замінюють, допомогу у виконанні ними своїх обов'язків щодо виховання дітей, захищає права сім'ї, сприяє розвитку системи послуг із підтримки сімей з дітьми та мережі дитячих закладів [3].

Чому ж питання захисту прав та інтересів дітей наразі є актуальною проблемою? І. Бандурка стверджує, що одним із життєво важливих прав дитини, що забезпечують її нормальний розвиток, а також фізичне та психічне здоров'я, є право на місце проживання. Перебуваючи в залежності від батьків, дитина не має змоги самостійно захищати власні права внаслідок свого малого віку та фінансової неієздатності забезпечити себе житлом. Тому саме батьки мають забезпечити їй реалізацію цього права, а держава – створити необхідні гарантії для виконання батьками цього обов'язку. Як правило, це відбувається при окремому проживанні дитини та батька – власника житлового приміщення, оскільки згідно з Житловим кодексом України (ст. 64) до членів сім'ї власника житлового приміщення належать тільки ті, що проживають разом із дітьми.

Ще однією досить значною проблемою є домашнє насилля. Домашнє насильство – це не лише одна з найпоширеніших, важких та травматичних життєвих ситуацій, але й одне з найпоширеніших порушень прав людини [1, с. 51].

Крім того, до основних проблем, пов'язаних зі сферою захисту прав і інтересів дітей в Україні, можна віднести:

- соціальну незахищеність: багато дітей в Україні перебувають у складних соціальних умовах, у сім'ях із низьким рівнем доходів або без батьківського піклування. Це створює загрозу їхньому здоров'ю, освіті та загальному розвитку;

- недостатнє забезпечення освітою: не всі діти мають доступ до якісної освіти через обмежену кількість шкіл, недоступність та низьку якість навчальних матеріалів;

- дитячу працю: деякі діти в Україні змушені займатися дитячою працею через економічну нестабільність їхніх сімей. Це порушує їхнє право на освіту та безпеку;

- сирітство та бідність: в Україні є значна кількість дітей-сиріт та дітей, які живуть у сім'ях із низькими доходами. Це ставить під загрозу їхні права на належні умови життя, освіти та медичний облік;

- небезпеку на вулицях: деякі діти стикаються із загрозами на вулицях, такими як вулична злочинність, вживання наркотиків та сексуальна експлуатація;

– дискримінацію: наприклад, групи дітей, зокрема діти з обмеженими можливостями, діти-сироти, діти-мігранти, можуть бути піддані дискримінації та виключенню з соціального життя;

– військовий конфлікт: від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну (24 лютого 2022 р.) і до сьогодні у зв'язку зі введенням воєнного стану права дітей обмежені українською владою. Однак основна проблема полягає в тому, що майже всі права дітей порушуються російською федерацією в ході війни. Країна-агресор постійно порушує Женевські конвенції, не дотримується міжнародних декларацій, норм міжнародного гуманітарного права. До основних порушень прав дітей належать: використання заборонених засобів та методів ведення війни, в тому числі щодо дітей; відмова в доступі до гуманітарної допомоги; викрадення та незаконне вивезення дітей; вербування і використання дітей; вбивства і каліцтва; зґвалтування та інші форми сексуального насильства; напади на школи, лікарні, позашкільні заклади розвитку та незахищених осіб, які пов'язані з ними; блокування евакуації дітей із зони бойових дій; порушення права дитини на фізичне та психічне відновлення тощо [2, с. 63].

Для вирішення цих проблем важливо розвивати систему соціального захисту дітей, забезпечувати доступ до якісної освіти, боротися з дитячою працею, підтримувати сім'ї у складних життєвих обставинах, а також підвищувати свідомість суспільства щодо прав та інтересів дітей.

Отже, можна дійти висновку, що у законодавстві України проголошені та реалізуються права дитини, зафіксовані у міжнародних договорах. Ступінь захисту прав дитини залежить від обставин та особливостей кожної ситуації, наявності вже заподіяної чи потенційної шкоди добробуту дитини. Своєчасна реакція на випадки порушення прав дитини та звернення суспільної уваги повинні сприяти розробці та прийняттю адекватних сучасним умовам скоординованих технологій та механізмів захисту прав дітей. Особливе значення має взаємодія між державними установами, правоохоронними органами, органами охорони здоров'я, кризовими центрами. Надважливо, щоб усі ці структури працювали в тісному контакті, а діти, постраждалі від порушення їхніх законних прав, свобод та інтересів, одержували всебічну підтримку та своєчасну кваліфіковану допомогу. Лише шляхом об'єднання зусиль усіх структур суспільства можливе подолання, запобігання та профілактика порушення прав дитини.

1. Бандурка І. О. Права дитини та деякі проблеми, пов'язані з їх застосуванням. *Право.ua*. 2021. № 4. С. 48–55. URL : http://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2021/12/60-_Bandurka_IO.pdf.

2. Джуган В. О. Проблеми захисту прав дітей під час воєнних дій в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 63–67. URL : http://lsej.org.ua/8_2022/12.pdf.

3. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.

4. Лінник Н. В. Права людини починаються з прав дитини. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 356–360. URL : <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/317>.

Олександр ДУНЯШЕНКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д-р філос. в галузі права

Каріна ПІСОЦЬКА

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

СФЕРА ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ У МІЖНАРОДНОМУ ФОРМАТІ

Розвиток механізмів захисту прав дітей, вдосконалення кадрового складу та розбудова потенціалу суб'єктів захисту прав неповнолітніх для забезпечення інтересів та благополуччя дитини, з урахуванням національних та міжнародних стандартів – один з пріоритетних напрямів нашої держави.

Діти потребують особливої уваги, так як вони є найменш захищеними, залежать від рішень дорослих. Непоодинокими є випадки, коли вони не можуть самостійно звернутися за допомогою внаслідок порушення їхніх прав, оскільки не мають відповідних навичок та розуміння щодо захисту своїх інтересів. Діти відіграють важливу роль у розбудові нашої держави, адже з цією віковою групою суспільство пов'язує своє сучасне та майбутнє, тому органи державної влади повинні приділяти значну увагу правовому регулюванню захисту прав дітей. Законодавство України з питань забезпечення прав дитини, що передбачені Конвенцією ООН про права дитини, розвивається доволі повільно, тому вкрай необхідна трансформація його у цьому напрямі, з огляду на потреби дитини та міжнародно-правові норми, оскільки в нашій державі превалюють застарілі форми роботи, що є неефективними і не дають результатів, застаріла нормативна база, відсутнє єдине ставлення та підхід до питання захисту дитини тощо. Досвід європейських країн є важливий для України, оскільки інтереси дітей завжди потребують особливої уваги [4, с. 159].

Основні права дітей систематизовані в Конвенції ООН про права дитини. Цей основний міжнародно-правовий документ, що визначає правові стандарти у сфері захисту прав дитини, був ратифікований Україною ще 27 лютого 1991 р. і набув чинності 27 вересня 1991 року. Конвенція передбачає, що держави, що прийняли та ратифікували її зміст, повинні поважати всі права дитини, закріплені цим міжнародним правовим актом, яка перебуває в межах

їхньої юридичної площині, без будь-яких проявів дискримінації. Відповідно до міжнародних документів виокремлюють такі основні права дитини:

- право на життя, виживання і вільний розвиток;
- право на ім'я та на набуття громадянства;
- право на освіту;
- право на свободу думки, совісті, релігії;
- право знати своїх батьків та користуватися батьківською турботою;
- право не розлучатися з батьками наперекір їхнім бажанням;
- право на возз'єднання з сім'єю, що перебуває в іншій державі;
- право залишати країну та повертатися у свою країну;
- право на захист у випадку незаконного перетину та повернення з-за кордону;
- право вільно висловлювати свої думки з усіх питань;
- право на повну інформацію, що сприяє благополуччю дитини;
- право користуватися благами соціального забезпечення;
- право користуватися послугами системи охорони здоров'я;
- право на захист від економічної експлуатації;
- право на захист від незаконного зловживання наркотичними засобами та психотропними речовинами, від усіх форм сексуальної експлуатації тощо.

Права дитини закріплені в міжнародно-правових актах та затверджені нашою державою. Ратифікувавши міжнародні договори, наша країна повинна звітувати про приведення національного законодавства до вимог Конвенції ООН про права дитини, а Комітет ООН з прав дитини здійснює спостереження з відповідними зауваженнями та конкретними рекомендаціями [4, с. 160].

Як приклад розглянемо досвід реформування системи догляду та виховання дітей у Молдові. Комплексна оцінка потреб дітей щодо захисту їхніх прав – початковий етап реформи у цій країні. Другий етап – розробка карти наявних соціальних служб та створення регіональних планів роботи. На центральному, місцевому та секторальному рівнях були створені комісії задля виявлення родин у складних життєвих обставинах та роботи з ними. Завдання комісії: вивчити умови, в яких опинилися ці родини, та способи допомоги їм, у тому числі можливість фінансової підтримки.

У Молдові працюють дитячі будинки сімейного типу на трьох-сімох дітей, при цьому діти можуть повернутися додому, якщо з їхніми біологічними батьками встановлять контакт. У регіонах працюють материнські центри для тимчасового перебування матерів із дітьми та інтернати для дітей з інтелектуальними порушеннями. У сфері надання послуг також діють спеціалізовані служби для дітей з особливими потребами: патронатні служби, денні центри, служби сімейної підтримки, мобільні бригади, що надають послуги на дому для осіб з обмеженими можливостями, як дорослих, так і дітей [6, с. 158].

Міжнародний досвід у сфері захисту прав дітей є важливим джерелом інформації та рекомендацій для багатьох країн, зокрема України. Міжнародні стандарти та угоди створюють загальний фундамент для захисту прав дітей та зобов'язують країни вживати конкретні заходи для забезпечення цих прав. Окреслимо деякі аспекти міжнародного досвіду у сфері захисту прав дітей, а саме:

1. Конвенція ООН про права дитини є основним міжнародним інструментом у галузі захисту прав дітей. Вона надає дітям низку прав: на життя, освіту, здоров'я та безпеку, участь у справах, що стосуються їхнього майбутнього, тощо;

2. Міжнародні організації, такі як ЮНІСЕФ, Міжнародна організація праці та Міжнародний валютний фонд, активно співпрацюють із країнами для розвитку програм і проєктів, спрямованих на захист прав дітей та покращення їхнього благополуччя;

3. Моніторинг та звітність: міжнародні стандарти надають механізми для моніторингу виконання прав дітей у різних країнах. Це передбачає регулярну звітність перед відповідними міжнародними органами, такими як Комітет з прав дитини;

4. Заходи для виконання прав: країни вживають різні заходи для впровадження стандартів CRC та інших міжнародних угод. Це може включати прийняття законів та політик, розвиток освітніх програм, відкриття дитячих центрів та служб психологічної підтримки;

5. Обмін досвідом: країни активно співпрацюють та обмінюються досвідом у сфері захисту прав дітей через різні міжнародні форуми та конференції. Цей обмін досвідом допомагає країнам вдосконалювати свої підходи до захисту прав дітей.

Отже, захист прав дітей є фундаментальним завданням сучасного суспільства і міжнародної спільноти. Ця проблема залишається актуальною внаслідок необхідності забезпечення безпеки, розвитку та добробуту всіх дітей. Водночас міжнародний досвід є цінним джерелом інформації для країн, що прагнуть покращити захист прав дітей. Він сприяє розробці та впровадженню національних стратегій і програм, спрямованих на підвищення якості життя дітей та їхньої безпеки.

1. Бурлака О. Зарубіжний досвід соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і можливості його використання в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 59–64. URL : <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2020/1/12.pdf>.

2. Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства : статист. збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2018. 77 с. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_zdpus_2017.pdf.

3. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу : розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 526-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-p#Text>.

4. Позігун І. О. Міжнародні стандарти захисту прав дітей. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 3. С. 158–163. URL : http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_3/26.pdf.

5. Стешенко В. М. Правовий захист прав дітей та підлітків і безпечний інформаційний простір : навч. посібник. 2-е вид., змін. Харків : Право, 2019. 392 с. URL : https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_7_copy.pdf.

6. Ярмолинська І. В. Аналіз зарубіжного досвіду реформування системи інституційного догляду та виховання дітей в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 2. С. 155–158. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2019/27.pdf.

Олександр ДУНЯШЕНКО

ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Василь ПОЛИВАНЮК**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА. РЕАГУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА ФАКТИ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Наразі насильство є однією з гострих соціальних проблем. Жертвами насилля можуть ставати як жінки, так і чоловіки, однак міжнародні статистичні дані свідчать, що переважна частина насильницьких дій спрямовується на жінок та дітей. Насильство не обмежується фізичною, сексуальною та психологічною шкодою. До нього відносять також залякування, страждання, примус, позбавлення свободи. Насильницькі дії можуть спрямовуватися на одну людину або усіх членів родини, проте є випадки, коли насильство здійснюється проти окремих соціальних груп чи у суспільстві загалом [3, с. 4].

Що ж таке домашнє насильство згідно із законом? Домашнє насильство – це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [4, с. 4].

Стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» виокремлює чотири форми домашнього насильства:

1. Форма домашнього насильства, що враховує умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру, називається економічним насильством;

2. Форма домашнього насильства, що враховує словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи, називається психологічним насильством;

3. Форма домашнього насильства, що враховує будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини, незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності, називається сексуальним насильством. Існує думка, що між подружжям не може бути сексуального насильства. Однак така позиція є хибною, оскільки визнання певних дій такими, що мають ознаки сексуального насильства, не залежить від типу відносин між постраждалою особою та кривдником;

4. Форма домашнього насильства, що враховує ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру, називається фізичним насильством. Однією з найтяжчих форм домашнього насильства вважають фізичне насильство, тому що дії кривдника посягають на найвищу соціальну цінність – життя і здоров'я людини, її недоторканність і безпеку (ст. 3 Конституції України) [4, с. 5].

На факти вчинення домашнього насильства реагує мобільна група – група у складі не менше двох поліцейських із працівників сектора превенції та патрульної поліції. Пріоритет надається поліцейським, які мають досвід роботи у сфері протидії домашньому насильству, пройшли тренінги з питань запобігання та протидії домашньому насильству. Мобільна група обов'язково повинна бути екіпірована. Під час чергування поліцейські мобільної групи озброюються пістолетами з двома спорядженими магазинами, засобами індивідуального захисту (бронежилетом та захисним шоломом), засобами активної оборони (гумовим або пластиковим кийком, засобами, спорядженими речовинами сльозогінної та дратівної дії, засобами обмеження

рухомості). Отримання табельної вогнепальної зброї, спеціальних засобів та засобів індивідуального захисту здійснюється в чергових частинах відділів (відділень) поліції та у територіальних (відокремлених) підрозділах патрульної поліції, на території яких працює мобільна група [4, с. 14].

Для забезпечення особистої безпеки поліцейські на місці події уживають передбачених законодавством заходів щодо припинення домашнього насильства, а саме:

- контролюють поведінку учасників конфлікту на місці події, зосередившись на можливих загрозах;
- перебувають у візуальному (вербальному) контакті одне з одним;
- розробляють систему власних умовних знаків (жестів, слів тощо), за допомогою яких можна передавати необхідну інформацію, приховану від оточуючих.

На місці події поліцейському слід звертати увагу на:

- ознаки фізичного насильства (наприклад, кров, синці, рани, опіки, вирване волосся);
- стан учасників конфлікту (алкогольне чи наркотичне сп'яніння, ознаки переляку, тремтіння рук чи всього тіла, емоційна неврівноваженість, роздратування, плач, апатія);
- стан житлового приміщення (сліди крові, розбиті предмети побуту, розкидані речі, розбиті меблі, вікна, розірваний одяг тощо) [4, с. 21].

До спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству, згідно зі статтею 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», належать:

- терміновий заборонний припис стосовно кривдника;
- обмежувальний припис стосовно кривдника;
- взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;
- направлення кривдника на проходження програми для кривдників [4, с. 28].

Отже, можна дійти висновку, що насильство викликається складною взаємодією багатьох чинників, і підхід до цієї проблеми також повинен бути багатостороннім. Як впливає з наведеного вище, існує низка факторів, причому частина їх має відношення до особистості, частина – до сім'ї і частина – до соціального оточення, які збільшують імовірність появи у людини схильності до агресії та насильства в дитинстві, підлітковому віці та в юності. В ідеалі превентивні програми повинні розглядати всі системи, що впливають на молодь (особистість, сім'я, громада і суспільство), і забезпечувати проведення безперервного ланцюга заходів на всіх стадіях розвитку людини.

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від

07.12.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#top>.

3. Запобігання та протидія домашньому насильству : інформ. матеріали для фахівців, які працюють з дітьми та молоддю в громадах. Київ : Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики, 2018. 32 с. URL : https://zmr.gov.ua/documents/zapobigannia_ta_prottydiia_inf.pdf.

4. Альошкін С. В., Даценко О. В., Бугайчук К. Л., Малиновська Т. М. Організація діяльності мобільних груп реагування на факти вчинення домашнього насильства : метод. рекомендації. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2019. 35 с. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5bd70a33-9362-488e-ad8e-28f1484d5134/content>.

5. Комісаров О. Г., Собакарь А. О., Соболь Е. Ю., Юнін О. С. та ін. Тактико-спеціальна підготовка : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 277 с. URL : <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/573/1/%d0%bf%d1%96%d0%b4%d1%80%d1%83%d1%87%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%a2%d0%a1%d0%9f.pdf>.

Олександра ДУСЯК

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Андрій ЧВАЛЮК**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ З НЕПОВНОЛІТНИМИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

На сьогодні дитина вважається об'єктом підвищеної уваги з боку суспільства, держави і батьків. Через свою фізичну і розумову незрілість дитина потребує спеціального захисту і піклування до досягнення повноліття, зараховуючи правовий захист із моменту народження.

Поняття неповнолітньої особи визначено у кримінальному процесуальному кодексі, згідно з яким неповнолітньою особою є малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [1]. У Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» зазначено, що «дитина – особа, яка не досягла 18 років» [2].

У сучасному світі запобігання порушенням прав дітей та їх захист від різних небезпечних факторів досягається за допомогою ювенальної превенції (далі – ЮП). Система органів ювенальної превенції складається з різних органів публічного управління, що застосовують специфічні заходи, призначені для запобігання вчиненню правопорушень дітьми та проявам небезпеки щодо них. Але територіальне охоплення у органів ЮП недосконале, зокрема це стосується невеликих міст та сіл. Відповідно, дітям там

приділяється недостатньо уваги. Також слід зазначити, що для виконання покладених на органи ЮП повноважень їхні працівники проходять відповідні підготовчі курси, курси підвищення кваліфікації, а також вивчають дитячу психологію.

Основними завданнями підрозділів ЮП є: профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, що цьому сприяють, вжиття у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень, та проведення з ними заходів індивідуальної профілактики; участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отримання даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення; вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорсткому поведженню з дітьми тощо [3].

Важливо відзначити, що під час навчання та підвищення кваліфікації працівників підрозділів ювенальної превенції доцільно акцентувати увагу на таких аспектах: розробка ефективного алгоритму спільних дій між оперативниками, слідчими, працівниками ювенальної превенції Національної поліції та співробітниками інших правоохоронних органів; встановлення чіткої співпраці поліції з учителями, психологами та соціальними працівниками; підвищення активності органів Національної поліції України у програмах ЮНІСЕФ (Дитячого фонду ООН); ознайомлення з міжнародними методиками роботи з дітьми як працівників поліції, так і представників громадських організацій та окремих волонтерів. Це дозволить працівникам відділів превенції розробляти ефективні заходи для запобігання загибелі дітей, насильства щодо них, втечі з дому та злочинам у дитячому середовищі.

Важливим напрямом удосконалення роботи інспекторів ювенальної превенції є взаємодія із закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання. Основним завданням такої взаємодії має стати вплив на свідомість дітей, формування правомірної моделі поведінки, здійснення правової освіти дітей. Така взаємодія має відбуватися шляхом проведення інформаційних зустрічей із дітьми в дитячих навчальних закладах, під час яких мають розглядатися такі питання: «Дитина та поліція. Знайомство з роботою поліцейських», «Наслідки вчинення правопорушення. Особливості адміністративної та кримінальної відповідальності неповнолітніх», «Як запобігти домашньому насильству», «Захист від булінгу. Причини та шляхи запобігання жорсткому поведженню в дитячому середовищі», «Подбай про безпеку та захисти себе від негативних ситуацій: «дитина і незнайомиць», «дитина заблукала (загубилася)», «дитина сама вдома»», «Попередження дитячого травматизму: на дорозі, на воді, на будівельних об'єктах, при поведженні з підозрілими предметами». Під час цих навчальних заходів важливо надавати конкретні рекомендації щодо запобігання

правопорушенням, як вчинених дітьми, так і стосовно дітей, використовуючи реальні ситуації, наглядні засоби та інтерактивний підхід до навчання. Це дозволить розкрити такі важливі теми, як безпечна поведінка на дорозі та в побуті, поведінка у стресових або небезпечних ситуаціях, права дитини, запобігання та протидія насильству в сім'ї, булінгу тощо [4, с. 31].

На міжнародному рівні вже тривалий час розглядається питання щодо захисту прав неповнолітніх, тому держави прийняли угоди та документи щодо захисту прав дітей, до яких можна віднести Конвенцію ООН про права дитини, Європейську конвенцію про здійснення прав дітей тощо.

Конвенція ООН про права дитини 1989 р. вважається міжнародною угодою про права дитини [5]. Цю Конвенцію підтримала найбільша кількість країн порівняно з іншими міжнародними договорами стосовно прав людини, що були укладені за всю історію людства. Її прийняття сприяло покращенню якості життя дітей у всьому світі.

Захист прав дітей відбувається і на європейському рівні та закріплюється в таких документах, як: Європейська конвенція про здійснення прав дітей; Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми; Конвенція про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення, – і це далеко не повний перелік нормативно-правових документів, що спрямовані на безпосередній захист дітей у Європі [6, с. 95].

Нормативно-правове забезпечення роботи з неповнолітніми є важливим елементом діяльності органів та підрозділів Національної поліції України, оскільки воно визначає правила та принципи взаємодії з цією вразливою категорією населення. Ефективне виконання цих норм та постійний розвиток у сфері ЮП дозволяє забезпечити безпеку та правопорядок серед неповнолітніх громадян. Завдяки регулярній роботі з дітьми поліція забезпечує їх оптимальний розвиток та захищає дітей від небезпеки.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#top>.

3. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 № 1044. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.

4. Швець Д. В. Підвищення якості підготовки працівників підрозділів ювенальної превенції як необхідна передумова захисту прав і свобод дітей. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України : зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 11 квіт. 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 29–31.

5. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

6. Кузніченко С. О. Нормативно-правове регулювання захисту прав дитини Національною поліцією України. *Право і суспільство*. 2021. № 1. С. 93–98.

Євген ЄДАМЕНКО

викладач кафедри

загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

БЕЗПЕКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК СКЛАДОВА ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан завжди створює надзвичайно складні умови для життя і розвитку суспільства. Однією з найбільш вразливих груп в умовах воєнного конфлікту є діти та молодь. Однак навіть у таких надзвичайних обставинах необхідно забезпечувати права дітей на освіту та розвиток. Тому на сьогодні, в умовах воєнного стану, надзвичайно актуальною є тема безпечного середовища освітнього процесу.

Війна завжди створює надзвичайно складні умови для життя та розвитку суспільства та спричиняє погіршення захисту прав вразливих груп населення. Зокрема, діти та підлітки є однією з таких вразливих груп, що потерпають від наслідків військового конфлікту. Однак навіть у цих надзвичайних обставинах права дітей мають максимально забезпечуватися. Зокрема, мова йде про такі гарантії, як право на освіту та повноцінний розвиток. Тому питання безпечного середовища в освітньому процесі набуває сьогодні особливого значення.

Військова агресія РФ призводить до обмеження доступу до якісної освіти. Діти втрачають можливість навчатися через тимчасову окупацію, викрадення дітей, переслідування, дискримінацію або втрату документів. Однак навіть в умовах війни та обмежень освіта залишається важливим інструментом для підтримки молоді та відновлення суспільства після війни. Важливо забезпечити доступність освіти та навчального процесу для всіх, навіть у найскладніших умовах.

Отже, безпекове середовища освітнього процесу в умовах воєнного стану належить до категорії важливих і складних питань, що суттєво впливають на суспільство, зокрема дітей та підлітків.

Важливо також враховувати психологічний вплив війни на дітей та молодь. Страх, тривога і травми можуть залишити глибокий слід на психічному здоров'ї. Психологічна підтримка та консультування стають важливою складовою в забезпеченні психологічної безпеки учасників освітнього процесу.

Тобто безпекове освітнє середовище має враховувати такі аспекти, як психологічний і фізичний комфорт та безпека. Тому заклади освіти повинні створити відповідні умови, а саме: облаштоване бомбосховище згідно зі

встановленими нормами та стандартами, забезпечити наявність медичного персоналу та психолога.

Для вироблення необхідних ефективних механізмів та інструментів створення і забезпечення освітнього процесу для дитини необхідно насамперед окреслити стратегічні напрями, пріоритети та розставити акценти щодо вирішення окресленої проблематики. Фахівці та експерти зазначають, що основними її аспектами на сьогодні є такі:

- фізична безпека учасників освітнього процесу (в умовах воєнного конфлікту діти, вчителі та інший персонал закладу освіти стикаються з реальною загрозою для свого життя та здоров'я. Ракетні атаки на навчальні заклади, обстріли та вибухи стають частиною їхнього щоденного життя; це ставить під загрозу не лише освіту, але й саме існування цих людей);

- доступ до освіти (воєнний конфлікт може призвести до закриття шкіл та унеможливити доступ до навчання; деякі діти опиняються в труднодоступних районах, де неможливо отримати освіту через обмеження свободи руху або небезпеку з огляду на військові дії – це призводить до відставання в навчанні та обмежує їхні майбутні можливості);

- психологічна травма (війна залишає глибокий психологічний слід на дітях та молоді; страх, тривога, страждання та втрати можуть призвести до серйозних психологічних проблем; навіть якщо фізична безпека забезпечена, психологічна безпека залишається важливим аспектом у процесі навчання та розвитку);

- перспектива відновлення суспільства (освіта відіграє важливу роль у відновленні суспільства після війни; діти і молодь, які пережили таку ситуацію, мають право на якісну освіту, щоб розвивати власний потенціал та стати активними членами суспільства) [2].

Для забезпечення безпечного середовища освітнього процесу в умовах воєнного стану, необхідні спільні зусилля урядів, міжнародних організацій, громадського суспільства та освітніх працівників. Найважливішими аспектами є захист життя і здоров'я учасників освітнього процесу, забезпечення доступу до освіти, надання психологічної підтримки [3].

Варто також зазначити, що сьогодні міжнародні організації та гуманітарні агентства відіграють важливу роль у наданні гуманітарної допомоги для відновлення освітньої інфраструктури та забезпечення безпеки дітей. Міжнародна спільнота повинна спільно працювати, щоб зробити освіту нашим пріоритетом, навіть в умовах військового конфлікту [1].

Таким чином, освіта є ключовим фактором відновлення суспільства після війни і забезпечення майбутнього покоління навичками та знаннями. Тому безпечне освітнє середовище є пріоритетним напрямом діяльності державних органів, правових інститутів та міжнародних організацій у сфері захисту прав та інтересів дитини. Розв'язання цієї проблематики та надання безпечної та якісної освіти повинно забезпечуватися навіть в умовах військового конфлікту.

1. Логінов С. О. Освіта в зоні війни: проблеми і виклики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. Вип. 26. С. 130–134.
2. Жуковський В. В., Григорян В. Г. Освіта та виховання в умовах воєнного конфлікту. *Вісник Одеського національного університету*. 2016. № 21(7). С. 55–61.
3. Козлова Ю. Освіта в зоні конфлікту: виклики і можливості. *Педагогіка та психологія*. 2019. № 3. С. 32–39.

Катерина ЖДАНОВА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д.ю.н., проф. **Роман МИРОНЮК**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

**ПРЕВЕНТИВНІ ЗАХОДИ, НАПРАВЛЕНІ НА ПОПЕРЕДЖЕННЯ
ПОШИРЕННЯ АГРЕСИВНО СПРЯМОВАНИХ СУБКУЛЬТУР У
ПІДЛІТКОВОМУ ТА МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Проблема правопорушень серед підлітків не втрачає своєї актуальності. Однією з причин правопорушень із боку неповнолітніх та правопорушень, що скоюються щодо них, виступає поширення кримінальних субкультур.

Молодіжна субкультура – це культура певного кола молодих людей, які мають спільність стилю життя, поведінки, групових норм, цінностей та стереотипів. Субкультури за своїм характером поділяються на конструктивні та деструктивні. Особливої уваги з боку органів системи профілактики потребують молодіжні рухи, що об'єднують молодь за ознакою деструктивної субкультури. Молодіжні рухи деструктивного характеру – це неформальні рухи, що руйнують особистість молодої людини, спотворюють її розуміння традиційних цінностей [1].

В основі запобігання злочинності неповнолітніх лежать основоположні принципи запобігання злочинності в цілому. Водночас у попередженні злочинів, що вчиняються неповнолітніми, є особливості, зумовлені їхньою відмінністю від осіб інших вікових категорій, а також специфікою злочинів, що вчиняються ними. Наприклад, Молодіжний рух «ПВК Редан» з'явився в українських містах – Харкові, Києві, Львові, Луцьку, Івано-Франківську, Чернівцях, Житомирі. Протягом двох днів у різних регіонах України відбулося, за інформацією Нацполіції, майже 30 зібрань молоді. У запобіганні субкультур у неповнолітніх беруть участь багато суб'єктів. Вони є єдиною, пов'язаною спільністю цілей та завдань, системою, що охоплює комісії справ неповнолітніх та захист їхніх прав; органи управління соціальним захистом

населення, освітою, охороною здоров'я; органи опіки та піклування, у справах молоді, служби зайнятості, поліції.

Також існує субкультура, де теж є проблемні підлітки – «офніки» – навколофутбольні фанати. Насправді вони не є футбольними вболівальниками, натомість влаштовують «забиви» – договірні бійки, що знімають на відео, викладаючи його згодом у відповідних Інтернет-спільнотах. Бійки влаштовуються в малолюдних місцях, із попередньою домовленістю про неприпустимість звернення до поліції навіть у разі серйозних травм [2].

В Україні про «ПВК Редан» заговорили 26 лютого 2023 р. Саме цього дня у соціальних мережах почали поширюватися чутки про те, що у великих українських містах проводитимуться подібні акції. Проте українська поліція оперативно відреагувала на це, і масових бійок вдалося уникнути. Наприклад, лише у Харкові поліція затримала 250 людей. Також багато людей затримали у Києві, але точної кількості не називають.

Нижче наведемо ознаки залучення до деструктивних спільнот, що повинні привернути увагу батьків:

1. Якщо ваша дитина змінила зовнішній вигляд та/або стиль одягу. Наприклад, до особливостей зовнішнього вигляду «реданівців» варто віднести такі:

1.1. Носять переважно чорний одяг із зображенням павука та цифрою всередині (найпопулярніша – 4). На власний розсуд «реданівці» доповнюють образ деталями: рукавичками з павутинням, довгими чорно-білими шарфами тощо.

1.2. Більшість прихильників руху носить довге чорне волосся;

1.3. Носять картаті штани у поєднанні з іншими предметами одягу;

2. Якщо дитина на своїй сторінці у соціальних мережах виявляє таку активність:

2.1. Викладає свої фотографії в уніформі відповідного стилю з підписами «хочу до вас», «прийміть до павуків», «хочу в редан», «як круто бути з вами» тощо;

2.2. Заповнює свій обліковий запис стилістичними зображеннями павука «Редан».

Основними превентивними заходами з боку батьків мають стати: не пропустити ознаки наявності у дитини конфліктів із соціальним середовищем та внутрішньоособистісних конфліктів; приділити особливу увагу періодам вікових криз (12-13 років, 15 років, 17 років); сприяти розв'язанню наявних конфліктів та формуванню довіри у відносинах «дитина-доросла», не прагнути посилення вимог і покарань.

Соціальна шкода кримінальної субкультури полягає у тому, що вона потворно соціалізує особистість неповнолітнього, стимулює протиправну (злочинну) поведінку та є механізмом «відтворення» злочинності за рахунок неповнолітніх та молоді. Кримінальна субкультура базується на дефектах

правосвідомості: соціально-правовому інфантілізмі, правовому безкультур'ї, соціально-правовому негативізмі, цинізмі – і формується в особливій «філософії» кримінального способу життя [3].

Отже, найважливішим етапом профілактики є етап заміщення паростків кримінальних субкультур наданням альтернативи. Оскільки неповнолітні є найбільш уразливими до зовнішнього впливу, то створення умов для задоволення їхніх потреб у самостійності, розкриття своїх здібностей, самореалізації буде ефективним заходом профілактики. Як альтернативу слід розвивати спортивні секції, клуби. Спорт як альтернатива здебільшого розглядається підлітками як можливий варіант власного сенсу життя та його способу. Іншими альтернативами можуть стати волонтерська, соціально активна та інша суспільно корисна діяльність, творчі події. Слід зазначити, що низька зайнятість підлітків позитивною соціальною діяльністю, відсутність позитивного прикладу для наслідування у повсякденному житті молоді, романтизація ідей кримінального світу («общак», блатні пісні, ритуали, татуювання), висока потреба у спілкуванні, у самоствердженні та можливість реалізувати ці потреби у віртуальному світі стають умовами для використання віртуального ресурсу як майданчика для впровадження кримінальної субкультури.

1. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу : розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 526-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/526-2017-%D1%80>.

2. Регіональна Програма забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії злочинності на території Харківської області на 2018–2019 роки : № 656-VII. URL: <http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/public-information/oblasni-programi/323-rehionalnaprograma-zabezpechennia-publichnoi-bezpeky-i-poriadku-ta-protydii-zlochynnosti-na-terytorii-kharkivskoi-oblasti-na-2018-2019-roku> (дата звернення: 10.10.2023).

3. Головка Н. І. Соціальна профілактика правопорушень : навч. посібник. Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2017. 174 с.

Анна ЖЕЛІЗНЯК

ад'юнк

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ДІТЕЙ ПІД ЧАС ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Еволюція цифрової інформації у сучасному світі, її широкопрофільність та доступність щодня ставлять перед людством нові виклики, адже разом із неосяжними можливостями саморозвитку людини та доступу до майже будь-

якої інформації у протигагу постало питання інформаційної безпеки. Особливо викликає занепокоєння саме інформаційна безпека дітей, адже через вседоступність великого обсягу інформації, з огляду на особливості віку, необізнаність, жагу до пізнання нового та багатьох інших факторів може постраждати вразлива незміцніла дитяча психіка. Неабиякої актуальності та суттєвого значення це питання набуло у зв'язку зі збройною агресією російської федерації та дією режиму воєнного стану.

Для початку пропонуємо визначитися з поняттям інформаційної безпеки. На думку Р. Томма, інформаційна безпека – це захищеність інформаційних систем та інформаційних ресурсів від зовнішніх і внутрішніх загроз, що ускладнюють ефективне використання інформації суспільством, державою, окремими індивідуумами [1]. Натомість О. Архіпов та Є. Архіпова дійшли висновку, що інформаційна безпека – це поточний стан захищеності об'єкта від інформаційних загроз, що визначається рівнем шкоди, що може бути заподіяна існуванню, функціонуванню чи діяльності об'єкта в разі реалізації цих загроз через:

- а) використання неповної, несвоєчасної і недостовірної інформації;
- б) здійснення негативного інформаційного впливу;
- в) протиправне застосування інформаційних технологій;
- г) несанкціоноване розповсюдження і використання інформації, порушення її цілісності, конфіденційності та доступності [2].

Таким чином, можна дійти висновку, що поняття інформаційної безпеки є досить широким і може бути інтерпретованим по-різному, залежно від певних інформаційних загроз, що постають перед інформаційною системою.

Що стосується безпосередньо інформаційної безпеки дитини, то батьки та педагогічний склад мають змогу самостійно регулювати інформаційний потік, що до них надходить. Натомість дітям, особливо у дошкільному віці, це не під силу, а тим паче у період воєнного стану, коли вони майже постійно перебувають у інформаційно-стресовому полі [3]. М. Лугова зазначає, що інформаційне поле війни несе тривогу та страх, що транслюється через сприйняття дорослих. Факт війни дитина може усвідомлювати і в три роки, проломлюючи через свій досвід (погані нападають, добрі захищають), однак подробиці про кількість жертв можуть створити ситуацію стресу. Тож обговорення подій на фронті та перегляд новин при дитині варто обмежити [4]. Інформація має подаватися до відома дитини відповідно до її віку. Крім цього, треба обов'язково подбати про те, щоб надана інформація не травмувала дитину. Діти, особливо дошкільного віку, мають право знати, що відбувається у їхній країні, але і дорослі також мають відповідальність щодо убезпечення малих дітей від небезпечного контенту [5]. Тож важливе значення для збереження інформаційної безпеки дитини має не тільки змістовність інформації, яка їй надається, а й безпосередньо формат та метод надання такої інформації. Оскільки це може спровокувати негативний інформаційний вплив на свідомість дитини, що, за твердженням О. Радзієвської, є такою дією

інформації або дією за допомогою інформації, з використанням спеціальних засобів і технологій, котру певна особа чи предмет або явище виявляє стосовно іншої особи чи предмета, що загрожує інформаційній безпеці особи, суспільства, держави, становить небезпеку для індивідуальної або суспільної свідомості, завдає шкоди фізичному чи психічному здоров'ю дитини або спонукає її до девіантної поведінки [6].

З викладеного можна дійти висновку, що інформаційна безпека дитини під час дії режиму воєнного стану багато в чому залежить від коректного, правильного, емоційно стриманого надання інформації дорослими, зокрема батьками та педагогами. Діти мають право знати, що саме наразі відбувається в країні, чому виникла така ситуація; інформацію потрібно надавати кожній окремішій дитині відповідно до її віку та емоційного стану, обов'язково спостерігати за тим, яку саме інформацію дитина отримує та з яких ресурсів (засоби масової інформації, медіапростір, електронні бази даних, інформаційні портали, месенджери, вільне спілкування з однолітками тощо). Необхідно обов'язково спілкуватися з дитиною задля її інформаційної обізнаності, але водночас обмежити потік новин, що надаються, адже це може спричинити перенасичення інформацією і спровокувати перевтому нервової системи. Відновити баланс і переключити увагу дитини з проблем задля отримання позитивних емоцій можна шляхом опанування нового хобі, проведення більшого часу разом, винайдення нових безпечних занять, зміни обстановки, організації невеликої подорожі (якщо є така можливість), урізноманітнення дозвілля (нові гуртки, центри позашкільної роботи, дитячі центри, похід у кінотеатр, цирк тощо). Адже інформаційна безпека дитини є запорукою її психологічного здоров'я та нормального розвитку у майбутньому.

1. Томма Р. П. Поняття та сутність інформаційної безпеки. *Електронний депозитарій Національної академії внутрішніх справ*. 2015. Ч. 2. С. 174–175. URL : http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/7008/1/%2B%20%D0%90%D0%9A%D0%A2%D0%A3%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%86%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%95%D0%9C%D0%98%20%D0%92%D0%94%D0%9E%D0%A1%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%A72_p174-175.pdf (дата звернення 11.10.2023).

2. Архипов О. Є., Архипова Є. О. Особливості розуміння понять «інформаційна безпека» та «безпека інформації». *Информационные технологии и безопасность: основы обеспечения информационной безопасности (ИТБ-2014) : материалы XIV международной научно-практической конференции* (г. Киев, 28 мая 2014 г.). Киев : ИПРИ НАН Украины, 2014. С. 18–30. URL: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/st-14_AA_Osoblivosti-rozuminnya-IB_VI.pdf.

3. Косенчук О. Г., Стягунова О. О. Безпека освітнього простору закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2023. № 1(105). С. 90–101.

4. Лугова М. С. Війна очима дітей дошкільного віку: шляхи збереження психічного здоров'я в умовах стресу. *Актуальні питання спеціальної, інклюзивної і здоров'язбережувальної освіти (20 жовтня 2022 р.) : зб. наук. праць*. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. С. 111–114. URL: <https://griml.com/7Qdn6>.

5. Вітвіцька А. Я., Бригадир М. Б. Як говорити з дітьми про війну, смерть і втрату. *Трансформаційні процеси соціально-гуманітарної сфери сучасної України в умовах війни: виклики, проблеми та перспективи : матеріали Міжнародної науково-практ. конф.* (м. Тернопіль, 2-3 черв. 2022 р.). Тернопіль, 2022. С. 130–133.

6. Радзівська О. Г. Проблеми негативних інформаційних впливів на дитину в Україні в умовах збройного протистояння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО.* 2017. Вип. 42. С. 197–200. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33334/1/%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%95%D0%9C%D0%98%20%D0%9D%D0%95%D0%93%D0%90%D0%A2%D0%98%D0%92%D0%9D%D0%98%D0%A5%20%D0%86%D0%9D%D0%A4%D0%9E%D0%A0%D0%9C%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%99%D0%9D%D0%98%D0%A5.pdf>.

Сергій ЖЕЛІЗНЯК

ад'юнкт

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану в Україні, спричиненого повномасштабним вторгненням російської федерації, особливої уваги та підтримки з боку держави потребують вразливі категорії громадян. До таких слід віднести неповнолітніх осіб – громадян України віком до 18 років.

Проблема адміністративної відповідальності неповнолітніх осіб в умовах дії воєнного стану в Україні може охоплювати низку питань, що вимагають наявності правового інструментарію для їх належного розв'язання.

Перше питання пов'язане з правовим статусом неповнолітніх осіб в Україні. Так, згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення суб'єктом адміністративної відповідальності є фізична осудна особа, яка досягла на момент вчинення адміністративного правопорушення 16-річного віку (ст. 13). Водночас, за певними винятками, до неповнолітніх віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24-1 цього кодексу [1].

Особливої уваги з боку правоохоронних органів тут вимагають адміністративні правопорушення, поширені в умовах воєнного стану, зокрема: «Поширювання неправдивих чуток» (ст. 173-1), «Виготовлення та пропаганда георгіївської (гвардійської) стрічки» (ст. 173-3), «Публічні заклики до невиконання вимог поліцейського чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України» (ст. 185-7), «Незаконне носіння військової форми одягу із знаками розрізнення військовослужбовців» (ст. 186-8) тощо.

Друге питання пов'язане з належним захистом прав неповнолітніх осіб як суб'єктів вчинення адміністративних правопорушень в умовах воєнного стану. Суб'єктам адміністративної юрисдикції тут важливо забезпечити належний захист неповнолітніх у випадках їх притягнення до адміністративної відповідальності, застосування до таких осіб заходів примусу, поліцейського піклування. Крім того, під час провадження у справах про адміністративні правопорушення вимагають уваги питання захисту неповнолітніх осіб від різноманітних проявів дискримінації, фізичного та психологічного насильства, а також їхнього доступу до медичної допомоги.

Третє питання пов'язане з альтернативними заходами впливу. У розвинутих європейських державах існують сучасні засоби альтернативного впливу для неповнолітніх: реабілітаційні програми, примусові заходи, соціальні або освітні заходи, спрямовані на коригування поведінки неповнолітніх. На відміну від них, в Україні досі залишається чинною система заходів впливу до неповнолітніх, розроблених ще у 1994 р. (ст. 24-1 КУпАП) [1].

Наприклад, у нормативно-правових актах Сполученого Королівства встановлено, що замість призначення покарання до неповнолітньої особи може бути застосовано такий вид виховного заходу, як наказ про нагляд. Суть цього наказу полягає у тому, що правопорушник зобов'язується підкорюватися вказівкам наглядача, а саме: жити у певному місці протягом визначеного строку, займатися певною діяльністю тощо. Також підлітку, якому призначено наглядача, необхідно дотримуватися чіткого розпорядку та перебувати вдома у визначений судом час [2, с. 283]. Певною мірою такий захід нагадує взяття особи під адміністративний нагляд.

У цілому вчинення адміністративного правопорушення неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує відповідальність. Пояснюється це тим, що неповнолітні загалом не мають стійкої психіки, достатнього життєвого досвіду, навичок правочинної поведінки, не завжди усвідомлюють шкоду від заподіяного, легко піддаються впливу інших осіб, особливо старших за віком, які часто є організаторами або підбурювачами правопорушень; ураховується також, що неповнолітні легко піддаються виховному впливу і можуть виправитися без застосування до них жорстких заходів адміністративного стягнення [3]. З іншого боку, поліція має зважати на реалії воєнного стану (п. 5 ч. 1 статті 35 КУпАП: «вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин») [1]. Тобто суб'єкт адміністративної юрисдикції, яким виступає суд, має враховувати як пом'якшуючу обставину вчинення правопорушення неповнолітнім (ст. 34 КУпАП), а як обтяжуючу – вчинення адміністративного правопорушення в умовах воєнного стану (ст. 35 КУпАП).

Потужним інструментом правового захисту неповнолітніх у надзвичайних умовах виступає міжнародне право. Мова йде про міжнародні документи, зокрема про Конвенцію ООН про права дитини від 20.11.1989, яка

встановлює стандарти для захисту прав і добробуту дітей в умовах воєнного конфлікту та має дотримуватись усіма сторонами конфлікту [4]. Зокрема, згідно зі ст. 39 згаданої конвенції, держави-учасниці вживають усіх необхідних заходів для сприяння фізичному та психологічному відновленню і соціальній інтеграції дитини, яка є жертвою будь-яких видів нехтування, експлуатації чи зловживань, катувань чи будь-яких жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження, покарання чи збройних конфліктів. Таке відновлення і реінтеграція мають здійснюватися в умовах, що забезпечують здоров'я, самоповагу і гідність дитини [4].

Загалом, в умовах воєнного стану важливо забезпечити захист прав неповнолітніх осіб, враховувати їхні особливості та потреби при вжитті заходів адміністративного впливу. Дотримання міжнародних стандартів та прав людини в цілому і дитини зокрема є ключовим аспектом у цьому питанні.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

2. Томашівський П., Кушпін В. Зарубіжний досвід звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : «Юридичні науки»*. 2021. № 3(31). С. 279–284. URL : <https://science.lpnu.ua/uk/law/vsi-vypusky/number-331-2021/zarubizhnyy-dosvid-zvlnennya-nepovnolitnih-vid-kryminalnoyi>.

3. Адміністративна відповідальність неповнолітніх. *Солом'янська районна в місті Києві державна адміністрація*. URL : <https://solom.kyivcity.gov.ua/news/991.html>.

4. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

Тетяна СЛОБОДЯНЮК

практичний психолог відділу
методичної та психологічної роботи
управління освіти
Бахмутської міської ради

Світлана ЖИЗНЕВСЬКА

фахівець (консультант) комунальної
установи «Інклюзивно-ресурсний центр
м. Бахмут»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Війна виснажує нас фізично та психологічно. Попри те, що наша психіка здатна адаптуватися під будь-які складнощі, кожен день бойових дій у рідній країні в рідному місті пережити надзвичайно складно. У цей непростий час

варто підтримувати себе, рідних та близьких. Це життєво необхідно для того, щоб зберегти здоров'я – фізичне та психологічне.

Війна приносить в життя дітей втрату, невизначеність, активізує страх та тривогу. Діти втрачають звичну повсякденність та впорядкованість життя.

Соціально-психологічний супровід у закладах освіти Бахмутської міської територіальної громади здійснює 21 фахівець. Усі практичні психологи та соціальні педагоги мають вищу фахову освіту згідно з вимогами професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти».

Актуальними для соціально-психологічної служби є супровід обдарованих дітей та дітей з особливими освітніми потребами, підтримка інклюзивного навчання, профілактика протиправної поведінки, насильства над дітьми, захист психічного здоров'я здобувачів освіти, підвищення психологічної культури учнів, батьків, учителів, психологічний супровід педагогічних новацій, формування професійної самосвідомості педагогічних працівників та психологічної готовності до дій у надзвичайних ситуаціях, ознайомлення учасників освітнього процесу з прийомами допомоги та самодопомоги в умовах військових дій.

У зв'язку зі введенням воєнного стану в Україні, зважаючи на проведення активних бойових дій на території Донецької області, з 24.02.2022 психологічний супровід освітнього процесу здійснювався в дистанційній формі. В умовах сьогодення всі учасники освітнього процесу більш, ніж будь-коли раніше, потребують психологічної підтримки і допомоги. Так, фахівцями психологічної служби налагоджено взаємодію зі здобувачами освіти, педагогами та батьками за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Практичні психологи, соціальні педагоги приділяли увагу формуванню психологічної готовності до дій у надзвичайних ситуаціях, ознайомлювали учасників освітнього процесу з прийомами допомоги та самодопомоги в умовах військових дій.

Із перших днів воєнного стану наші фахівці психологічної служби надавали психологічну підтримку внутрішньо переміщеним особам та біженцям із тимчасово окупованих територій на пункті реєстрації осіб, які евакуювалися з небезпечних територій Донецької, Луганської областей в нашу громаду.

Чотири практичні психологи нашої громади залучені до Національного проекту психічного здоров'я, ініційованого першою леді України щодо надання першої психологічної допомоги учасникам освітнього процесу.

Заклади дошкільної освіти № 55, 58 беруть участь у дослідно-експериментальній роботі на тему «Технології психологічного супроводу конструювання поведінкових моделей особистості у несприятливих обставинах у 2021-2024 роках».

Наші фахівці психологічної служби приділяють значну увагу розвитку своїх професійних компетентностей, і воєнні дії не стали перешкодою до особистісного зростання. Так, практичні психологи пройшли навчання з

програми «Діти і війна: навчання технік зцілення», онлайн-курс «Надання першої психологічної допомоги», стали слухачами вебінарів із підтримки дітей та дорослих в умовах воєнного стану.

Багато дітей пережили бомбардування, були свідками бойових дій, бачили те, чого діти ніколи б не мали бачити. Багато родин змушені були покинути рідні домівки. Частина дітей втратили рідних. Війна несе страждання, має психотравмуючий вплив і залишає рани в душі дітей. Вони виявляються у формі тривоги, кошмарів, спогадів, що приходять у свідомість непрохано і викликають емоційний дистрес.

Так, практичним психологом відділу методичної та психологічної роботи та практичним психологом Бахмутського НВК № 11 в закладах загальної середньої освіти реалізується програма для здобувачів освіти «Діти та війна. Навчання технік зцілення». Практичними психологами активно впроваджуються ранкові психологічні хвилини в закладах освіти.

З метою надання анонімної психологічної підтримки учасникам освітнього процесу на офіційному сайті відділу методичної та психологічної роботи та сторінках психолога закладів освіти функціонують «Скриньки довіри».

Приділяється значна увага удосконаленню роботи практичних психологів та соціальних педагогів закладів освіти, підпорядкованих управлінню освіти, щодо здійснення своїх професійних обов'язків, вирішення актуальних завдань сучасної освітянської галузі: оновлення змісту й форм психологічного супроводу освітнього процесу, супровід обдарованих дітей та дітей з особливими освітніми потребами, підтримка інклюзивного навчання, профілактика протиправної поведінки, насильства над дітьми, захист психічного здоров'я здобувачів освіти, підвищення психологічної культури учнів, батьків, учителів, психологічний супровід педагогічних новацій, формування професійної самосвідомості педагогічних працівників тощо.

У громаді працює Школа професійної адаптації та майстерності практичних психологів та соціальних педагогів.

Налагоджено міжвідомчу взаємодію з надання додаткової психолого-педагогічної допомоги вихованцям та здобувачам освіти з родин, що опинилися у складних життєвих обставинах, та надання психологічних характеристик. Спеціалісти психологічної служби тісно співпрацюють із фахівцями комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр м. Бахмут», учителями-логопедами логопедичних пунктів, що діють на базі закладів загальної середньої освіти, з питань психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, інклюзивних груп та класів.

Консультантами комунальної установи «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Бахмутської міської ради» здійснюється консультування практичних психологів закладів освіти, педагогічних працівників за запитами, а ще розпочала роботу «Школа молодого психолога».

Починаючи з весни 2022 р. наші мешканці також вимушені були

змінювати місце проживання. З метою підтримки одне одного у такий складний час адміністрація Бахмутської міської ради відкрила центри підтримки мешканців Бахмутської міської територіальної громади у таких містах: Дніпро, Київ, Харків, Одеса, Львів, Жовті води, Кривий Ріг.

Юлія ЗАВГОРОДНЯ

доцент кафедри теорії та історії
держави і права Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ:
ОКРЕМІ ЗАУВАГИ**

Одним із важливих питань правничої науки, що набуло актуальності протягом останнього десятиліття, – це питання забезпечення Українською державою прав дитини. Такий часовий відлік вказаний нами, зважаючи на низку обставин.

По-перше, це сприйняття прав дитини. Так, нами неодноразово вказувалося, що права дитини переважно не сприймалися як така можливість дитини, що має бути забезпечена та передбачає низку зобов'язань відповідного суб'єкта, зокрема держави. У свою чергу, це пов'язано з тим, що до вказаного нами часу і права людини сприймалися суто з позицій нормативістського підходу до розуміння права, і, відповідно, права дитини, коли останні визначались як такі можливості, що надаються державою через закріплення їх у тексті нормативно-правового акта. Переосмислення прав людини через призму їх природного і невід'ємного характеру ставить питання перегляду сприйняття прав дитини на порядок денний правничої науки.

По-друге, саме в указаний нами час активізувались наукові дослідження вітчизняних вчених за предметом прав дитини, зокрема у контексті загальнотеоретичного їх осмислення, а не суто через призму окремих аспектів їх забезпечення.

Додамо, що особливої актуальності означена проблематика набула і через фактор збройної агресії росії у 2014 році, коли частина сімей змушена була набути статусу внутрішньо переміщених осіб, залишаючи окуповані території та переїжджаючи на інше місце проживання. Хоча тут слід сказати і про тих дітей, які залишились на окупованій території, оскільки цілком очевидним є питання про те, наскільки була забезпечена реалізація їхніх прав.

Ситуація із забезпеченням прав дитини значно загострилась із повномасштабним вторгненням Росії на територію Української держави,

застосуванням ракетних обстрілів та атак ударних безпілотних літальних апаратів, що становить небезпеку для всіх жителів України, навіть тих, які не перебувають у зоні безпосередніх бойових дій.

У контексті предмета дослідження згадаємо, що станом на початок жовтня 2023 р., за даними Офісу Генерального прокурора, 504 дитини загинули та 1129 дітей було поранено внаслідок таких дій (наголосимо, що йдеться суто про встановлені факти) [1].

За таких умов проблематика прав дитини має бути складовою вітчизняного правового дискурсу та вимагає нагального розв'язання. І якщо в аспекті практики вирішення вказаної проблематики в умовах воєнного стану саме досвід України може бути тим об'єктом пізнання, що потребує ретельного вивчення та узагальнення, то в контексті формування надійного механізму забезпечення прав дитини загалом основну увагу варто зосередити на вивченні міжнародного досвіду.

Слід вказати, що забезпечення прав дитини є важливою тематикою в міжнародно-правовому дискурсі. Так, відзначимо існування низки міжнародних договорів у цій сфері та наявність міжнародних інституцій, у тому числі й неурядових правозахисних організацій, метою яких є захист прав людини. З-поміж міжнародних договорів слід вказати на Конвенцію про права дитини, що була прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй і визначає основні права дитини, серед яких право на життя, розвиток, охорону здоров'я, освіту та участь у культурному і соціальному житті, та Комітет з прав дитини ООН як незалежний орган, що контролює виконання Конвенції про права дитини державами-учасницями, надаючи рекомендації та допомогу щодо вдосконалення правових норм, та ін.

Аналіз наукової правничої літератури за предметом дослідження дозволяє виокремити низку практик, котрі можна віднести до міжнародного досвіду у сфері забезпечення прав дитини. Згадаємо деякі з них.

По-перше, слід вказати на широке впровадження освітніх програм з прав людини та прав дитини. Вище акцентувалося на важливості сприйняття прав дитини у контексті природного розуміння прав людини. При цьому важливою є діяльність органів публічної влади, у тому числі й на місцевому рівні, зі сприяння впровадженню програм у школах, спрямованих на навчання дітей їхнім правам. Що, серед іншого, обумовлює і проведення освітніх заходів із підготовки вчителів (уроків, семінарів для вчителів), і інформаційних кампаній для батьків.

По-друге, слід зауважити на захисті від насильства та зловживань. Йдеться про забезпечення для дітей захисту від фізичного та психологічного насильства через вжиття законодавчих заходів, покращення доступу до служб соціального супроводу та розвиток гарячих ліній для допомоги дітям.

По-третє, слід вказати на необхідність соціальної підтримки сімей. Надання соціальних послуг та підтримки для батьків, які перебувають у складних життєвих ситуаціях, може допомогти забезпечити стабільні умови

для дітей. Додамо, що доволі чітко необхідність створення механізмів такої підтримки впливає з аналізу функціонування системи правосуддя в Сполучених Штатах Америки, висвітленого Б. Стівенсон у праці «Судити по совісті. Історія про справедливість і спокуту» [2].

По-четверте, слід підкреслити важливість проведення громадських заходів та популяризації участі дітей у громадському житті. Широка громадська участь та інформаційні кампанії можуть підвищити свідомість щодо прав дитини серед громадян, що сприятиме створенню більш дружнього та захищеного середовища. При цьому йдеться й про потребу створення можливостей для дітей висловлювати свої думки та допомагати у прийнятті рішень, що стосуються їхнього майбутнього.

По-п'яте, слід вказати на необхідність функціонування інституцій допомоги дітям, які опинилися у складних життєвих обставинах і перебувають в уразливому становищі.

На нашу думку, вказані заходи доцільно розглядати як підґрунтя ефективного функціонування механізму забезпечення прав дитини та їхнього добробуту.

1. Офіс Генерального прокурора. URL : <https://www.gp.gov.ua/>.
2. Стівенсон Б. Судити по совісті. Історія про справедливість і спокуту. Київ : Наш формат, 2017. 352 с.

Марія ЗАГОРУЛЬКО

старший інспектор з особливих доручень відділу адміністративної діяльності управління моніторингу та аналітичного забезпечення Департаменту патрульної поліції Національної поліції України

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ, ЩО СПРИЯЮТЬ ВЧИНЕННЮ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Питання запобігання домашньому насильству, на жаль, завжди буде актуальним та проблематичним. Чому?

Насильством є дія або бездіяльність однієї людини стосовно іншої, що завдає шкоди здоров'ю, як фізичному, так і психічному, принижуючи почуття честі та гідності.

Проаналізуємо проблематику вчинення домашнього насильства з початку пандемії COVID-19, що мала місце в 2020–2021 роках, коли відбулося загострення проблеми домашнього насильства. Особливостями коронакризи стали стрімке збільшення безробіття, а також спричинені урядовими

рішеннями проблеми: в наданні психіатричної допомоги, з виїздом трудових мігрантів, із масовим поверненням дітей з інтернатів без належної роботи з певними сім'ями.

Далі – повномасштабна війна, з початком якої проблема домашнього насильства набула більшого загострення, хоча і стала менш на слуху у ЗМІ. Адже війна внесла свої корективи у буденне життя. Україна сьогодні повинна боротися не лише із зовнішнім ворогом, але і дбати про те, щоб права її громадян не порушували всередині держави. На жаль, кожен з нас по-різному реагує на те, що відбувається в країні, люди перебувають у постійному стресі та страху, починаючи поводити себе не так, як зазвичай, і одним із наслідків цього є підвищення насильства в сім'ях [2].

На сьогодні нормативну базу, що регулює окреслене питання в Україні, складають: Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017; Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству за ознакою статі, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 658 від 22 серпня 2018 р.; Порядок винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника, затверджений наказом МВС України № 654 від 01 серпня 2018 р.; Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, затверджений спільним наказом Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України № 369/180 від 13 березня 2019 р. (далі – Порядок проведення оцінки ризиків); Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затверджена наказом МВС України № 357 від 27 квітня 2020 р., та інші нормативно-правові акти, що надають змогу ефективно реагувати на домашнє насильство.

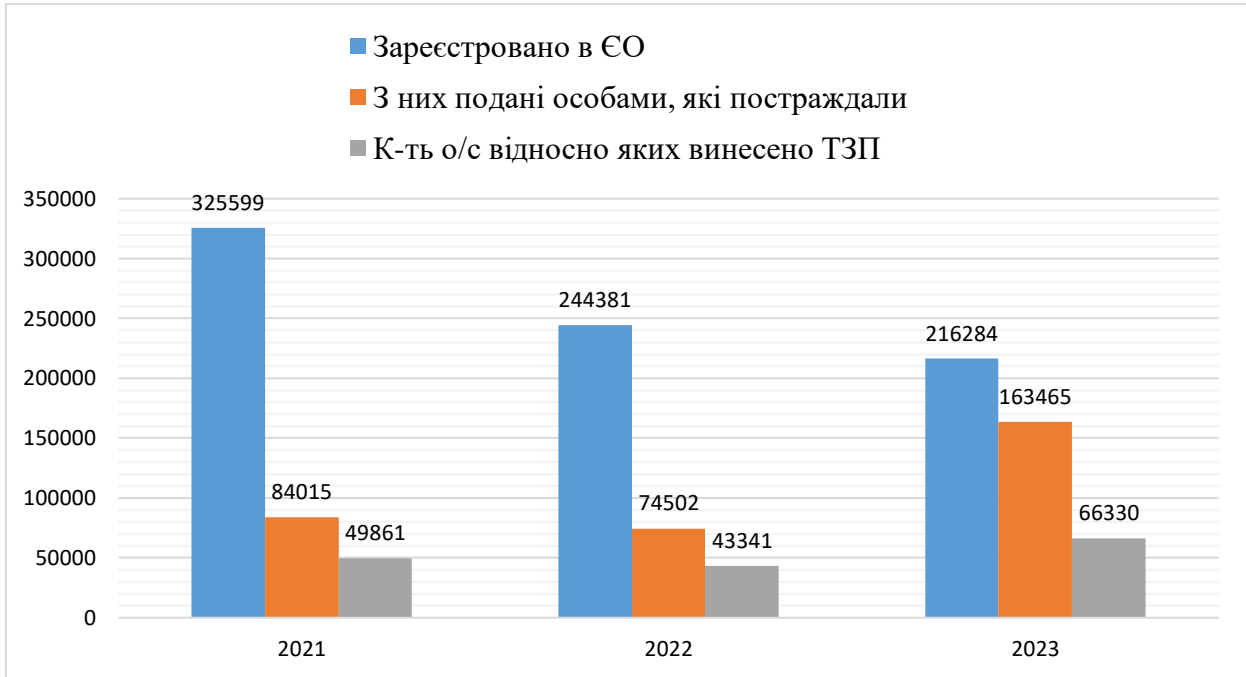
Слід наголосити на тому, що поліцейські патрульної поліції та органи превентивної діяльності протягом 2022–2023 рр. почали частіше застосовувати спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, а саме терміновий заборонний припис стосовно кривдника (далі – ТЗП) та обмежувальний припис стосовно кривдника. Зважаючи на те, що кожна окрема ситуація може мати унікальні чинники/обставини, котрі впливають на рівень небезпеки та ризик летального випадку, пов'язаного з насильством, і при цьому не передбачені формою оцінки ризиків учинення домашнього насильства, поліцейський підрозділу ДПП на власний розсуд може оцінити рівень небезпеки як високий, якщо вважає, що постраждала особа перебуває в потенційно небезпечній ситуації або особа може спричинити смерть іншої особи чи інші тяжкі наслідки (поліцейський робить запис у відповідній позиції форми оцінки ризиків). Також важливу роль відіграє те, що ТЗП виноситься як за заявою постраждалої особи, так і за власною ініціативою поліцейського ДПП за результатами оцінки ризиків [3; 4].

Особливо слід акцентувати на тому, що якщо кривдник відмовляється ставити підпис в оригіналі ТЗП, то поліцейський підрозділу ДПП залишає оригінал ТЗП кривднику.

Важливим під час реагування на факти вчинення домашнього насильства є дотримання загального алгоритму дій поліцейського ДПП. А саме, прибувши на виклик, поліцейський ДПП повинен:

- за необхідності викликати швидку медичну допомогу та надати домедичну допомогу;
- кваліфікувати подію (неупереджено, не з власних уявлень чи переконань, а за наявними фактами, згідно із законодавством: відповідно до ст. 173-2 КУпАП та Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»);
- ознайомити сторони ситуації домашнього насильства з їхніми правами та обов'язками;
- прийняти заяву (не є обов'язковою) та пояснення від постраждалої особи;
- відібрати пояснення в кривдника та свідків (за наявності);
- скласти стосовно кривдника протокол за ст. 173-2 КУпАП;
- провести оцінку ризиків (проводиться за кожним фактом вчинення домашнього насильства);
- на основі заповненої форми оцінки ризиків за необхідності винести ТЗП. Роз'яснити кривдникові вимоги ТЗП та обов'язковість їх дотримання, попередити про відповідальність за порушення цих вимог;
- за необхідності забезпечити виконання вимог ТЗП;
- надати допомогу постраждалій особі щодо пошуку тимчасового житла, порекомендувати звернутися до батьків або родичів, надати контактні дані тимчасових притулків для осіб, які постраждали від домашнього насильства, або громадських організацій, що здійснюють захист осіб, постраждалих від домашнього насильства;
- після завершення відпрацювання виклику внести детальну інформацію про учасників події та результат відпрацювання виклику до електронного рапорту підсистеми «102 – картка» системи ІППП;
- за наявності ознак вчинення кримінального правопорушення (згвалтування, сексуальне насильство, тілесні ушкодження) поліцейський ДПП викликає слідчо-оперативну групу та за необхідності виносить ТЗП [1; 5].

Зазначене вище підтверджується діаграмою, що зроблена відповідно до відомостей інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України». Статистичні дані враховані за 2021 р. (12 місяців), 2022 р. (12 місяців) та 2023 р. 9 (місяців).

Слід зазначити, що в українських містах майже немає закладів, що повністю відповідали б ознакам шелтерів. Натомість є кризові центри, будинки соціального піклування, центри обліку та нічного перебування безпритульних, центри ресоціалізації, притулки для жінок – жертв насильства. Вони відрізняються не лише назвами, а й правилами прийому і перебування людей. Діяльність цих закладів регламентують різні органи влади, що визначають перелік документів і критерії для поселення. Тому для того, щоб постраждалі від домашнього насильства особи відчували себе більш захищеними та могли розраховувати на особистий захист, треба реалізувати відкриття шелтерів для таких осіб.

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#top>.

2. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-п#Text>.

3. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника : наказ МВС України від 01 серпня 2018 р. № 654. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>.

4. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України від 13 березня 2019 р. № 369/180. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#Text>.

5. Методичні рекомендації у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, затверджені першим заступником начальника Департаменту патрульної поліції підполковником поліції Білошицьким Олексієм.

Олександр ЗАХАРЧЕНКО

старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу та
адміністративної діяльності факультету
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**POLICE INTERACTION WITH PUBLIC ADMINISTRATION
BODIES AND THE PUBLIC IN THE FIELD OF JUVENILE
PREVENTION**

Juvenile prevention in the context of the socio-legal institution is a relatively new phenomenon for society and jurisprudence. Through coordination or cooperation, juvenile prevention units interact with public administration bodies and the public in order to perform general and special tasks related to the detection, prevention and termination of deviant behavior of minors in any of its negative manifestations. The interaction should provide for an order or procedure for carrying out the relevant actions. For example, the mutual actions of the subjects of juvenile prevention was included in the normative legal act, which was referred to as the Order approved by the joint Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the Ministry of Health of Ukraine dated August 19, 2014 No. 564/836/945/577. It is appropriate to note that other directions of interaction of juvenile prevention units with municipal bodies or the public are outlined at the legislative level in a fragmentary manner.

The commonality of actions of juvenile prevention employees and public administration bodies depends on taking into account the degree of damage caused or the public danger of an illegal act by a minor or minor, age. It is necessary to take into account the aspect that the repressive nature of the child should be reduced to a minimum, the punishment can be replaced by another.

It should be noted that Article 22 of the Criminal Code of Ukraine stipulates that persons who have reached the age of 16 before committing a criminal offense are subject to criminal liability. However, the current criminal legislation provides for lowering the age of criminal responsibility – from 14 to 16 years [1].

In circumstances where the child has reached the age of legal responsibility, police officers must:

- if the offense is minor – conduct preventive discussions and facilitate the release of the minor offender;
- if there are victims after the delict has been committed – additionally require the minor to publicly or in some other form apologize to the victim;

- if the offense is more serious – draw up a report on an administrative offense against children, as well as their parents, guardians, adoptive parents or other persons who replace them, who evade the fulfillment of parental duties regarding the upbringing and education of the child;
- check children using the information systems of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine;
- to inform services for children’s affairs in order to establish the reasons and conditions that led to the commission of an offense by minors;
- transfer the prepared materials to the court for further decision making in the case.

Separately, it should be noted that a child who is in a state of alcohol or other intoxication is sent to a health care facility for medical assistance. Educational institutions are informed about the commission of an offense by a child. Interviews with a psychologist are held with the minor. It should also be noted that the interview of a minor or minors is conducted in the presence of a legal representative, a teacher or a psychologist, and if necessary, a doctor [2].

Under the conditions when a minor was left without parental supervision, the need to remove the latter arises. The police work in close cooperation with local self-government bodies and the children’s service to find out the location and place of residence of the parents and the child, the age of the child, information about the child’s parents, information about the identity of the applicant who reported that the child was left unattended. Police officers are authorized to transfer children who have been left without custody and care to their legal representatives or to place them in appropriate institutions in accordance with the established procedure.

Today, the procedure for removing a child left without guardianship and care is carried out in several stages. First of all, the child is taken to the police department for the purpose of documentation. Then he is sent to a medical institution, where a medical examination is conducted to detect infectious diseases. After establishing the absence of infectious diseases, the child is sent to the children’s services shelter. The Children’s Service, in its own turn, together with the police and representatives of local self-government bodies, during the day, conduct an examination of the child’s living conditions and state of health (in addition, employees of health care institutions are involved), find out the circumstances under which the child was left without parental care.

According to Clause 6 of the Resolution of the CMU of September 24, 2008 No. 866, the examination of the conditions of stay is not carried out when the child is in a health care institution, a shelter for children of the Children’s Service, a center for social and psychological rehabilitation of children [3].

To this day, the problem remains significant, which requires additional legislative regulation regarding the algorithm of joint actions of juvenile prevention subjects, the expansion of their powers in the aspect of urgent removal of a child from parental care, if there is a real threat to the child’s life and health. Note that immediate selection implies a conditional value, and in other words, the withdrawal

can reach a day, or even more in some cases. Local self-government bodies or children's services cannot independently remove a child if there is a real threat to the child's life and health. The police must be involved.

On the day of the child's removal, the guardianship authorities are obliged to inform the prosecutor's office at the place of residence in writing and, within seven days after the decision is made, to apply to the court for the deprivation of the parents' parental rights or the rights of one of the parents. At the same time, the children's service, together with local self-government bodies, contribute to the preparation of documents on the deprivation of parental rights.

Summarizing the above material, we came to the conclusion that police bodies and other public administration bodies can interact under the following circumstances: 1) committing an administrative or other type of offense by a minor; 2) leaving a minor child without parental care; 3) the child's stay in conditions that directly threaten the child's life and health. Algorithms of police interaction with local self-government bodies, children's affairs service, guardianship and guardianship bodies, which we have previously presented, serve as the basis of an organic combination of organizational and legal measures with the aim of detecting and preventing the commission of offenses by minors.

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції) : Закон України від 18 лютого 2021 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1256-20#Text>.

3. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-п#Text>.

Богдан ЗИКОВ

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів
кримінальної поліції

Науковий керівник:

викладач **Маргарита МАКСИМОВА**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Військові конфлікти і воєнний стан завжди створюють серйозні загрози для прав та інтересів найвразливіших членів суспільства, зокрема дітей. Україна, переживаючи непростий період історії, стикається з проблемами захисту прав та інтересів дітей під час воєнного стану та військових дій на своїй території. Забезпечення безпеки, освіти, психологічної підтримки та соціального захисту дітей є важливим завданням сучасної України, і дослідження цього питання має високий ступінь актуальності.

Однією з найактуальніших проблем, що потребують негайної уваги, є порушення прав дітей. Серед цих прав можна виділити право на життя, право бути з сім'єю і громадою, право на здоров'я, право на особистісний розвиток, а також право на опіку та захист. Проблематика стосується факту, що РФ здійснила повномасштабне вторгнення на територію України, що призводить до постійного порушення прав наших громадян, зокрема дітей. Поведінка РФ виявляється агресивною та жорстокою стосовно дітей, при цьому порушуються всі нормативно-правові акти, закріплені в національному та міжнародному законодавстві. Проблема сирітства набуває особливої актуальності, оскільки багато дітей втрачають батьків під час активних воєнних дій. Виникає явно виражена потреба в захисті порушених прав. На жаль, неможливо притягнути до відповідальності жорстоких російських солдатів, командувачів та офіцерів, проте це не означає, що маємо зупинитися. Навпаки, необхідно продовжувати документування таких порушень прав, та з часом винні будуть покарані [1, с. 16–17].

Воєнний стан та військові дії призводять до серйозних порушень прав дітей на території України. Зокрема, діти стають жертвами фізичного та психологічного насильства, втрачають доступ до якісної освіти, зазнають травм та страждають від браку доступу до медичної допомоги. Це ставить під загрозу їхнє фізичне та психічне здоров'я, розвиток та майбутнє.

Найбільшу цінність для захисту прав дітей в умовах збройних конфліктів має Женевська Ковенція про захист цивільного населення під час війни, оскільки вона не лише надає можливість загального захисту дітей як

цивільних осіб, тобто тих, хто не розглядається як учасник конфлікту, але й забезпечує спеціальний захист дітям, які проживають на неокупованих і окупованих територіях [2, с. 395].

Женевська конвенція містить спеціальні положення, що стосуються захисту дітей від наслідків воєнних дій. Зокрема, ст. 14 конвенції визначає, що діти віком до 15 років і матері дітей віком до 7 років вважаються частиною цивільного населення. Для них можуть бути створені спеціальні безпечні зони або санітарні області. Аналогічно, діти та породіллі також вважаються цивільними особами і мають право на евакуацію з обложених або оточених зон згідно зі ст. 17 згаданої конвенції. Згідно зі ст. 23 конвенції важливо забезпечувати вільний прохід для гуманітарних поставок, призначених для дітей віком до 15 років [3, с. 201–202].

В Україні відсутнє спеціальне законодавство, що надавало б комплексний захист прав дітей під час воєнного стану або військових конфліктів. Натомість існують окремі положення в законодавстві щодо правового статусу різних категорій населення в таких умовах. Зокрема, Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 встановлює заборону на залучення дітей до військових дій, збройних конфліктів, а також на пропаганду війни та насильства серед дітей, створення військових формувань, що могли б впливати на дітей.

Отже, захист прав та інтересів дітей під час воєнного стану та військових дій є надзвичайно важливим завданням для України. Це вимагає проведення комплексних заходів, а саме: зміцнення законодавства, забезпечення безпеки, освіти та психологічної підтримки дітей задля їхнього фізичного та психічного благополуччя, розвитку та майбутнього. Разом із міжнародною спільнотою Україна повинна продовжувати працювати над забезпеченням прав та інтересів дітей в умовах воєнного конфлікту і зробити це своєю високою пріоритетною місією.

1. Біла В. М. Механізм захисту прав дітей в умовах воєнного стану. *Захист прав дитини в умовах військової агресії : матеріали Міжнародної науково-практ. конф.* (м. Одеса, 23 черв. 2022 р.). Одеса, 2023. С. 16-18.

2. Магда С. О. Захист прав дітей в умовах воєнного стану. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Право.* 2015. № 20. С. 88–92.

3. Рагімлі З. Б. Захист прав дитини під час воєнного стану. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали VI Міжнародної науково-практ. конф.* (м. Суми, 19-20 трав. 2022 р.). Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 200–202.

Аліса КАРЯКІНА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

ст. викладач **Олександр ЗАХАРЧЕНКО**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХНІХ ПРАВ

Аналізуючи поняття поліцейського піклування, слід зазначити, що це превентивний поліцейський захід, що має чітке правове обґрунтування та спрямований на конкретно визначені законом ситуації та категорії осіб і застосовується працівниками поліції на підставі та в порядку, передбачених ст. 41 Закону України «Про Національну поліцію» [1].

Цікавою є думка Т. Мінки та Р. Миронюка, які зазначають, що поліцейське піклування – це визначені законом послуги, котрі надаються в межах своєї компетенції стосовно надання послуг із допомоги особам, які з особистих причин чи внаслідок конкретних надзвичайних обставин потребують такої допомоги. У своїй науковій роботі ці вчені вдосконалили розуміння поліцейського піклування, надали цьому поняттю чітке визначення в контексті законодавства. Зауважили, що така форма службової діяльності обумовлена законом, що надає поліцейським право та відповідальність надавати допомогу особам, які перебувають у складних життєвих ситуаціях [2].

Повноваження щодо здійснення заходів поліцейського піклування стосовно неповнолітніх осіб віком до 16 років, які залишилися без догляду, покладаються на працівників уповноважених підрозділів Національної поліції, насамперед підрозділів ювенальної превенції.

Мета застосування поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб полягає у: попередженні злочинної поведінки неповнолітніх, захисті неповнолітніх від насильницьких злочинів щодо них самих, підтримка неповнолітніх у складних життєвих ситуаціях. Поліція має завдання захищати неповнолітніх від будь-яких форм насильства, злочинів або зловживання. Це може включати реагування на випадки домашнього насильства, булінгу в школах або інші проблеми, що можуть впливати на безпеку дітей.

Варто зазначити, що до 2019 р. процедурні питання, пов'язані зі здійсненням поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб, не знайшли свого належного закріплення на законодавчому рівні, окремі елементи механізму забезпечення прав неповнолітнього та передачі неповнолітнього

батькам, особам, які їх замінюють, або органам опіки та піклування закріплено у різних нормативно-правових актах. Ситуація у цьому напрямі була змінена наприкінці 2020 р. у зв'язку з прийняттям Інструкції з оформлення матеріалів про застосування поліцейського піклування (затверджена наказом МВС України № 724 від 12.10.2020).

Варто наголосити, що перед здійсненням заходу поліцейського піклування щодо неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду, поліцейський повинен переконатися у тому, що конкретна особа дійсно знаходиться у бездоглядному та безпорадному стані, оскільки не всі неповнолітні особи за відсутності поблизу батьків або осіб, які їх замінюють, є такими, що вибули з-під догляду (наприклад, дитина може йти до навчального закладу, до родичів, гуляти з друзями тощо). Отже, у цьому випадку на перше місце виходить складний психоемоційний стан, обумовлений віком дитини.

До заходів, котрі може здійснювати поліцейський в межах поліцейського піклування щодо неповнолітньої особи, відносять надання правової, медичної, психологічної, побутової, матеріальної допомоги, що повинна мати комплексний характер [3, с. 217].

Таким чином, можна дійти висновку, що поліцейське піклування щодо неповнолітніх осіб віком до 16 років, які залишилися без догляду, спрямоване на забезпечення їхньої безпеки, розвитку та захисту їхніх прав. Це важлива функція поліції, оскільки неповнолітні є майбутнім цінним ресурсом будь-якого суспільства і потребують спеціальної уваги та захисту.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.

2. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» / кол. авт. ; кер. авт. кол. д.ю.н., доц. Т. П. Мінка. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 480 с.

3. Передерій О. С. Поліцейське піклування як превентивний захід забезпечення правопорядку в Україні. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми : матеріали Міжнародної науково-практ. конф.* (м. Харків, 13 лист. 2015 р.). Харків : ХНУВС, 2015. С. 217–218.

Вікторія КИРИЧЕНКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

викладач **Маргарита МАКСИМОВА**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

БЕЗПЕКА ДІТЕЙ У ЦИФРОВОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Діти все частіше користуються Інтернетом та іншими цифровими засобами зв'язку для навчання, розваг та спілкування. Проте це створює нові виклики та загрози, пов'язані з цифровою безпекою дітей в інформаційному середовищі.

Як зазначила В. Оржеховська, серед ризиків, пов'язаних із користування мережі Інтернет, діти одразу називають найвідоміші: віруси – 39 %, «дорослий» контент (маються на увазі сайти із порнографічним змістом) – 21 %, інтернет-залежність – 19 % та шахрайство (мається на увазі викрадення особистої інформації і паролів, банківської інформації, шахрайство за допомогою інтернет-магазинів та онлайн-сервісів із платними смс) – 3,45 %. Дослідження продемонструвало: чим дорослішою стає дитина, тим більш безтурботно вона починає поводити себе в Інтернеті. Так, на реальну зустріч із людиною, з якою було лише віртуальне знайомство, вже ходили майже 12 % опитаних дітей віком 10–11 років та понад 60 % підлітків (15–17 років) [1].

Загрози, що можуть вплинути на цифрову безпеку дітей, є різноманітними:

1) кібербулінг (кіберзнущання). Інтернет надає можливість анонімної наруги, використання образ та спотворення Інтернет-досвіду дітей. Це може призвести до серйозних психологічних проблем;

2) небажана інформація. Діти можуть натрапити на небажану або некорисну інформацію, що вплине на їхні погляди та розвиток;

3) залучення в Інтернет-злочинність. Деякі діти можуть стати жертвами або навіть долучитися до злочинних груп у мережі;

4) непристойний контент. Наявність непристойного вмісту в мережі може шкодити психічному здоров'ю дітей і викликати їхню недорослість;

5) відчуття насильства у мережі. Як зазначають А. Кочарян та Н. Гущина, у Всесвітній павутині мають місце прибічники різних угруповань, які пропагують непримириме ставлення до інших людей або груп та активно залучають до своїх лав молодь. Їхня діяльність спрямована на роздмухування національної ненависті та негативного ставлення до інших спільнот. Основні шляхи залучення до такої антигромадської діяльності: приватні чат-кімнати та

електронна пошта. З метою збільшення своєї аудиторії вони використовують різноманітні зображення, що мають агресивний зміст, музичні твори з негативним ідеологічним підтекстом. Наприклад, коли діти шукають музику в Інтернеті, вони з легкістю натрапляють на сайти, що продають такі пісні або пропонують їх безкоштовно [2].

Крім того, шахраї та зловмисники все частіше використовують спілкування в соціальних мережах, чаті або через електронну пошту для того, щоб змусити дітей розповісти особисту інформацію [3].

Окремо слід зупинитися на ролі батьків і вчителів в організації безпеки дітей у цифровому інформаційному середовищі. В. Оржеховська стверджує: на думку батьків, можливості викрасти дитину, використовуючи Інтернет, більш ніж реальні – так вважають 76 % опитаних. Але при цьому 73 % батьків переконані, що вони знають про небезпеку в Інтернеті і що саме їхня дитина захищена в мережі, тобто знає про ризики і може їх уникнути [1].

Батьки і вчителі відіграють важливу роль у забезпеченні цифрової безпеки дітей:

1) навчання і освіта: діти повинні бути на належному рівні освічені щодо правил безпечної поведінки в Інтернеті. Вони повинні знати, як уникати небезпечних ситуацій, і вибирати надійні джерела інформації;

2) контроль: батьки повинні встановлювати обмеження на використання Інтернету та мобільних пристроїв і контролювати активність дітей в мережі;

3) довіра і відкритий діалог: діти повинні знати, що вони можуть звертатися до батьків або вчителів у випадку, якщо вони стикаються з неприємностями або загрозами в мережі;

4) використання захисних програм: встановлення програм і налаштувань безпеки на пристроях дітей може допомогти захистити їх від вірусів, шкідливого контенту та інших загроз.

Суспільство також має відігравати свою роль у забезпеченні цифрової безпеки дітей:

1) законодавство: потрібно розробляти та впроваджувати законодавство, що захищає дітей від цифрових загроз і встановлює відповідальність за його порушення;

2) освіта і навчання: школи та інші навчальні установи повинні включати питання цифрової безпеки в навчальні програми;

3) підтримка жертв: потрібна належна підтримка для дітей, які стали жертвами цифрової наруги або інших цифрових злочинів.

В. Нікітін окреслив такі правила Інтернет-безпеки та Інтернет-етикету для дітей і підлітків:

1. Заборона надавати приватну інформацію про себе (прізвище, номер телефону, адресу, номер школи) без дозволу батьків;

2. Звернення до батьків або вчителів, якщо інформація, знайдена в Інтернеті, бентежить дітей;

3. Необхідність повідомлення батьків про бажання зустрітися у

реальному житті з Інтернет-знайомими;

4. Обережність при відкриванні листів електронної пошти, файлів або вебсторінок, отриманих від людей, яких діти реально не знають. Діти повинні розуміти, що не можна довіряти таким повідомленням;

5. Заборона на повідомлення власного пароля до електронної пошти чи соціальних мереж будь-кому, окрім рідних;

6. Встановлення сімейних правил Інтернет-безпеки, що дозволяють відчувати себе комфортно і безпечно у мережі;

7. Заборона на будь-які дії в мережі, що можуть коштувати грошей, без дозволу батьків;

8. Ввічливість в електронному листуванні;

9. Уникнення від надсилання у листі інформації великого обсягу (картинки, фотографії тощо) без попередньої домовленості зі співрозмовником.

Забезпечення безпеки дітей в Інтернеті є надзвичайно важливою та актуальною проблемою в сучасному цифровому світі. Діти стикаються з різноманітними Інтернет-загрозами, такими як кібербулінг, віруси, небажана інформація та ін. Забезпечення їхньої безпеки в Інтернеті вимагає спільних зусиль батьків, вчителів, урядових органів і компаній, що створюють онлайн-платформи. Ініціативи щодо цифрової грамотності та освіти є важливою частиною розв'язання цієї проблеми. Освічені діти можуть краще розуміти ризики та уникати їх. Також необхідно забезпечувати наявність інструментів та технологій для фільтрації та блокування шкідливого контенту. Безпека дітей в Інтернеті повинна залишатися пріоритетом для суспільства та влади, і лише спільними зусиллями можна створити безпечне Інтернет-середовище для молодого покоління.

1. Оржеховська В. Про безпеку дітей у всесвітній мережі Інтернет. *Рідна школа*. 2011. № 6. С. 43–45.

2. Кочарян І., Гущина Н. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у Всесвітній мережі : навч.-метод. посібник. Київ, 2011. 100 с.

3. Пилипенко Н. Безпека дітей в Інтернеті. *Education.ua*. URL : <http://www.trn.ua/articles/847/>.

Єлизавета КИСЕЛЬОВА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д.ю.н., проф. **Роман МИРОНЮК**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

В умовах воєнного часу питання обігу вогнепальної зброї набуло особливої актуальності, що зумовило незліченну кількість обговорень та дискусій не тільки серед правоохоронців та науковців, а і звичайних громадян. Підрозділи превентивної діяльності з першого дня повномасштабної війни здійснюють профілактику правопорушень різного характеру, серед яких і правопорушення, що стосуються обігу вогнепальної зброї.

Наразі немає закону, що регулював би суспільні відносини у сфері обігу вогнепальної зброї, що викликає певні труднощі при дослідженні цього питання. Вогнепальна зброя належить до предметів, на які поширюється дозвільна система, тому у Міністерстві внутрішніх справ наказом № 622 від 21.08.1998 було затверджено Інструкцію про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, що регулює умови та порядок видачі й анулювання дозволів на придбання, зберігання, облік, охорону, носіння, перевезення і використання зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, боєприпасів, інших предметів, матеріалів та речовин, щодо зберігання і використання яких встановлено спеціальні правила, порядок та на які поширюється дія дозвільної системи, правил поводження з ними та їх застосування [1].

Згадана інструкція хоч і регулює питання щодо виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної зброї, але не надає визначення терміна «обіг зброї», тому варто звернутися до праці Д. Андрєєва, який зазначає, що під незаконним обігом зброї можна розуміти: будь-які дії зі зброєю, крім її використання за цільовим призначенням, котрі вчиняються без передбаченого законом дозволу і тягнуть

адміністративну або кримінальну відповідальність [2, с. 67].

Розібравшись із обігом вогнепальної зброї, слід визначити, яку роль відіграють підрозділи превентивної діяльності у цій галузі. Щонайперше це профілактика правопорушенням, що посягають на суспільні відносини у сфері незаконного обігу вогнепальної зброї. Для здійснення такої профілактики було б доцільним співпрацювати з населенням, яке стане очима та вухами для підрозділів превентивної діяльності. У форматі добровільної бесіди поліцейські опитуватимуть громадян на предмет вчинення їхніми знайомими, сусідами правопорушень у сферу обігу вогнепальної зброї. Обов'язковим має бути уточнення щодо перебування таких осіб у лавах ЗСУ чи інших організаціях, котрі працюють у зоні бойових дій, так як саме гарячі точки, у яких ведуться бойові дії, можна вважати основним джерелом незаконного постачання зброї.

Для подальшого визначення ролі підрозділів превентивної діяльності у сфері обігу вогнепальної зброї варто звернути увагу на адміністративні правопорушення, що стосуються обігу вогнепальної зброї, з-поміж яких пропонуємо розглянути основні:

1) придбання, зберігання, передача іншим особам або продаж громадянами вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду без відповідного документа дозвільного характеру, виданого уповноваженим державним органом (ст. 190 КУпАП);

2) порушення правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів громадянами, які мають відповідний документ дозвільного характеру, виданий уповноваженим державним органом на зберігання зазначеної зброї (ст. 191 КУпАП);

3) порушення громадянами встановлених строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду або правил взяття їх на облік в уповноваженому органі Міністерства внутрішніх справ України у разі зміни місця проживання (ст. 192 КУпАП);

4) ухилення від реалізації вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів громадянами, у яких уповноваженим державним органом анульовано документ дозвільного характеру на їх зберігання і носіння (ст. 193 КУпАП);

5) продаж працівниками торговельних підприємств (організацій) вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів підприємствам, установам, організаціям та

громадянам, що не мають на це відповідного документа дозвільного характеру, виданого уповноваженим державним органом (ст. 194 КУпАП);

б) порушення правил зберігання або перевезення вогнепальної чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів працівниками підприємств, установ, організацій, відповідальними за їх охорону, а так само використання ними зазначеної зброї і бойових припасів не за призначенням ст. 195 КУпАП [3].

До компетенції Національної поліції належать правопорушення, передбачені ст. ст. 192, 194, 195. Це означає, що поліцейські уповноважені виносити рішення у справах про адміністративні правопорушення за вказаними статтями – решту розглядає суд.

Допомогти у виявленні правопорушень, що стосуються обігу вогнепальної зброї, може єдиний державний реєстр зброї, котрий, за словами Міністра внутрішніх справ Ігоря Клименка, планували запустити з 23 червня. Єдиний державний реєстр зброї – це сучасне рішення нагальних питань, серед яких легалізація зброї, облік незареєстрованої зброї, облік зброї, вивезеної із зони бойових дій. Також міністр зазначив про необхідність створення єдиного державного реєстру зброї для обміну даними в електронному вигляді із суб'єктами господарювання та іншими правоохоронними органами [4].

Отже, проаналізувавши термін «обіг зброї», діяльність підрозділів превентивної діяльності щодо обігу вогнепальної зброї, можна дійти висновку, що сучасне законодавство потребує закону, що визначав би терміни «зброя», «обіг зброї» тощо. Нормативні акти, що регулюють процес придбання, зберігання, експлуатації (застосування), виготовлення, реалізації та інші дії зі зброєю, потребують адаптації до сучасних умов, в тому числі до правового режиму воєнного стану, з урахуванням кількості зброї, що з'явилася на території нашої держави з початку війни.

1. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.1998 № 622. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text>.

2. Андреев Д. В. Поняття та види незаконного обігу зброї. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2017. № 2(78). С. 62–69. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0b1bbad3-7001-46e3-af65-adf1755a9123/content>.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

4. Клименко назвав терміни запуску єдиного реєстру зброї. *Слово і діло*. URL : <https://www.slovovidilo.ua/2023/03/24/novyna/bezpeka/ukrayini-zyavytsya-yedynuj-derzhreyestr-zbroyi-klymenko>.

Софія КІЛЬОВА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д-р філос. в галузі права

Каріна ПІСОЦЬКА

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ З НЕПОВНОЛІТНІМИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Робота з неповнолітніми є важливою складовою діяльності органів Національної поліції України. Неповнолітні можуть бути жертвами злочину, свідками, а також тими, хто вчинив правопорушення.

Така багатоаспектна робота є важливою для створення безпечного і сприятливого середовища для неповнолітніх громадян та вимагає від органів поліції спеціальних підходів, обов'язкового дотримання закону та захисту прав та інтересів дітей.

Нижче наведемо деякі аспекти діяльності органів та підрозділів поліції для забезпечення роботи з неповнолітніми:

– захист прав та інтересів неповнолітніх. Органи поліції мають обов'язок забезпечувати права та безпеку неповнолітніх. Це передбачає і захист від будь-яких видів насильства, злочинів, сексуальної експлуатації та інших загроз;

– співпраця із соціальними службами. Органи поліції можуть співпрацювати із соціальними службами для забезпечення належного догляду та захисту дітей, які перебувають у складних сімейних обставинах;

– заходи профілактики правопорушень серед неповнолітніх. Поліція може проводити профілактичну роботу, спрямовану на запобігання злочинності серед неповнолітніх, включно з участю у програмах з освіти та правосвідомості;

– патрулювання навколо шкіл та громадських місць. Поліцейські можуть патрулювати райони навколо шкіл та інших місць, де збираються неповнолітні, для забезпечення безпеки та запобігання конфліктам;

– допомога в установленні родини. У випадках, коли неповнолітні потрапили в складну ситуацію і залишилися без батьківського піклування, поліція може допомогти в установленні опікунів або призначенні дитячого будинку;

– залучення до освітніх та профілактичних програм. Органи поліції можуть співпрацювати з навчальними закладами для проведення освітніх заходів та інформаційних компаній щодо попередження правопорушень серед

неповнолітніх.

Одним із найважливіших напрямів виховної роботи з неповнолітніми є роз'яснення дітям їхніх законних прав, обов'язків, виявлення причин, що спонукали їх до вчинення правопорушення, з'ясування матеріально-побутових умов їхнього проживання в сім'ях.

Діяльність органів поліції можна оцінити як частину юридичних гарантій здійснення суб'єктивних прав і свобод громадян з огляду на те, що вона, відповідно до правових приписів, покликана сприяти неповнолітнім скористатися наданими їм можливостями діяти саме певним способом. Поліції та деяким іншим правоохоронним органам у сфері реалізації загальноприйнятих стандартів прав неповнолітніх притаманні такі форми діяльності, як регулятивна, правоохоронна, організаційна і виховна.

Нормативне регулювання діяльності поліції, її структурних підрозділів та їх співпраці з іншими органами й установами соціального призначення у сфері прав неповнолітніх перебуває здебільшого на належному рівні, за виключенням деяких моментів, що пов'язані з:

- 1) відсутністю універсальності призначення: така діяльність, як правило, спрямована на усунення правопорушень та умов для їх вчинення серед неповнолітніх;
- 2) відсутністю чіткого розподілу повноважень контролюючих органів;
- 3) відсутністю чіткого розмежування підстав застосування до неповнолітнього того чи іншого заходу впливу чи покарання [1].

Погоджуючись із А. Артюшенком, зазначимо, що зменшення злочинності серед неповнолітніх є можливим. Необхідно проводити більше тематичних занять, у тому числі із залученням психологів, працівників поліції, починаючи з раннього дитинства, особливо у дитячих садках. Формування світогляду у дітей дошкільного віку проходить набагато легше, ніж у неповнолітніх. Тож превентивне виховання повинно стати складовим елементом діяльності не тільки загальноосвітніх, але і дошкільних закладів.

Одним із дієвих методів боротьби зі злочинами, що вчиняються неповнолітніми особами, є профілактична робота з такими дітьми, тобто бесіда.

Неповнолітні особи є найбільш незахищеними з-поміж тих, відносно яких може встановлюватися поліцейське піклування, оскільки права та свободи дитини є однією з найбільших соціальних цінностей будь-якої держави світу. На міжнародному рівні закріплено обов'язок кожної держави забезпечити дитині такий захист і піклування, що необхідні для її благополуччя, зважаючи на права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вжити всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів [2].

Такий превентивний захід, як поліцейське піклування щодо неповнолітніх, є заходом попередження вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень, спрямований на недопущення їх вчинення

щодо неповнолітніх осіб віком до 16 років, а також самими неповнолітніми [3].

1. *Актуальні проблеми роботи з неповнолітніми особами в діяльності підрозділів превентивної діяльності : матеріали Всеукр. круглого столу* (м. Дніпро, 12 груд. 2018 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. URL : https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2977/1/%d0%a1%d0%91%d0%9e%d0%a0%d0%9d%d0%98%d0%9a_%d0%9d%d0%95%d0%a1%d0%9e%d0%92%d0%95%d0%a0%d0%a8%d0%95%d0%9d%d0%9d%d0%9e%d0%9b%d0%95%d0%a2%d0%9d%d0%98%d0%95_%d0%ba%d1%80_%d1%81%d1%82%d0%be%d0%bb.pdf.

2. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

3. Зеленський Є. С. Поліцейське піклування щодо неповнолітніх осіб: зміст та порядок застосування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2015. Вип. 35. Ч. I. Т. 2. С. 116–119. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/15019/1/%D0%9F%D0%9E%D0%9B%D0%86%D0%A6%D0%95%D0%99%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%95%20%D0%9F%D0%86%D0%9A%D0%9B%D0%A3%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%A9%D0%9E%D0%94%D0%9E%20%D0%9D%D0%95%D0%9F%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%9E%D0%9B%D0%86%D0%A2%D0%9D%D0%86%D0%A5%20%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91.pdf>.

Сергій КОРНІЄНКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Андрій ЧВАЛЮК**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПРАЦІВНИКІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА

Насильство над дітьми – проблема, що існує в сучасному суспільстві вже досить тривалий час. На превеликий жаль, наслідками такого насильства може стати смерть дитини внаслідок голоду, міжнародного збройного конфлікту, на побутовому ґрунті тощо. Не є рідкими і такі форми насильства, як залучення дітей до жебрацтва, економічна експлуатація, торгівля дітьми, позбавлення житла, певних матеріальних ресурсів, необхідних для існування, нехтування правами та інтересами дітей.

Загалом вчинення будь-яких насильницьких дій щодо дитини у сучасній науці прийнято вважати «жорстоким поведженням із дитиною». Згідно зі ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства» жорстоке поведження з дитиною – це «будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або

економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини, зокрема вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини» [1]. Слід зазначити, що дитина буде вважатися потерпілою від домашнього насильства не тільки у тих випадках, коли воно вчиняється безпосередньо щодо дитини, а й тоді, коли вона стала свідком таких протиправних дій.

Підрозділи ювенальної превенції забезпечують у порядку, встановленому нормативно-правовими актами МВС, разом із головними управліннями, управліннями МВС України профілактику адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей, захист дітей від посягань та жорстокого поводження щодо них, залучаючи інші органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування у межах їхньої компетенції [2, с. 37].

До повноважень підрозділів ювенальної превенції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству віднесено: виявляти факти домашнього насильства, вчиненого дітьми і стосовно дітей, та реагувати на них у порядку, визначеному законодавством; приймати і розглядати заяви та повідомлення про факти домашнього насильства, вчиненого дітьми та стосовно дітей, вживати заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам; виносити термінові заборонні приписи стосовно кривдників; вживати заходів щодо взяття на профілактичний облік та проведення профілактичної роботи з дітьми-кривдниками; здійснювати контроль за виконанням дітьми-кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їхньої дії; інформувати постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися; здійснювати повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству з урахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства та оцінки ризиків; проводити оцінку ризиків вчинення домашнього насильства у визначеному законодавством України порядку [2, с. 67–69].

Досвід роботи підрозділів ювенальної превенції підтверджує, що діти можуть стати надійними свідками, але це є можливим лише за умови, що опитування дитини проводиться професійно і з дружнім до дитини ставленням. Згідно з міжнародними стандартами та світовою практикою допит дитини, яка потерпіла від злочину, має бути проведений у дружній для дитини атмосфері, в якій вона відчуває захист і комфорт. Таким місцем є спеціально обладнана кімната, що має назву «зелена кімната».

Дружні до дітей «зелені кімнати» спрямовані на проведення опитування (допитів) дітей, які стали свідками або потерпілими у кримінальних справах, з урахуванням найкращих практик для зменшення можливої травматизації психічного стану дитини. Головною метою цих кімнат є запобігання можливій психічній травматизації дитини в ході слідчих та процесуальних дій за

допомогою спеціальних методик та створення психологічно комфортної атмосфери, а також технічного оснащення, що дозволяє вести відеозапис допиту та в подальшому використовувати його для ведення слідства, уникаючи необхідності в повторних допитах.

Допит дитини ювенальним поліцейським або слідчим варто проводити відповідно до визначених фаз (етапів), кожна з яких виконує певну функцію. Пропонуються такі фази (етапи) допиту: попередня, вступна, фаза вільної розповіді, фаза детальних запитань, заключна фаза. Попередня фаза охоплює дії, що передують контакту з дитиною. Під час вступної фази відбувається безпосереднє знайомство з дитиною, пояснення їй мети зустрічі та ролі осіб, які проводять опитування, а також встановлення контакту з нею. Фаза вільної розповіді надає необхідного напряму запитанням, що будуть поставлені під час наступної фази детальних запитань. На цьому етапі дитина має розповісти про хід подій вільно й у притаманному їй темпі. Важливо ініціювати вільну розповідь запитанням, котре спонукатиме її до розмови. Метою особи, яка проводить опитування, на етапі детальних запитань є доповнення викладу подій, здійсненого дитиною під час фази вільної розповіді, та їх упорядкування для з'ясування обставин справи. Під час заключної фази опитування у дітей, як правило, спостерігається певне розслаблення. Однак буває так, що дитина після свідчень є нервовою, неспокійною з огляду на наслідки своїх висловлювань, їхню оцінку та свою роль у наступних стадіях провадження у кримінальній справі. Слід дати їй час заспокоїтися, показати, що її емоції є зрозумілими, похвалити за зусилля, навіть якщо її показання не містили суттєвої для цієї конкретної справи інформації [3, с. 83–84].

Плануючи запис допиту дитини на відео, слід пам'ятати про відповідне розташування камери, щоб вона могла зафіксувати не лише розповідь дитини, але й усю її фігуру, а також технічні параметри камери, котрі дозволяють реєструвати не тільки рухові реакції, але й міміку і вегетативні симптоми як важливі показники достовірності свідчень. Рекомендується, щоб на плівці було видно особу, яка проводить допит/опитування; фіксування її реакції та міміки дозволить уникнути обвинувачення у змушенні свідка до бажаних відповідей, котре могла спричинити невербальна поведінка. Застосування відеозапису потребує додаткової підготовки і чіткого роз'яснення дитині та її законному представникові важливості таких дій, запевнення, що відео- та аудіофіксацію не буде розповсюджено, а доступ до неї матиме обмежене коло осіб [4, с. 32].

Отже, можемо підвести підсумок, зазначивши, що діти є найбільш вразливою групою населення, і коли вони стають жертвами насильства, це потребує особливого та надзвичайно чутливого підходу. Тому ювенальна поліція відіграє важливу роль у запобіганні насильства над дітьми та захисті їхніх прав. Однією з ключових функцій ювенальної поліції є реагування на скарги та випадки насильства над дітьми, вжиття заходів для його припинення

та надання допомоги постраждалим особам. Також уповноваженим особам, які працюють із дитиною, необхідно звернути увагу на особливості проведення опитування дитини. Система роботи в «зелених кімнатах» сприяє підвищенню професійного рівня фахівців, надає можливість проводити ефективну комплексну та системну роботу з дітьми й досягати в ній належних результатів.

1. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.

2. Алгоритм дій працівників Національної поліції з суб'єктами, які здійснюють заходи щодо захисту дітей, постраждалих від насильства : метод. рекомендації. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 136 с.

3. Безпалова О. І., Джагупов Г. В., Макаренко В. С. та ін. Організація діяльності підрозділів ювенальної превенції : навч. посібник / за заг. ред. О. І. Безпалової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 204 с.

4. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство : метод. посібник / автори-упоряд. : Д. Пукас, О. Калашник, О. Кочеміровська, Т. Цюман ; за заг. ред. Т. Цюман. Київ : ФОП Клименко, 2015. 114 с.

5. Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для слідчих та ювенальних поліцейських. Київ, 2021. 48 с.

Світлана КОЧАТКОВА

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

ст. викладач **Світлана РИЖКОВА**

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

РЕАГУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ НА ФАКТИ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА. ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Сьогодні, коли в країні вже другий рік поспіль відбувається війна, однією з актуальних та складних проблем є захист найбільш уразливої ланки суспільства, а саме захист прав дітей.

Дитина не завжди у змозі пояснити та повідомити, з огляду на свій вік, що вона відчуває загрозу та небезпеку. Існує хибна думка, що маленька дитина, яка навіть ще не вміє розмовляти, нічого не розуміє і все з часом забуде. Навпаки, діти набагато більше відчувають на собі вплив війни, ніж дорослі, їм важче адаптуватися до такої ситуації, бо вони залежать від нас, дорослих, особливо від своїх батьків.

Окрім того, що зараз у нашій країні відбуваються глобальні зміни, кожен

громадянин відчуває загрозу власному життю, вся увага приділена війні, щд більшого загострення набули такі соціальні проблеми, як домашнє насильство. При цьому постраждалі думають, що не на часі звертатися за допомогою, адже в країні триває війна. Дорослі не завжди розуміють, що навіть коли стосовно дитини не вчиняється активного (фізичного) насильства, коли вона навіть у зачиненій кімнаті тільки чує сварки, бійки, то вона вже є постраждалою від домашнього насильства.

Слід наголосити на тому, що домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь (ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

До переліку документів, що регулюють права дітей в період збройних конфліктів, слід віднести: Декларацію прав дитини 1924 р., Декларацію прав дитини 1959 р., Конвенцію про права дитини 1989 р.; міжнародно-правові акти універсального характеру у сфері захисту прав та інтересів дітей: Загальну декларацію прав людини 1948 р., а також міжнародні пакти про права людини 1966 р., що стосуються захисту громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав.

Щодо запобігання та протидії домашньому насильству треба звернути увагу на країни, де такі виклики у пріоритеті: Канаду, США та ін. Завжди легше попередити, змінити, перевиховати на початку, коли майбутній правопорушник вчиняє насилля над рідними, і якщо він не отримує належного покарання, то в майбутньому безкарність породжує більш тяжкі наслідки і така людина починає вчиняти правопорушення за межами сім'ї. Кримінологічний аналіз вчинення таких злочинів, як грабіж, вбивство, розбій, засвідчив, що злочинець себе проявляв і раніше, тільки скоював адміністративні правопорушення, тому своєчасне і якісне реагування на домашнє насильство стає в пріоритеті.

Україна вже зробила значні кроки у цьому напрямі. щодо реагування на такі виклики. Прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017; Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству за ознакою статі, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 658 від 22 серпня 2018 р.; Порядок винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника, затверджений наказом МВС України № 654 від 01 серпня 2018 р.; Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього

насильства, затверджений спільним наказом Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України № 369/180 від 13 березня 2019 р. (далі – Порядок проведення оцінки ризиків); Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затверджена наказом МВС України № 357 від 27 квітня 2020 р., та інші нормативно-правові акти, що надають змогу ефективно реагувати на домашнє насильство.

Дуже часто дитина, яка страждає від домашнього насильства і не отримує захисту, найгірше – з боку своїх батьків, в майбутньому так само може вчиняти насильство вже в дорослому житті стосовно своєї майбутньої родини, а в дитинстві це може проявлятися у формі булінгу в освітньому процесі. У такий спосіб дитина, не маючи змоги дати відпір своїм батькам, витісняє свою злість і біль на більш слабкій дитині, знущається з неї. Важливо з боку вчителів не упускати такі моменти і реагувати на них відповідно, бо дитина, яка вчиняє булінг, так само потребує допомоги, такою поведінкою вона повертає до себе увагу.

Превентивна діяльність – спеціальний вид діяльності уповноважених на це спеціальних органів поліції, спрямований на здійснення системи певних заходів з виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, та впливу на осіб, які схильні до протиправної поведінки. За кожною школою закріплений свій шкільний офіцер поліції з управління патрульної поліції, який якраз і займається профілактикою недопущення вчинення домашнього насильства над дітьми, проводить заняття, інформує, як визначити, чи вчиняється домашнє насильство стосовно дитини, і куди звертатися, якщо вона стала свідком чи очевидцем проявів домашнього насильства.

Важливу роль відіграє суспільство, котре не повинно мислити стереотипно, що проблеми якоїсь родини – це тільки її проблеми. Якщо вчасно повідомляти, навіть анонімно на лінію 102, що у сусідів, наприклад, маленька дитина, а батьки вживають алкогольні або наркотичні речовини, то це може попередити тяжкі наслідки. Краще попередити правопорушення, ніж потім реагувати на більш тяжкі злочини.

Якщо внаслідок учинення домашнього насильства дитина постраждала разом із одним із батьків, іншим її законним представником, вона може бути влаштована разом із ним до притулку для осіб, які постраждали від домашнього насильства, до центру соціально-психологічної допомоги, притулку або іншого закладу, що надає соціальну послугу.

У разі винесення ТЗП стосовно всіх наявних у дитини законних представників унаслідок вчинення ними домашнього насильства поліцейський (попередньо залучивши службу у справах дітей та сім'ї, поліцейських ювенальної превенції та повідомивши представників підрозділів зв'язків з громадкістю відповідного підрозділу) передає дитину представнику

органу опіки та піклування за місцем проживання (перебування) дитини для організації її соціального захисту та тимчасового влаштування відповідно до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 866 від 24 вересня 2008 р.

Порушення прав дітей становить загрозу щодо формування безпечного суспільства в цілому, бо діти – наше майбутнє, і треба з раннього дитинства турбуватися не тільки про їхнє фізичне, але і психологічне здоров'я. Своєчасне реагування та підтримка дитини є надійним фундаментом для розвитку нашого суспільства.

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#top>.

2. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-п#Text>.

3. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника : наказ МВС України від 01 серпня 2018 р. № 654. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>.

4. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-п#Text>.

5. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України від 13 березня 2019 р. № 369/180. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#Text>.

6. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ МВС України від 27 квітня 2020 р. № 357. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>.

Вікторія КРИСЬКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Андрій ЧВАЛЮК**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

РОЛЬ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СПРАВІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ДІТЕЙ

Питання дотримання прав і свобод дітей є одним із найважливіших завдань будь-якого сучасного суспільства. Серед усіх груп населення діти є однією з найбільш незахищених, отже, їхні права та свободи повинні бути окремо гарантовані та забезпечені державою. Але як би детально не були прописані відповідні правові норми, навіть у розвинених країнах мають місце факти порушення прав дітей. Значна кількість дітей стикається з насильством, дискримінацією та недоброчесною поведінкою дорослих, які зловживають своїм впливом.

Проблема недотримання прав та свобод дітей становить серйозну загрозу для їхнього фізичного, емоційного та психологічного розвитку. Зловживання та експлуатація, насильство та дискримінація – неприпустимі явища, з якими часто стикаються діти в усьому світі. Серед найпоширеніших проблем можна виділити насилля в сім'ї, булінг у школі, експлуатацію праці, сексуальну експлуатацію тощо. Тому державі необхідно мати ефективні механізми запобігання та боротьби з цими явищами.

Основоположним документом, що регулює права дитини, є Конвенція про права дитини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1989 р. Цей документ визначає права, що повинні бути гарантовані дитині незалежно від її раси, національності, статусу чи інших обставин. Принципи конвенції базуються на пріоритеті інтересів дитини. Це означає, що прийняття будь-яких рішень, що стосуються дітей, має здійснюватися завжди з огляду на їхні потреби і благо. Діти мають право на належну охорону з боку своїх батьків та держави. Також вони повинні мати можливість висловлювати свою думку та брати участь у всіх питаннях, що стосуються їхнього життя [1].

Підрозділи ювенальної превенції Національної поліції забезпечують у порядку, установленому нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ, ефективну діяльність щодо здійснення профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей, захист дітей від посягань та жорстокого поводження щодо них, залучаючи інші органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування у межах їхньої компетенції [2, с. 155].

Працівники підрозділів превентивної діяльності відіграють важливу роль у захисті прав дітей. Серед їхніх функцій слід назвати такі:

1. Моніторинг та аналіз ситуації. Працівники підрозділів превентивної діяльності повинні вести моніторинг та аналіз ситуації у сфері захисту прав дітей, включно з виявленням потенційних загроз і проблем;

2. Попередження насильства та зловживань. Працівники поліції повинні проводити превентивні заходи для запобігання насильству та зловживанням у сім'ях та навчальних закладах, зокрема інформаційні кампанії та навчання, здійснювати психологічну підтримку;

3. Захист прав дітей у сім'ях. Працівники поліції мають взаємодіяти з сім'ями, де існують проблеми із захистом прав дітей, і надавати їм необхідну допомогу та консультації;

4. Розробка та впровадження програм. У підрозділах превентивної діяльності доцільним є розробка та впровадження програм і проектів, спрямованих на покращення стану у справах захисту дітей;

5. Консультування та навчання. Працівники підрозділів превентивної діяльності можуть надавати консультації батькам та дітям із питань захисту прав та безпеки;

6. Співпраця з іншими органами. Працівники поліції повинні співпрацювати з правоохоронними органами, соціальними службами та іншими установами для координації заходів із захисту прав дітей;

7. Дотримання принципу публічності. Працівники превентивних підрозділів повинні регулярно інформувати громадськість про права дітей та заходи, що проводяться для їх захисту;

8. Реагування на скарги та сигнали: Працівники поліції повинні реагувати на скарги та сигнали про можливі порушення прав дітей і вживати необхідних заходів для їх захисту [3].

Працівники підрозділів превентивної діяльності при роботі з дітьми можуть стикатися з різними проблемами та викликами, такими як:

– велика завантаженість з огляду на кількість дітей, які потребують допомоги та підтримки, особливо останнім часом;

– наявний брак фінансових ресурсів, що значно обмежує можливості забезпечити належний захист дітей;

– робота з сім'ями може бути важкою через відмінності в цінностях, переконаннях та відсутності співпраці з боку батьків;

– надмірна бюрократія та складність процедур – це ускладнює роботу та уповільнює реакцію на ситуації, де потрібно негайне втручання;

– недостатній рівень підготовки або навичок у сфері захисту прав дітей деяких працівників поліції;

– стрес та вигорання працівників поліції, що впливають на їхнє фізичне і психічне здоров'я.

Для вирішення цих проблем треба забезпечити належну підтримку та ресурси для роботи працівників підрозділів превентивної діяльності, а також

надавати їм можливість проходити навчання та отримувати психологічну допомогу. Працівники поліції повинні мати можливість проходити на регулярній основі підвищення кваліфікації для оволодіння новими знаннями та навичками у сфері захисту прав дітей. Це допоможе їм краще зрозуміти проблеми та знаходити оптимальні рішення. Підрозділам превентивної діяльності необхідно постійно вдосконалювати свої методи роботи на основі найкращих практик і досліджень. Важливо проводити аналіз своєї діяльності та шукати способи покращення результативності, налагоджувати співпрацю з іншими організаціями та владними структурами для покращення системи захисту прав дітей.

На сьогодні Національною поліцією реалізується низка проєктів, спрямованих на створення безпечного середовища для дітей, зокрема: «Спорт заради розвитку», «Почуємо кожного», «Мій вибір – життя без наркотиків». Продовжується реалізація проєктів «Діти. Поліція. Безпека», «Безпечна школа», «Стоп, шкільний булінг», «Маю право бути собою». Триває процес удосконалення системи розшуку дітей. Зокрема, продовжується успішна реалізація спільного з ПрАТ «Київстар» інформаційного сервісу «Пошук дітей». Послуга має на меті полегшити пошук дітей шляхом надсилання абонентам SMS-повідомлень про їх зникнення. З моменту запуску сервісу поліція знайшла 21 дитину на основі інформації, отриманої від населення, що свідчить про ефективність сервісу та готовність громадськості допомогти у надзвичайних ситуаціях, пов'язаних із дітьми [4, с. 9].

Працівники підрозділів превентивної діяльності проводять профілактичну роботу серед дітей і батьків, навчають їх правам та відповідальності. Однак багато дітей у важких ситуаціях залишаються непоміченими, тому важливо створити систему раннього виявлення та підтримки дітей, які потребують допомоги. Активну роль у процесі раннього виявлення фактів порушень прав дітей, вирішення проблем їх відновлення та захисту мають, на нашу думку, відігравати громадськість та медіа.

У підсумку зазначимо, що для вирішення проблем, котрі виникають у роботі працівників підрозділів превентивної діяльності з дітьми, необхідно забезпечити: належну фінансову підтримку та ресурси; навчання та психологічну підтримку працівників ювенальної превенції; розвиток системи партнерства з іншими організаціями та владними структурами для обміну знаннями та інформацією; інвестиції в підвищення кваліфікації працівників поліції, а також створити механізми постійного вдосконалення методів роботи на основі найкращих практик та наукових досліджень.

1. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

2. Довідник працівника поліції превентивної діяльності : навч. посібник / кол. авт. ; кер. авт. кол. А. Є. Фоменко. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 180 с.

3. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.

4. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2021 році. 18 с. URL : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2021/Zvit_NPU_2021_.pdf.

Вікторія КУЗІНА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

викладач **Маргарита МАКСИМОВА**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХОДІВ ІЗ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД СЕКСУАЛЬНОЇ ТА ФІЗИЧНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

Протягом останнього десятиріччя майже 10 мільйонів дітей стали жертвами збройних конфліктів. В Україні після масштабного вторгнення російської федерації загинуло понад 440 дітей. Діти через свою вразливість найбільше страждають під час війни. Часто вони опиняються в самотності та беззахисності, одні стають дітьми-солдатами, а інші – жертвами різних видів експлуатації. Фундаментальні права дітей систематично порушуються у жорстокий та безжалісний спосіб. Багато з них зазнають різних форм травм, як фізичних, так і психологічних.

Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. є основним законодавчим актом для регулювання ситуації, пов'язаної з порушенням прав дітей під час воєнних дій. Відповідно до нього «дитиною, яка постраждала внаслідок військових дій або збройних конфліктів», є «дитина, яка отримала поранення, травму, каліцтво, піддавалася фізичному, сексуальному або психологічному насильству, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, брала участь у військових формуваннях або незаконно утримувалася в полоні» [1].

Варто відзначити, що Організацією Об'єднаних Націй було прийнято 13 резолюцій, що визначають шість серйозних порушень прав дітей під час воєнних конфліктів: 1) мобілізація та використання дітей; 2) порушення їхньої особистої безпеки; 3) вбивства та каліцтво; 4) сексуальне насильство або інші форми сексуального нападу; 5) атаки на навчальні заклади та медичні установи; 6) блокування гуманітарного доступу [2].

Ретельний аналіз численних випадків порушення прав дитини свідчить, що воєнні дії становлять серйозне порушення прав дітей на життя, охорону здоров'я, освіту, сімейне виховання, захист від усіх форм насильства, вільний вибір місця проживання дитини та багато інших. У таких ситуаціях діти мають законне право на особливий захист та підтримку з боку держави. Як зазначила

О. Легка, перспективами подальших досліджень є аналіз міжнародного досвіду з метою удосконалення законодавства в Україні у сфері захисту прав дітей в умовах воєнного стану [3, с. 44].

Слід зауважити, що було зроблено важливий крок у забезпеченні захисту прав дітей у районах бойових дій та конфліктів – це прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми» від 26 січня 2016 р. [4]. Цей документ має на меті покращення механізмів прийняття рішень щодо захисту прав дітей шляхом надання підтримки сім'ям, які виховують дітей у важких умовах або які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів. Таким дітям надається можливість отримати особливий статус відповідно до Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 268 від 05 квітня 2017 р.

Отже, для значного зменшення ризику для життя та здоров'я дітей, які перебувають у зоні окупації або на території активних бойових дій, держава повинна підвищити ефективність системи евакуації. Батьки повинні надати дітям чіткі інструкції щодо правил поведінки в небезпечних місцях та процедур дій у сховищах під час повітряної тривоги. Крім того, потрібно гарантувати доступ до якісної медичної та психологічної допомоги для тих, хто її потребує, і забезпечити належний рівень реабілітації дітей, які пережили фізичні та психологічні травми, були у полоні, незаконно депортовані або стали жертвами сексуального чи психологічного насильства.

1. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.

2. Ніколайчук С. Захист прав дітей в умовах воєнного стану: проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4. С. 94–105.

3. Легка О. В. Міжнародно-правове регулювання захисту прав дітей в умовах воєнного стану. *Правова позиція*. 2022. № 2(35). С. 41–45.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми : Закон України від 26.01.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/936-19#Text>.

Ярослав КУЗЬМІН

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

викладач **Маргарита МАКСИМОВА**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ ТА НАВИЧОК ПРАЦІВНИКАМИ ВІДДІЛУ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ РОБОТІ З ДІТЬМИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Умови воєнного стану створюють складні ситуації в суспільстві, що особливо відбиваються на психіці дітей, які є найвразливішою частиною населення. Працівники відділу превентивної діяльності відіграють важливу роль у забезпеченні безпеки та психологічного благополуччя дітей в цей важкий період. Вони використовують спеціальні психологічні знання та навички для захисту дітей під час воєнного стану, проте виникають численні проблеми та виклики, що потребують ретельного розгляду і вирішення.

У ст. 1 Конвенції ООН про права дитини від 20.11.1989 зазначається, що «дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку». Таким чином, нами передбачається розгляд вікового періоду психічного й особистісного розвитку людини від народження до 18 років [1, с. 15].

Працівники відділу превентивної діяльності повинні мати глибоке розуміння особливостей психології дітей в умовах війни. Військові конфлікти можуть викликати стрес, тривожність, травму та інші психологічні проблеми як у дорослих, так і у дітей. Розуміння цих реакцій на критичні ситуації допомагає фахівцям ефективно реагувати і надавати необхідну допомогу дітям.

Основними завданнями підрозділів превентивної діяльності (відповідно до Положення про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України) є:

- узагальнення практики застосування законодавства з питань, що належать до їхньої компетенції;
- підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства з питань забезпечення охорони порядку й публічної безпеки;
- здійснення контролю й організація роботи та діяльності патрульної поліції, ювенальної превенції, відділів охорони порядку, дозвільної системи та дільничних офіцерів поліції;
- організація та забезпечення правопорядку, попередження й припинення правопорушень на вулицях та в інших публічних місцях, розкриття злочинів та ін. [2, с. 11–12].

Відповідно до Конвенції про права дитини жодна дитина не може бути об'єктом свавільного або незаконного втручання в здійснення її права на особисте і сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції або незаконного посягання на її честь і гідність. Дитина має право на захист від такого втручання або посягання з боку закону [3].

Важливим аспектом роботи працівників відділу превентивної діяльності є створення та забезпечення безпечних середовищ для дітей. Це передбачає організацію безпечних зон, де діти можуть укритися в разі небезпеки, а також забезпечення доступу до медичної допомоги, освіти.

Однією з основних проблем є психологічні травми та стрес, котрі переживають діти в умовах війни. Усвідомлення небезпеки, втрата близьких, постійний страх і нестабільність середовища можуть призвести до серйозних психологічних проблем, таких як посттравматичний стресовий розлад. Працівники відділу повинні мати спеціальні навички у виявленні та розв'язанні цих проблем.

Вважається, що середні показники поширеності посттравматичного стресового розладу (далі – ПТСР) в умовах воєнного часу (від 15 до 30 %) цілком відповідають високим показникам ПТСР у жертв злочинів – 15–50 %. Тоді як загальна поширеність ПТСР після важкого стресу у мирні часи складає лише 0,5–1,2 % [4, с. 105].

Умови воєнного стану можуть призвести до обмеженого доступу дітей до освітнього процесу та медичної допомоги. Школи можуть бути закритими або пошкодженими, а медичні заклади – переповненими або недоступними. Це створює загрозу для здоров'я та розвитку малечі. Професіонали повинні працювати над забезпеченням доступу до повноцінної освіти та медичної допомоги під час військового конфлікту.

У таких умовах часто відбувається розрив сімей та втрата дітьми батьків чи опікунів. Це може спричинити стрес для дітей і призвести до їхньої безпритульності та вразливості у різних критичних ситуаціях. Працівники відділу превентивної діяльності повинні вміти швидко реагувати на такі проблеми, надавати спеціальну психологічну підтримку та шукати родичів або опікунів для дітей.

Першим кроком для працівників відділу превентивної діяльності є розуміння особливостей психології дітей різного віку. Важливо мати знання про етапи розвитку дитячої психології, включно з фізичним, емоційним, соціальним та когнітивним розвитком. Це допоможе працівникам адаптувати свої методи та підходи до потреб кожної вікової групи дітей.

Ефективна комунікація з дітьми є однією з ключових навичок працівників відділу превентивної діяльності. Вони повинні бути здатні встановлювати довірливі стосунки з дітьми, слухати їхні потреби та думки, а також виразно та доступно спілкуватися. Розуміння мови дітей та вміння працювати з їхніми емоціями є важливими аспектами цих навичок.

Серед рекомендацій щодо покращення роботи працівників відділу

превентивної діяльності з дітьми слід назвати такі:

1. Вони повинні мати навички надання психологічної підтримки дітям, які пережили стресові ситуації. Це може передбачати терапевтичні сесії, групові заняття та роботу з сім'ями;

2. Працівники відділу превентивної діяльності повинні сприяти відновленню надання освітніх та медичних послуг дітям. Це може охоплювати організацію навчальних програм в умовах воєнного стану та медичних пунктів для надання допомоги;

3. Вони повинні співпрацювати з іншими організаціями, такими як гуманітарні установи, місцева влада та міжнародні організації, для спільної роботи над вирішенням психологічних проблем дітей під час воєнного стану.

Ефективна робота з дітьми також передбачає співпрацю з їхніми батьками, опікунами та іншими фахівцями, які працюють у сфері дитячого захисту та розвитку. Працівникам відділу превентивної діяльності важливо вміти обмінюватися інформацією та спільно працювати над розв'язанням проблем.

Отже, застосування спеціальних психологічних знань та навичок працівниками відділу превентивної діяльності при роботі з дітьми в період воєнного стану є надзвичайно важливим завданням. Вирішення проблем, що виникають у цих умовах, вимагає комплексного підходу та співпраці з іншими фахівцями та організаціями. Робота у цьому напрямі є ключовою для захисту прав та добробуту дітей під час конфліктів і воєн. Для надання ефективної психологічної допомоги працівники превентивної діяльності мають постійно навчатися та підвищувати кваліфікацію, оскільки сфера дитячого захисту постійно змінюється та вдосконалюється.

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

2. Довідник працівника поліції превентивної діяльності : навч. посібник / кол. авт. ; кер. авт. кол. А. Є. Фоменко. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 180 с.

3. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

4. Корольчук О. Л. Посттравматичний стресовий розлад як новий виклик сучасній Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 17. С. 104–111.

Катерина КУЛИК

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Андрій ЧВАЛЮК**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Діти – досить вразлива категорія населення, котра виступає основним об'єктом системної дискримінації, що особливо посилюється в умовах збройних конфліктів. У сучасних умовах важливим напрямом діяльності нашої держави у сфері захисту прав дитини є покращення чинного законодавства шляхом активізації нормотворчості та імплементації актуальних норм міжнародного права. Однак в умовах воєнного стану, що запроваджено на всій території України, досить важко реалізувати виконання покладених на державу функцій щодо забезпечення захисту прав дитини.

У національному законодавстві відсутні спеціальні нормативно-правові акти, що регулювали б права дітей саме в умовах правового режиму воєнного стану. Окремі норми стосовно цієї сфери правовідносин можна знайти в деяких законах. Так, у ст. 30 Закону України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. зазначається, що «участь дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, включаючи вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання дітей з метою використання у збройних конфліктах інших держав або насильницьких діях, спрямованих на повалення державної влади чи порушення територіальної цілісності, а також використання дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, залучення та/або втягування дітей до не передбачених законами України воєнізованих чи збройних формувань, пропаганда війни забороняється» [1]. Згадана стаття забороняє залучення дітей до будь-яких дій, пов'язаних із війною або ж її підтримкою. Крім того, у кримінальному законодавстві, а саме у ст. 304 Кримінального кодексу України, передбачається кримінальна відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність [2]. У свою чергу, ч. 1 ст. 30-1 Закону України «Про охорону дитинства» чітко визначає, що держава вживає всіх необхідних заходів задля забезпечення захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій та збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок таких факторів, догляду за ними та возз'єднання їх із членами сім'ї, включно з розшуком, звільненням із полону, поверненням до України дітей, незаконно вивезених за кордон [1].

До того ж, право на захист дітей, яких торкається збройний конфлікт

(війна), та догляд за ними регламентується статтями 38 та 39 Конвенції ООН про права дитини. Зокрема, ст. 39 передбачає вжиття державами-учасницями всіх необхідних заходів для сприяння фізичному та психологічному відновленню і соціальній інтеграції дитини, яка стала жертвою війни [3]. Отже, зміст зазначених правових норм передбачає дії, спрямовані на забезпечення захисту прав та інтересів дитини в умовах воєнних дій чи збройного конфлікту.

В умовах дії правового режиму воєнного стану, Україна вживає всіх можливих заходів, що безпосередньо спрямовані на забезпечення захисту дітей в такий нелегкий час. Так, наприклад, зроблено важливий крок у сфері захисту прав дітей у районах бойових та збройних конфліктів шляхом ухвалення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми» [4], що був прийнятий ще у 2016 році. Цей нормативно-правовий акт спрямований на вдосконалення механізмів ухвалення рішень щодо захисту прав дітей шляхом підтримки дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій, збройного конфлікту.

Наразі досить важливим питанням є захист прав дітей, які залишилися сиротами, піклувальники чи опікуни яких загинули, які стикнулися з воєнними злочинами, загубилися під час бомбардувань, евакуації із зон бойових дій, зникли безвісти, яких насильно вивезли на територію країни-агресора та які не знають нічого про знаходження своїх батьків.

У постанові Кабінету Міністрів України № 349 від 22 березня 2022 р. «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану» передбачено, що під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану до дитячого будинку сімейного типу чи до прийомної сім'ї можуть влаштовуватися діти, які залишилися без батьківського піклування, на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей у дитячому будинку сімейного типу та у прийомній сім'ї відповідно [5]. Тобто в умовах війни дозволяється лише тимчасове влаштування дітей, які залишилися без батьків.

Отже, вищевикладене дозволяє дійти висновку, що парламент та уряд не залишили без уваги питання, що стосуються правової регламентації захисту прав дитини в умовах війни. У нашій країні існує належний нормативно-правовий механізм здійснення захисту дітей, основу якого складає національне законодавство, а також норми міжнародного права, направлені на: забезпечення тимчасового влаштування дітей, які залишилися без батьків; розшук безвісти зниклих дітей; звільнення їх із полону; повернення до України дітей, незаконно вивезених за кордон.

1. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

3. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми : Закон України від 26.01.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/936-19#Text>.

5. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2022 р. № 349. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/349-2022-%D0%BF#Text>.

Карина КУРІЛЕНКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Андрій ЧВАЛЮК**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЦИФРОВА БЕЗПЕКА ДИТИНИ В АСПЕКТІ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИМ ОПЕРАЦІЯМ

У сучасному світі цифрова безпека дітей в Інтернет-середовищі є одним із найголовніших пріоритетів суспільства і держави. На сьогодні соціальні мережі та інші популярні серед молоді інтернет-ресурси, на відміну від офіційних засобів масової інформації, майже не регулюються державою. Однією з основних проблем для вчителів і батьків є неконтрольованість Інтернету як джерела інформації, відомостей і даних [1, с. 6]. Вищевикладене явище породжує низку безпекових проблем, особливо для дітей. Інформаційно-психологічні операції (далі – ІПСО) рф на сьогодні стали постійним явищем, особливо вразливою категорією для них є неповнолітні особи, які ще не можуть самостійно критично аналізувати великий потік інформації. З огляду на це вважаємо за необхідне розглянути цифрову безпеку дітей в Україні в аспекті протидії ІПСО.

Для ефективного аналізу безпекової ситуації в нашій державі спочатку необхідно надати визначення терміна «інформаційно-психологічна операція», а також зрозуміти мету застосування ІПСО у війні проти України.

Отже, інформаційно-психологічна операція – це сплановані дії з передачі конкретної інформації та індикаторів до іноземних аудиторій [2, с. 147]. Метою проведення таких операцій є вплив на почуття, критичне мислення, мотиви та діяльність окремих індивідів, соціальних груп або навіть цілих державних структур та їхніх урядів.

У сучасних реаліях застосування інформаційно-психологічних операцій є не менш важливою складовою війни, ніж інші, оскільки вони впливають на такі явища, як: рівень довіри населення до влади і армії, страх цивільних людей щодо агресора, обізнаність людей щодо подій на тимчасово окупованих територіях тощо. Такі заходи переважно проводяться спеціальними державними службами, у рф такими структурами, зокрема, є ГРУ та ФСБ.

Під особливу увагу органів, що займаються ПСО, завжди потрапляють діти. Оскільки психічна та емоційна сфера у неповнолітніх є нестабільною, ця категорія осіб є найбільш вразливою до маніпуляцій ворога. З початку повномасштабного вторгнення рф в Україну нерідко були зафіксовані випадки передачі неповнолітніми особами інформації до ворожих розвідувальних органів про розташування або переміщення військової техніки Збройних Сил України. При цьому найпоширенішими методами для отримання інформації були: залякування, підкуп, навіть обман дитини шляхом видачі себе за іншу особу.

Силові структури, що проводять інформаційно-психологічні операції, найчастіше діють через месенджер «Телеграм» та соціальну мережу «Тік-ток». З огляду на це розглянемо протидію ПСО у цих двох Інтернет-ресурсах окремо.

Месенджер «Телеграм» використовують переважно для обміну текстовими повідомленнями. Він має є й інші функції, наприклад: передача геолокації певного об'єкта. Перше, що треба зробити дитині, яка користується цим месенджером, – приховати свій профіль від усіх осіб, які не включені до списку контактів на її мобільному телефоні. Це дозволить унеможливити пошук її профілю для сторонніх осіб. По-друге, батькам та педагогам варто пояснити дитині про заборону відповідати на повідомлення незнайомих осіб, навіть у випадках, коли вони називаються військовими, поліцейськими або іншими представниками державної влади, оскільки це можуть бути агенти іноземних служб або просто шахраї.

Соціальна мережа «Тік-ток» призначена для завантаження в коротких відео тривалістю до п'яти хвилин. Спеціальні служби рф часто використовують тік-ток для завантаження змонтованих відео, інформаційний зміст яких не відповідає дійсності. Наприклад: навесні 2022 р. цією мережею активно поширювалася низка відео, на яких начебто Президент України Володимир Зеленський, виступаючи перед Верховною Радою України, закликає до капітуляції. Такі відео створюються за допомогою нейронних мереж (Real Time Voice Changer та Google Collab), що можуть змінювати голос та обличчя у вже існуючому відео. У цьому аспекті необхідно навчити дітей інформаційній гігієні та роз'яснити їм про необхідність довіряти тільки офіційним джерелам державних органів.

Отже, інформаційна безпека дітей в Інтернет-середовищі потребує конкретних дій з боку держави та суспільства. Зараз триває адаптація освітньої програми до вимог сьогодення. З огляду на це пропонуємо додати до шкільної

програми обов'язкові лекції з інформаційної безпеки в Інтернеті, що будуть проводитися за участю працівників Департаменту кіберполіції або інших компетентних осіб. Крім того, на нашу думку, держава має розширювати свою інформаційну політику щодо роз'яснення неповнолітнім особам заходів дотримання особистої безпеки в месенджерах та соціальних мережах, у тому числі із залученням працівників ювенальної превенції та органів пробації.

1. Варивода К. С. Інформаційна безпека підлітків в Інтернет мережі. *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 365–368.

2. Веденєєв Д. В., Семенюк О. Г. Організаційно-управлінський механізм розбудов та діяльності структур інформаційно-психологічного протидіяння Збройних Сил України (2007–2021 рр.). *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 147–152.

Борис ЛОГВИНЕНКО

професор кафедри
адміністративного права, процесу
а адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІКЛУВАННЯ ПРО ЗМІЦНЕННЯ ТА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ І ПІДЛІТКІВ В УКРАЇНІ

В умовах протидії збройній агресії Україна демонструє вірність демократичним цінностям та стандартам Європейського Союзу. Значною мірою це стосується ювенальної політики держави, що включає і піклування про зміцнення та охорону здоров'я дітей і підлітків.

Зазначений обов'язок знайшов безпосереднє закріплення у низці нормативно-правових актів національного рівня, центральним із яких слід вважати Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 (далі – Основи) [1]. Відповідно до ст. 59 Основ батьки зобов'язані піклуватися про здоров'я своїх дітей, їхній фізичний та духовний розвиток, ведення ними здорового способу життя. У разі порушення цього обов'язку, якщо воно завдає істотної шкоди здоров'ю дитини, винні у встановленому порядку можуть бути позбавлені батьківських прав. У частині другій згаданої статті закріплено обов'язки держави за цим напрямом – забезпечення розвитку широкої мережі дитячих садків, шкіл-інтернатів, оздоровниць, таборів відпочинку та інших дитячих закладів. Третьою частиною передбачено забезпечення дітей, які перебувають на вихованні в дитячих закладах і навчаються у школах, необхідними умовами для збереження і зміцнення здоров'я та гігієнічного виховання. При цьому умови навчально-трудового навантаження, а також

вимоги щодо режиму проведення занять визначаються за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, тобто Міністерством охорони здоров'я України [2, с. 201].

Розглянемо зазначені положення більш детально. Так, права, обов'язки та відповідальність батьків за виховання та розвиток дитини визначені у ст. 12 Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 [3]. Крім того, обов'язок батьків піклуватися про здоров'я своїх дітей, їхній фізичний та духовний розвиток, ведення ними здорового способу життя є надзвичайно важливим для формування нового здорового покоління. Зокрема, згідно зі ст. 164 Сімейного кодексу України мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона, він: 1) не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я без поважної причини і протягом шести місяців не виявляли щодо неї батьківського піклування; 2) ухиляються від виконання своїх обов'язків щодо виховання дитини та/або забезпечення здобуття нею повної загальної середньої освіти; 3) жорстоко поводяться з дитиною; 4) є хронічними алкоголіками або наркоманами; 5) вдаються до будь-яких видів експлуатації дитини, примушують її до жебракування та бродяжництва; 6) засуджені за вчинення умисного кримінального правопорушення щодо дитини [4].

Процесуальні особливості усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав визначені Постановою Верховного Суду України від 30.03.2007 № 3 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав» [5].

На рівні міжнародного законодавства слід звернути увагу на Європейську конвенцію про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми від 20.05.1980 [6], а також Європейську конвенцію про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом від 15.10.1975 [7].

Переходячи до обов'язків держави щодо виховання здорового молодого покоління, варто зауважити, що Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» від 04.09.2008 визначено основні засади державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, повноваження органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, правові, фінансові та організаційні засади утворення і діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, права, обов'язки та відповідальність усіх учасників процесу [8].

Що стосується забезпечення дітей, які перебувають на вихованні в дитячих закладах і навчаються в школах, необхідними умовами для збереження і зміцнення здоров'я та гігієнічного виховання, слід згадати про Закон України «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 [9]. Водночас умови навчально-трудового навантаження, а також вимоги щодо режиму проведення занять закріплені наказом МОЗ України від 24.03.2016 № 234 «Про

затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів» [10] тощо.

На підставі викладеного можна дійти таких висновків: 1) піклування про зміцнення та охорону здоров'я дітей і підлітків покладається як на батьків та осіб, що їх замінюють, так і на державу; 2) у разі завдання істотної шкоди здоров'ю дитини винні особи у встановленому порядку можуть бути позбавлені батьківських прав; 3) обов'язки держави щодо виховання здорового молодого покоління врегульовані як на законодавчому, так і підзаконному (відомчому) рівнях; 4) держава забезпечує виконання відповідного обов'язку через спеціально утворених суб'єктів, зокрема Міністерство охорони здоров'я України.

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.

2. Логвиненко Б. О. Науково-практичний коментар до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Київ : ВД «Дакор», 2021. 272 с.

3. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.

4. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

5. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав : Постанова Верховного Суду України від 30.03.2007 № 3. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-07#Text>.

6. Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми від 20.05.1980. Ратифікована із заявами та застереженнями Законом України від 06.03.2008. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_327/.

7. Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом від 15.10.1975. Ратифікована Законом України від 14.01.2009. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_568/.

8. Про оздоровлення та відпочинок дітей : Закон України від 04.09.2008. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-17#Text>.

9. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>.

10. Про затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів : наказ МОЗ України від 24.03.2016 № 234. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16/print>.

Максим ЛУБ'ЯНИЙ

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Оксана МИСЛИВА**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

**НОВІ ВИКЛИКИ В БОРОТБІ З ТОРГІВЛЕЮ ДІТЬМИ
ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ**

За даними Міжнародної організації праці, у світі майже 40 млн людей перебувають у рабстві, з них 71 % – це жінки, а 1 з 4 жертв – діти [1].

З початку війни в Україні перед державою постали нові виклики, пов'язані зі збільшенням ризику потрапляння громадян у ситуацію торгівлі людьми. І особливо уразливою категорією у цій ситуації є діти, які у національному законодавстві, відповідно до Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми 2005 р., визначені як будь-які особи віком до 18 років [2].

Права дитини є основою суспільних відносин та всіх аспектів міжнародного права і гуманітарної діяльності. Торгівля людьми є серйозним злочином, що може виявлятися у різних формах, передбачених ст. 149 Кримінального кодексу України [3]. Найчастіше стосовно дітей відбувається продаж, викрадення, нелегальне переміщення або всиновлення, сексуальна та трудова експлуатація, жебракування, фізичне та психологічне насильство дитини, а також примусовий шлюб. Одним із викликів для держави під час війни стало питання посилення відповідальності українських жінок, які підтримують агресорів та укладають із ними шлюби з народженням дітей на тимчасово окупованих територіях. Не виключені випадки використання дітей як донорів для трансплантації [4] та вимушених колаборантів і військових злочинців, адже торік Держдепартамент США включив росію до списків країн, що ведуть політику або практику торгівлі людьми та примусової праці або чий сили безпеки та підтримувані урядом збройні організації вербують чи використовують дітей як солдатів [5].

Станом на 2023 р. за час війни зібрано інформацію лише про 50 злочинів, пов'язаних із торгівлею українцями, з яких лише за 6 фактами відкриті кримінальні провадження [6]. Зважаючи на поточну ситуацію війни в Україні, такі цифри можуть не відповідати дійсності у зв'язку з певною дезорганізацією на початку вторгнення рф в Україну органів і підрозділів, що створені для такої діяльності, а також переведенням вектора діяльності особового складу поліції на виконання спеціальних службово-бойових завдань.

Війна в Україні спонукала до вивезення значної частини дітей до

Європи, переміщення їх всередині країни, а також сприяла примусовому вивезенню на територію рф та Білорусі. За даними Центру громадського моніторингу та контролю, на окупованих територіях росіяни незаконно депортували щонайменше 16 тис. дітей [7]. Відповідно до чинного законодавства у разі, якщо дитину, яка постраждала від торгівлі дітьми, виявлено за кордоном, і вона позбавлена батьківського піклування та є громадянином України, така дитина підлягає поверненню до України у двомісячний строк після погодження цього питання з компетентними органами держави її перебування [8]. Тож очевидною проблемою є легальне повернення дітей з території рф та Білорусі, а також зі тимчасово окупованих рф територій.

Згідно з інформацією ЮНІСЕФ та Координаційної групи агентств ООН із протидії торгівлі людьми 28 % виявлених жертв торгівлі людьми у всьому світі становлять діти, а діти з України становитимуть ще більшу частку потенційних жертв торгівлі людьми з огляду на те, що вони складають понад половину всіх біженців, які покинули країну станом на сьогодні [9]. Цьому сприяє чимала кількість випадків роз'єднання сімей, коли діти переміщуються без супроводу.

Збройний конфлікт на території України впливає на поширеність торгівлі дітьми через зростання бідності. Торгівля дітьми є поширеним явищем на непідконтрольних Україні територіях, проте немає ніякої можливості оцінити її масштаби. Серед основних її форм у зоні конфлікту – використання дітей як інформаторів, залучення неповнолітніх у збройний конфлікт. Також відомо про випадки сексуального насильства, пов'язаного зі вторгненням військ рф.

Діти, які стають жертвами торгівлі людьми, як правило, є особами віком 13–18 років, здебільшого це молоді дівчата (часто з неповних або неблагополучних сімей), а також діти-сироти та діти, які не мають належного догляду. Молодь особливо чутлива до брехливих пропозицій (пригоди або легкі гроші) через необізнаність та відсутність усвідомлення ризиків. Найбільш вразливою категорією дітей є ті, хто не навчається або не працює, тож опиняється у ситуації фактичного виключення із соціального життя, що часто супроводжується незадовільним матеріальним становищем.

У межах заходів, спрямованих на подолання торгівлі людьми шляхом її попередження і боротьби з нею та надання допомоги і захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми, держава під час війни намагається запобігти ризикам торгівлі дітьми різними шляхами: співпраці підрозділів міграційної поліції з європейськими партнерами стосовно обміну інформацією щодо торгівлі людьми; проведення операцій щодо протидії торгівлі дітьми, жебракуванню, сексуальній та трудовій експлуатації; налагодження інформаційних кампаній на пунктах пропуску на кордоні, розсилки смс українцям на території Європи, створення чат-ботів; проведення Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства»; примусової евакуації дітей із

зон бойових дій; евакуації закладів освіти із небезпечних районів та ін.

На жаль, проблема торгівлі людьми має транснаціональний характер, і для її вирішення потрібні зусилля всіх країн світу. Окрім того, російська агресія та злочини, вчинені представниками рф стосовно мирного населення України, зокрема дітей (незаконне переміщення чи викрадення, утримування, полон, використання у збройному конфлікті та ін.), загострили проблему запобігання та протидії торгівлі людьми. На сьогодні саме діти потребують найбільшої уваги з боку держави з огляду на свою вікову вразливість, підвищення рівня міграції та перебування в зонах конфлікту.

1. Торгівля людьми – це не міф, це реальність! Через війну Росії проти України зростають ризики торгівлі людьми. *Східне міжрегіональне управління Державної служби України з питань праці*. URL : <https://smu.dsp.gov.ua/news/torhivlia-liudmy-tse-ne-mif-tse-realnist-cherez-viinu-rosii-proty-ukrainy-zrostaiut-ryzyky-torhivli-liudmy/>.

2. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16.05.2005. Ратифікована Законом України від 21.09.2010. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858#Text.

3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

4. Мислива О. О. Кримінально-правова характеристика та запобігання незаконній діяльності у сфері трансплантації : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 220 с. URL : https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5114/1/Мислива_моногр_макет.pdf.

5. Торгівля людьми в умовах війни: як не стати жертвою? *Pravokator*. URL : <https://pravokator.club/news/torgivlya-lyudmy-v-umovah-vijny-yak-ne-staty-zhertvoyu/>.

6. Торгівля людьми: з початку війни зафіксовано 50 повідомлень про злочини щодо українців. *Укрінформ*. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3626415-torgivla-ludmi-z-pocatku-vijni-zafiksovano-50-povidomlen-pro-zlocini-sodo-ukrainciv.html>.

7. Подалі від війни: як уряд збирається примусово евакуювати дітей із зон бойових дій. *Центр громадського моніторингу та контролю*. URL : <https://naglyad.org/uk/2023/03/13/podali-vid-vijni-yak-uryad-zbirayetsya-primusovo-evakujuvati-ditej-iz-zon-bojovih-dij/>.

8. Людвік В. Д., Мислива О. О., Філянїна Л. А. Організація повернення постраждалих від торгівлі людьми з-закордону: питання правового регулювання та правореалізації : методичні рекомендації. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 71 с.

9. Торгівля дітьми – посилена загроза під час війни. *Драбинівська громада*. URL : <https://drabynivska-gromada.gov.ua/news/1658997821/>.

Ігор ЛУГОВИЙ

проректор Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**ДО ПИТАННЯ ПОРУШЕННЯ БАЗОВИХ ПРАВ ДІТЕЙ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Наша країна на міжнародній правовій арені позиціонує себе у статусі соціально-правової держави, тому одним із основних завдань усіх правових інститутів є захист прав громадян та надання соціально-правової допомоги найбільш вразливим групам населення, до яких насамперед належать діти [6, с. 29]. Водночас повномасштабне вторгнення зруйнувало всі механізми захисту прав та інтересів дітей. Тому на сьогодні існує проблема національного значення, що потребує негайного втручання міжнародних спільнот та організацій, аби чітко визначити правила, норми та закріпити їх законами і нормативно-правовими актами.

Основним міжнародно-правовим документом, що стосується захисту прав дітей, є прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1959 році Декларація прав дитини. У ній зазначається, що «людство зобов'язане давати дитині найкраще, що воно має», гарантувати дітям користування всіма правами і свободами на їхнє благо і благо суспільства.

В українському законодавстві базовими документами щодо захисту прав і свобод дітей є Конституція України, Сімейний кодекс, Закон України «Про охорону дитинства», Цивільний кодекс України та ін.

На жаль, із початку повномасштабного вторгнення, країною-агресором систематично порушуються базові права дітей, а саме: право на життя; право на охорону здоров'я і безоплатну кваліфіковану медичну допомогу, а найголовніше – право на безпечні умови для життя і здорового розвитку.

За даними Моніторингової комісії ООН з прав людини в Україні, станом на 30 квітня 2021 р. зі дня вторгнення (2014 р.) загинуло 152 дитини та 146 було поранено. Лише з 2017 р. майже 70 тис. дітей отримали статус таких, що постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, 90 з них мають такий статус через тілесні травми [1]. На державному порталі «Діти війни» зазначено, що внаслідок повномасштабного вторгнення станом на 12.10.2023 року понад 19 500 дітей були незаконно депортовані за межі України, більш ніж 1 100 отримали поранення, ще понад 500 загинули [2].

Не менше постраждала освітня система. Кожного дня школи та університети зазнають обстрілів, бомбардувань, підпалів. Напади на освітні установи включають насильство, катування, жорстоке ставлення до дітей та викладачів.

Рада Безпеки ООН з питання становища дітей в умовах збройних конфліктів визнає важливість механізму моніторингу та звітності щодо грубих порушень прав дітей в умовах збройного конфлікту. Підкреслюючи важливість резолюції Ради Безпеки, котра, зокрема, закликає всі сторони збройного конфлікту утримуватися від дій, що перешкоджають доступу дітей до освіти, а також держав-членів розглянути конкретні заходи щодо обмеження використання шкіл збройними силами та озброєними недержавними формуваннями із порушенням застосовних норм міжнародного права [3].

За час війни у нашій державі майже кожна українська дитина зазнала порушення власних прав, що закріплені в нормативно-правових актах. Якщо навіть у дитини відсутні тілесні ушкодження, вона не зазнала насилля, мордувань, у будь-якому випадку порушилися її основні права.

Так, набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану» від 17.03.2022 № 302.

Основними завданнями Координаційного штабу є: координація дій центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо організації евакуації дітей, зокрема дітей з інвалідністю та дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 18-річного віку та проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, які влаштовані на виховання та спільне проживання до прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, які перебувають під опікою, піклуванням, які влаштовані до сімей патронатних вихователів, з небезпечних територій, створення безпечних умов для їх перебування [4].

Війна російської федерації проти України не тільки вплинула на можливість та повноту реалізації прав кожної дитини, а й викрила і до того слабкий механізм реалізації цих прав. Сьогодні вкрай важливо встановити чіткі критерії та визначити правовий статус кожної дитини. Характер правопорушення залежить від того, де знаходиться дитина: на окупованій території, близько до зони бойових дій. Розв'язання цих проблем вимагає спільних зусиль між урядом, міжнародними організаціями та громадськістю. Подальший розвиток суспільства залежить від того, як ми врахуємо права дітей під час воєнного стану.

1. Діти та збройні конфлікти: нормативно-правова база. *War childhood*. URL : <https://warchildhood.org/ua/children-and-armed-conflict-legal-framework/>.

2. Діти війни. *Children of war*. URL : <https://childrenofwar.gov.ua/>.

3. Декларація про безпеку шкіл. URL : https://protectingeducation.org/wp-content/uploads/documents/documents_safe_schools_declaration_ukrainian.pdf.

4. Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану : постанова Кабінет Міністрів України від 17 березня 2022 р. № 302. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2022-%D0%BF#Text>.

5. Пісоцька К. О. Нормативно-правове забезпечення діяльності підрозділів ювенальної превенції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 1(30). С. 117–121.

6. Пісоцька К. О. Діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: адміністративно-правовий аспект : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2023. 158 с.

Олена ЛУК'ЯНЕНКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д-р філос. в галузі права

Каріна ПІСОЦЬКА

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОБЛАШТУВАННЯ УКРИТТІВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Облаштування укриттів у закладах освіти є надзвичайно важливим питанням під час дії воєнного стану, оскільки такі споруди можуть слугувати засобом захисту від можливих загроз та забезпечити безпеку учнів. Воно повинно бути облаштоване у такий спосіб, щоб навіть під час оголошення повітряної тривоги навчальний процес продовжувався. Згідно зі ст. 19 Закону України «Про охорону дитинства» держава гарантує доступність освіти для кожної дитини. Також це право закріплене у ст. 53 Конституції України [4].

Захисні споруди цивільного захисту – це інженерні споруди, призначені для захисту населення від впливу небезпечних факторів, що виникають унаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів [1]. Згідно з Порядком використання захисних споруд цивільного захисту (цивільної оборони) для господарських, культурних та побутових потреб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2009 р. № 253, формування фонду захисних споруд навчальних закладів віднесено до компетенції керівників таких закладів. Створення об'єктових формувань цивільного захисту, необхідної для їх функціонування матеріально-технічної бази і забезпечення готовності таких формувань до дій за призначенням належить до повноважень суб'єктів господарювання [1]. Органи місцевого самоврядування з метою взяття на облік як споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів об'єктів іншого призначення, що експлуатуються і належать до сфери їх управління, відповідно до визначених повноважень можуть утворювати постійні або тимчасові комісії [2]. Суб'єкти господарювання, зокрема заклади освіти, можуть ініціювати створення таких комісій відповідними органами влади та залучення до їхнього складу необхідних фахівців.

«За інформацією обласних, Київської міської військових адміністрацій,

станом на середину червня 2023 року до освітнього процесу в очній формі навчання за показниками забезпеченості учасників освітнього процесу об'єктами фонду захисних споруд цивільного захисту готові 19 125 об'єктів (будівель) закладів освіти, що становить 67,81 % від загальної кількості таких об'єктів та дозволяє забезпечити укриття 4 652,41 тис. учасників освітнього процесу (56,28 %) у них», – коментує стан укриттів навчальних закладів Міністр освіти та науки О. Лісовий. [5]. Це вказує на неготовність закладів освіти до надання послуг автономно і вимагає переходу на дистанційне навчання, що може вплинути на якість навчального процесу. Тому слід завчасно проводити перевірку стану готовності укриттів до експлуатації та необхідності проведення там ремонтних робіт.

Для встановлення можливості експлуатації укриттів підлягають технічному обстеженню:

- 1) підвальні, цокольні і перші поверхи об'єктів цивільного і промислового призначення;
- 2) споруди підземного простору (споруди котлованного типу та інші підземні споруди (приміщення));
- 3) підземні гірські виробки, печери та інші підземні порожнини різного призначення;
- 4) інші об'єкти, що за своїми технічними характеристиками та захисними властивостями можуть бути використані для укриття населення.

Для забезпечення проведення якісного навчального процесу укриття повинні відповідати певним вимогам, що визначені законодавством:

- 1) розміщення укриття у підвальних або цокольних поверхах, можливо – на першому поверсі;
- 2) розташування у складі будівлі навчального закладу або у безпосередній близькості (до 100 м);
- 3) заборона розміщення поруч із великими резервуарами із небезпечними хімічними, легкозаймистими, горючими та вибухонебезпечними речовинами, водопровідними та каналізаційними магістралями;
- 4) забезпечення електроживленням, штучним освітленням, системами водопроводу та каналізації;
- 5) відсутність великих отворів у зовнішніх огорожувальних конструкціях;
- 6) наявність не менш ніж двох евакуаційних виходів, один із яких є аварійним;
- 7) наявність у приміщенні рівної підлоги, придатної для встановлення лав, інших місць для сидіння та лежання;
- 8) заборона зберігання у приміщеннях легкозаймистих, хімічно та радіаційно небезпечних речовин, небезпечного обладнання.

Висота споруди повинна бути не менше 2 м, а отвори при входах (виходах) мають закриватися посиленими дверми із негорючих матеріалів. В

основних приміщеннях повинна бути наявна вентиляція. Об'єкт повинен перебувати у задовільному санітарному та протипожежному стані та мати вільний доступ для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Захисні властивості споруди забезпечуються стінами 2–2,5 цеглини завтовшки або з цільних залізобетонних конструкцій (блоків, панелей) товщиною від 56 см. Місткість споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів вираховується з розрахунку 0,6 кв. м площі основних приміщень (для розміщення населення, що підлягає укриттю) на одну особу [3].

В умовах воєнного стану керівники навчальних закладів мають привести у готовність до використання об'єкти захисних споруд згідно з нормами, затвердженими наказом МВС України, та визначити можливість укриття дітей і працівників закладу в таких спорудах. У разі відсутності на обліку укриттів – ініціювати створення комісії щодо обстеження будівель із метою встановлення їх використання для укриттів населення.

Отже, облаштування укриттів в навчальних закладах в умовах воєнного стану є дуже важливим завданням. Це дозволить забезпечити не тільки фізичну безпеку учнів та працівників закладу, а й їхню емоційну стійкість та неперервність навчального процесу.

1. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>.
2. Деякі питання використання захисних споруд цивільного захисту : постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 № 138. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/138-2017-п#Text>.
3. Рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти. *Державна служба України з надзвичайних ситуацій*. URL : <https://dsns.gov.ua/upload/6/1/7/3/8/8/V664V79YQEYpPn5fJXZ5mInpYzp56m7ARpM1nAWJ.pdf>.
4. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.
5. У МОН розповіли, скільки навчальних закладів забезпечено укриттями. *Слово і Діло*. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2023/07/03/novyna/suspilstvo/mon-rozpovily-skilky-navchalnyx-zakladiv-zabezpechenu-ukryttyamy#:~:text=У%20МОН%20розповіли%20С%20скільки%20навчальних%20закладів%20забезпечено%20укриттями&text=В%20Україні%20станом%20на%20середину,освіти%20та%20науки%20Оксен%20Лісовий>.

Анатолій МАНІЧЕВ

ад'юнкт

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Ірина ДРОК**

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПРАВА ДІТЕЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЯК ОСІБ ПІЛЬГОВИХ КАТЕГОРІЙ

Права людини починаються з прав дитини – це загально визнана норма і в Євросоюзі, і в Україні. Захист прав дитини є одним із найважливіших пріоритетів нашої держави, адже ставлення держави до дітей, рівень їхньої безпеки та захисту, загальний розвиток дітей є однією з ознак соціальної цивілізованості та гуманності. Обов'язком держави є повний і ефективний захист прав дитини.

Права дитини – це певні особливі можливості, котрі необхідні особам віком до 18 років для життя та дорослішання [1].

Діти поліцейських мають загальні права, як і всі діти – громадяни України, однак адміністративно-правовий статус поліцейського – батька або матері дитини – надає таким особам додаткових прав. Тому можемо говорити, що діти поліцейських належать до пільгових категорій та користуються додатковим комплексом прав. Розглянемо їх детальніше та розподілимо на види за сферою дії.

1. Право на навчання. Згідно з ч. 1 ст. 103 Закону України «Про Національну поліцію» особа, у якої: один із батьків є поліцейським та має вислугу в календарному обчисленні 20 років і більше, один із батьків є громадянином, звільненим з поліції за віком, за станом здоров'я чи у зв'язку із скороченням штату або проведенням організаційних заходів, вислуга років у календарному обчисленні якого становить 20 років і більше, один із батьків є поліцейським, який став особою з інвалідністю унаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням служби, – користується переважним правом зарахування до ліцеїв системи МВС України, до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, за умови успішного складання іспитів та відповідності іншим вимогам і правилам прийому до цих навчальних закладів протягом трьох років після здобуття необхідного для вступу рівня загальної середньої освіти [2].

Крім того, особа, у якої один із батьків (усиновлювачів) був поліцейським, який загинув чи визнаний судом безвісно відсутньою особою під час виконання ним службових обов'язків, протягом трьох років після здобуття відповідної загальної середньої освіти має право вступу поза конкурсом за особистим вибором спеціальності до державних і комунальних

вищих та професійно-технічних навчальних закладів України для навчання за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів [2].

Також органи місцевого самоврядування можуть надавати інші пільги на навчання для дітей поліцейських. Наприклад, Дніпровська міська рада прийняла рішення про те, що якщо поліцейський належить до однієї з таких категорій: загинув при виконанні службових обов'язків; є учасником бойових дій; є учасником війни; є особою з інвалідністю внаслідок війни; загиблий (померлий) ветеран війни, – то його / її діти повністю звільняються від плати за навчання у міських комунальних закладах культури – мистецьких школах [3]. Якщо поліцейський належить до однієї з таких категорій: є особою з інвалідністю внаслідок участі в ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС; є одинокою матір'ю, – то його / її діти звільняються від плати за навчання на 50 відсотків у міських комунальних закладах культури – мистецьких школах [3]. Одразу зауважимо, що нормативно-правовий акт виділяє категорію «одинокі матері», однак поза увагою залишається категорія «одинокі батьки», що в умовах сьогодення вважаємо порушенням прав людини.

Аналіз визначених засад надання пільг на навчання дітям поліцейських дозволяє констатувати про надання права на пільговий доступ до навчання у державних і комунальних вищих та професійно-технічних навчальних закладів України.

2. Право на медичне забезпечення. Відповідно до ч. 4 ст. 95 Закону України «Про Національну поліцію» [2] діти (до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах – до 23 років) поліцейських, поліцейських, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження служби в поліції (у тому числі під час участі в міжнародних миротворчих операціях), мають право на безоплатне медичне обслуговування в закладах Міністерства внутрішніх справ України.

Частина 5 вказаної норми передбачає надання зазначеним категоріям осіб права на пільгове реабілітаційне, санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок у медичних реабілітаційних центрах, санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах та оздоровчих закладах МВС України за рахунок бюджетних коштів, визначених на утримання МВС України в порядку, що встановлюється МВС України [2]. При цьому вартість путівки для таких осіб становить 50 % її собівартості [2].

Крім того, діти (вікова ознака вказана вище, діти з інвалідністю з дитинства – незалежно від віку) поліцейських, які загинули (померли) під час проходження служби в поліції, мають право на безоплатне санаторно-курортне лікування та оздоровлення один раз на два роки [2].

Також діти колишніх поліцейських, які були звільнені зі служби за станом здоров'я, за віком, у зв'язку із скороченням штату, мають право на безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я МВС України [2].

3. Право на безкоштовне харчування. Безкоштовне харчування

передбачено у закладах освіти для дітей – учнів середньої та старшої школи. Таким правом користуються діти, батьки-поліцейські яких мають інший пільговий статут (учасник бойових дій, учасник ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС тощо). Рішення про надання такого права приймають органи місцевого самоврядування.

4. *Право на отримання одноразової грошової допомоги* в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського мають законні представники неповнолітніх дітей поліцейського. У такому випадку права дитини реалізуються через зазначених осіб.

Нормативно-правовими актами України можуть бути передбачені й інші права для дітей поліцейських, наприклад, безкоштовний відпочинок у дитячому таборі, подарунок до державного свята Святого Миколая, відвідування театральних вистав, грошові виплати для внутрішньо переміщених осіб тощо.

Підсумовуючи, можемо виділити два види прав дітей поліцейських: загальні та спеціальні. Загальними правами діти поліцейських користуються у випадку наявності іншого пільгового статусу у самої дитини (внутрішньо переміщена особа, інвалід, дитина з багатодітної родини та ін.) або в одного з її батьків-поліцейських (учасник бойових дій, учасник ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС та ін.). Спеціальними правами діти користуються завдяки тому, що мають одного з батьків поліцейського. Це право на безкоштовне медичне обслуговування, право на пільговий вступ до закладів освіти тощо.

1. Захист прав та інтересів дітей – це євроінтеграція. *Міністерство юстиції*. URL : <https://minjust.gov.ua/m/zahist-prav-ta-interesiv-ditey-tse-evrointegratsiya>.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.

3. Про надання пільг щодо плати за навчання у міських комунальних закладах культури – мистецьких школах : рішення Дніпровської міської ради від 19.10.2022 № 2/28. URL : https://dniprorada.gov.ua/upload/editor/protokol__sesii_28.pdf.

4. Ковальова О. В., Пишна А. Г. Проблемні питання забезпечення прав дітей працівників поліції в умовах воєнного стану. *Захист прав та інтересів дітей і жінок в умовах воєнного стану : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару* (м. Дніпро, 29 квіт. 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 31–33.

Анна МОГИЛЕНКО

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів
превентивної діяльності

Максим ШЕВЯКОВ

старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИВЕЗЕННЯ ДІТЕЙ ЗА МЕЖІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогодні проблема захисту прав дитини має велике значення. У загальному розумінні діти є уразливою категорією населення, що потребує особливої охорони навіть у мирний період. Однак у зв'язку з тривалою і жорстокою війною на території України вже протягом понад дев'ять років порушуються права всіх громадян, зокрема дітей. Загинула значна кількість дітей, багато з них отримали поранення. Багато дітей постраждали внаслідок фізичного, сексуального та психологічного насильства, а також були викрадені або незаконно вивезені за межі країни. Велика кількість дітей також зареєстрована як зниклі безвісти.

Ч. 4 ст. 38 Конвенції ООН про права дитини встановлює обов'язок держави-учасниці докласти всіх доступних зусиль для забезпечення захисту дітей, яких зачіпає збройний конфлікт, а також для надання їм належного догляду [1].

Порядок виїзду дитини за межі України регламентовано Цивільним кодексом України [2], Законом України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» від 21.01.1994 [3], а також визначався Правилами перетинання державного кордону громадянами України, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.1995 № 57 [4].

У законодавстві чітко визначено порядок супроводу дітей при виїзді за кордон:

– мати чи батько можуть супроводжувати дитину при наявності свідоцтва про народження дитини. Важливо підкреслити, що під час воєнного стану нотаріальна згода іншого з батьків не є обов'язковою;

– інші родичі, такі як бабуся, дідусь, мачуха, вітчим або повнолітній брат чи сестра, також можуть супроводжувати дитину. У цьому випадку обов'язковою є наявність свідоцтва про народження дитини та документа, що підтверджує родинні зв'язки (не потребує нотаріального підтвердження);

– особи, які не є родичами дитини, можуть супроводжувати її за умови, що вони мають письмову заяву одного з батьків (котра має бути завірена органом опіки), свідоцтво про народження дитини та документ, що підтверджує особу дорослого.

Ці положення допомагають забезпечити безпеку та належну опіку при виїзді дітей за кордон, зокрема в умовах воєнного стану.

Широкомасштабна війна російського агресора проти України порушила права дітей на безпеку, життя і здоров'я, особливо у зоні активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях. Війна продемонструвала вразливі сторони існуючої системи захисту дітей в Україні щодо її можливостей захистити дітей у кризових та надзвичайних ситуаціях.

О. Шевяков у своєму дослідженні зазначає, що відповідно до приписів ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнним станом визначається «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності» [5], що вводиться задля усунення загрози однієї із зазначених небезпек шляхом впровадження певних обмежень із зазначенням безпосереднього строку їхньої дії [6].

Серед промов та виступів різних посадових осіб державних інституцій знаходимо повідомлення про викрадення агресором з території нашої держави понад 10 000 дітей станом на листопад 2022 р. Доповідаючи про випадки вивезення дітей на непідконтрольну українській владі територію, представники офіційних органів вживають термін «депортація». Так, згідно з даними офіційної платформи «Діти війни» за період із 24 лютого до 17 листопада 2022 р., кількість примусово депортованих загарбником дітей становить 11 129 осіб [7].

Агресором проводяться різні заходи щодо насильницького вивезення українських дітей за межі України, в хід ідуть будь-які доступні методи, такі як направлення у так звані «фільтраційні табори», масова примусова «евакуація» цілих притулків, інтернатів, спеціалізованих навчальних дитячих закладів тощо. Однак мова йде не лише про дітей-сиріт, хоча цю категорію є підстави вважати найменш захищеною, але і про дітей, які мають батьків, опікунів та проживали з останніми до моменту насильницького вилучення із сім'ї.

Умови воєнного стану внесли певні зміни у питання виїзду дітей за кордон у супроводі одного з батьків. Так, дозвіл на виїзд може бути наданий і без нотаріально посвідченої згоди іншого з батьків. Однак варто зауважити, що для отримання візи в деякі країни світу, наприклад, при подачі на канадську візу, може мати місце вимога отримання згоди від іншого з батьків. Важливо завчасно ознайомитися з вимогами конкретної країни та вивчити всі необхідні документи та процедури, щоб запобігти можливим ускладненням у подорожі та виїзді за кордон разом із дітьми.

1. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
3. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 21.01.1994. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text>.
4. Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України : постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.1995 № 57 (в редакції на 01.03.2020, втратила чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-%D0%BF/ed20200301#Text>
5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.
6. Шевяков М. О. Профілактика правопорушень, що посягають на громадський порядок в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми превентивної діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 27 квіт. 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 91.
7. Діти війни. *Children of war*. URL : <https://childrenofwar.gov.ua/>.

Каріна МИРГОРОДСЬКА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

викладач **Маргарита МАКСИМОВА**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

**ЦИФРОВА БЕЗПЕКА ДИТИНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ**

Правовий захист дітей у сучасному інформаційному суспільстві є важливим питанням міжнародно-правової арени. Дитина, відповідно до Декларації прав дитини 1959 р., має особливий статус, що передбачає спеціальний захист та першочергове надання допомоги.

З появою Інтернету і розвитком нових форм суспільних відносин онлайн виникла необхідність регулювання цих відносин, охорони прав Інтернет-користувачів і узгодженості дій у всьому світі. Ця необхідність спричинила прийняття низки міжнародно-правових актів, спрямованих на забезпечення безпеки та боротьбу з кіберзлочинністю в онлайн-середовищі.

Згідно з п. 8 Окінавської хартії глобального інформаційного суспільства від 22 липня 2000 р. зусилля міжнародного співтовариства в розвитку глобального інформаційного суспільства мають супроводжуватися заходами зі створення безпечного та вільного від злочинності кіберпростору, а також боротьбою зі злочинністю в комп'ютерній сфері [1].

Крім того, у преамбулі Конвенції про кіберзлочинність від 23 листопада 2001 р. зазначається, що держави-члени Ради Європи та інші держави, котрі підписали цю конвенцію, визнають необхідність спільної кримінальної політики для захисту суспільства від кіберзлочинності. Конвенція відзначає ризик використання комп'ютерних мереж та електронної інформації для вчинення кримінальних правопорушень і закликає держави-учасниці вживати необхідні заходи для встановлення кримінальної відповідальності за правопорушення, пов'язані з комп'ютерами, такі як шахрайство та дитяча порнографія.

На сьогодні ст. 300 Кримінального кодексу України (далі – ККУ), що стосується «ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію», на жаль, не охоплює вищезазначені дії. Це є недоліком у законодавстві, особливо у зв'язку з актуальними викликами, такими як кіберзлочинність та кіберагресія російської федерації проти України, включно з кібератаками та іншими формами віртуальної агресії [2, с. 44].

З метою імплементації положень ч. 1 ст. 6 Додаткового протоколу до Конвенції про кіберзлочинність та з огляду на війну, що веде росія проти України і яка розповсюджується також у кіберпросторі, виникає необхідність криміналізації умисного розповсюдження або надання в інший спосіб доступу громадськості через комп'ютерні системи (та інші комунікаційні технології) до матеріалу, котрий виправдовує, схвалює або заперечує злочини, що є геноцидом або злочинами проти людства. Ця ініціатива може бути впроваджена шляхом доповнення діючої статті або прийняття нової [3, с. 13].

Водночас наше законодавство також має враховувати діджитал-сферу. Тому важливо доповнити ст. 436 ККУ («Пропаганда війни») та ст. 436-2 ККУ («Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників») додатковою фразою «у тому числі в цифровому середовищі» [4, с. 15].

Під час Тринадцятого Конгресу Організації Об'єднаних Націй, присвяченого запобіганню злочинності та правосуддю, було прийнято Дохійську декларацію, що охоплює питання зазначеної вище тематики. У п. 9 цієї декларації зауважується, що учасники конгресу зібралися для розгляду конкретних заходів, спрямованих на створення безпечного та стійкого кіберсередовища, а також запобігання та припинення злочинної діяльності через Інтернет, зокрема щодо охорони дітей від експлуатації та насильства через Інтернет та підсилення співпраці між правоохоронними органами на національному та міжнародному рівнях [1].

Учасники конгресу відзначають важливість активізації профілактичної роботи та впровадження профілактичних заходів, спрямованих на сім'ї, освітні заклади, релігійні та культурні установи, громадські організації і приватний сектор, з метою використання їхнього потенціалу для боротьби з

соціально-економічними причинами злочинності.

Ці засади забезпечення прав і свобод людини в Інтернеті закріплені у Декларації та Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи, і Асамблея закликає країни-учасниці взяти відповідальність за контент, що розміщується в мережі, особливо той, що стосується дитячої порнографії, а також той, що сприяє расизму, ксенофобії, ненависті, насильству чи тероризму [4, с. 51].

Забезпечення безпеки дітей у цифровому оточенні стає все більш актуальним завданням для багатьох країн у світі. З огляду на стрімкий розвиток технологій і суспільства, а також на безмежну природу Інтернету, потреба у забезпеченні безпеки дітей, які користуються сучасними гаджетами та інформаційно-комунікаційними системами, постійно зростає і вимагає безперервного вдосконалення, гнучкості та адаптації [2].

Після проведення дослідження міжнародних стандартів у цій сфері стало очевидним, що світове співтовариство докладає зусиль для створення безпечного цифрового середовища для дітей та молоді. Це здійснюється з дотриманням таких принципів:

1) забезпечення захисту дітей у цифровому середовищі повинно ґрунтуватися на правах дитини і відповідних обов'язках, що передбачені у Декларації прав дитини, Конвенції ООН про права дитини та інших міжнародних і регіональних документах із прав людини;

2) слід забезпечувати баланс між захистом та можливістю дітей бути «цифровими громадянами», тобто особистостями з відповідними навичками та знаннями для відповідального використання Інтернету;

3) слід забезпечити швидку реакцію на кіберправопорушення та підтримку потерпілих, включно з наданням доступу до системи повідомлень про правопорушення та платформи підтримки. Важливо підвищувати рівень цифрової грамотності населення, особливо дітей, для зменшення онлайн-ризиків. Дітей слід залучати до участі у розробці, впровадженні та оцінці рішень, спрямованих на забезпечення їхньої безпеки в мережі Інтернет [4, с. 38];

4) необхідно проводити регулярне оцінювання ризиків та небезпек у цифровому середовищі з огляду на швидкі зміни в технологіях та трансформацію злочинності. Стратегічний розвиток міжнародної та національної політики щодо захисту дітей у мережі Інтернет повинен періодично оглядатися і адаптуватися до змін у цифровому середовищі.

У підсумку слід зазначити, що міжнародні напрацювання у сфері забезпечення безпеки дитини в цифровому середовищі можуть слугувати критерієм для подальшого реформування вітчизняного законодавства з метою створення такої правової бази, що буде максимально охоплювати весь спектр незаконних дій стосовно дитини, що можуть бути здійснені в цифровому середовищі.

1. Биков В. Ю., Буров О. Ю., Дементієвська Н. П. Кібербезпека в цифровому навчальному середовищі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 70. № 2. С. 313–331.

2. Наумова В. В. Трансформація діяльності дитячої бібліотеки в цифровому середовищі : кваліфік. робота магістра. Харків, 2022. 57 с. URL : <http://195.20.96.242:5028/khkdk-xmlui/bitstream/handle/123456789/1767/Наумова.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

3. Петренко С. Оволодіння цифровою грамотністю і безпека дітей в цифровому просторі: актуалізація проблеми // *W trosce o rozwój i bezpieczeństwo dziecka we współczesnym świecie. Aspekty społeczno-prawne / red. nauk. : A. Pawlak, B. Skwarek, J. Stadniczeńko, O. Petrenko. Legnica ; Warszawa : Wydawnictwo AEN, 2022. 472 s. S. 155–179.*

4. Франчук В. М., Наталія П. Ф. Інформаційна безпека дітей в умовах цифровізації освітнього процесу. *Інформаційно-ресурсне забезпечення освітнього процесу в умовах диджиталізації суспільства : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 лист. 2022 р.)*. Київ, 2022. С. 8–11.

Роман МИРОНЮК

професор кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичного наук, професор

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ ЗА ВЧИНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Слід визнати, що як офіційна статистика, так і реалії буденного життя свідчать про високий рівень деліктності серед неповнолітніх (стан вчинення ними адміністративних правопорушень), що викликано не досить високим рівнем культурного виховання молоді в окремих сім'ях, низьким рівнем їх матеріального забезпечення, неможливістю отримати належний рівень освіти, відсутністю поваги до оточуючих і довкілля.

Серед найбільш поширених адміністративних правопорушень, що вчиняються неповнолітніми, є порушення публічного порядку: куріння у невістановлених місцях, розпиття спиртних напоїв в публічних місцях та поява в них у стані сп'яніння, вживання (а значить, зберігання) наркотичних засобів та поява в публічних місцях у стані наркотичного сп'яніння, нецензурна лайка в публічному місці (дрібно хуліганство), порушення тиші в публічних місцях, а також дуже поширеними є порушення правил безпеки дорожнього руху і як пішоходів, і у випадку керування транспортними засобами без наявності посвідчення на право керування та порушення при цьому правил безпеки

дорожнього руху [1].

Згідно зі ст. 13 КУпАП України до осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються відповідні заходи впливу, передбачені ст. 24 КУпАП, а саме: зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; попередження; догана або сувора догана; передання неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, або під нагляд педагогічному чи трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання [2]. Практика застосування цих заходів свідчить про їхню низьку ефективність та продуктивність зі огляду на характер сучасного суспільства і відсутність реальних важелів впливу на поведінку особи через загальний осуд, моральний вплив тощо. Крім того, такі заходи впливу, як догана (сувора догана), за своєю природою більш характерні для дисциплінарної відповідальності, а отже, мали би бути замінені. Слід також зауважити, що заходи впливу повинні бути не тільки мірою покарання, а й виконувати виховну функцію, розвивати у підлітків позитивне ставлення до праці, суспільства.

Заходи впливу можуть бути застосовані до неповнолітніх, які скоїли адміністративний проступок у віці 16–18 років, якщо орган адміністративної юрисдикції дійде висновку, що виправлення правопорушника можливе без застосування до нього суворошого адміністративного стягнення. У сукупності ці заходи утворюють систему, що складена з урахуванням збільшення тяжкості примусових заходів – від менш суворих до суворіших. Однак у разі вчинення особами віком 16-18 років деяких із цілої низки окремо визначених адміністративних правопорушень такі особи підлягають адміністративній відповідальності вже на загальних підставах.

Застосування заходів адміністративного стягнення до неповнолітніх зазвичай справляє більш істотний вплив на правопорушників. Однак при цьому закон робить декілька застережень, пов'язаних із віком та незначним життєвим досвідом таких осіб, а також обмеженими можливостями до відбуття окремих видів стягнень (наприклад, штрафу).

Нижче звернемо увагу на доцільність існування та ефективність застосування заходів адміністративного впливу, що застосовуються до неповнолітніх осіб за вчинення ними адміністративних правопорушень.

Зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого – найменш суворий захід адміністративного впливу, що застосовується до неповнолітніх, які вчинили адміністративне правопорушення, якщо орган адміністративної юрисдикції дійде висновку, що цей вид відповідальності буде достатнім для неповнолітнього, зважаючи на щире каяття особи. Таке вибачення повинно бути зроблено в усній чи письмовій формі та мати публічний характер, наприклад, у залі суду, на місці роботи чи навчання неповнолітнього. Цей вид відповідальності покликаний вплинути на моральність неповнолітнього через публічне визнання

протиправності поведінки щодо потерпілого. Зазначений засіб впливу, безумовно, є гуманним, оскільки ґрунтується на моральних засадах суспільства та враховує особисті морально-вольові якості неповнолітнього. Водночас слід визнати низьку ефективність такого засобу впливу з огляду на мету виключення або мінімізації протиправної поведінки особи в майбутньому, оскільки він має формальний характер: особа, щоб уникнути суворішого покарання, визнає свою вину, вибачається без щирого каяття за вчинене діяння, але здебільшого це є словесним формалізмом, що не потребує від неповнолітнього особливих зусиль, тому досягнення поставленої мети – виховання особи, на жаль, викликає сумніви.

Попередження є іншим видом відповідальності, що застосовується до неповнолітнього за невиконання ним встановлених правил поведінки і скоєння правопорушень та полягає в усному оголошенні органом адміністративної юрисдикції офіційного від імені держави осудження неповнолітнього правопорушника і його поведінки, котра виявилась у скоєнні адміністративного проступку, що не становить значної суспільної шкідливості. Для ефективного впливу та відсутності можливості зловживання юрисдикційним органом своїми повноваженнями доцільно встановити, що попередження може застосовуватись як захід впливу до неповнолітньої особи, яка вперше вчинила протиправне діяння з низьким рівнем суспільної шкідливості, наближеним до порушень норм моралі. Такий захід неможливо застосовувати, коли санкція статті не передбачає застосування попередження як адміністративного альтернативного стягнення.

Як один із видів відповідальності законодавцем передбачено застосування до неповнолітнього *догани або суворої догани*, що, на нашу думку, є малоефективним засобом впливу на правопорушника, тим більше що не передбачає процедуру його процесуального оформлення і не є заходом морального, психологічного чи матеріального впливу на порушника. Неєфективність цього заходу була доведена і практикою його застосування як заходу впливу за порушення трудового законодавства.

Таким захід, як передання неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, є взагалі абсурдним, адже батьки та особи, які їх замінюють (наприклад, опікуни), в нормальному суспільстві мають як моральний, так і законодавчий обов'язок здійснювати нагляд (піклування) за неповнолітніми особами. Так, ст. 150 Сімейного кодексу України «Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини» передбачає, що батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини [3]. Передання неповнолітнього під нагляд педагогічному чи трудовому колективу – це взагалі захід, що має кримінально-правову природу і визначений як один із заходів виховного характеру, котрий відповідно до ст. 105 Кримінального кодексу України може бути застосовано до неповнолітнього, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості

при звільненні його від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання [4]. Передача неповнолітньої особи окремим громадянам на їх прохання є взагалі порушенням прав неповнолітньої особи і має передбачати кримінальну відповідальність суб'єктів, які її здійснюють, та ще й за відсутності згоди на те неповнолітньої особи.

Спроби змінити рудиментарну (застарілу) систему заходів впливу на неповнолітню особу за вчинення нею правопорушення здійснювалися неодноразово багатьма дослідниками. Окремі з них є досить ефективними та потребують підтримки законодавця. Зокрема, О. Чернецький пропонує встановити такі заходи впливу, що слід застосовувати до неповнолітніх: 1) оприлюднення інформації щодо вчинення адміністративного проступку неповнолітнім, що є формою зовнішнього осуду протиправної діяльності неповнолітнього; 2) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього, що полягатиме у забороні відвідування певних місць, використання певних форм дозвілля, в тому числі пов'язаних із управлінням механічним транспортним засобом, обмеження перебування поза місцем проживання протягом певного часу доби, виїзду в інші місцевості без дозволу спеціалізованого державного органу, обов'язок з'являтися для реєстрації; 3) зобов'язання відвідувати навчальні програми правоохоронного спрямування зі встановленням днів, тривалості та часу початку і закінчення занять, а також установ; 4) громадські роботи, що полягають у виконанні правопорушником у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт [5, с. 443]. Не заглиблюючись в аналіз запропонованих автором новацій, все ж вважаємо, що застосування громадських робіт, що полягають у виконанні правопорушником у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, є досить дієвим та перспективним заходом впливу на неповнолітню особу, особливо у випадках, коли в результаті її неправомірної діяльності була завдана матеріальна шкода (наприклад, вчинення дрібного хуліганства, що виявилось у пошкодженні чужого майна – лав, освітлення в парку, парканів; у розфарбуванні стін будинків непристойними надписами та ін.).

Сподіваємося, що зазначені заходи будуть більш ефективними та продуктивними з огляду на стан морального та культурного виховання неповнолітніх і стан інтенсифікації суспільних відносин, в яких вони є домінуючими суб'єктами, та знайдуть підтримку у законотворців.

-
1. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua>.
 2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
 3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
 4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

5. Чернецький О. Л. Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх: теоретико-правові питання. *Форум права*. 2008. № 1. С. 439–444. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2008_1_67.

Станіслава МИРОНЮК

доцент кафедри

тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичного наук, доцент

**ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ ТА ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ
У ПРОФІЛАКТИЦІ БУЛІНГУ**

Верховна Рада України 18 грудня 2018 р. прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», котрий вперше визнає поняття булінгу в українському законодавстві та передбачає відповідальність не тільки за вчинення, але й за приховування випадків булінгу [1].

Законом визначено, що булінг (цькування) – це діяння учасників освітнього процесу, котрі полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Закон вносить зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, згідно з якими встановлюється відповідальність за булінг [2]. Так, вчинення булінгу тягне за собою відповідальність у вигляді штрафу від 850 до 1700 грн або громадських робіт на строк від 20 до 40 годин. Водночас за булінг, вчинений групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, законом передбачено штраф від 1700 до 3400 грн або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин.

За булінг, вчинений дітьми від 14 до 16 років, відповідальність несуть батьки або особи, які їх замінюють, у вигляді штрафу (від 850 до 1700 грн) або громадських робіт (на строк від 20 до 40 годин). Водночас законом визначено покарання за приховування випадків булінгу педагогічним, науково-педагогічним, науковим працівником, керівником або засновником закладу освіти.

Так, неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу тягне

за собою накладення штрафу від 850 до 1700 грн або призначення виправних робіт на строк до одного місяця з відрахуванням до 20 % заробітку.

Також вищеназаним нормативно-правовим актом внесено зміни до Закону України «Про освіту». Зокрема, вводиться визначення терміна «булінг» як «моральне або фізичне насильство, агресія у будь-якій формі або будь-які інші дії, вчинені з метою викликати страх, тривогу, підпорядкувати особу своїм інтересам, що мають ознаки свідомого жорстокого ставлення».

У законі визначаються механізми протидії цьому явищу, серед яких: покладання на засновника закладу освіти здійснення контролю за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу; на керівника закладу освіти – затвердження та оприлюднення плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу, розгляд заяв про випадки булінгу від здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та видання рішення про проведення розслідування.

Заклади освіти також зобов'язуються забезпечувати на своїх вебсайтах відкритий доступ до правил для учнів, плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу, порядку подання та розгляду заяв про випадки булінгу від здобувачів освіти, їхніх батьків.

Окрім того, освітньому Омбудсмену надається право здійснювати перевірку заяв про випадки булінгу в закладі освіти, повноту та своєчасність заходів реагування на такі випадки з боку педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, керівництва та засновника закладу освіти; отримувати інформацію від центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки щодо загальної кількості випадків булінгу у закладах освіти за певний період.

Законом України «Про Національну поліцію» у ст. 23 покладено на цей орган одне із таких завдань: вживати заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі [3]. Основним аспектом є те, що поліція насамперед разом із іншими суб'єктами має вживати максимальних заходів щодо запобігання булінгу, і тільки у виключних випадках застосовувати заходи адміністративного примусу.

Для ефективної протидії булінгу необхідно чітко визначати причини, що зумовили його вчинення. Мотивацією до булінгу стають заздрість, помста, відчуття неприязні до жертви, прагнення підкорювати собі, боротьба за лідерство, потреба у підпорядкуванні лідерові або нейтралізації суперника; зіткнення різних субкультур, цінностей, поглядів і невміння толерантно ставитися до них; агресивність і віктимність; наявність у дитини-жертви психічних і фізичних вад; відсутність предметного дозвілля; бажання принизити заради задоволення, розваги чи самоствердження; потреба у самоствердженні та навіть у задоволенні садистських потреб у окремих осіб. Булінг також може виникати як компенсація за невдачі у навчанні, суспільному житті, а також через тиск та жорстоке поводження батьків чи інших дорослих, при недостатній увазі з боку дорослих тощо; як крайня міра,

коли учень вичерпав усі інші можливості для задоволення своїх потреб, і у випадках, коли учні протестують проти певних правил, виражаючи невдоволення, прагнучи зруйнувати щось у своєму оточенні. Булінг у шкільному середовищі може виникати і тоді, коли відбувається боротьба між учнями за вищий статус у груповій ієрархії, задля задоволення учнем власних соціальних потреб та як інструмент маніпулювання та контролю ним свого мікросоціуму.

Окремо слід профілакувати поведінку потенційних жертв булінгу. Зазвичай ними у школі стають діти, які мають:

– фізичні недоліки: носять окуляри, діти зі зниженим слухом, із порушеннями опорно-рухового апарату; діти, які фізично слабші за своїх однолітків; мають надто низький або надто високий зріст;

– особливості поведінки: замкнуті, відсторонені, тривожні, імпульсивні, плаксиві, нещасливі, діти з проблемних сімей та діти із заниженою самооцінкою;

– особливості зовнішності: руде волосся, ластовиння, клаповухість, криві ноги, особливості форми голови, надмірну чи наднизьку вагу тіла;

– недостатньо розвинені соціальні навички: не вміють спілкуватися з однолітками, часто не мають друзів, перебувають під надмірною гіперопікою батьків, невпевнені у собі, відчувають беззахисність;

– відчувають страх перед школою: мають негативне ставлення до школи внаслідок неуспішності у навчанні, підвищену тривожність та невпевненість, страх відвідування окремих навчальних предметів;

– відсутність досвіду життя в колективі: домашні діти, що не відвідували дитячий садок, мають нерозвиненість комунікативних навичок;

– певні хвороби, такі як: епілепсія, енурез, заїкання, дислалія (порушення вимови), дисграфія (порушення письма), дислексія (порушення читання).

Профілактика булінгу передбачає роботу за такими напрямками:

1) ознайомлення шкільної громади з особливостями поширення масових негативних явищ серед учнів загальноосвітніх шкіл (висвітлення матеріалів на педагогічних радах, засіданнях методичних об'єднань класних керівників, батьківських зборах);

2) просвітницька робота фахівців соціально-психологічної служби школи серед дітей та учнівської молоді щодо попередження насильства з використанням основних форм просвітницької роботи, а саме: лекційної роботи (у тому числі міні-лекцій), круглих столів, бесід, диспутів, годин відкритих думок, усних журналів, кінолекторіїв, організації конкурсів, фестивалів, акцій, створення клубів із правових знань, організації на базі навчального закладу консультативних пунктів, де всі учасники навчально-виховного процесу можуть отримати консультації практичного психолога, соціального педагога. У межах таких заходів можна провести і зустрічі з працівниками правоохоронних органів;

3) формування правосвідомості і правової поведінки учнів, відповідальності за своє життя, розвиток активності, самостійності, творчості учнів, створення умов для самореалізації особистості школярів;

4) формування у педагогів та батьків навичок ідентифікації насильства як у власній поведінці, так і в поведінці дітей із метою формування умінь виокремлювати існуючу проблему;

5) створення у шкільному середовищі умов недопущення булінгу;

б) зміцнення захисних сил особистості та організму в протистоянні цькуванню як для умовно здорових дітей та підлітків, так і для тих, які вже мають соматичну або психічну патологію;

7) проведення бесід із підлітками з метою профілактики булінгу, виступи провідних спеціалістів у системі профілактичної роботи щодо подолання різноманітних форм агресивної поведінки серед підлітків.

Окремо слід зупинитися на діях поліцейських із протидії булінгу.

Згідно зі змінами до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України (щодо роботи з дітьми, які скоїли адміністративні або кримінальні правопорушення, зокрема булінг), внесеними наказом МВС [4], дитина, яка вчинила булінг (цькування) іншого учня в школі, може стати на профілактичний облік. Підставою для цього є копія постанови суду про притягнення дитини до відповідальності. Якщо є така копія постанови суду, поліцейський має виносити постанову про те, що дитина береться на профілактичний облік, та заводить справу, котру затверджує начальник підрозділу поліції. Так, дитину поставлять на облік, записуватимуть про неї всі актуальні дані, що входять до єдиної інформаційної системи МВС, та проводитимуть із нею профілактичну роботу.

Зокрема, під час профілактичної роботи з дитиною, яка стане на облік через булінг, поліцейські: проводитимуть ознайомлювальні, попереджувальні та виховні бесіди з нею за місцем проживання або навчання не рідше одного разу на місяць; проводитимуть бесіди з батьками дитини або іншими її законними представниками, членами сім'ї, щоб усунути причини, котрі спонукали дитину вчинити правопорушення; складуть план заходів із індивідуальної профілактики на основі вивчення матеріалів та індивідуально-психологічних особливостей дитини; відвідуватимуть дитину за місцем проживання, щоб з'ясувати умови проживання дитини, а також чинники, що можуть негативно на неї впливати і спонукати до булінгу, тощо. Якщо після останнього факту вчинення булінгу дитина протягом року більше не вчинятиме цього, її знімуть із профілактичного обліку.

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 18 грудня 2018 р. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 5. Ст. 33.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.

4. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.

Ростислав МОЛЧАНОВ

доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КІБЕРБЕЗПЕКА ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

У світі, в якому технології та Інтернет стали невід’ємною частиною життя, забезпечення безпеки дітей в онлайн-середовищі стало завданням першочергового плану, особливо в умовах воєнного конфлікту. Сучасна війна – це не тільки кровопролитні бої, але й інформаційне протистояння. Інформаційний фронт є важливою складовою: «...кіберпростір визначається різноманіттям з’єднань, що одночасно переводить його в категорію зони ризику. Усі зростаючі розміри, охоплення і функції збільшують можливості як законослухняних громадян, так і ворожих гравців. Супернику необхідно лише атакувати слабку ланку мережі, щоб завоювати новий плацдарм і отримати переваги». Саме завдяки всесвітній мережі Інтернет ворогуючі сторони можуть формувати в голові у людей саме те бачення і ту позицію, котрі більш вигідні їм і направлені проти іншої сторони. Дезінформація – найпоширеніший метод маніпуляції в інформаційному просторі, особливо в умовах війни.

Окрім цього, широко застосовуються кібератаки, направлені як на офіційні державні сайти, сервери, банківські установи, так і на соціальні мережі звичайних громадян. Мета таких атак може бути різною: від банального способу заважати нормальній роботі підприємств, установ, організацій – і до отримання необхідної інформації, що має важливе значення для держави-цілі (про переміщення чи розміщення військ, розкриття планів дій, спеціальних операцій тощо), заволодіння чужими коштами тощо. Також може бути здійснено залякування населення, шантаж із метою використання особи, зокрема її психологічного стану, у своїх цілях. Тому важливим завданням як держави, так і самих громадян є захист щонайперше своїх особистих даних в інформаційному просторі. Для цього держава повинна піклуватися про те, щоб якомога більше громадян були інформаційно грамотними.

Найбільш вразливою до загроз у кіберпросторі категорією населення

можна вважати дітей. По-перше, дитина, особливо малолітня, не до кінця усвідомлює ступінь небезпеки своїх діянь. По-друге, діти є більш психологічно вразливими, ніж дорослі, а тому на них легко діють маніпуляції та психологічні прийоми, за допомогою яких ворог намагається досягнути поставленої мети.

Виразним прикладом є випадки вербування дітей російською федерацією із використанням соціальних мереж та інших доступних засобів мережі Інтернет [2]. Ще один приклад вербування дітей рф – «залучення» їх для фотографування та передачі даних (у тому числі координат) про критичну інфраструктуру через створену російськими спецслужбами гру: «в одному з додатків учасники мають шукати так звані «коробки» з віртуальними призами, які можна обміняти на електронні гроші. Під час проходження маршруту діти здійснюють фотофіксацію місцевості, об'єктів військової та критичної інфраструктури на території різних населених пунктів» [3].

Як бачимо, використання психологічної незрілості та вразливості дітей росією під час війни – це не вигадка, а реальність. Ось чому необхідно піклуватися про кібербезпеку та кібергігієну дітей. Для цього нами було виведено певні рекомендації. По-перше, батьки та вчителі повинні роз'яснити дітям про можливі кіберзагрози та навчити їх розрізняти правдиву інформацію від дезінформації. По-друге, необхідно встановити антивірусне програмне забезпечення на пристроях дітей для захисту від потенційно небезпечних програм та файлів, котрі діти можуть встановити на свій гаджет, а також роз'яснити їм про небезпеку переходу за невідомими посиланнями. По-третє, використання батьківського контролю дозволяє відстежувати їхню активність та обмежувати доступ до небезпечних вебсайтів і контенту. І, по-четверте, дітям необхідно пояснювати важливість захисту особистих даних в мережі, говорити про те, що не можна ділитися особистою інформацією, а також слід бути обережними й уважними під час спілкування в Інтернеті. Такий комплексний підхід дозволить значно зменшити кількість випадків вербування дітей іноземними службами, а також знизити рівень загрози дітям у кіберпросторі в цілому. Слід зазначити, що ефективно вирішувати питання забезпечення кібербезпеки можливо лише при системному використанні засобів усіх структурних рівнів, зважаючи на питому вагу кожного з них для конкретної цільової групи та/або сфери застосування відповідної людиноцентричної системи [1].

Отже, кібербезпека дітей під час воєнного стану є досить важливим завданням. Тому кожен повинен робити свій внесок у забезпечення їхньої безпеки в інформаційному просторі, зокрема в мережі Інтернет. Подальші дослідження цієї проблематики доцільно зосередити на детальному вивченні структури кіберзагроз, що можуть спіткати дітей, а також методів протидії таким загрозам.

1. Биков В. Ю., Буров О. Ю., Дементієвська Н. П. Кібербезпека в цифровому навчальному середовищі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 70. № 2. С. 313–331. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/233898878.pdf>.

2. Через канали, чати та ігри. Хто і як вербує українських підлітків під час війни. *rfi*. URL : <https://www.rfi.fr/uk/україна/20230814-через-канали-чати-та-ігри-хто-і-як-вербує-українських-підлітків-під-час-війни>.

3. Спецслужби рф вербували українських дітей через ігри в смартфонах. *Укрінформ*. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3490910-specsluzbi-rf-verbuvati-ukrainskih-ditej-cerez-igri-v-smartfonah.html>.

Назарій НАУМОВ

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д.ю.н., проф. **Роман МИРОНЮК**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗА КУРІННЯ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Питання паління неповнолітніми є дуже актуальним і становить вагому соціально-демографічну проблему, оскільки вживання тютюнових та нікотиновмісних виробів негативно впливає на здоров'я.

Саме тому в Україні створено нормативно-правові акти, що забороняють паління у таких місцях, як: ліфти, приміщення та території навчальних закладів, дитячі майданчики, зупинки, приміщення та території спортивних закладів, а також закладів фізичної культури та спорту тощо. Наведений перелік передбачено Законом України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 [1], котрий створений із метою зменшення рівня вживання виробів із тютюну, обмеження доступу до них дітей, що забезпечує збереження їх здоров'я.

Також 08.11.2004 Міністерство освіти і науки України видало наказ № 855 «Про заборону тютюнокуріння в навчальних закладах і установах Міністерства освіти і науки України і затвердження заходів щодо проведення антинікотинової інформаційно-освітньої та профілактичної роботи серед дітей, учнівської та студентської молоді» [2], де вказано, що в закладах освіти заборонено вживання тютюнових виробів. Однак учні шкіл та студенти закладів професійно-технічної, вищої освіти із розвитком популярності електронних сигарет, вейпів, пристроїв для тютюнокуріння без їх згорання

(IQOS) почали вживати їх. Зазвичай у електронних сигаретах та вейпах відсутній тютюн, тому неповнолітні, придбаючи та вживаючи такі засоби для паління, посилались лише на заборону тютюнопаління.

Через це Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження обігу підакцизних товарів, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння та посилення контролю за продажем таких товарів» [3], яким встановлено заборону продажу електронних сигарет та вейпів, а також рідин особам, які не досягли 18 років, та заборону вживання такими особами цих пристроїв.

Відповідно до ст. 175-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [4] передбачено адміністративну відповідальність за куріння у місцях, де це заборонено, у вигляді штрафу. КУпАП не передбачено адміністративної відповідальності для особи, яка не досягла 16-річного віку, через її неповну дієздатність. Однак якщо особа віком від 14 до 16 років вчинила адміністративне правопорушення, то до відповідальності притягуються її батьки або особи, які їх замінюють, за ч. 3 ст. 184 КУпАП: невиконання батьками або особами, які їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей.

У випадку, якщо адміністративне правопорушення вчинила неповнолітня особа віком від 16 до 18 років, то до неї можуть бути застосовані адміністративні заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП: 1) публічне або в іншій спосіб вибачення перед потерпілою особою; 2) попередження; 3) догана або сувора догана; 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання [4]. Проте до неповнолітнього також може бути застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу, громадських робіт, суспільно корисних робіт, проте із певними особливостями. Наприклад, суспільно корисні роботи можуть виконуватися неповнолітнім не більше двох годин на день (для повнолітніх – не більше 8 годин на день). До неповнолітньої особи не може бути застосовано адміністративний арешт та арешт із утриманням на гауптвахті.

Санкція ст. 175-1 КУпАП передбачає відповідальність у вигляді попередження або штрафу. У випадку накладення штрафу як адміністративного стягнення до неповнолітньої особи, за умови, якщо неповнолітній не має власного заробітку, виплата штрафу покладається на батьків або осіб, які їх замінюють (ст. 307 КУпАП). Вищезазначеними змінами до Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» електронні цигарки, вейпи, засоби для вживання тютюну без згоряння було прирівняно до тютюнових виробів, на них почали діяти ті самі обмеження, що й до цигарок із тютюну та інших подібних виробів (самокруток тощо) [3].

Саме тому за використання електронних засобів паління, кальяну, вейпів

тощо неповнолітня особа буде нести відповідальність за ст. 175-1 КУпАП, як і за паління тютюнових виробів, у тому числі на території закладу освіти.

Зважаючи на вищевказане, можна дійти висновку, що неповнолітні особи, які палять на території закладів Міністерства освіти і науки України – навчальних закладів, можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності. При цьому для притягнення до відповідальності за ст. 175-1 КУпАП не має значення, чи вживала особа тютюнові вироби, чи електронні сигарети, вейпи, кальяни, засоби для вживання тютюну без згоряння тощо, оскільки до низки нормативно-правових актів було внесено зміни, що забороняють вживання неповнолітніми вищезазначених засобів для паління, а також продаж таких засобів та рідин для електронних сигарет, вейпів тощо особам, які не досягли 18-річного віку.

1. Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення : Закон України від 22.09.2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text>.

2. Про заборону тютюнокуріння в навчальних закладах і установах Міністерства освіти і науки України і затвердження заходів щодо проведення антинікотинової інформаційно-освітньої та профілактичної роботи серед дітей, учнівської та студентської молоді : наказ МОН України від 08.11.2004 № 855. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0855290-04#Text>.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження обігу підакцизних товарів, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння та посилення контролю за продажем таких товарів : Закон України від 02.12.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1019-IX#Text>.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

Лола НЕМОНОВА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д-р філос. в галузі права

Каріна ПІСОЦЬКА

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

На сьогодні через вторгнення російської федерації багато дітей залишилися без батьків, тому головним завданням нашої держави є забезпечення дієвості механізму захисту прав дитини, що є проблематичним.

За даними Національної соціальної сервісної служби України, у період з 24 лютого 2022 р. до 1 квітня 2023 р. регіональні служби у справах дітей виявили 8512 дітей, які з тих чи інших причин залишилися без батьківського піклування в умовах воєнного часу. З них 1476 дітей стали сиротами у зв'язку з обставинами військової агресії росії проти України. Але ці цифри не є остаточними, тому що війна на території нашої держави досі триває, показники щодня збільшуються.

Конвенція ООН про права дитини у ст. 1 визнає дитиною кожну людську істоту до досягнення нею 18-річного віку, якщо за законом повноліття не настає раніше [1]. Згідно з Цивільним кодексом України особа до 14 років вважається малолітньою та має часткову дієздатність, особа віком від 14 до 18 вважається неповнолітньою та має неповну дієздатність. Але незалежно від дієздатності дитина має бути наділена всіма правами. Ці права повинні мати усі діти, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігійних, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження або інших обставин, що стосуються самої дитини чи її сім'ї. Відповідно до закону держава щодо дитини повинна забезпечувати соціальний захист та можливість розвитку в різних сферах життєдіяльності. Саме цим принципам відповідає Конституція України, що є Основним законом нашої держави.

Але права та свободи дитини було порушено з боку країни-агресора через вторгнення росії на територію України, що значно вплинуло на нормальну життєдіяльність дітей. За статистикою, через військову агресію найбільше дітей постраждало у Донецькій області – 371, Харківській – 197, Київській – 116, Чернігівській – 68, Луганській – 61, Херсонській – 55, Миколаївській – 59, Запорізькій – 40, Сумській – 17. Бомбардуванням та обстрілами збройних сил рф пошкоджено 2211 закладів освіти. Із них 230 зруйновано вщент.

Ні для кого не є таємницею, що росія систематично порушує Женевські конвенції, при цьому є їх державою-учасницею, не дотримується міжнародних декларацій та норм міжнародного гуманітарного права. Російські збройні сили також постійно порушують Конвенцію ООН про права дитини, зокрема ст. 38 [1], якою проголошено захист дітей від час збройних конфліктів. Держава-агресор використовує заборонені засоби та методи ведення війни, в тому числі щодо дітей. Так, порушено IV Конвенцію про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 р. [2] та Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08 червня 1977 р. (далі – Протокол I) (ст. 35) [3]. Війська рф неодноразово застосовували недозволену зброю, наприклад, 8 квітня 2022 р. окупанти обстріляли залізничну станцію Краматорськ ракетною 9М79К-1 «Точка-У» з касетними боєприпасами 9Н24.

На окупованих територіях росія чинить безлад, знищує склади з гуманітарною допомогою та перешкоджає потраплянню допомоги з боку

нашої держави, закриває виїзд із окупованих територій для мешканців України. Було багато випадків, коли на блокпостах росія бездушно розстрілювала українське населення, сім'ї з дітьми. Підсумовуючи вищезазначене, можемо констатувати, що порушено ст. 55 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. [4]. За даними ООН, понад 1,5 млн дітей, які залишились у зоні бойових дій, можуть опинитися під загрозою нестачі їжі.

З боку рф порушується ст. 37 Конвенції ООН про права дитини щодо права на життя і захист від жорстокого ставлення [1], ст. 3 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. [5] та ст. 77 Протоколу I. Так, під час ексгумації в Ізюмі було виявлено 447 тіл: 414 – цивільних осіб (194 чоловіки, 215 жінок, 5 дітей), 22 – військовослужбовців та 11 тіл, стать яких не встановлено. Більшість із них померло насильницькою смертю, також на тілах дітей було виявлено сліди катування.

Військові рф порушують право дітей на охорону здоров'я (ст. 24 Конвенції ООН про права дитини [1]). Вони безщадно обстрілюють лікарні на всій території України. Так, 9 березня 2022 р. російські окупаційні війська здійснили авіаудар по лікарні Маріуполя. Обстрілами було зруйновано пологовий будинок № 3. Росіяни повністю знищили цей заклад та частково лікарню (дитяче відділення і терапію) у центрі Маріуполя. Окупантів навіть не зупинило, що вони стріляли туди, де було багато матерів із дітьми. Внаслідок завдання удару загинуло 5 людей, у тому числі мати зі своєю тільки-но народженою дитиною.

Військові рф порушують право дитини на захист від вербування і участі у війні, передбачені ст. 38 Конвенції ООН про права дитини [1] та ст. 77 Протоколу I [3]. Вони змушують український дітей брати участь в інформаційній війні, поширюючи чутки в Інтернеті, зливати позиції військових Збройних Сил України. Також було зафіксовано багато випадків, коли росія змушувала неповнолітніх осіб брати участь у воєнних діях.

Ворог порушує право на освіту, визначене ст. 28 Конвенції ООН про права дитини [1], знищуючи освітні заклади, що перешкоджає навчанню дітей.

На основі вищевикладеного можна дійти таких висновків. Дитиною є кожна людська істота до досягнення нею 18-річного віку, якщо за законом повноліття не настає раніше. Права дитини – це спеціальні можливості, котрі необхідні людині віком до 18 років для існування та досягнення зрілості. Однак росія своїми діями постійно порушує права дітей, а саме: використовує заборонені засоби ведення війни; перекриває доступ до гуманітарної допомоги; вбиває та катує дітей; використовує дітей в інформаційній війні; вчиняє насильницькі дії щодо дітей. Ці злочини проти українських дітей мають розглядатися на міжнародному рівні. Можемо додати, що національним та міжнародним законодавством передбачено механізми захисту прав дітей під час воєнних дій, але в ситуації, що склалася, реалізувати їх складно, тому що росія відмовляється їх дотримуватися.

1. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

2. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text.

3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08 червня 1977 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.

4. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

5. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.

**Олександра
НЕСТЕРЦОВА-СОБАКАРЬ**
доцент кафедри
цивільно-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ: ВИДИ ТА ХАРАКТЕРНІ РИСИ

Юридичну відповідальність у правничій науці загально визнано розуміти як міру (форму) державного примусу, що застосовується державними органами в жорсткій процесуальній формі до порушника за скоєне ним правопорушення і має для нього несприятливі наслідки у вигляді певних позбавлень особистого, майнового або організаційного характеру.

Традиційно юридична відповідальність визначається як сукупність правовідносин між державою в особі її компетентних органів та правопорушником, на якого покладається обов'язок зазнавати певних несприятливих наслідків за порушення нормативно-правових вимог. Зокрема, концепція позитивної відповідальності розглядає як один із аспектів юридичної відповідальності неухильне, суворе, ініціативне здійснення суб'єктом усіх правових обов'язків. Як бачимо, спільними характерними рисами юридичної відповідальності є: державний примус; засудження правопорушення та його суб'єкта; наявність несприятливих наслідків для правопорушника тощо. В узагальненому вигляді юридична відповідальність виконує декілька функцій, а саме:

– регулятивну, під якою варто розуміти напрям правового впливу, що

полягає у спонуканні індивіда дотримуватися правових приписів та виявляти їх у правомірній поведінці;

– охоронну, що спрямована на захист позитивних суспільних відносин шляхом нормативно встановлених механізмів притягнення винних осіб до відповідальності у разі порушення норм права;

– каральну – передбачає напрям правового впливу на суб'єктів правопорушення, що відповідає принципам юридичної відповідальності і полягає в осуді, позбавленнях особистісного та майнового характеру;

– виховну (превентивну) як напрям правового впливу на індивідуальну і суспільну свідомість, що полягає у формуванні правосвідомості, правової культури та викоріненні зі свідомості особи правового нігілізму, антисоціальної поведінки (реальної або припустимої);

– поновлювальну як напрям впливу на свідомість та поведінку людей, спрямований на впорядкування суспільних відносин, правового статусу суб'єктів;

– заохочувальну (стимулювальну), що є напрямом впливу на позитивне ставлення особи до встановлених правил поведінки і бажання виконувати (дотримувати) необхідні вимоги права й отримувати відповідні заохочення, передбачені законодавством [1, с. 265–266].

Традиційно вважається, що до неповнолітніх за порушення вимог законодавства застосовуються заходи цивільно-правової, дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності.

Відмінна риса адміністративної відповідальності неповнолітніх полягає у тому, що вона зазвичай супроводжується також і застосуванням заходів адміністративного примусу до батьків. Це означає, що у зв'язку зі скоєнням неповнолітніми порушень правопорядку, за які вони не несуть юридичної відповідальності, але піддаються іншим заходам правового примусу, законодавством передбачено адміністративну відповідальність батьків, за відсутністю таких – їхніх законних представників. Таким чином, юридична відповідальність неповнолітніх слугує одночасно і частиною підстави для застосування відповідальності до їх законних представників та самостійною підставою для застосування примусових засобів до них самих.

Підставою адміністративної відповідальності є вчинення адміністративного правопорушення неповнолітнім. Як відомо, КУпАП передбачає можливість притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення 16-річного віку [2]. Виходить, що в адміністративному праві встановлено дещо інше, порівняно з цивільним законодавством, вікову межу відповідальності [3]. Особи, які не досягли 16 років, вважаються не здатними відповідати за свої дії, а отже, звільняються від будь-якої відповідальності під час скоєння адміністративного правопорушення.

В юридичній літературі неодноразово вказувалося, що такий диференційований підхід до неповнолітніх (різний вік настання юридичної

відповідальності) в адміністративному та цивільному праві є необґрунтованим.

Справді, якщо рівень свідомості підлітка дає йому можливість розуміти значення своїх дій при вступі в шлюб, укладанні угод або заподіянні шкоди, то чому він не може розуміти значення адміністративного правопорушення, що вчиняється ним? Адже здатність неповнолітнього розуміти значення своїх дій не змінюється сама собою від того, з позиції яких правових норм, якої галузі права оцінюватимуться його вчинки. Ці розбіжності слід було б усунути при подальшому вдосконаленні законодавства.

Цивільно-правова відповідальність є одним із видів юридичної відповідальності і тому має всі властиві їй ознаки: державно-примусовий вплив, застосування уповноваженими суб'єктами, застосування заходів юридичної відповідальності до осіб, які допустили порушення норм цивільного законодавства.

Цивільно-правова відповідальність неповнолітніх, маючи загальні риси юридичної відповідальності, водночас відрізняється низкою особливостей, пов'язаних із суб'єктами відповідальності, котрими є особи, які не досягли повноліття. Тож цивільним законодавством встановлено певні вікові критерії відповідальності неповнолітніх. У зв'язку з цим є правильним встановлення у законодавстві не субсидіарної, а окремої (часткової) відповідальності батьків та дітей у разі заподіяння шкоди останніми. Це дозволяє одночасно впливати як на безпосереднього заподіювача шкоди, так і на осіб, які зобов'язані наглядати за ним. З іншого боку, незважаючи на деякий запобіжний вплив на неповнолітніх, встановлення часткової відповідальності дітей та батьків певною мірою може послабити відповідальність останніх за виховання своїх дітей. Що в сучасних умовах краще: належне виконання батьківського обов'язку чи усвідомлення та здійснення самостійної відповідальності неповнолітніми у максимально ранньому віці? Напевно, і те, й інше.

Дисциплінарна відповідальність передбачена трудовим законодавством за неправомірну поведінку. Це вид юридичної відповідальності, що є обов'язком працівника понести покарання, передбачене нормами трудового права, за протиправне невиконання своїх трудових обов'язків. Підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності є дисциплінарний проступок, тобто невиконання або неналежне виконання працівником із його вини покладених на нього трудових обов'язків. Головна відмінність від адміністративної відповідальності – функціонування переважно у сфері трудових відносин. Тому такі заходи впливу, як догана та сувора догана, визначені ст. 24-1 КУпАП, що можуть бути застосовані за вчинення адміністративних правопорушень до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, доречно відносити до заходів не адміністративного, а дисциплінарного впливу. Адже вони притаманні службовим та трудовим відносинам. І було б логічним припустити, що їх застосування до неповнолітнього мало б сенс, якби накладалося адміністрацією відповідного

навчального закладу, але за порушення вже навчальної дисципліни.

Кримінальна відповідальність як найсуворіший вид юридичної відповідальності настає за вчинення кримінальних правопорушень (злочинів). Соціальні та психофізичні особливості особистості підлітків диктують необхідність мати у законі спеціальні норми, що регулюють відповідальність неповнолітніх.

Таким чином, інтеграція України в міжнародну спільноту вимагає перегляду системи видів покарань щодо неповнолітніх, передбачених процесуальним законодавством, вдосконалення застосування до таких осіб заходів юридичної відповідальності та внесення до законодавства відповідних змін, а також удосконалення примусових заходів виховного характеру, що дозволить більш ефективно захищати неповнолітніх від протиправних посягань, а отже, сприятиме виконанню Україною вимог Конвенції про права дитини.

1. Бостан С. К., Гусарєв С. Д., Пархоменко Н. М. та ін. Теорія держави і права : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2013. 348 с.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Валерія НІКІТІНА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д.ю.н., проф. **Роман МИРОНЮК**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗА ВЖИВАННЯ СЛАБОАЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ ТА ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ

Стрімкі євроінтеграційні процеси, що відбуваються навіть під час повномасштабного воєнного вторгнення російської федерації на терени нашої держави, зумовлюють потребу в дотриманні встановлених законодавцем вимог щодо охорони дитинства, запобіганні шкідливому впливу зовнішніх факторів на процес розвитку дитини.

Представлене дослідження спрямоване на аналіз нормативно-правових актів діючого законодавства, що захищають інтереси дитини та загалом

охороняють дитинство, у тому числі встановлюють порядок притягнення до відповідальності неповнолітніх за розпивання слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях, серед яких – освітні заклади та громадські місця.

Варто акцентувати увагу на законодавчому унормуванні термінології, що згадується у диспозиціях адміністративно-деліктних норм і встановлює відповідальність за порушення зазначених правил поведінки. Щонайперше важливо зауважити на змісті правової норми, що встановлює заборону вживання алкогольних напоїв у громадських місцях або заборонених законом місцях. Вказана норма міститься у ст. 178 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) і встановлює адміністративну відповідальність за розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на вулицях, у закритих спортивних спорудах, скверах, парках, у всіх видах громадського транспорту (включно з транспортом міжнародного сполучення) та в інших заборонених законом місцях, крім підприємств торгівлі і громадського харчування, в яких продаж пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на розлив дозволений відповідним органом місцевого самоврядування [1].

У контексті цього дослідження важливо встановити законодавче визначення поняття неповнолітнього та норми законодавства, що регламентують можливість і порядок притягнення такої особи до адміністративної відповідальності. Відповідно до змісту ч. 2 ст. 6 Сімейного кодексу України неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [2]. Суб'єктність адміністративної відповідальності визначена у ст. 12 КУпАП, відповідно до якої адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку [1]. Отже, адміністративній відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 178 КУпАП, підлягає особа, яка досягла 16-ти річного віку. У випадку скоєння такого правопорушення особою, яка не є суб'єктом адміністративно-деліктної норми та яка досягла віку 14 років, адміністративній відповідальності підлягають батьки або особи, які їх замінюють, у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 184 КУпАП.

З'ясовуючи зміст складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 178 КУпАП, на нашу думку, варто звернутися до законодавчого визначення термінології. Окреслюючи об'єктивні елементи складу зазначеного правопорушення, варто акцентувати увагу на таких поняттях, як «громадське місце» та «заборонене законом місце». Поняття «громадське місце» визначено у ст. 1 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення», відповідно до якої «громадське місце» – це частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна чи відкрита для населення вільно або за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, у тому числі під'їзди будівель і споруд, а також підземні

переходи, стадіони, паркінги [3].

Наступним елементом, що міститься у диспозиції норми ст. 178 КУпАП, є поняття «заборонене законом місце». Аналізуючи законодавчу базу, знаходимо відповідну норму в Законі України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 19.12.1995, що встановлює перелік місць, у яких забороняється споживання пива (крім безалкогольного), алкогольних та слабоалкогольних напоїв, вин столових, серед яких, згідно з п. 2 ч. 1 ст. 15-2, є і заклад освіти [4].

Важливим у контексті дослідження є визначення такої пом'якшуючої обставини, передбаченої п. 4 ч. 1 ст. 34 КУпАП, як вчинення правопорушення неповнолітнім [1].

Отже, визначаючи охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, що має важливе значення для забезпечення національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави, реалізації прав дитини [5], варто підкреслити важливість спрямованості уповноважених органів державної влади на концентрацію спільних зусиль, що відповідним чином будуть спрямовані на реалізацію комплексного захисту прав, свобод та інтересів дітей від шкідливого впливу суспільних вад, таких як вживання алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що не лише завдають прямого шкідливого впливу на нормальне функціонування дитячого організму, а й зумовлюють становлення відповідного покоління з характерними, внаслідок вживання таких напоїв, речовин та виробів, хворобами, що прямо впливають на здоров'я нації в цілому.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

3. Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення : Закон України від 22.09.2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text>.

4. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 19.12.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-вр#Text>.

5. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.

Роман ОПАЦЬКИЙ

доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичного наук, доцент

**АНАЛІЗ ПОВНОВАЖЕНЬ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ**

У сучасному світі публічна безпека та порядок мають важливе значення для комфортного та безпечного життя громадян і є одними з основних стовпів стабільності та процвітання будь-якого суспільства. Забезпечення такого порядку та безпеки повинно здійснюватися насамперед із боку держави. Важливу роль у цьому питанні відіграють силові структури. Основною силою забезпечення публічного порядку та безпеки в будь-якій державі є поліція.

Щонайперше необхідно зазначити, що чіткої дефініції поняття «публічна безпека та порядок» в українському законодавстві немає, натомість у Законі України «Про національну безпеку України» визначено поняття громадської безпеки і порядку як захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз [1]. Терміносполучення «публічна безпека і порядок» вперше на законодавчому рівні з'явилося у Законі України «Про Національну поліцію», тому зараз поняття громадська та публічна безпека і порядок є тотожними.

Далі перейдемо безпосередньо до повноважень. Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» забезпечення публічної безпеки та порядку є одним із завдань Національної поліції. Окрім того, п. 10 ч. 1 ст. 23 зазначеного закону передбачено, що на поліцію покладено повноваження зі вжиття заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях [2].

Згідно з Положенням про патрульну службу МВС одним із основних завдань патрульної служби є забезпечення публічного порядку і громадської безпеки; забезпечення безпеки осіб, захисту їхніх прав, свобод та законних інтересів; створення стану захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, нормальних умов життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ, організацій [3].

В ієрархічній системі патрульної поліції найвищою структурною ланкою є Департамент патрульної поліції, котрий також виконує певні повноваження. Так, у Положенні про Департамент патрульної поліції зазначається, що однією з функцій Департаменту, відповідно до завдань патрульної поліції, є реалізація в межах своєї компетенції державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і громадського порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, безпеки дорожнього руху [4].

Вищевказане підтверджує тезу про те, що поліція є одним із найголовніших інструментів держави, за допомогою яких із її боку здійснюється забезпечення публічної безпеки та порядку, і ключову роль у цьому відіграють саме підрозділи патрульної поліції. Законодавча база, що надає патрульній поліції такі повноваження, є більш ніж достатньою. Проте для кращого розуміння безпосередньо механізму забезпечення публічної безпеки та порядку нами було виокремлено такі методи діяльності підрозділів патрульної поліції у цій сфері:

1) *патрулювання вулиць* (основний метод). Патрульні поліцейські у пішому порядку чи за допомогою транспортного засобу здійснюють патрулювання вулиць та відповідають за нагляд за громадським порядком і реагування на можливі порушення та виклики від громадян, а також намагаються запобігти конфліктам та правопорушенням;

2) *допомога громадянам*. Патрульні поліцейські є першими, хто приходить на допомогу громадянам в різних надзвичайних ситуаціях. Вони надають першу допомогу постраждалим, допомагають дітям, особам похилого віку та іншим громадянам у різних ситуаціях, де необхідна допомога поліцейських;

3) *співпраця з іншими службами*. Для забезпечення публічної безпеки та порядку патрульна поліція співпрацює з іншими службами, зокрема: Національною гвардією України, іншими структурними підрозділами Національної поліції України, ДСНС, громадськими формуваннями. Така взаємодія регламентується відповідними нормативно-правовими актами, наприклад, наказом МВС України № 773 від 10.08.2016 «Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку». Така співпраця допомагає забезпечити цілком координовану реакцію на надзвичайні ситуації та інші події, що вимагають спільних зусиль;

4) *комунікація з громадянами*. Патрульна поліція постійно взаємодіє з громадськістю та розвиває партнерство з місцевими жителями. Це важливо для того, щоб зберегти взаємодовіру та зробити суспільство більш безпечним. Поліцейські часто проводять інформаційні кампанії, навчальні заходи та зустрічі для підвищення свідомості та досягнення взаєморозуміння.

Отже, одним із основних повноважень патрульної поліції є забезпечення

безпеки та порядку. Цей підрозділ відіграє критичну роль у забезпеченні стабільності та безпеки в суспільстві. Методи забезпечення патрульною поліцією публічної безпеки та порядку охоплюють багато аспектів, як-от: патрулювання вулиць, реагування на правопорушення, співпраця з іншими службами тощо. Результати її роботи важливі для недопущення порушення громадського порядку, забезпечення публічної безпеки, попередження вчинення інших правопорушень, у тому числі кримінальних, поліпшення громадського клімату та підвищення рівня довіри до правоохоронних органів. Важливо пам'ятати, що патрульна поліція знаходиться на службі у громадян та діє для громадян, і разом вони можуть досягти більших результатів у забезпеченні громадської безпеки та порядку, а також створити безпечне середовище та значно покращити правосвідомість суспільства.

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.

3. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : наказ МВС від 02.07.2015 № 796. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15#Text>.

4. Про затвердження Положення про Департамент патрульної служби : наказ Національної поліції України від 06.11.2015 № 73. URL : <https://www.npu.gov.ua/acts/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-departament-patrujnoyi-sluzhbi-zi-zminami>.

Владислав ОРЛОВ

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д-р філос. в галузі права

Каріна ПСОЦЬКА

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

КІБЕРБЕЗПЕКА НЕПОВНОЛІТНІХ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У сучасному світі інформаційні технології стали невід'ємною частиною повсякденного життя як дітей, так і дорослих. Діти використовують пристрої та Інтернет для навчання, розваг і спілкування. Однак при цьому виникають серйозні загрози цифровій безпеці дітей. Цифрова безпека неповнолітніх під час навчання важливим і актуальним питанням, що охоплює різні аспекти.

Найактуальнішими загрозами цифровій безпеці дітей на сьогодні є:

– кібербулінг (одна з найпоширеніших загроз) – залякування та образи

дітей з боку інших користувачів Інтернету. Кібербулінг може спричинити серйозні психологічні та емоційні проблеми у дітей і навіть призвести до самогубства [1];

– вплив неприйняттого контенту. Діти можуть несвідомо наражатися на неприйнятний або шкідливий контент в Інтернеті, наприклад, порнографію, насильство та наркотики [2]. Це може вплинути на настрій дитини та спричинити психологічну травму;

– збір персональних даних. Компанії та злочинці можуть збирати особисту інформацію про дітей через соціальні мережі та інші онлайн-сервіси. Це ставить під загрозу конфіденційність і безпеку дітей.

Важлива роль у забезпеченні цифрової безпеки дітей в інформаційному середовищі відводиться поліції. Основними напрямками її діяльності у цій сфері є:

1) профілактика та освіта. Діяльність поліції передбачає превентивні заходи та навчання дітей кібербезпеці. Поліцейські можуть відвідувати школи та читати лекції про безпеку в Інтернеті та небезпеку кібербулінгу;

2) реагування на скарги та заяви. Поліція відіграє важливу роль в отриманні скарг та звернень від дітей та їхніх батьків щодо кібербулінгу, погроз із боку інших користувачів та інших цифрових проблем. Важливо, щоб на такі скарги працівники поліції реагували та проводили розслідування;

3) співпраця з іншими організаціями. Національна поліція України співпрацює з іншими організаціями, такими як Центр цифрової безпеки, з метою розробки стратегій та заходів для забезпечення безпеки дітей в Інтернеті;

4) моніторинг та блокування онлайн-загроз. Поліцейські спільно з іншими правоохоронними органами та інтернет-провайдерами можуть здійснювати моніторинг і блокування сайтів та форумів, де відбуваються активності, що загрожують кібербезпеці дітей (сайти з дитячою порнографією, форуми кібербулінгу та інші шкідливі ресурси);

5) проведення оперативних дій. Поліція може проводити оперативні дії для виявлення та розкриття кіберзлочинів, спрямованих на дітей. Це може передбачати інфільтрацію кіберзлочинних груп, розслідування кібератак та ідентифікацію осіб, які створюють та поширюють шкідливий контент;

б) робота з партнерами. Правоохоронці співпрацюють із різними партнерами, такими як органи опіки, соціальні служби та організації, що займаються правами дітей. Така співпраця допомагає створити комплексний підхід до захисту кібербезпеки дітей та надати їм всебічну підтримку.

Зважаючи на постійний розвиток технологій та збільшення кількості дітей, які користуються цифровими пристроями, важливо також враховувати нові аспекти кібербезпеки:

1. Захист від онлайн-домагань. Поліція повинна бути готова реагувати на ситуації онлайн-домагань, що можуть включати надсилання небажаних повідомлень, створення фейкових профілів або інші форми стосунків, що

порушують особисту гідність та приватність дітей;

2. Захист від онлайн-експлуатації. Діти можуть стати жертвами онлайн-експлуатації, коли їхня особиста інформація або зображення використовуються без їхньої згоди, наприклад, для розважливих цілей або шантажу. Поліція повинна бути готовою реагувати на такі випадки та розслідувати їх;

3. Захист від онлайн-економічних злочинів. Діти можуть стати жертвами шахрайства та інших онлайн-економічних злочинів. Поліція повинна розслідувати такі випадки та вживати заходів для запобігання фінансовому шахрайству та іншим формам економічної експлуатації;

4. Співпраця з міжнародними партнерами. Оскільки багато злочинів в Інтернеті мають міжнародний характер, поліція повинна співпрацювати з правоохоронними органами інших країн та міжнародними організаціями для розкриття та припинення кіберзлочинів стосовно дітей.

Отже, поширення використання дітьми цифрових технологій вимагає систематичних заходів для забезпечення їхньої безпеки в онлайн-середовищі. У цифровому світі діти стикаються з різними загрозами, такими як кібербулінг, небажаний контент, збирання особистих даних, інтернет-домагання та ін. Ці загрози можуть мати серйозні наслідки для їхнього фізичного та психологічного здоров'я. Забезпечення цифрової безпеки дітей передбачає проведення профілактичних заходів, спрямованих на попередження кіберзлочинів та онлайн-загроз, розслідування і реагування на скарги, освіту та підвищення обізнаності дітей, а також співпрацю з партнерами та іншими правоохоронними органами.

Важливо пам'ятати, що забезпечення цифрової безпеки дітей – це сукупна відповідальність батьків, педагогів, правоохоронців і всього суспільства. Лише завдяки скоординованим зусиллям та вдосконаленому моніторингу можна створити безпечне та позитивне цифрове середовище, де діти матимуть можливість не лише безпечно розвиватися та взаємодіяти, але й убезпечитися від цифрових загроз.

1. Кібербулінг – що це та як це зупинити? *Unicef*. URL : <https://www.unicef.org/ukraine/cyberbullying>.

2. Безпека дітей у цифровому просторі – МОН надає рекомендації для педагогічних працівників та батьків. *Міністерство освіти і науки України*. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/bezpeka-ditej-u-cifrovomu-prostori-mon-nadaye-rekomendaciyi-dlya-pedagogichnih-pracivnikiv-ta-batkiv>.

Павло ПІДГОРНИЙ

т.в.о. начальника

Управління превентивної діяльності

ГУНП в Дніпропетровській області

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦІЄЮ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДІТЕЙ

Повномасштабна збройна агресія російської федерації викликала суттєві потрясіння в українському суспільстві та стала справжнім викликом для органів публічної адміністрації стосовно забезпечення прав і свобод громадян у надзвичайний період. У процесі консолідації державно-приватного партнерства на найбільшу увагу заслуговує діяльність правоохоронних органів.

Одним із найважливіших завдань для Національної поліції в умовах воєнного стану залишається надання поліцейських послуг із охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави [1].

У зазначених обставинах саме забезпечення безпеки дітей видається нам надзвичайно важливою складовою поліцейської діяльності. Як наголошував начальник відділу з питань захисту прав дитини Департаменту дотримання прав людини МВС України Ю. Кіцул, з огляду на виклики, обумовлені повномасштабними військовими діями в Україні, важливим є запровадження дієвих заходів у напрямі створення безпечного освітнього середовища [2]. Зазначений напрям передбачає посилення присутності поліції у кіберпросторі. Водночас, розглядаючи проблему забезпечення безпеки дітей поліцією у більш широкому розумінні, слід вести мову про використання потужностей штучного інтелекту.

Нагадаємо, що штучний інтелект (з англ. – artificial intelligence; AI) є методом змусити комп'ютер чи програмне забезпечення «мислити» як людський мозок. Це досягається шляхом вивчення закономірностей роботи людського мозку та аналізу когнітивних процесів. Результатом цих досліджень є розробка інтелектуального програмного забезпечення та систем. Прикладами використання штучного інтелекту (далі – ШІ) є Face ID у додатку «Дія», друк тексту за допомогою функції T9, спілкування з чат-ботом на сайті, використання ChatGPT, голосових помічників, системи «Розумний будинок» тощо [3].

Передбачається, що протягом найближчого часу використання поліцією технологій ШІ для забезпечення безпеки дітей допоможе вирішити численні завдання у такій складовій поліцейської діяльності. В умовах воєнного стану це має невідкладне значення, адже істотні сили і засоби поліції направлені на стримування збройної агресії російської федерації, проведення стабілізаційних заходів на деокупованій та реінтегрованій території України.

Першим пріоритетним напрямом нами вбачається моніторинг соціальних мереж. Тут поліція може використовувати ШІ для виявлення осіб, які намагаються комунікувати з неповнолітніми особами через соціальні мережі з протиправною метою. Аналіз за допомогою ШІ текстів таких повідомлень сприятиме своєчасному виявленню відповідних загроз (інформування ворога про об'єкти критичної інфраструктури, переміщення ЗСУ, наркозлочинність, порнографічний та небажаний контент тощо). Так, попит на зображення та відео сексуального насильства в Інтернеті є непохитним. Лише протягом 2018 р. з Інтернету було видалено 105047 URL-адрес, на яких розміщено контент із жорстоким поведінням із дітьми. Загалом, починаючи з 1996 р., британська благодійна організація Internet Watch Foundation (IWF) видалила з Інтернету 477595 вебсторінок, що містили контент із насильством. Різке збільшення кількості видалень такого контенту протягом останніх років пояснюється більш ефективним виявленням та швидшим видаленням зображень із відповідними порушеннями. Частині поліцейських Великобританії надано доступ до інструментів, що прискорюють процес пошуку таких зображень і дозволяють їм витратити менше часу на перегляд графічних зображень [4].

Другим напрямом є прогнозування дій щодо зниклих дітей. Аналіз даних та зв'язків неповнолітньої особи може сприяти вивченню місць та обставин, пошуку зниклих осіб та профілактиці цього у майбутньому. Приміром, поліція оптимізуватиме діяльність патрульної служби та підрозділів ювенальної превенції на певній території або за виникнення певних обставин. Так само система розпізнавання обличчя може допомогти в ідентифікації дітей, які перебувають під загрозою або є безвісти зниклими.

У дистанційному освітньому процесі важливим є запобігання кібербулінгу. Системи ШІ-моніторингу можуть виявляти ознаки кібербулінгу серед неповнолітніх осіб та повідомляти такі факти поліції з метою своєчасного реагування на ці прояви.

Важливо відмітити, що проведене проєктом AP4AI опитування в 30 країнах щодо використання штучного інтелекту поліцією виявило, що більшість респондентів позитивно ставляться до використання штучного інтелекту для конкретних цілей (90 % погодилися/повністю погодилися з його використанням для захисту дітей та вразливих груп населення, 79 % – для запобігання правопорушенням). І навпаки, попереднє розслідування Amnesty International виявило різко негативне ставлення до так званого «державного нагляду». Незважаючи на те, що опитувані особи не зосереджувалися безпосередньо на використанні ШІ, вони у цілому не погоджувалися з тим, що їхні уряди перехоплюють, зберігають і аналізують персональні дані [5].

Таким чином, застосування технологій штучного інтелекту в поліції для забезпечення безпеки дітей потребує балансу між захистом і забезпеченням приватності. Застосування ШІ для забезпечення поліцією безпеки дітей у перспективі виглядає потужним інструментом, але будь-які кроки для

впровадження таких технологій мають відбуватися з дотриманням національного законодавства та міжнародних стандартів.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.

2. Захист прав дитини в умовах війни: відверто про актуальне. *Портал МВС*. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/news/zaxist-prav-ditini-v-umovah-viini-vidverto-pro-aktualne>.

3. Що таке штучний інтелект: історія, види та складові. *GigaCloud*. URL : <https://gigacloud.ua/blog/navchannja/scho-take-shtuchnij-intelekt-istorija-vidi-ta-skladovi>.

4. Burgess M. AI is helping UK police tackle child abuse way quicker than before. *Wired*. URL: <https://www.wired.co.uk/article/uk-police-child-abuse-images-ai>.

5. Ezzeddine Y., Bayerl P. S., Gibson H. Safety, privacy, or both: evaluating citizens' perspectives around artificial intelligence use by police forces. *Policing and Society*. 2023. Vol. 33. Issue 7. P. 861–876. URL : <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10439463.2023.2211813>.

Каріна ПІСОЦЬКА

доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор філософії в галузі права

IMPLEMENTATION OF THE METHOD OF RISK ASSESSMENT IN THE ACTIVITIES OF THE JUVENILE POLICE

The direction of protection of children's rights is a priority for Ukrainian politics, social and law enforcement activities. Ukrainian society began to realize how widespread violence is in its various forms and manifestations, how it traumatizes children who become its victims. Specific steps aimed at protecting children from illegal encroachments are applied by both legislative and executive bodies, adopting modern regulatory and legal acts and implementing their norms in practical activities. Juvenile prevention is the main division of the National Police of Ukraine, which protects the rights and legitimate interests of children [4, p. 6].

Specialists and experts, as well as statistics on the commission of offenses by minors point to the need to create and implement in the activities of juvenile prevention units a new effective preventive method to prevent the commission of administrative offenses by minors, including repeated ones. Currently, the only measure that would be implemented by juvenile police officers to prevent repeated offenses by minors is registration and individual prevention with a child offender. However, it is important not only to identify the offender and register him, but also to clearly identify the factors that lead or may lead to the child committing offenses

again and again.

That is why we believe that conducting such an action as conducting a risk assessment is an effective tool in the police's work to prevent repeated offenses by children. We will consider in more detail below. The purpose of conducting a risk assessment is to predict the likely commission of a minor repeated administrative offense (hereinafter referred to as risk assessment), which is within the competence of the National Police of Ukraine. As well as on the basis of risk assessment, taking measures to prevent children from committing repeated administrative offenses and ensuring the ability to make informed decisions regarding effective planning of individual work with minors. The form for assessing the risks of committing a repeated administrative offense by minors (see in the appendices) was developed in accordance with the Law of Ukraine «On the National Police», the Law of Ukraine «On Bodies and Services for Children and Special Institutions for Children», the Law of Ukraine «On Prevention and Combating Domestic Violence», Regulations on the National Police, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated October 28, 2015 No. 877, the Law of Ukraine «On the Protection of Childhood» dated April 26, 2001 and the Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated December 19, 2017 No. 1044 «On approval of the Instructions for organizing the work of juvenile prevention units of the National Police of Ukraine». When assessing the risks of minors committing repeated administrative offenses, the following must be taken into account: social and psychological characteristics of the minor's personality; events that occurred in the life of a minor, which cannot be influenced (facts of the offense committed); personal factors or factors in a minor's environment that influence the level of response of this person to intervention by juvenile prevention units [1, p. 145–146].

The purpose of implementing a risk assessment in the administrative activities of the juvenile police is to identify factors that lead to the illegal behavior of a minor, to provide the court with information characterizing the minor accused, for the court to determine the extent of the minor's responsibility, to plan work with the minor, to monitor changes in the minor's needs and the risk of him committing repeated administrative offenses offences, as well as determining the types of preventive measures to be applied. Categories of children to whom it is proposed to apply the risk assessment methodology: sentenced to a punishment not related to deprivation of liberty; released by a court decision from criminal responsibility with the use of coercive measures of an educational nature without placement in a school or professional school of social rehabilitation for children who need special conditions of upbringing; dismissed from a special educational institution; has committed domestic violence in any form (child-offender), provided for in Article 173-2 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses, as well as in respect of which an urgent restraining order has been issued or a restraining order has been issued; which was brought to administrative responsibility; who voluntarily left her family, educational institution or special institution for children during the year; who bullied a participant in the educational process [7; 1, p. 147].

The completed risk assessment form may contain information about the details of the minor's personal life, so this information is considered confidential. A brief description of the results of the risk assessment may be provided upon request to the head of the institution providing school (educational) training of the minor, to the head of the children's affairs service at the minor's place of residence.

The risk assessment form is filled out by a police officer from the Juvenile Prevention Department, who makes a decision on conducting a risk assessment. This police officer also maintains the child's preventive records and the OPS register, if necessary. If necessary, other workers (psychologists, social educators, teachers) who can provide valuable information about minors can be involved in filling out the risk assessment form. Filling out the risk assessment form follows the following sequence of actions: identification of appropriate sources for collecting or verifying information. Conducting an interview or several interviews with a minor in the presence of the minor's parents or legal representatives and separately from the minor's parents or legal representatives in order to collect the necessary information; determination of preventive measures with a minor based on risk assessment analysis. Therefore, we offer the following suggestions for improving the legal basis and procedural forms of administrative activity of juvenile prevention units, their activities are reduced to the following: 1. To supplement the content of the order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine No. 1044 dated 12.19.2017 «On approval of the Instructions for organizing the work of juvenile prevention units of the National Police of Ukraine» [2]: a) in the part of the definition of terms in the Instructions, add the following terms: assessment of the risks of minors committing repeated administrative offenses that are within the competence of the National Police of Ukraine – a method of identifying and analyzing factors in the behavior of minors that encourage or may lead to illegal behavior in order to minimize and eliminate them. Risk assessment is carried out on the basis of the established form of questionnaire for a minor; «risks» indicator – an indicator that determines the internal beliefs, resources of the minor and his environment, which contribute to illegal behavior; schedule (diagram) of risk assessment – a broken curve in the form of a schedule, which is formed on the basis of the collection and analysis of complete information about a minor in order to identify specific factors that cause illegal behavior; b) Paragraphs one and two of Clause 1 of Section III should be set out as follows: «In order to carry out individual preventive measures for the child, the police unit of the State Police Department conducts a risk assessment and initiates an accounting and prevention case (hereinafter – OPS) and enters information about the adoption of preventive accounting into the relevant of the information subsystem, which is part of the unified information system of the Ministry of Internal Affairs, of children, in respect of whom police officers of the State of Ukraine carry out preventive work, which includes: carrying out a risk assessment in order to prevent children from committing a repeated administrative offense, including a repeat one, which provides the opportunity to make informed decisions regarding effective planning individual work with a minor»; c) the first and second paragraphs

of clause 6 of section III should be read as follows: «The following documents shall be attached to the OPS: schedule (diagram) of risk assessment, form of assessment of risks of repeated administrative offenses committed by minors, a copy of the notification of the child, his parents, other legal representatives on conducting a risk assessment, a resolution on taking a child into preventive registration and establishing an OPS; a copy of the notification of the child, his parents, other legal representatives about taking the child for preventive registration; materials containing information on the grounds for taking preventive registration; characteristics of children's place of residence, study or work; a copy of the notice to the relevant service for children about taking the child for preventive registration; a plan of individual prevention measures, to which corrections can be made under the conditions of changing information about the child; a copy of the resolution declaring a wanted child who is on preventive registration as missing or hiding from pre-trial investigation bodies, the investigating judge, the court or evading serving a criminal sentence; resolution on removal (change) from the preventive registration of the child and closing of the preventive accounting case; other documents regarding preventive work with the child and its results [1, p. 145–146].

1. Пісоцька К. Адміністративна діяльність підрозділів ювенальної превенції національної поліції України : дис. ... д-ра філос. : 081 Право. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 218 с.

2. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.

3. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр#Text>.

4. Юнін О. С., Мороз В. П., Пісоцька К. О., Тищенко І. О., Нестерцова-Собакарь О. В. Адміністративна діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 160 с.

Софія КІЛЬОВА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

к.ю.н., доцент **Василь ПОЛИВАНЮК**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Захист прав дитини є одним із найважливіших пріоритетів у нашій державі, адже ставлення до дітей, рівень їхньої безпеки та захищеності у державі, стан їхнього всебічного розвитку є одним із показників

цивілізованості та гуманності суспільства. Повноцінний та дієвий захист прав дитини є обов'язком держави. Права дитини – це певні спеціальні можливості, що необхідні людині віком до 18 років для існування і досягнення зрілості [1].

Забезпечення захисту прав дітей має важливе значення для створення безпечного та сприятливого середовища для їхнього розвитку. Це включає захист від насильства, зловживання, експлуатації, дискримінації та інших форм порушень їхніх прав.

Для досягнення цієї мети необхідно розробляти та впроваджувати ефективні закони, проекти та програми, спрямовані на захист прав дітей; забезпечити доступ до якісної освіти, охорони здоров'я, соціальних послуг та інших потреб, що є необхідними для їхнього розвитку та добробуту.

Крім того, важливо підвищувати свідомість громадськості щодо прав дітей і впроваджувати освітні програми, що сприяють розумінню та повазі до прав дітей.

Захист прав та інтересів дітей є важливим елементом створення справедливого та інклюзивного суспільства, де кожна дитина має можливість розкрити свій потенціал та насолоджуватися своїм дитинством

Проблеми захисту прав та інтересів дітей можуть бути різноманітними і охоплювати такі аспекти, як:

1. Недостатня освіченість про права дитини. Багато людей, включаючи батьків, вчителів та інших дорослих, можуть бути недостатньо освіченими про права дитини. Це може призводити до порушення їх прав та інтересів без належного розуміння;

2. Насилля та зловживання: Діти можуть стикатися з фізичним, емоційним або сексуальним насиллям, а також зловживанням, які суттєво порушують їх права та інтереси;

3. Недостатній доступ до освіти та охорони здоров'я: Деякі діти можуть мати обмежений доступ до якісної освіти та медичного обслуговування, що порушує їх права на розвиток та здоров'я;

4. Дискримінація: Діти можуть стикатися з дискримінацією на основі раси, статі, національності, інвалідності або інших характеристик. Це може обмежити їх можливості та порушити їх права на рівність;

5. Війна та конфлікти: Діти, які живуть у зонах конфлікту або війни, є особливо вразливими. Вони можуть бути жертвами насильства, втрати родини та розлуки, а також можуть мати обмежений доступ до основних потреб, таких як їжа, вода та медична допомога;

6. Експлуатація: Деякі діти можуть бути примушені до праці на небезпечних умовах, сексуальної експлуатації або інших форм експлуатації, що порушує їх права та інтереси.

Для боротьби з цими проблемами і захисту прав та інтересів дітей необхідно спільні зусилля уряду, громадськості, неприбуткових організацій та інших зацікавлених сторін. Важливо забезпечити ефективні закони, політики та програми, які гарантують захист дітей, а також забезпечити доступ до

якісної освіти, охорони здоров'я та інших основних потреб.

Досить проблемним питанням у сфері захисту інтересів дітей в нашій державі є питання омбудсмена в справах дітей, його роль та значення. Необхідність створення посади спеціалізованого омбудсмена в інтересах дітей обґрунтовується щонайменше трьома причинами: по-перше, діти через особливості свого психічного і фізичного розвитку вимагають особливого підходу; по-друге, через відсутність життєвого досвіду і певною мірою залежного становища вони не завжди самостійно можуть захистити свої права і законні інтереси; по-третє, благополуччя та нормальний розвиток дітей визначають майбутнє будь-якої країни. У результаті був запроваджений інститут Уповноваженого Президента України з прав дитини, на який покладено завдання сформулювати чітку концепцію діяльності та державної політики у сфері захисту прав дітей, їхніх законних інтересів [2, с. 5].

На сучасному етапі розвитку першочерговим завданням для України є створення юридичної бази щодо виховання дітей, котра повною мірою відповідає міжнародним вимогам, забезпечувала реалізацію прав кожної дитини та передбачала механізм захисту цих прав у випадку їх порушення. Виховна державна політика, спрямована на розвиток сім'ї і захист прав дитини в ній, потребує значних капіталовкладень, але забезпечує довготривалі результати, адже йдеться про молоде покоління, яке стане через десять-п'ятнадцять років рушійною силою суспільного розвитку, а отже, закладені суспільні цінності та культурні надбання, засвоєні у його світогляді, стануть мотивами активної суспільної діяльності та визначатимуть становлення і розвиток усієї держави. Аналіз українського законодавства дає підстави стверджувати, що стосовно дітей воно базується на гуманних принципах, закріплених у Конвенції про права дитини та інших міжнародних актах. Але в ньому досі не враховано принципово новий підхід до дитини як до рівноправного члена суспільства, а також мають місце істотні прогалини щодо багатьох міжнародних стандартів у сфері прав дитини та відповідних процедур для здійснення низки проголошених і закріплених у законодавстві України прав дитини [3].

1. Захист прав дитини в сім'ї. Сайт Скригалівської школи. URL : http://www.skryhalivka-school.edukit.kiev.ua/zahist_prav_ditej/.

2. Сіра І. Становлення інституту Уповноваженого з прав дитини в Україні. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_20.

3. Бочан М. І. Проблеми захисту прав дитини в Україні. *Актуальна Юриспруденція*. URL : https://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=937%3A251114-24&catid=109%3A1-1214&Itemid=135&lang=en.

4. Покайчук, В. Я., Поливанюк, В. Д., Фурса, В. В. Правова основа діяльності поліції у сфері протидії сексуальному насильству над дітьми: міжнародно-правові передумови заборони сексуального насильства щодо дітей та національне законодавство / Juvenile policy as a component of supporting Ukraine's national security and defense (dedicated to the 53rd

anniversary of the UN General Assembly adoption of the Declaration of the Rights of the Child and the 56th anniversary of the establishment of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs) : scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. 552 p. P. 352–375. URL : <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/287/7895/16473-1?inline=1>.

Богдан ПРИСТИНСЬКИЙ

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Андрій ЧВАЛЮК**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОБОТИ З МАЛОЛІТНІМИ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

На жаль, у наш час діти все частіше стають свідками критичних подій, що негативно впливають на їхню психіку, а іноді навіть призводять до травматичних психічних розладів, що переслідують їх протягом усього їхнього життя. Домашнє насильство, стихійні лиха, масові заворушення, воєнні злочини – на сьогодні всі ці явища стали для України повсякденністю. Поліція, як центральний орган виконавчої влади, до повноважень якого входить здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень, реалізує заходи щодо роботи з дітьми за допомогою підрозділів превентивної діяльності [1]. Дуже часто саме дільничні офіцери поліції з огляду на специфіку своєї роботи мають взаємодіяти з малолітніми особами. Оскільки робота правоохоронців із дітьми має низку процесуальних особливостей і тактичних підходів, вважаємо за необхідне розглянути такий аспект, як використання поліцейськими спеціальних психологічних знань у цій сфері.

Процесуальне законодавство України дає визначення поняття «малолітня особа». Так, відповідно до п. 11 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України «малолітня особа – дитина до досягнення нею чотирнадцяти років» [2].

У сучасній психологічній науці категорія малолітніх поділяється на 3 вікові групи, залежно від застосування до них різних методів впливу: дошкільний вік (від трьох до шести років), молодша школа (від семи до одинадцяти років), підлітки (у даному випадку особи віком від одинадцяти до чотирнадцяти років).

Дошкільний вік характеризується розвитком уяви у дитини, її

залежністю від батьків та слабкою інтелектуальною сферою. Провідною діяльністю у цьому віці є гра, саме тому при роботі працівника ювенальної превенції з малолітньою особою слід проводити превентивні поліцейські заходи в ігровій формі. Наприклад: під час проведення опитування особи, для з'ясування того, які саме частини тіла були піддані насильству з боку кривдника, можна попросити дитину показати це на іграшці або запропонувати їй замалювати відповідні ділянки на малюнку тіла людини. При спілкуванні з такою особою потрібно пам'ятати, що її свідомість може не впоратися з осмисленням того, що саме з нею трапилось, у цьому контексті треба розуміти, що діти, як правило, відповідають на всі запитання «Так», саме тому поліцейський для отримання від дитини необхідної процесуальної інформації повинен скористатися навідними запитаннями.

Діти молодшого шкільного віку вже починають пізнавати світ за межами своєї родини, навчаються стверджуватися у соціумі. Саме тому при спілкуванні з цією категорією осіб поліцейському необхідно вміти подати себе як гаранта справедливості та допомоги слабшим. Малолітня особа має відчувати авторитет правоохоронця нарівні зі своїми батьками, тільки у такому випадку можна домогтися від неї необхідної інформації [3, с. 137]. При цьому формат спілкування має бути дружнім, але достатньо серйозним, для правильного сприйняття дитиною особи поліцейського.

Осіб підліткового віку вже доволі важко назвати дітьми. Для них характерна висока емоційність, прагнення до ідентичності та ствердження себе як особистості. Найголовнішим у комунікації з цією категорією осіб є повага до їхнього «власного я», котре, на відміну від дітей молодшої школи, може знаходитися навіть вище, ніж авторитет поліцейського. При спілкуванні з підлітками необхідно пояснити їм, що через пережиту ними ситуацію їхнє життя не закінчується (це дуже важливо, оскільки саме в цьому віці формується особистість людини), при цьому поліцейський має стати для особи «своїм», зрозуміти її інтереси та переконання і вже з огляду на це вести з нею діалог.

Отже, проаналізувавши дані, наведені вище, можемо дійти висновку, що спілкування поліцейського з малолітньою особою суттєво залежить від: статі, інтелектуального розвитку особи, умов її життя та багатьох соціологічних чинників. При роботі з цією категорією осіб поліцейський завжди має зважати на конкретний етап розвитку особистості людини, що характеризується не лише її фактичним віком, а й емоційно-вольовими, розумовими та психологічними чинниками. Застосовуючи різні методи психологічного впливу, правоохоронець повинен не тільки отримати важливі процесуальні свідчення і оперативну інформацію, а й стати для постраждалої дитини психологом та людиною, яка допоможе їй повернути своє життя в нормальний стан після пережитої нею жахливою події. Перспективним напрямом було б розроблення та впровадження у роботу Національної поліції, зокрема її превентивних підрозділів, спеціальних інструкцій, що регламентують порядок

роботи з дітьми, які постраждали під час воєнного конфлікту.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

Ярослав ПУКАС

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

ст. викладач

Олександр ЗАХАРЧЕНКО

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Питання попередження адміністративних правопорушень щодо неповнолітніх є дуже актуальним і охоплює різні аспекти, пов'язані зі збереженням безпеки дитини, дотриманням закону та захистом її законних інтересів.

Профілактична діяльність у широкому розумінні розглядається як один із засобів соціального регулювання суспільних відносин із метою ліквідації детермінант злочинності, як взаємодія заходів економіко-соціального, виховно-педагогічного, організаційного та правового характеру, як поєднання різних рівнів попередження злочинності.

Національна поліція України відіграє важливу роль в охороні прав та інтересів дітей, адже діяльність спеціально уповноважених підрозділів спрямована на припинення, розкриття та профілактику правопорушень, що вчиняються дітьми та стосовно дітей. Однією зі складових цієї діяльності є захист неповнолітніх від насильницьких та статевих злочинів. При виконанні своїх службових повноважень працівники поліції діють на підставі положень Конституції України, Закону України «Про Національну поліцію», Конвенції ООН про права дитини, Закону України «Про охорону дитинства». Зокрема, останній визначає, що охорона дитинства є стратегічним загальнонаціональним пріоритетом, і встановлює основні принципи державної політики в цій галузі для забезпечення реалізації права дитини на життя, здоров'я, освіту, соціальний захист і всебічний розвиток [1].

Також важливою функцією є допомога неповнолітнім, які стали

жертвами злочинів і правопорушень, для забезпечення захисту їхніх прав, що передбачає і психологічну підтримку та надання, у разі потреби, медичної допомоги.

Важливу роль відіграє профілактика злочинності серед неповнолітніх, що визначає комплекс державних і громадських заходів, спрямованих на нейтралізацію причин та обставин злочинів і правопорушень. Одним із компонентів цього важливого напрямку є формування правильних потреб та інтересів, що підвищують правову обізнаність підлітків. Адже згідно зі статистикою кількість злочинів і протиправних дій, що здійснюються неповнолітніми, постійно зростає.

Профілактика протиправної діяльності неповнолітніх, які можуть вчинити правопорушення, полягає в розробці та впровадженні в освітніх закладах, соціальних установах програми профілактики, спрямованої на запобігання вчиненню неповнолітніми адміністративних правопорушень та злочинів шляхом залучення їх до соціальних та освітніх ініціатив. При цьому працівники поліції в обов'язковому порядку співпрацюють із соціальними службами, школами, медичними установами та іншими органами для забезпечення взаємодії та координації заходів із питань безпеки та добробуту дітей та для здійснення більш ефективних профілактичних заходів серед неповнолітніх [2].

Один із напрямів запобігання злочинності неповнолітніх, котрий поки що недостатньо використовується, – підтримка позитивної та законослухняної поведінки дітей. Важливим є дотримання законодавчих норм, що регулюють захист дітей, а також створення належних механізмів їх забезпечення всіма суб'єктами запобігання злочинності неповнолітніх.

Головними напрямками профілактики правопорушень серед неповнолітніх можна вважати: правове виховання, організацію дозвілля, профілактику вживання алкоголю та наркотиків. Основними суб'єктами такої профілактики є органи ювенальної поліції та центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Підсумовуючи викладене, варто відзначити, що запобігання злочинів та адміністративних правопорушень щодо дітей, захист їхніх прав у складних умовах сьогодення в Україні є одним із найважливіших аспектів діяльності держави.

1. Захист прав дітей від насильства в сім'ї. *Безоплатна правова допомога*. URL : https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2_%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%B9_%D0%B2%D1%96%D0%B4_%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0_%D0%B2_%D1%81%D1%96%D0%BC%27%D1%97.

2. Основні засади профілактики правопорушень серед неповнолітніх. *Дорошівська сільська територіальна громада*. URL : <https://doroshivskagromada.gov.ua/news/1607954447/>.

Тетяна СЛОБОДЯНЮК
практичний психолог відділу
методичної та психологічної
роботи Управління освіти
Бахмутської міської ради

ЗБЕРЕЖЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ЯК УГАМУВАТИ СВОЇ ЕМОЦІЇ

Ментальне здоров'я – одна з передумов нашої стійкості. Це стан щастя та добробуту, в якому людина реалізує свої творчі здібності, може протистояти життєвим стресам, продуктивно працювати та робити внесок у суспільне життя.

Ментальне здоров'я об'єднує здоровий дух та психіку людини із соціальним складником. Воно виражається у здатності розпізнавати і керувати власними емоціями, розвивати позитивне ставлення до себе, бути творчим і продуктивним, а також знаходити задоволення від життя.

Ментально здорова людина:

- розуміє свої емоційні стани і може керувати ними;
- здатна будувати стосунки з іншими;
- відкрита до навчання та розвитку;
- позитивно ставиться до себе;
- приймає незалежні рішення.

Після початку воєнних дій психологічний стан громадян нашої країни різко погіршився. Згідно з останнім соціологічним опитуванням понад 90 % українців мають хоча б один із симптомів тривожних розладів, а 40–50% потребують психологічної підтримки різної інтенсивності.

Як ви зазвичай відповідаєте на запитання «Ти як?»? «Нормально»? «Все ок»?

А як ви насправді почуваетесь в цей момент? Вам добре, або, може, сумно, тривожно чи навіть страшно? Бути «не ок» – це нормально. І говорити про це теж нормально.

Регулярне піклування про власний емоційний стан може наштовхнути на відкриття внутрішнього джерела сили, що допоможе пройти крізь складні часи.

Для визначення свого ментального здоров'я можна скористатися системою британського психолога Марії Ягоди, яка у 1958 р. виокремила шість основоположних ознак ментального здоров'я:

1. Персональна автономія. Ви нарешті стали самостійним та можете приймати рішення, керуючись лише власним досвідом та бажаннями;
2. Правильне сприйняття реальності. Ви сприймаєте навколишній світ подібно до більшості інших людей. Наприклад, ви не страждаєте від

галюцинацій, ваш мозок не спотворює світосприйняття;

3. Позитивне ставлення до себе. Ви можете розраховувати на власні сили, нормально ставитесь до власних недоліків та переваг;

4. Стресостійкість. Вміння тримати удар і легко знімати напругу після стресової ситуації;

5. Здатність адаптуватися до навколишнього світу. Ви здатні пристосовуватися до мінливих життєвих обставин, можете бути гнучкими та спокійними за будь-яких обставин;

6. Самоактуалізація. Ви постійно аналізуєте свої досягнення, займаєтесь саморозвитком, покращуєте професійні навички, можете виявляти негативні риси власного характеру та боротися з ними.

Одним із важливих психологічних чинників ефективності та надійності діяльності в напружених обставинах є емоційна стійкість. Вона зменшує негативний вплив сильних емоцій, сприяє готовності до дій, запобігає крайнім проявам стресу.

Емоційна стійкість як якість особистості становить єдність таких компонентів, як:

– мотиваційний – сила мотивів значною мірою визначає емоційну стійкість, тому, змінюючи мотивацію, можна, відповідно, збільшити/зменшити емоційну стійкість;

– емоційний – досвід особистості, набутий у процесі подолання негативних впливів екстремальних ситуацій;

– вольовий – виражається у свідомій саморегуляції дій відповідно до ситуації;

– інтелектуальний – відповідає за оцінювання і визначення умов ситуації, прогнозування її можливих змін, прийняття рішень про способи дій.

Бути ментально здоровими означає якісно виконувати завдання у будь-якій сфері життя: вдома, на роботі, у період відпочинку. Тому дбати про своє ментальне здоров'я – така сама базова необхідність кожної людини, як і дбати про здоров'я фізичне. Ментальне та фізичне здоров'я – нерозривне ціле.

Ментальне здоров'я відображає стан гармонії між позитивними та негативними емоціями, здатність адаптуватися до змін у житті, підтримувати рівновагу між різними аспектами нашого життя.

Розуміння власних кордонів та цінностей, їх відстоювання, здатність отримувати задоволення від життя – основна риса ментально здорової людини.

Для ментального благополуччя людині потрібно небагато:

- побути наодинці з собою;
- випити вранці улюблену каву або чай;
- послухати гарну музику;
- приділити увагу власному хобі;
- почитати книгу чи поїхати на природу.

Підходить будь-яка справа, що приносить вам радість і задоволення та допомагає відновити свій емоційний стан.

Влада СМОЛЯР

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

викладач **Маргарита МАКСИМОВА**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ НА ОСВІТУ В УКРАЇНІ

Україна, як і багато інших країн, має свої проблеми у сфері захисту прав дітей на освіту. Основний закон нашої держави у ст. 53 описує, що кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою [1].

Загалом дослідженням прав дітей у сучасних умовах займалися вчені: О. Вінгловська, С. Коталейчук, Н. Оніщенко, С. Сунегін та ін. В юридичній енциклопедії під правами дитини розуміють систему прав і свобод, що характеризують правовий статус дитини, з урахуванням особливостей її розвитку, до повноліття [2, с. 707]. Під правами дитини розуміють також систему можливостей, що необхідні особі для її комплексного цілісного розвитку відповідно до вимог середовища, зважаючи незрілість дитини [3]. На думку О. Шульц, права дитини становлять систему соціальних, економічних, культурних та інших можливостей, що зумовлені особливостями фізичного, психологічного та розумового розвитку дитини та визнаються і здійснюються у певний період життя людини – в дитинстві, виходять із принципів природного права, загальнолюдських цінностей, визнаних у міжнародному праві та національному законодавстві, гарантуються державою, суспільством, сім'єю та іншими суб'єктами права й мають особливий режим та механізм реалізації і захисту [4, с. 95].

На сьогодні до основних проблем у реалізації прав дітей на освіту слід віднести:

1. Доступність освіти. Не всі діти в Україні мають рівний доступ до якісної освіти через різні обставини, такі як географічне розташування, економічний статус сім'ї та інші соціальні чинники;
2. Недостатні фінансові ресурси. Бюджету, що виділяється на освіту, не достатньо; це може впливати на якість навчання, стан матеріально-технічної бази шкіл та оплату вчителів;
3. Якість освіти. Якість освіти може коливатися в різних регіонах України, і не завжди вона відповідає міжнародним стандартам;
4. Сегрегація. Може виникати проблема сегрегації дітей з обмеженими можливостями у спеціальних закладах, тож необхідно забезпечувати інклюзивну освіту для всіх дітей;
5. Недостатній захист від булінгу та дискримінації. Діти можуть

стикатися з булінгом та дискримінацією в навчальних закладах, і це потребує відповідних заходів захисту;

6. Корупція в освітній системі. Корупція може створювати проблеми при прийомі до шкіл і вишів, а також при оцінюванні і зарахуванні учнів, що підриває довіру до освітньої системи;

7. Неадекватна підготовка вчителів. Вчителі можуть потребувати більшої підготовки для роботи з різними категоріями учнів, у тому числі дітей із особливими потребами;

8. Недостатнє використання сучасних технологій. Інтеграція сучасних технологій у навчальний процес може бути недостатньою, що обмежує можливості дітей отримати актуальну освіту;

9. Брак ресурсів для психологічної та соціальної підтримки. Деякі діти можуть потребувати психологічної або соціальної підтримки, але брак коштів та фахівців може ускладнювати цей аспект освіти.

Для вирішення цих проблем потрібно сприяти реформам у сфері освіти, що передбачають, наприклад:

1. Збільшення фінансування. Виділення більших коштів на освіту дозволить покращити інфраструктуру, забезпечити якісний навчальний матеріал та збільшити оплату вчителів;

2. Реформування управління освітою – запровадження ефективного управління освітньою системою, зменшення бюрократії та покращення системи моніторингу та оцінки якості освіти;

3. Розвиток інклюзивної освіти: забезпечення можливості отримання освіти для всіх дітей, у тому числі дітей із особливими потребами, шляхом розвитку інклюзивної освіти та забезпечення відповідної підготовки вчителів;

4. Боротьбу з корупцією: запровадження прозорих процедур прийому до шкіл і вишів, а також суворого контролю за дотриманням антикорупційних законів у сфері освіти;

5. Підвищення кваліфікації вчителів: надання можливостей вчителям для професійного росту та підвищення їхньої кваліфікації, щоб вони краще відповідали потребам сучасних учнів;

6. Залучення громадянського суспільства: сприяння активній участі громадян у вирішенні питань освіти, моніторингу та впливі на прийняття рішень у цій сфері;

7. Розробку інформаційних кампаній: популяризація інформації про права дітей на освіту та доступність освітніх послуг для всіх груп населення.

Ці заходи можуть сприяти поступовому вирішенню проблем захисту прав дітей на освіту в Україні та покращенню якості освітньої системи.

Ситуація з порушенням прав дітей на освіту під час війни в Україні ще більш ускладнилася через такі чинники:

1. Зруйнована інфраструктура. Війна може призвести до руйнування навчальних закладів, що обмежує доступ дітей до освіти;

2. Переселення та внутрішні переміщення. Велика кількість сімей

змушена покидати свої домівки через конфлікт, що може призвести до змін у навчанні дітей та до втрати документів;

3. Психологічний вплив війни. Діти, які пережили війну, можуть мати психологічні травми, що впливають на їхню здатність навчатися та інтегруватися в шкільному середовищі;

4. Відсутність доступу до освіти в зоні конфлікту. Деякі регіони, що перебувають у зоні збройних конфліктів, можуть бути важкодоступними для освітніх установ та вчителів.

Тож для вирішення цих проблем потрібні спеціальні заходи та міжнародна підтримка. Деякі можливі кроки передбачають забезпечення безпечного доступу до освіти для всіх дітей, психологічну та соціальну підтримку, а також відновлення освітньої інфраструктури в постраждалих районах. Міжнародні організації і партнери можуть відігравати важливу роль у наданні допомоги та ресурсів для вирішення цих проблем.

1. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Юридична енциклопедія : у 6 т. / під ред. Ю. С. Шемшученко та ін. ; НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998. Т. 4 : Н–П. 720 с.

3. Правовий захист дітей та система безоплатної правової допомоги. *Безоплатна правнича допомога*. URL : <https://legalaid.gov.ua/novyny/pravovuj-zahyst-ditej-ta-systema-bezoplatnoyi-pravovoyi-dopomogy/#>.

4. Шульц О. А. «Права дитини» як категорія сучасного конституційного права. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 3. С. 91–96.

Андрій СОБАКАРЬ

завідувач кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Серед заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх та тягнуть за собою для цих осіб певні наслідки, як правило, морального і виховного характеру, і накладаються в особливому порядку та на підставах, встановлених нормами адміністративного права, найбільш виразно виділяється адміністративна відповідальність. Остання відрізняється

(порівняно з кримінальною) меншою репресивністю і більшою мірою підходить для впливу на неповнолітніх, оскільки перевиховання та виправлення їх часто можливе і без застосування заходів кримінальної відповідальності внаслідок тих особливостей, що відрізняють особистість неповнолітнього: процес формування особистості неповнолітнього ще не завершено, часто у них відсутня стійка антигромадська спрямованість, неповнолітні сприйнятливі до впливу, вони мають більше можливостей до створення та здійснення моделей майбутнього життя, ніж у дорослих.

Загальною метою усіх видів юридичної відповідальності є попередження правопорушень, проте вони мають різні можливості впливу, закладені у кожному з видів відповідальності стосовно суб'єкта, на якого справляється вплив. Зокрема, застосування стосовно неповнолітніх запобіжних та інших адміністративно-правових заходів, а не тільки притягнення їх до адміністративної відповідальності, може бути використано як один із найбільш ефективних засобів боротьби з правопорушеннями неповнолітніх, бо адміністративному методу, заснованому на засадах влади та підпорядкування, властива оперативність реагування, що є особливо необхідною для припинення та попередження правопорушень неповнолітніх та для ліквідації умов, що сприяють появі цих правопорушень, але не завжди є досяжною при здійсненні кримінальної чи цивільної відповідальності.

Широкий діапазон заходів, що переважно застосовуються до неповнолітніх, створює можливість вибору саме тих, за допомогою яких можна було б здійснити на них запобіжно-виховний вплив із максимальним урахуванням індивідуальних особливостей.

Характеристика застосовуваних до неповнолітніх адміністративно-правових заходів відповідальності свідчить, що ця відповідальність має стосовно них явну запобіжно-виховну цільову спрямованість, причому караність правопорушників у деяких заходах відносно слабо виражене, а самі заходи спрямовані здебільшого безпосередньо на виправлення антисоціальної поведінки, формування у неповнолітніх свідомого відповідального ставлення до оточуючих.

Слід погодитися з О. Чернецьким, який до особливих ознак адміністративної відповідальності неповнолітніх відносить те, що ця відповідальність має виховний та нематеріальний характер, оскільки до неповнолітніх у віці від 16 до 18 років, як правило, застосовуються заходи впливу, що не є адміністративними стягненнями, зокрема: зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; застереження; догана або сувора догана; передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють. Також за вчинення адміністративних правопорушень в окремих випадках неповнолітні віком від 16 до 18 років можуть нести адміністративну відповідальність на загальних підставах (у разі вчинення дрібного розкрадання, порушення правил дорожнього руху, дрібного хуліганства, стрільби з вогнепальної зброї в населених пунктах,

злісної непокори законній вимозі або розпорядженню працівника поліції і порушення правил поведінки з вогнепальною зброєю та боєприпасами). До неповнолітніх не застосовується адміністративний арешт, про що зазначено у ст. 32 КУпАП, вчинення правопорушення неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує відповідальність, тощо [1, с. 442].

Характерною особливістю адміністративної відповідальності неповнолітніх є також те, що вона, як правило, супроводжується застосуванням відповідно до КУпАП заходів адміністративного примусу до батьків (або осіб, що їх замінюють) за неправильне ставлення до дітей, злісне невиконання обов'язків із виховання дітей, доведення неповнолітніх до стану сп'яніння та у зв'язку з правопорушеннями неповнолітніх. Таке поєднання – відповідальності неповнолітніх та здійснення правових заходів (у тому числі й заходів адміністративної відповідальності) щодо батьків – дозволяє розширити можливості попередження правопорушень неповнолітніх та боротьби з ними.

Особливе значення адміністративної відповідальності (порівняно з іншими видами) для попередження правопорушень неповнолітніх знайшло своє вираження і в правовому регулюванні цього виду відповідальності. До неповнолітніх застосовуються спеціально призначені для них заходи адміністративної відповідальності та інші заходи впливу. Зрозуміло, що в адміністративному праві існують і такі заходи відповідальності, що застосовуються як до неповнолітніх, так і до інших суб'єктів відповідальності (наприклад, штраф), але тим і відрізняється принципово адміністративне право від цивільного та кримінального, що в ньому виокремилася як галузь відповідальності, пов'язана зі спеціальним суб'єктом – неповнолітнім, у той час як правове регулювання відповідальності неповнолітніх у кримінальному праві враховує переважно лише пов'язані з особистістю неповнолітніх особливості застосування до них загальних положень про відповідальність, а у цивільному праві правове регулювання відповідальності неповнолітніх взагалі враховує лише особливості їх положення у зв'язку з тим, що мірою відповідальності фактично є весь завданий збиток.

Однак слід зазначити, що незважаючи на великі можливості впливу на неповнолітніх, закладені в адміністративному законодавстві, принцип індивідуалізації відповідальності неповнолітніх у ньому досі не отримав свого належного розвитку. Це пов'язано як із певними недоліками правового регулювання адміністративної відповідальності в цілому, так і з наявністю низки невирішених проблем щодо відповідальності саме неповнолітніх зокрема.

У нинішніх умовах окремі заходи впливу до неповнолітніх є недосконалими, малоефективними і застарілими [2, с. 25].

Як уже було зазначено вище, КУпАП закріплює перелік таких заходів, не визначаючи поняття та мету застосування, що ускладнює визначення їх правової природи. У зв'язку з цим під час застосування заходів впливу на

практиці виникають певні проблеми. По-перше, у ст. 24-1 КУпАП вказуються заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх за вчинення адміністративних правопорушень у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років. Водночас більшість правопорушень, скоєних особами до 16 років, залишаються безкарними й породжують ще більше свавілля з боку підлітків. А враховуючи, що 14-річний вік фігурує у законодавстві України як найменший, то юридично правильним буде встановлення саме його як віку, з якого особу може бути притягнуто до адміністративної відповідальності.

По-друге, перелік заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх відповідно до ст. 24-1 КУпАП, потребує принципового оновлення та вдосконалення, адже майже всі перелічені заходи не досягають кінцевої мети – мінімізації деліктності неповнолітніх.

По-третє, проблемною залишається сама процедура застосування окремих заходів впливу до неповнолітніх. Наприклад, зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого, не дає відповіді на те, чи є вимога публічності обов'язковою, чи є якась інша форма вибачення, і чи можуть під час вибачення бути присутніми свідки [3, с. 316–322].

По-четверте, такі заходи, як догана та сувора догана, є абсолютно недовірливими та нелогічними у застосуванні до неповнолітніх порушників, адже більше притаманні трудовим правовідносинам. Крім того, незрозумілою є сама процедура їх застосування, документального оформлення, процесуального закріплення тощо.

По-п'яте, передбачені адміністративно-деліктним законодавством заходи впливу до неповнолітніх не відповідають реаліям сьогодення, майже всі вони є рудиментами радянської адміністративної системи і, як наслідок, майже не реалізуються у правозастосовній практиці.

По-шосте, адміністративні примусові заходи, на відміну від інших, мають чітко виражений запобіжно-виховний характер. Правильне та своєчасне застосування їх до неповнолітнього правопорушника дасть змогу виробити в останнього почуття особистої відповідальності перед державою та суспільством за свої протиправні дії на більш ранньому етапі його становлення як особистості.

По-сьоме, до неповнолітніх можна застосовувати не тільки правові, а й інші заходи впливу, як-от: взяття шефства над неповнолітнім, вплив на неповнолітнього за допомогою трудового чи педагогічного колективу, нагляд за поведінкою та діяльністю підлітка з боку посадових осіб служби у справах дітей.

Недоліки правового регулювання адміністративної відповідальності неповнолітніх не випадкові: вони зумовлені тим, що в адміністративному праві відсутня чітка система адміністративних стягнень, а юридичною наукою ще вироблено єдиних принципів побудови цієї системи.

Відсутність єдиної чіткої системи адміністративних стягнень негативно впливає і на вироблення системи адміністративних стягнень стосовно

неповнолітніх. Насамперед це стосується розмежування заходів адміністративної відповідальності та заходів громадського впливу, між якими існують принципові відмінності як за правовою природою, так і за підставами застосування, способами і методами впливу, у зв'язку з чим нівелювання цих заходів здається неприпустимим.

Отже, юридична відповідальність є одним із найважливіших знарядь впливу на поведінку людей, і тому її подальшому вдосконаленню приділятиметься й надалі постійна увага. Однією з ланок цієї відповідальності є адміністративна відповідальність неповнолітніх, проблеми вдосконалення правового регулювання якої в нинішніх умовах є актуальними і набувають особливого значення.

1. Чернецький О. Л. Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх: теоретико-правові питання. *Форум права*. 2008. № 1. С. 439–444.

2. Тріпак Ю. Р., Краковська А. Є. Адміністративна відповідальність неповнолітніх. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2019. Т. 1. № 11. С. 23–28.

3. Соловійова О. М. Адміністративна відповідальність неповнолітніх: чи потрібні зміни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 316–322.

Богдан СОРОКА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д-р філос. в галузі права

Каріна ПІСОЦЬКА

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

PROVIDING A SAFE EDUCATIONAL ENVIRONMENT FOR CHILDREN UNDER MARTIAL LAW

Martial law always creates extremely difficult conditions for the life and development of society. Children and youth are one of the most vulnerable groups in military conflicts. However, even in these extraordinary circumstances, it is necessary to give them the opportunity to learn and develop. The topic «Safe environment in the educational process under martial law» is becoming extremely relevant. The issue concerns not only the physical safety of participants in the educational process, but also their psychological well-being, access to education, restructuring of educational programs and the importance of international support.

Armed conflict can also lead to limited access to education due to insecurity and forced displacement. Some children lose the opportunity to study because of

persecution, discrimination or lost documents. Despite these limitations, education remains an important means of supporting young people and rebuilding post-war societies. It is important to ensure that education is accessible to all, even in the most difficult circumstances.

It is also important to consider the psychological impact of war on children and youth. Fear, anxiety and trauma can leave a deep mark on mental health. Psychological support and counseling become important aspects in ensuring the psychological safety of participants in the educational process. Giving children and young people the opportunity to express their fears and experiences becomes an important element in their recovery.

The issue of the topic «Security environment of the educational process in the conditions of martial law» belongs to the category of important and complex issues that significantly affect society, especially children and youth. The main aspects of this problem:

- physical safety of participants in the educational process (in the conditions of a military conflict, children, teachers and other educational personnel face a real threat to their lives and health. Attacks on educational institutions, shelling and explosions become part of their daily life; this endangers not only education, but also the very existence of these people);

- access to education (military conflict can lead to school closures and prevent access to education; some children find themselves in hard-to-reach areas where it is impossible to get an education due to restrictions on freedom of movement or danger from hostilities, this leads to learning lags and limits their future opportunities);

- psychological trauma (military conflict leaves a deep psychological mark on children and youth, fear, anxiety, suffering and loss can lead to serious psychological problems; even if physical safety is ensured, psychological safety remains an important aspect in the process of learning and development);

- the perspective of the reconstruction of society (education plays an important role in the reconstruction of society after the war; children and youth who have survived such a situation have the right to quality education in order to develop their potential and become active members of society) [2].

The problem of a safe environment for the educational process in the conditions of martial law is extremely important and urgent. Military conflict poses serious challenges to the education sector and society as a whole. In order to ensure a safe environment for the educational process in the conditions of martial law, joint efforts of governments, international organizations, civil society and educational workers are necessary. The most important aspects are protecting the life and health of participants in the educational process, providing access to education, and providing psychological support [4].

Education is a key factor in rebuilding society after war and equipping future generations with skills and knowledge. A safe educational environment is therefore fundamental to preserving human capital and promoting peace and stability. Efforts

must continue to address this problem and ensure safe and quality education for all, even in the face of military conflict.

1. Leheza Ye., Pisotska K., Dubenko O., Dakhno O., Sotskyi A. The Essence of the Principles of Ukrainian Law in Modern Jurisprudence. *Revista Jurídica Portucalense*. 2022. No. 32. P. 342–363. URL : <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/28026>.
2. Жуковський В. В., Григорян В. Г. Освіта та виховання в умовах воєнного конфлікту. *Вісник Одеського національного університету*. 2016. № 21(7). С. 55–61.
3. Юнін О. С., Мороз В. П., Пісоцька К. О., Тищенко І. О., Нестерцова-Собакарь О. В. Адміністративна діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 160 с.
4. Козлова Ю. Освіта в зоні конфлікту: виклики і можливості. *Педагогіка і психологія*. 2019. № 3. С. 32–39.

Віталіна СТЕПАНЕНКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д-р філос. в галузі права

Каріна ПІСОЦЬКА

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЦИФРОВА БЕЗПЕКА ДИТИНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УКРАЇНІ

Забезпечення безпеки дітей завжди на першому плані, і в умовах цифрової епохи ця турбота стає особливо важливою. Кожна дитина повинна усвідомлювати, як безпечно користуватися цифровими пристроями вдома та у процесі навчання. У цьому питанні насамперед дорослі повинні взяти на себе відповідальність і допомогти дітям налагодити безпечне використання цифрових пристроїв.

Під час цифрової трансформації освіти виникає проблема надмірного використання мобільних пристроїв. Особливу серйозність вона становить для школярів [1].

Інформаційні технології дедалі більше використовуються не лише в промисловості, але і в навчанні, побуті та вихованні. Діапазон користувачів охоплює все ширший віковий спектр. Дітей починають навчати користуватися комп'ютерами ще у раннього дитинства. Педагогічні та виховні питання, що ставляться перед сім'ями, мають важливе значення. Завдання батьків полягає у створенні безпечного та відповідального ставлення своєї дитини до комп'ютерів та Інтернету з самого дитинства.

Проте питання інформаційної та комп'ютерної безпеки в позаурочному та сімейному вихованні часто не отримують достатньої уваги. Особливу увагу потрібно звернути на ігри, що використовуються на мобільних та стаціонарних пристроях. Неконтрольоване їх використання може негативно вплинути на психічний стан дітей, призводячи до агресивності, тривожності, емоційних порушень та дратівливості [2].

Один із основних принципів національної політики захисту дітей в Україні – це гарантування безпеки дітей, поваги до їхніх прав та інтересів. Особлива увага приділяється створенню безпечного середовища, розробці запобіжних заходів проти всіх видів насильства, боротьбі з домашнім насильством та жорстоким поведінням із дітьми [4, с. 10].

Діти щодня користуються Інтернетом, і вони стають уразливими перед різними видами порушень, що часто залишаються непоміченими. Права дітей повинні бути повністю визнані, захищені і забезпечені як офлайн, так і онлайн [3, с. 18].

Із цією метою Національна поліція України працює над проектами, спрямованими на моніторинг небезпечного контенту для дітей, визначення місцезнаходження зниклих дітей, впровадження онлайн-платформ для надання онлайн-консультацій дітям та їхнім батькам, а також створення безпечного середовища для дітей у цифровому просторі.

Для адекватного реагування на виклики, пов'язані з діяльністю антигромадських груп в інформаційному просторі, особливо в соціальних мережах, Національна поліція України створила постійну оперативну групу, до якої входять поліцейські підрозділи кіберполіції.

Кіберполіція реагує на кожен сигнал про участь дітей у небезпечних групах, проводить експертні дослідження комп'ютерної техніки та відстежує активність дітей у соціальних мережах, щоб виявити можливі загрози для їхнього життя. Дії цих кіберполіцейських підрозділів сприяють блокуванню відповідних груп і здійсненню заходів безпеки.

Незважаючи на можливі ризики, Інтернет надає безмежні можливості для навчання, спілкування, творчості та соціалізації дітей. Тому необхідно розробити більше контенту, спрямованого на поширення знань про права людини, що би був привабливим і відповідав різним віковим групам. Треба зробити більше для підготовки нового покоління активних громадян, які віддані справі просування і дотримання прав людини.

1. Андреева С. С. Гаджети для навчання. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2016. № 8. С. 53–55.

2. Гич Г.М. «Кліпове» мислення молоді: друг чи ворог навчання? *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія : Педагогіка. 2016. Т. 269. Вип. 257. С. 38–42.

3. Ковальчук В. Н. Проблеми інформаційної безпеки дітей різних вікових категорій. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2010. № 8. С. 58–62.

4. Франчук Н. П., Рокицька О. Ю. Інформаційна безпека дітей у мережі Інтернет.

Проблеми інформатизації навчального процесу в школі та вищому педагогічному навчальному закладі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 жовт. 2017 р.). Київ : Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2017. С. 142–143.

Максим СУДОПЛАТОВ

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів
превентивної діяльності

Науковий керівник:

д.ю.н., доц. **Роман ОПАЦЬКИЙ**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХНІХ ПРАВ ПІД ЧАС АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

У сучасному суспільстві питання відповідальності дітей за їхні дії набуває все більшої актуальності. Правопорушення серед неповнолітніх дедалі частіше стають об'єктом уваги влади, громадськості та фахівців у галузі права і соціальної роботи. Адміністративна відповідальність дітей є однією з форм правової реакції держави на їхні діяння, тому потребує особливого підходу.

Але для подальшого дослідження цієї проблематики необхідно визначити безпосередньо поняття адміністративної відповідальності. Як така дефініція поняття «адміністративна відповідальність» у чинному законодавстві відсутня, проте у ст. 9 КУпАП є визначення адміністративного правопорушення (проступку), котрим визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, що посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Також у ст. 23 КУпАП вказано, що адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [1]. Отже, з огляду вищезазначене можна сформулювати приблизне визначення поняття «адміністративна відповідальність»: адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності, що встановлюється за порушення громадського порядку, права власності, інших прав і свобод громадян або встановленого порядку управління, але якщо діяння не має ознак кримінального правопорушення.

Також варто зазначити, що згідно із законодавством дитиною вважається будь-яка особа до 18 років; у свою чергу, дитина може бути малолітньою (з моменту народження до 14 років) та неповнолітньою (з 14 до 18 років) [2].

Що стосується адміністративної відповідальності неповнолітніх, то вона відрізняється низкою особливостей.

По-перше, адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку [1]. За вчинення діяння, що мають ознаки адміністративного правопорушення, особами до 16 років, відповідальність несуть батьки чи законні представники цих дітей згідно зі ст. 184 КУпАП.

По-друге, щодо неповнолітніх окремо ст. 24-1 КУпАП передбачено певні види стягнень, а саме:

- 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;
- 2) попередження;
- 3) догана або сувора догана;
- 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання [1].

Проте наведені заходи впливу не є обов'язковими для застосування їх як міри покарання. До неповнолітніх також може бути застосовано штраф (у разі відсутності самостійного заробітку його сплачують батьки чи законні представники такої особи), громадські, а також суспільно корисні роботи, але не більше двох годин на день.

По-третє, неповнолітні особи не можуть самостійно захищати власні інтереси під час адміністративного провадження. Згідно зі ст. 270 КУпАП це здійснюють їх законні представники (батьки, опікуни чи особи, що їх замінюють, працівники соціальної служби тощо). Крім того, до малолітніх осіб не можуть бути застосовані поліцейські заходи примусу [2]. Через це на практиці виникає певний дисонанс: нерідко поліцейським, зокрема інспекторам ювенальної превенції, доводиться працювати з «неблагополучними» сім'ями, в яких часто дівчата народжують ще до досягнення повноліття, але в офіційний шлюб не вступають. І тому при вчиненні такими особами адміністративного правопорушення (наприклад, передбаченого ст. 184 КУпАП) або навіть при простому спілкуванні з ними необхідна присутність педагога чи законного представника, хоча ця неповнолітня особа сама вже може мати дитину. Окрім того, на практиці часто не вдається притягнути неповнолітнього (чи його батьків) до адміністративної відповідальності саме через те, що дитина не буде розмовляти з поліцейськими без присутності законних представників чи педагога або навіть просто піде, через що останні не зможуть встановити особу цієї дитини чи її батьків. Ситуація є трішки простішою з особами, які відповідно до закону можуть бути

затримані із застосуванням фізичної сили та/або спеціальних засобів, так як за три години (саме на такий строк може бути здійснено адміністративне затримання) вже можна знайти та запросити педагога для проведення процесуальних дій із неповнолітнім, проте це не так часто вдається.

По-четверте, при вчиненні будь-якого адміністративного правопорушення неповнолітнім, навіть якщо його розгляд належить до компетенції Національної поліції, працівник поліції в обов'язковому порядку складає протокол та направляє його для розгляду до суду. О. Резнік підкреслив, що адміністративна відповідальність неповнолітніх має судовий характер: «Аналіз глави 17 Кодексу України про адміністративні правопорушення дає підстави стверджувати, що справи, які стосуються неповнолітніх, розглядають районні, районні в містах, міські чи міськрайонні суди (судді). При цьому розгляд справ про адміністративні правопорушення неповнолітніх судами (суддями) здійснюється виключно за місцем фактичного проживання неповнолітньої особи. Це зумовлено тим, що неповнолітні не є повноправними суб'єктами адміністративно-деліктного законодавства» [4].

Отже, на сьогодні норми адміністративного права України повною мірою направлені на забезпечення прав та свобод дітей, у тому числі під час здійснення адміністративного провадження щодо них. Проте у законодавстві існують певні прогалини та колізії, що заважають поліцейським ефективно виконувати свої повноваження, коли йде мова про роботу з неповнолітніми особами, так як створюють деякі труднощі, про які згадувалося вище. Частину цих проблем може вирішити так звана Національна доктрина ювенальної політики. Як зазначив Р. Опацький, «стратегічним призначенням Доктрини ювенальної політики у конкретній сфері є забезпечення захисту прав дитини та національної безпеки в цілому» [5]. З огляду на це реалізація згаданої доктрини, окрім вищезазначеного, сприятиме ще й належному забезпеченню прав та свобод дітей та зменшенню до мінімуму випадків їх порушення.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

2. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.

4. Резнік О. М. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх. *Право і безпека*. 2019. № 2 (73). С. 53–57. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/download/123456789/76226/1/Reznik_Features_of_administrative_liability_of_minors.pdf.

5. Опацький Р. М. Принципи формування та реалізації Національної доктрини ювенальної політики. *Ювенальна деліктологія: діти як жертви, діти як правопорушники : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару* (м. Дніпро, 8 жовт. 2020 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. с. 82–85. URL : <http://sheriffua.org/Media/files/filemanager/%D0%AE%D0%92%D0%95%D0%9D%D0%90%D0%9B%20%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B>

2%D1%81%D0%B5%D1%83%D0%BA%D1%80.%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA.-
%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82.%20%D1%81%D0%B5%D0%BC%D1%96
%D0%BD%D0%B0%D1%80.%202020%D1%80.%20%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80.1
20.pdf.

Вікторія ТЕЛЕВНА

ад'юнкт Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ ТА ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Ефективне вирішення будь-якої проблеми завжди потребує комплексного підходу, а головне – взаємодії з органами державного управління, самоврядування та навчальними закладами.

Загалом дитина проводить більшість свідомого часу в школі (без урахування часу для сну, дороги до та зі школи). Таким чином, на персонал школи, як прямо, так і опосередковано, покладено обов'язок щодо навчання та виховання дітей, а також профілактики правопорушень.

Загалом слід виділити основні напрями взаємодії ювенальної превенції Національної поліції із закладами освіти, як-от:

1. Розроблення та реалізація комплексних програм профілактики правопорушень, спільних заходів щодо мінімізації злочинного впливу на дітей та молодь, інших заходів, спрямованих на підвищення ефективності боротьби з правопорушеннями.

Такі програми можуть розроблятися на різних рівнях:

1) *місцевому* – та охоплювати співпрацю між окремим навчальним закладом і територіальним підрозділом поліції;

2) *регіональному* – і реалізуватися в певному регіоні, великому місті чи області;

3) *загальнодержавному (республіканському)* – і реалізуватися на території всієї країни.

Спільні програми також можуть прийматися для виконання конкретного завдання, зокрема:

– профілактики правопорушень в дитячому середовищі;

– проведення правничо-просвітницької діяльності тощо.

У цілому розширення автономії закладів освіти та перелаштування роботи поліції від адміністративно-репресивного до сервісно-публічного напрямку розкривають широкий спектр повноважень та можливостей для співпраці;

2. Профілактика протиправної поведінки дітей. Уже є доведеним факт, що соціалізація дитини співпадає з початком навчання в дошкільних навчальних закладах. Саме в цей період доцільно вживати заходів щодо виховання правової культури та правової свідомості у майбутніх громадян.

Специфіка виховної діяльності ювенальної превенції стосовно дитини полягає в особливостях спілкування з останньою та особливостях її психічного розвитку. Працівнику зазначеного підрозділу необхідно володіти відповідними знаннями, уміннями та навичками у спілкуванні з дитиною, поєднувати в одній особі психолога, педагога, правоохоронця.

Профілактика правопорушень серед неповнолітніх в Україні проводиться зусиллями соціально-психологічних служб, педагогів, співробітників соціальних служб, служб у справах неповнолітніх, працівниками ювенальної превенції Національної поліції та дільничними офіцерами поліції. У сільській місцевості профілактикою протиправної поведінки дітей можуть займатися, за наявності, поліцейська офіцери громади.

Загалом під профілактикою правопорушень розуміють діяльність державних органів і громадськості, що має системний характер як за комплексом заходів, так і за колом суб'єктів, які її здійснюють, спрямовану на недопущення виникнення, усунення, послаблення або нейтралізацію причин та умов злочинності, окремих її видів та конкретного злочину;

3. Проведення роз'яснювальної та просвітницької роботи. Формування людини, як відомо, починається з дитинства. У молоді роки закладається основа не тільки відповідних знань, але й норм поведінки, звичок, потреб особи. Виховання молодого покоління – це виховання майбутнього кожної держави, і воно залежить не тільки від рівня професійної підготовки цього покоління, але й від його моральних якостей.

Загальна мета та конкретні завдання правового виховання вирішуються у процесі навчальної діяльності. До таких завдань належать:

- формування в кожного учня системи знань із питань основ держави та права, розвиток інтересу до цієї галузі знань і зв'язок права з навколишньою дійсністю;

- формування поваги до держави, її законодавчих та виконавчих органів;

- прищеплення навичок правосвідомої поведінки;

- виховання нетерпимості до різноманітних правопорушень;

- формування потреб та умінь активно захищати в установленому законом порядку свої права та законні інтереси інших осіб.

Обов'язковим є проведення в кожному навчальному році місячника правових знань, що спрямований на формування правової культури, профілактику правопорушень серед учнівської молоді. Головне завдання правового виховання – формування правової установки, з позиції якої неповнолітній зможе керувати своїм настроєм, бажаннями, вчинками, де свої правові знання він використовує в повсякденному житті. При здійсненні правового виховання учнів також враховується вікова категорія. Значна увага

приділяється кожній віковій групі (це є одним із пріоритетних напрямів роботи шкільного психолога). Правове виховання учнівської молоді має два взаємопов'язані аспекти. З одного боку, воно спрямоване на необхідність дотримуватися правил поведінки у школі, громадських місцях, за місцем проживання. З іншого боку, дає учням перспективу на майбутнє, навчає поважати закони. Ось чому у своїй роботі школа звертає увагу на ті норми та розділи права, що захищають права та законні інтереси дітей: норми сімейного, трудового, житлового громадянського права, – тобто на ті питання, з якими вони зустрінуться за стінами навчального закладу. Отримання учнями знань про правові вимоги, юридичні наслідки здійснених правопорушень і злочинів впливає на вироблення в них позитивних настанов і має профілактичне значення.

Правове виховання у школах району тісно пов'язане з іншими видами виховання: моральним, трудовим, естетичним. Наприклад, моральне виховання готує учнів до сприйняття та засвоєння норм права;

4. Протидія булінгу в освітньому середовищі. Ще одним із важливих та актуальних напрямів взаємодії ювенальної превенції і закладів освіти є протидія булінгу в підлітковому середовищі.

Згідно з КУпАП, булінг (цькування) – це діяння учасників освітнього процесу, що полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, і вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого (ст. 173-4 КУпАП).

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Поліцейський ювенальної превенції Національної поліції уповноважений складати протокол про адміністративне правопорушення за ст. 173-4 КУпАП. Компетенція щодо розгляду таких справ та вирішення питання по суті належить до компетенції судів загальної юрисдикції.

Однак найпершим завданням є попередження такої поведінки, оскільки порушення легше попередити, ніж усувати його негативні наслідки.

Резюмуючи викладене, доречно зазначити, що взаємодія ювенальної превенції та закладів освіти має виступати домінуючим завданням при вихованні молодого покоління в дусі поваги до закону. Водночас чинне законодавство дає можливість зазначеним суб'єктам взаємодії самостійно

обирати її форми та методи.

1. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.

2. Правопросвітницька лекція щодо протидії торгівлі людьми для працівників ювенальної превенції ГУНП у Дніпропетровській області. *Уповноважений Верховної Ради України з прав людини*. URL : https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/pravoprosvitnicka-leksiya-shchodo-protidiyi-torgivli-lyudmi-v-dlya-pracivnikiv-yuvenalnoyi-prevenciyi-gunp-u-dnipropetrovskij-oblasti.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

4. Профілактика булінгу в учнівському середовищі. *На Урок*. URL : <https://naurok.com.ua/profilaktika-bulingu-v-uchnivskomu-seredovischi-257528.html>.

Ганна ТЕРЕХОВА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д-р філос. в галузі права

Каріна ПІСОЦЬКА

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ОКРЕМІ ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З НЕПОВНОЛІТНІМИ ОСОБАМИ

Робота з неповнолітніми завжди була пріоритетним напрямом у діяльності поліції, адже вони потребують особливого захисту та підтримки. Фахівці та експерти зазначають, що на сьогодні зростає кількість правопорушень, вчинених неповнолітніми, через різні фактори, один із яких – війна.

Саме поліція є державним органом, що фактично першим стикається з дітьми, які вчинили правопорушення, та тими, хто став жертвою злочину. А саме тому робота поліції з неповнолітніми має спрямовуватися на забезпечення їхніх прав і захист від будь-яких форм насильства чи зловживання їхніми правами. Поліція виконує соціально важливу роль у формуванні норм поведінки та соціалізації молодого покоління. Неповнолітні особи можуть потребувати психологічної допомоги та підтримки, тому розуміння психологічних аспектів їхнього стану може допомогти забезпечити їм належний захист та допомогу та є ключовим для успішного виконання цієї ролі.

Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає вичерпний

перелік особливостей для проведення слідчих (розшукових) дій з неповнолітніми (малолітніми) особами, а саме: залучення лікарів, психологів, педагогів, членів сім'ї; обмеження часу проведення таких дій [1].

Розуміння психологічного розвитку неповнолітніх та його впливу на їхнє сприйняття правопорушень та ставлення до поліції є ключовим елементом для ефективної роботи правоохоронних органів. Тому важливо знати психологічні потреби та особливості дитини у різних вікових категоріях. Віковий розвиток має такі фази, кожній із яких притаманні свої особливості:

– дитячий вік (від народження до 7 років). На цій стадії діти формують основні психологічні процеси, у тому числі сприйняття, уявлення і мовлення. Діти цього віку можуть не мати чіткого розуміння понять правопорушень та законів;

– дошкільний вік (7–12 років). На цьому етапі розвитку діти починають усвідомлювати соціальні норми і правила. Вони можуть розуміти загальні поняття правопорушень, але їхнє уявлення про ці поняття ще не є повністю сформованим;

– підлітковий вік (13–18 років). Підлітки набувають більшого розуміння соціальних норм та правопорушень, вони можуть розрізняти серйозність різних правопорушень і розуміти їхні можливі наслідки;

– юнацький вік (18–21 рік). На цьому етапі молодь вже має практично повне розуміння правопорушень та їхніх наслідків. Вони можуть бути більш відповідальними за свої вчинки та здатними до більшого самоконтролю [2, с. 33].

Отже, розуміння цих фаз вікового розвитку неповнолітніх допомагає поліції адаптувати свої методи та підходи до взаємодії з цією категорією осіб. Наприклад, робота з дітьми молодшого віку може вимагати більш простих пояснень та демонстрацій, тоді як із підлітками може бути корисною глибша дискусія про правопорушення і їхні можливі наслідки. Розуміння психологічного розвитку допомагає підвищити ефективність роботи поліції з неповнолітніми та сприяє покращенню їхнього сприйняття правопорядку. Наявність психологічних знань є важливим аспектом у професійній діяльності поліції. Тому працівникам практичних підрозділів, таких як ювенальна превенція або патрульна поліція, важливо володіти психологічними знаннями на обов'язковому законодавчо закріпленому рівні.

На підтвердження нашої авторської позиції Д. Швець у своїх дослідженнях зазначає, що поліцейські підрозділи потребують оновлення, оскільки саме від них безпосередньо залежить здоров'я, безпека й інколи життя дітей, які опинилися в складній життєвій ситуації. Слід зазначити, що в низці країн було створено спеціальні поліцейські підрозділи, що спеціалізуються на злочинах, пов'язаних із дітьми, у яких працюють співробітники правоохоронних органів, котрі пройшли спеціальну підготовку за напрямом боротьби з конкретними формами злочинності, жертвами якої є діти [3, с. 97].

Підсумовуючи, зазначимо, що психологічні аспекти роботи поліції з неповнолітніми є невід'ємною частиною сучасної правоохоронної діяльності. Удосконалення поліцейських підрозділів на державному рівні може стати значним внеском у майбутнє нашої країни. Розуміння та врахування цих аспектів допомагають покращити захист прав дітей, підвищити ефективність правопорядку та сприяють створенню безпечного і гармонійного суспільства в Україні.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Сайко Н. О. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку: монографія. Полтава : ПЕП, 2020. 247 с.
3. Кощинець В. В., Рівчаченко О. А. Особливості професійно-психологічної підготовки слідчих Національної поліції України до допиту дітей – жертв насильства. *Юридична психологія*. 2021. № 1. С. 95–102.
4. Пісоцька К. О. Поняття методу в діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. *Актуальні проблеми ювенальної деліктології : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару* (м. Дніпро, 5 листоп. 2021 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 165–168.
5. Юнін О. С., Мороз В. П., Пісоцька К. О., Тищенко І. О., Нестерцова-Собакарь О. В. Адміністративна діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 160 с.

Вероніка ТИМОЩЕНКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Андрій ЧВАЛЮК**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Україна, як правова держава, зобов'язана захищати права дітей, але в умовах воєнного стану виникають проблеми щодо повної та ефективної реалізації захисного механізму. Й хоча у теорії діти перебувають під захистом міжнародного та національного права, але на практиці, через російське вторгнення, їхні права суттєво порушуються.

Конвенція ООН про права дитини визнає дитиною кожну людську істоту до досягнення нею 18-річного віку, якщо за законом повноліття не настає раніше [1]. Закон України «Про охорону дитинства» визначає дитину як особу віком до 18 років (повноліття), якщо закон не передбачає інше [2]. Отже, в

загальному розумінні, дитиною є особа до досягнення нею повноліття. Держава має обов'язок забезпечувати всі права дитини, незалежно від різних ознак, таких як раса, стать, віросповідання чи соціальне походження. Для дітей має бути забезпечено спеціальний захист і можливість для розвитку у всіх аспектах, включно з фізичним, розумовим, моральним, духовним, соціальним розвитком та забезпеченням гідних умов і свободи. При ухваленні законів основною метою завжди повинно бути найкраще забезпечення інтересів дитини [3].

Закон України «Про охорону дитинства» гарантує кожній дитині широкий спектр прав. Серед них важливі: право на життя та охорону здоров'я, право на ім'я та громадянство, право на достатній життєвий рівень, право на вільне висловлення думки та отримання інформації, право на захист від насильства, право на проживання в сім'ї, право на освіту, працю, підприємницьку діяльність, об'єднання в дитячі та молодіжні організації та ін. [4].

Проте під час воєнного стану, права дітей стають суттєво обмеженими. Агресор завдає шкоди дітям, позбавляючи їх безтурботного дитинства та порушуючи їхні права. Ця проблема торкається як дітей у зоні окупації та бойових дій, так і тих, хто живе у відносно «спокійних» регіонах України. Зруйнована медична інфраструктура, ускладнений доступ до медичних послуг та надмірне робоче навантаження медичного персоналу ускладнюють ситуацію й загрожують здоров'ю дітей [3].

Діти народжуються та ростуть в надзвичайно важких умовах, зокрема, немовлята перебувають у небезпеці. Діти, які довго перебувають у бомбосховищах, мають проблеми з отриманням необхідного харчування та питної води, а також стикаються з браком санітарно-гігієнічних умов. Відсутність сонячного світла призводить до хвороб, а у дітей із закладів інституційного догляду, розташованих у зонах бойових дій, виникають проблеми з централізованим забезпеченням ресурсами та запасами [4].

Через російське вторгнення в Україну порушується також право дітей на освіту, визначене ст. 28 Конвенції про права дитини. Освіта повинна бути доступною і безпечною, проте російська агресія призвела до руйнації шкіл та дитячих садків, а також інших освітніх закладів [2].

В умовах воєнного стану пріоритетність навчання знижується, оскільки діти та їхні батьки змушені приділяти всі зусилля для забезпечення простого виживання. На окупованих територіях росіяни відповідно до власних потреб змінюють навчальні програми на пропагандистські. Навчання в умовах евакуації також ускладнено через час, необхідний для оформлення в навчальні заклади та забезпечення дітей матеріальними ресурсами для дистанційного навчання [4].

Крім того, діти у період воєнного стану стикаються зі складнощами у фізичному та психологічному відновленні, особливо якщо вони були свідками жахливих подій, таких як катування, експлуатація чи насильство. У місцях

окупації та активних бойових дій не завжди можливо надати психологічну підтримку, що може спричинити тривалі наслідки для психічного здоров'я, такі як ПТСР, депресія та фобії.

Агресія РФ спричинила порушення міжнародних норм та прав дітей, зокрема ст. 49 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час воєнного стану. Окупанти викрадають дітей та примушують їх виїжджати з місць постійного мешкання, створюючи загрозу для їхньої легальної української приналежності. Ця тактика не лише має на меті позбавлення дітей їхнього права на Батьківщину, але й спрямована на їх примусову асиміляцію та позбавлення української ідентичності.

Під час депортації діти перебувають у важких умовах, проходячи через фільтраційні табори, що становить небезпеку для їхнього здоров'я. Крім того, російська агресія ставить під загрозу долю дітей, які можуть стати жертвами торгівлі та викрадення, їхнє подальше майбутнє залишається невідомим [1].

Загальний контекст свідчить про систематичне порушення прав дітей окупаційною владою країни-агресора, включно із застосуванням заборонених засобів ведення війни, вербуванням та використанням дітей у військових конфліктах, а також фізичним і психологічним насильством.

Отже, захист прав та інтересів дітей в Україні – це важливе завдання, що вимагає спільних зусиль держави, громадських організацій та суспільства. Парламент має посилити заходи відповідальності за використання дітей у збройних конфліктах, а також забезпечити показове висвітлення у медіа судових процесів над порушниками прав дітей. Забезпечення безпеки дітей у районах конфлікту, надання доступу до життєво важливих ресурсів, таких як їжа, вода, лікарська допомога та освіта, має покладатися на органи виконавчої влади. Громадські організації та суспільство теж мають долучатися до надання гуманітарної допомоги та різних форм підтримки, у тому числі психологічної, адже діти, які пережили війну, потребують її. Мають бути створені державні програми та служби для надання відповідної психологічної допомоги дітям. Лише у такий спосіб можна побудувати свідоме суспільство, що повною мірою забезпечує захист прав дітей.

1. Воєнні злочини Росії проти українських дітей: оприлюднення доказів. *Укрінформ*. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3707364-voenni-zlocini-rosii-protiukrainskih-ditej-opriludnenna-dokaziv.html>.

2. Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text.

3. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

4. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.

Дар'я ТКАЧЕНКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д.ю.н., проф. **Роман МИРОНЮК**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ДИТИНА ЯК ЖЕРТВА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Діти – жертви сімейного насильства найчастіше стають вразливими і для торгівців людьми. Вважається, що 80 % дітей, залучених в експлуатацію в комерційній секс-індустрії, страждають від психологічного або фізичного насильства у сім'ях, а більшість відчувала на собі у тій чи іншій формі сексуальну агресію з боку членів сім'ї або друзів. Деякі діти-жертви говорили, що вони були залучені до сексуальної торгівлі після того, як один або обидва батьки заявляли, що дитина для них була небажаною.

Серед прикладів психологічних нападів на дитину можна назвати приниження, образи, гіперкритику, навішування ярликів, знецінення, неприйняття, ворожість, знущання, крики, загрозу насильства (навіть без самого насильства), відмову від підтримуючої і керівної ролі батьків.

Однією з головних особливостей домашнього насильства є те, що воно не є ні випадковістю, ні прикритим епізодом, а має системний характер і виявляється у різних формах. Домашнє насильство не є конфліктом, котрий можна вирішити за допомогою переговорів, компромісів та взаємних поступок. У ситуації насильства в сім'ї приводом для агресії є не проблема, а інтереси лише однієї сторони – кривдника, метою якого є бажання контролювати і керувати поведінкою та почуттями іншого [1].

Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачено як спеціальний захід протидії домашньому насильству направлення кривдника на проходження програми для кривдників. Проте наявна практика судів є невиправдано низькою – лише в одній справі, з-поміж досліджених, винну особу направили для проходження програми для кривдників до Центру соціальних служб. На нашу думку, широке застосування судами цього спеціального заходу сприятиме запобіганню повторного вчинення домашнього насильства та виправленню кривдника.

Третя важлива особливість домашнього насильства – найчастіше його жертвами стають жінки. Свідки насильства, діти також схильні до травматизації і переживають ті самі психологічні наслідки, що й жертва. Це важливо знати матерям, які зберігають стосунки з агресором «заради дітей» або з інших мотивів.

Причини, з яких батьки застосовують щодо своїх дітей насильство, численні, складні і остаточно незрозумілі. Вони визначаються поєднанням соціокультурних, психологічних, економічних та інших факторів, на жоден із яких окремо не можна покласти відповідальність за назване явище. Вважається, що рівень ризику, котрому піддається дитина, безпосередньо залежить від кількості та взаємодії цих факторів, котрі фахівці, які працюють у цій галузі, об'єднують у кілька груп [2].

Водночас, згідно з даними соціологічних досліджень, не всі жертви сімейного насильства в майбутньому виявляли жорстоке поводження з дітьми. Значно знизити ризик циклічного повторення насильства дозволяє рання профілактика жорстокого поводження з дітьми та своєчасне надання допомоги постраждалим. Зіткнувшись із жорстоким поводженням, діти самі рідко звертаються за допомогою, а факт насильства стає очевидним, коли постраждалі потрапляють до лікарні або вчиняють правопорушення.

Фізичне та сексуальне насильство залишає у дитини незабутній слід: насильство, пережите в дитинстві, призводить до віддалених наслідків і впливає на все подальше життя, оскільки подібний травматичний досвід формує специфічні сімейні відносини та «запускає» особливі життєві сценарії. Так, багато дорослих, які виявляють насильницькі дії щодо чужих і своїх дітей, самі мали «невідпрацьований» досвід насильства у дитинстві [3]. Згідно зі ст. 14 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» від 02.06.2011 особи, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, мають право на правничі послуги, передбачені пунктами 2 і 3 ч. 2 статті 13 цього закону, з питань, пов'язаних із захистом їхніх прав, визначених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017.

Із набранням чинності у 2018 р. Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» у національне законодавство була введена концепція «дитина свідок – дитина постраждала від домашнього насильства». Така концепція передбачає, що дитина, яка стала очевидцем домашнього насильства, повинна бути визнана правоохоронними органами потерпілою від домашнього насильства

Насильство щодо дітей має різні форми і визначається цілою низкою факторів, у тому числі характером та особистісними проблемами дорослих, сімейними традиціями. Побутова думка, що подібний спосіб виховання має місце лише у соціально неблагополучних сім'ях, сьогодні визнано міфом. Насильство нерідко трапляється і в сім'ях, де зовні все гаразд; просто неблагополучним сім'ям фахівці приділяють більше уваги, і факти жорстокого поводження з дітьми в них стають відомими набагато частіше [4].

Отже, вважають, що найбезпечніше місце для дитини – це його будинок, сім'я. Саме тут поряд із дитиною знаходяться люди, які покликані любити і захищати її, піклуватися про нього. Однак останнім часом все частіше пишуть про випадки жорстокого поводження з дітьми батьків та інших членів сім'ї.

Проблема насильства над дітьми стоїть досить гостро у всьому світі і водночас залишається в тіні, тому що мало хто готовий говорити про неї публічно та відкрито. Крім того, через насильство у дитини може сформуватися – постійна готовність до удару в спину, переконаність, що світ є небезпечним місцем.

1. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі : навч.-метод. посібник / авт. : Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 208 с.

2. Медіна Дж. Правила розвитку мозку дитини / пер. з англ. Т. Рабчак. 2-е вид., випр. Київ : Наш Формат, 2016. 320 с.

3. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л. Соціально-психологічний аспект проблем насильства. Київ : Либідь, 2019. 337 с.

4. Гончарова Т. В. Насильство дітей у сім'ї: умови, причини й фактори виникнення. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2019. № 4. С. 47–53.

Владислав ТОДОСІЄНКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

ст. викладач **Олександр ЗАХАРЧЕНКО**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОФІЛАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Скоєння домашнього насильства є однією з найрозповсюджених форм порушення прав, честі та гідності людини. На жаль, неповнолітні особи також доволі часто стають жертвами домашнього насильства у різних його проявах, таких як: фізичне, психологічне, сексуальне та економічне насильство. Під домашнім насильством маються на увазі будь-які дії стосовно дитини, вчинені батьками або особами, які їх замінюють, вихователями чи іншими особами, що спричинили фізичні травми, різні тілесні ушкодження, що завдають шкоду здоров'ю дитини, порушують її розвиток. Ці дії можуть супроводжуватися актами агресії, приниження та жорстокої поведінки.

У Стамбульській конвенції зазначено, що діти, які стали свідками домашнього насильства, також є жертвами насильства. Така форма насильства над неповнолітніми особами також є розповсюдженою. За статистичними даними, понад 60 % неповнолітніх осіб неодноразово ставали жертвами або свідками домашнього насильства, найчастіше фізичного його прояву.

На превеликий жаль, думка деяких батьків схиляється до того, що надання переваги фізичній агресії є оптимальною та нормальною формою

впливу на своїх дітей, адже наявність такої поведінки з боку батьків, як вони вважають, є необхідною для виховання із синів «справжніх чоловіків» та «підготовки до життя» доньок [1, с. 105]. Протидія фізичному насильству щодо неповнолітніх є критично важливим завданням для суспільства, оскільки ця група вразливих осіб потребує особливого захисту та підтримки. Домашнє насильство проти дітей та підлітків є серйозним порушенням їхніх прав та може залишати тривалі негативні наслідки для їхнього фізичного і психологічного здоров'я.

Крім того, фізична агресія часто асоціюється зі стереотипом чоловічої поведінки. У більшості родин така форма впливу на своїх дітей стала звичною та варіантом норми, оскільки батьки часто звертаються саме до неї у будь-яких випадках нездатності або неможливості в адекватний спосіб, спокійно впливати на несприятливу або ж «незручну» для них поведінку власної дитини [2, с. 9].

Окреслені родинні стосунки можуть мати серйозні та тяжкі наслідки, адже дитина, щодо якої було скоєно домашнє насильство, має великі шанси зрости агресором, насильником, психічно неврівноваженою або хворою людиною, що є небезпекою для соціуму, в якому буде знаходитися ця людина. Допомогти дитині у складному і багатогранному процесі входження в суспільство повинні спеціалісти, але становлення цієї роботи з дітьми ще далеко від завершення, адже існує значна кількість невирішених проблем: розділення на багатих та бідних, безробіття, дитяча безпритульність, стан системи охорони здоров'я, освіти і науки. Збільшується кількість правопорушень щодо неповнолітніх та з боку самих неповнолітніх [3, с. 42].

Підсумовуючи, слід зазначити, що, по-перше, системи захисту дітей мають бути ефективними та дієвими, щоб вчасно виявляти та реагувати на випадки домашнього насильства. Для цього потрібні ефективні механізми звітування та служби соціального захисту. По-друге, неповнолітні жертви насильства повинні мати доступ до безпечних місць та психологічної підтримки. Програми реабілітації і терапії мають допомагати їм подолати наслідки травм. По-третє, законодавство повинно забезпечувати ефективні механізми покарання насильників та захисту жертв, зокрема неповнолітніх. Поліція, соціальні служби, медичні працівники, педагоги та інші фахівці повинні співпрацювати та обмінюватися інформацією для забезпечення комплексного захисту неповнолітніх[4, с. 907].

1. Малиновська Т. М. До проблеми захисту дітей, що потерпіли від домашнього насильства. *Наше право*. 2021. № 1. С. 102–107. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4321fa9b-e717-490f-a999-289702bee3af/content>.

2. Волянюк Н. Ю., Ложкін Г. В., Бараннік В. А. Особливості агресії батьків, яким характерне фізичне насильство над дітьми. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. Вип. 3. С. 1–12. URL : http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_3/6.pdf.

3. Корецька О. С. Віктимність неповнолітніх: сутність, значення, профілактика. *Віктимологічна профілактика окремих видів злочинів*. 2014. С. 41–45. URL : http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/11405/1/profil-zloch_p041-045.pdf.

4. Болюбаш, В. О., Захарченко О. В. Особливості роботи ювенальної поліції в умові воєнного стану. *Modern research in world science : The 5th International scientific and practical conference* (Lviv, August 7-9, 2022). Lviv, 2022. P. 907–911.

Вікторія ТЯЖКУН

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д.ю.н., доц. **Роман ОПАЦЬКИЙ**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПІКЛУВАННЯ ЩОДО ДІТЕЙ

Забезпечення законних прав та інтересів дітей є першочерговим завданням будь-якої розвиненої правової держави. Країни світу сформулювали, ухвалили та впровадили такі нормативно-правові акти та законопроекти, щоб повноцінно захистити економічні, соціальні, невід’ємні природні, матеріальні права саме неповнолітніх осіб.

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про охорону дитинства» система захисту дитинства в Україні передбачає: гарантування гідних умов для здоров’я, освіти, безпеки, виховання, психологічного, фізичного, духовного, соціального та інтелектуального розвитку дітей [1].

Працівники Національної поліції України, як представники правоохоронних органів держави, відіграють важливу роль у захисті прав та інтересів дітей. Їхня діяльність спрямована на запобігання, попередження, профілактику вчинення злочинів щодо дітей, а також недопустимість вчинення правопорушень дітьми та проявів небезпеки стосовно них.

Звернемо увагу на прийняття нового положення законодавством щодо діяльності Національної поліції України стосовно захисту прав неповнолітніх осіб, а саме впровадження нового поліцейського превентивного заходу – поліцейське піклування, центральним суб’єктом якого є діти. Практичне застосування цього заходу набуло ще більшого розповсюдження в нашій державі сьогодні, у період воєнного стану.

Ст. 6 Сімейного кодексу України визначає неповнолітньою особою дитину у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [2]. Застосування поліцейського піклування до неповнолітніх осіб має деякі особливості. Поліцейський повинен негайно повідомити батьків або інших законних представників дитини про місцезнаходження неповнолітньої особи. Крім того,

як щодо повнолітньої особи, так і щодо неповнолітньої існує обов'язковість роз'яснення її прав. Але, якщо особа є малолітньою і вона ще не зовсім розуміє свої права, відображені у законодавстві, то працівник поліції зобов'язаний забезпечити, щоб права людини не порушувалися і щоб були дотримані права і свободи дітей. Для поліцейського важливо володіти психологічними навичками спілкування з неповнолітніми особами, вміти допомогти у проблемних аспектах, розуміючи їхні потреби у конкретному віці.

У випадку, якщо є підтвердження того, що неповнолітня особа віком до 16 років перебуває без нагляду, працівники поліції повинні негайно з'ясувати обставини та вжити відповідних заходів до винних. Отже, в усіх діях щодо неповнолітніх правоохоронні органи зобов'язані забезпечити дотримання прав і свобод таких осіб.

Під час поліцейського піклування повинні здійснюватися заходи, що передбачають надання медичної, юридичної, психологічної, побутової та матеріальної допомоги в кожному конкретному випадку, в якому може опинитися неповнолітня особа.

Спілкування з підлітками передбачає особливі аспекти комунікації, слід використовувати психологічні прийоми, що будуть найбільш ефективними при роботі з цією категорією осіб. У таких випадках треба забезпечити психологічну підтримку, вміти заспокоїти, надати атмосферу надійності та впевненості, а головне – говорити зрозумілою для дитини мовою, викликати в неї довіру. При здійсненні заходів поліцейського піклування щодо неповнолітніх важливим елементом є демонстрація ініціативи з боку поліцейського стосовно різного роду питань. Прикладом цього є: надання одягу, їжі, лікарських засобів тощо [3].

Важливо звернути увагу на те, чи наявні у дитини тілесні ушкодження будь-якого характеру (гематоми, шрами, синці, переломи тощо).

До неповнолітніх осіб віком до 16 років, які потребують поліцейського піклування, потрібно віднести такі категорії дітей:

- 1) діти-сироти (діти, батьки яких померли);
- 2) діти, позбавлені батьківського піклування (діти, батьки яких позбавленні батьківських прав, визнані безвісти зниклими або неіснуючими, оголошені померлими, відбувають покарання у в'язниці або тримання під вартою під час слідства, знаходяться у розшуку; діти, які покинуті; діти, батьки яких невідомі; діти, які є безпритульними);
- 3) діти-інваліди (діти, функції організму яких обмежені через хворобу, травму або вроджені вади психічного чи фізичного розвитку, що призводять до тривалих порушень життєдіяльності та потребують додаткової соціальної допомоги та захисту);
- 4) діти-біженці (діти, які не є громадянами України та через обґрунтований страх бути переслідуваними за расою, вірою, національністю, громадянством, належністю до певної соціальної групи чи політичними переконаннями не можуть бути у своїй країні. Діти, які потребують

додаткового захисту відповідно до Конвенції про статус біженців 1951 р.);

5) діти, які потребують тимчасового захисту (діти-іноземці, особи без громадянства, які проживають на території країни, що має спільні кордони з Україною, та які змушені шукати захисту в Україні внаслідок зовнішньої агресії, окупації, війни, стихійного чи техногенного лиха) [4, с. 145-146].

Зазначимо, що Закон України «Про Національну поліцію України» не передбачає конкретний статус дитини, стосовно якої здійснюється поліцейське піклування.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 41 «поліцейське піклування може здійснюватися щодо неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду» [5].

Серед ознак дитини, яка перебуває без догляду або у складних життєвих обставинах (безпритульна, без опіки дорослих), слід назвати її складний психічно-емоційний стан, її конкретний вік, відсутність батьків чи інших повнолітніх осіб, які опікуються нею.

Алгоритм дій поліцейського, якщо знайдено дитину без догляду, містить такі пункти:

- встановлення віку дитини;
- комунікація з дитиною, що має характер впевненості та довіри;
- надання домедичної допомоги або виклик швидкої допомоги у разі необхідності;
- роз'яснення дитині свого ставлення до неї, а саме застосування поліцейського піклування;
- роз'яснення дитині її прав;
- перевірка відомостей про перебування такої особи на профілактичних обліках в органах Національної поліції;
- негайне повідомлення батьків чи інших законних представників дитини про місцезнаходження неповнолітньої особи;
- опитування неповнолітньої про всі обставини та події, у яких вона опинилася.

1. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.

2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

3. Зеленський Є. С. Поліцейське піклування щодо неповнолітніх осіб: зміст та порядок застосування. *Студентська консультація*. URL : <http://studcon.org/policeyske-pikluvannya-shchodo-nerovnovolitnih-osib-zmist-ta-poryadokzastosuvannya-police-care-minors>.

4. Науково-практичний коментар розділів IV «Повноваження поліції» та розділів V «Поліцейські заходи» Закону України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. коментар / кол. авт. ; ред. Т.П. Мінка. Харків : Право, 2016. 178 с.

5. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.

Владислава УСТИМЕНКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Андрій ЧВАЛЮК**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ДИТИНИ ПІД ЧАС МІЖНАРОДНОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Права дітей є однією з найважливіших складових прав людини. Захист їх становить необхідну передумову для створення справедливого та гідного життя для всіх дітей. Сучасний світ стикається з різними викликами та завданнями в галузі захисту прав дітей, і ці виклики потребують невідкладних та ефективних заходів.

Конвенція ООН про права дитини, прийнята в 1989 р., є одним із найважливіших міжнародних документів, що визначають права дітей. Вона визнає права дітей як незмінні, недоторканні та нероздільні і зобов'язує держави-учасниці забезпечувати їх реалізацію у всіх сферах життя. Конвенція ООН про права дитини є знаковим міжнародним документом, що гарантує права дітей у всьому світі. Вона створює фундаментальну основу для захисту дітей від дискримінації, насильства та зловживання, а також сприяє їхньому здоровому розвитку та участі в житті суспільства. Важливо, щоб держави, громадяни та всі зацікавлені сторони дотримувалися цієї Конвенції та працювали над її реалізацією для кращого майбутнього всіх дітей.

Декларація прав дитини 1959 р. визначила деякі ключові права дітей, такі як: право на ім'я та громадянство, право на догляд і захист батьків, право на особистий розвиток та гарне ставлення. Вона закликала всі держави розвивати спеціальні заходи для захисту прав дітей. Незважаючи на те, що ця декларація для свого часу була важливим кроком уперед, вона була не обов'язковою та не мала конкретних механізмів забезпечення її виконання. Проте вона має важливе значення в історії прав людини і прав дітей, оскільки визначила базові принципи і стандарти для захисту та добробуту дітей в умовах воєнних конфліктів і криз. Водночас ця декларація створила основу для подальших позитивних змін у сфері дитячих прав [1, с. 43].

Конституція України визначає, що сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою. Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом [2].

Порушення права дитини на перебування з сім'єю в умовах війни може виявлятися у формах різних ситуацій та дій, що ставлять під загрозу єдність та

безпеку сім'ї. У військових конфліктах сім'ї можуть бути змушені переселитися, при цьому члени родини втрачають контакт одне з одним через втрату дому або нестабільні умови. Це може призвести до розлучення дітей із батьками та іншими членами сім'ї.

Діти можуть стати жертвами різних видів насильства, таких як фізичне і психологічне, під час воєнних конфліктів. Збройні конфлікти часто призводять до надзвичайно складних і небезпечних умов для дітей, що робить їх особливо вразливими до насильства і травматичних подій. Забезпечення захисту та допомоги дітям, які стали жертвами насильства, є критично важливим гуманітарним та правозахисним завданням. Міжнародні організації, правозахисні групи та гуманітарні агентства активно працюють на полегшення цієї ситуації, забезпечуючи дітям медичну допомогу, психологічну підтримку та безпеку.

Право дитини на освіту визначене у багатьох міжнародних документах, наприклад, ст. 28 Конвенції про права дитини. Держави-учасниці вживають заходів для того, щоб робити освіту доступною і забезпечувати, аби дитина не була відділена від освіти на підставі будь-яких обставин. Держави-учасниці можуть ухвалювати різні форми освіти, такі як загальна освіта, професійна освіта, технічна освіта та освіта для дорослих, зважаючи на особливі потреби дітей та можливості надавати освіту. Проте військовий конфлікт створює небезпечні умови для дітей та навчальних закладів. Школи можуть бути піддані обстрілам та нападам, що робить навчання небезпечним. Воєнні дії можуть призвести до руйнування шкільних будівель, знищення навчального обладнання та нанесення дітям психологічної травми, що може ускладнити доступ до освіти. Крім того, війна може спричинити масову евакуацію та переміщення населення, у тому числі дітей, що ускладнить їхню можливість навчатися.

Медична допомога є важливим аспектом захисту життя та здоров'я дітей. Атаки на лікарні, лікарські пости, амбулаторії та інші медичні заклади є серйозними порушеннями міжнародного гуманітарного права. Вони можуть призвести до тяжких травм та смерті дітей [3].

Підсумовуючи усе вищезазначене, можна дійти висновку, що забезпечення дотримання прав і свобод дитини в умовах війни є важливою відповідальністю держав та міжнародних організацій. Держави можуть надавати психологічну підтримку та організувати реабілітацію для дітей, які стали свідками або жертвами насильства під час війни. Вони також можуть співпрацювати з гуманітарними організаціями для надання гуманітарної допомоги дітям та сім'ям, що постраждали від війни. Забезпечення дотримання прав дитини в умовах війни вимагає спільних зусиль між державами, міжнародними організаціями та громадянським суспільством. Головною метою є забезпечити безпеку, гідність та майбутнє для дітей, які стали жертвами військових конфліктів.

1. Стешенко В. М. Правовий захист прав дітей та підлітків і безпечний інформаційний простір : навч. посібник. 2-е вид., змін. Харків : Право, 2019. 392 с.
2. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

Сергій ХВОСТОВЦЕВ

ад'юнкт кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ МЕДІАЦІЇ В ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЯК ЗАХОДУ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПОВТОРНИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ДІТЬМИ

Захист прав дітей завжди був пріоритетним завданням нашої держави. Проте у воєнний час механізми охорони прав та інтересів неповнолітніх потребують ще більших зусиль із боку державних та недержавних органів. Правовий захист має бути всебічним та всеосяжним і не повинен обмежуватися якимось обраними сферами життя дитини. Наприклад, дитина, яка вчинила правопорушення, потребує набагато більше ресурсів від суспільства, адже держава та правові інститути повинні забезпечити та застосувати заходи, що допоможуть уникнути повторного вчинення такого правопорушення.

Фахівці та експерти зазначають, що діти у конфлікті із законом, тобто які вчинили кримінальні або адміністративні правопорушення, відповідно до чинного законодавства та міжнародних зобов'язань України, зокрема Конвенції ООН про права дитини, потребують належного поведіння з боку держави, з урахуванням вікових, фізичних та психологічних особливостей, а також умов, в яких вони перебувають. Не менш важливим є забезпечення захисту прав дітей у контакті з законом – дітей – потерпілих від правопорушень та недбалого ставлення з боку дорослих, а також дітей-свідків злочинних діянь [1].

Вважаємо, що цього можна досягнути лише тоді, коли неповнолітній буде мати власне внутрішнє переконання у необхідності правомірної поведінки. Одним із напрямів у вирішенні зазначеної проблематики є впровадження та функціонування інституту медіації для запобігання вчиненню адміністративних та кримінальних правопорушень дітьми.

Так, в Україні 15 грудня 2021 р. набрав чинності Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021, що визначає правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов'язані з цією процедурою.

Згідно зі ст. 3 цього закону його дія поширюється на суспільні відносини, пов'язані з проведенням медіації з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів (спорів), у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, а також у справах про адміністративні правопорушення та у кримінальних провадженнях з метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим) [2].

У Законі України «Про медіацію» зазначено: якщо стороною медіації є неповнолітня особа, вона приймає рішення з дотриманням вимог законодавства та з урахуванням обсягу її дієздатності.

Із цього можна дійти висновку, що в договорі про проведення медіації, у разі вчинення адміністративного правопорушення, безпосередньо може брати участь дитина віком від 16 до 18 років, тобто там, де законодавством передбачено її відповідальність. Адже згідно зі ст. 12. Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку.

Позитивними рисами медіації як заходу попередження повторних адміністративних правопорушень дітьми є такі:

- урегулювання конфліктної ситуації у дружній або нейтральній обстановці;
- наявність третьої (нейтральної) сторони (медіатора), яка не виносить жодних рішень, а лише за допомогою певних медіаційних технологій створює для конфліктуючих сторін умови для задоволення їхніх інтересів та пошуку порозуміння;
- створення умов для безперешкодного вільного висловлювання усіх учасників конфліктної ситуації;
- добровільний характер участі;
- зменшення часу, що витрачається на врегулювання конфліктної ситуації та, як наслідок, фінансових витрат;
- забезпечення значного морального задоволення учасників програми медіації (конфліктуючих сторін): потерпілого та правопорушника;
- уникнення повторності вчинення правопорушення [3].

Вважаємо, що метод медіації буде актуальним під час врегулювання конфлікту при вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення: «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу».

Адже проблемою є те, що при вчиненні булінгу, коли в тому самому класі

чи закладі освіти одна дитина є кривдником, а інша – потерпілою особою, навіть після притягнення кривдника чи його батьків до адміністративної відповідальності негативні відносини, як правило, зберігаються. Це, у свою чергу, супроводжується психологічним дискомфортом і стресом для дитини, яка була потерпілою особою, а в деяких випадках і для кривдника. Як правило, діти, які стали жертвою булінгу, переходять навчатися до інших закладів середньої освіти через постійний психологічний тиск та стрес.

Водночас позитивним аспектом вирішення конфлікту шляхом медіації в таких випадках є, з одного боку, відшкодування шкоди, заподіяної кривдником, а з іншого – мотивування особи, яка вчинила правопорушення, за власним бажанням піти на перемовини з потерпілою особою особисто, поза межами кабінету поліцейських чи залу судового засідання, при посередництві медіатора, усвідомити наслідки своїх негативних дій, спільно виробити взаємоприйнятні засоби залагодження конфлікту, встановити причини і умови, що спровокували конкретний випадок булінгу.

Сьогодні науковці обговорюють питання про впровадження медіації в діяльність поліцейських ювенальної превенції як ефективного та перспективного способу вирішення конфліктів, протидії насильству та булінгу у шкільному середовищі, зокрема у формі здійснення постійної профілактики серед неповнолітніх. Вважаємо це позитивним аспектом лише за умови, що поліцейський матиме спеціальні знання у медіації, а також бути нейтральною, незалежною, неупередженою особою, яка проводить медіацію.

Таким чином, впровадження практики застосування процедури медіації, зокрема в діяльності працівників ювенальної превенції, для запобігання вчинення неповнолітніми повторних адміністративних правопорушень є актуальним та необхідним в умовах сьогодення.

1. Відновне правосуддя щодо неповнолітніх. *Громадський простір*. URL : <https://www.prostir.ua/?blogs=vidnovne-pravosuddya-schodo%20nepovnoolitnih>.

2. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.

3. Безпалова О. І. Особливості впровадження практики медіації в діяльність органів поліції щодо профілактики випадків насильства у дитячому середовищі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 21–25. URL : <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2019/11/2-19-ua/5.pdf>.

Ганна ЦИГІКАЛО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д-р філос. в галузі права

Каріна ПСОЦЬКА

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

РЕАГУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ НА ФАКТИ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Сучасне суспільство активно протистоїть проблемі домашнього насильства, котра щодня призводить до страждань тисяч жінок і дітей в усьому світі. Раніше про цю проблему замовчували та не привертали до неї уваги, оскільки існував стереотип: «б'є – значить любить». Однак сьогодні домашнє насильство стало предметом обговорення на всіх рівнях суспільства, включно зі ЗМІ, політичними діячами, громадськими організаціями і науковцями.

В межах впровадження Національної стратегії у сфері прав людини та з метою ратифікації Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству парламент прийняв Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Цим законом значно розширено кількість осіб, які підпадають під його дію, і впроваджено нові спеціальні заходи для реагування на випадки домашнього насильства [1].

Серед таких заходів варто відзначити обмежувальний припис щодо кривдника, котрий встановлюється через судовий процес. Також важливим є направлення кривдника на участь у програмі для кривдників, організація якої покладена на місцеві державні (нині – військові) адміністрації і органи місцевого самоврядування. Крім цього, належними заходами виступають дії уповноважених підрозділів Національної поліції України, що можуть вживати заходи стосовно кривдника. Серед цих заходів відзначається взяття кривдника на профілактичний облік та проведення з ним профілактичної роботи, а також можливість негайної видачі заборонного припису щодо кривдника в разі необхідності [2].

З метою протидії домашньому насильству ще у 2017 р. Міністерство внутрішніх справ разом із Національною поліцією України розпочали пілотний проєкт під назвою «ПОЛІНА», що є скороченням від «ПОЛіція проти НАсильства». Цей проєкт передбачав формування спеціальних мобільних груп для реагування на випадки домашнього насильства. Такі групи спочатку запроваджувалися в окремих районах міст Києва, Одеси та Северодонецька Луганської області. Національна поліція України оприлюднила результати роботи проєкту «ПОЛІНА» за 2017 рік. Загалом було

здійснено 1692 виїзди мобільних груп, із них 1195 – спільно з працівниками соціальних служб. Також було видано 235 офіційних попереджень, проведено 440 профілактичних бесід і складено 488 протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язаних із насильством у сім'ї (відповідно до законодавства станом на 2017 р.). Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда – Україна» також відзначив якісне виконання службових обов'язків представниками поліцейської мережі «ПОЛІНА», отримавши 135 повідомлень від жінок, які постраждали від домашнього насильства, на гарячу лінію центру [3].

15 жовтня 2018 р. було розпочато серію тренінгів для підготовки майбутніх членів мобільних груп, і ці тренінги отримали фінансову підтримку від Координатора проєктів ОБСЄ в Україні та Фонду народонаселення ООН в Україні. Ця ініціатива виникла в межах співпраці МВС України та Національної поліції. На тренінги були залучені поліцейські, які працювали в секторі превенції, а також у патрульній поліції. Заняття проводилися в інтерактивних класних кімнатах Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ і Львівського державного університету внутрішніх справ. Крім внутрішніх фахівців, до процесу підготовки працівників мобільних груп були також долучені представники Канадської поліцейської місії в Україні, які ділилися власним досвідом у боротьбі з проявами домашнього насильства [4, с. 249–250].

Підсумовуючи вищезазначене, можна дійти таких висновків. Алгоритм дій поліцейського – це послідовність дій, котрі поліцейські виконують для розслідування правопорушень, встановлення фактів та прийняття відповідних рішень. При реагуванні на випадки домашнього насильства поліцейські повинні дотримуватися трьох етапів: підготовчого, безпосереднього та заключного. Визначення послідовності дій поліцейського залежить від отриманої інформації про правопорушення, зокрема щодо кількості учасників, їхніх попередніх злочинних дій, наявності зброї, намірів і координації дій. Поліцейські повинні враховувати свої сили, засоби, навички, знання та досвід при виборі стратегії дій. Вибір порядку дій також залежить від конкретних обставин, таких як місце події, час доби, особливості приміщення, наявність дітей та інших факторів.

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#top>.

2. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника, затверджений наказом МВС України від 01 серпня 2018 р. № 654. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>.

3. «Поліна» – один із успішних прикладів роботи поліції у сфері запобігання домашньому насильству (фото, інфографіка). *Тверезий погляд*. URL : <https://tverezo.info/post/40667>.

4. Сукмановська Л. М., Репан М. І. Підготовка працівників мобільних груп «ПОЛІНА» як важлива складова вітчизняного досвіду у запобіганні та протидії

домашньому насильству. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 15 берез. 2019 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С. 248–250.

Андрій ЧВАЛЮК

доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ
З НЕПОВНОЛІТНІМИ ПРАВОПОРУШНИКАМИ**

Робота з дітьми, які скоїли правопорушення, є складним і важливим процесом, спрямованим на психологічне відновлення дитини та запобігання повторним правопорушенням, що вимагає застосування низки психолого-педагогічних аспектів. Зазначені аспекти можна систематизувати у такий спосіб, розташувавши їх у порядку зменшення важливості:

1. Індивідуалізація. Кожна дитина унікальна, і підходи до роботи з нею мають бути індивідуалізованими. І психологам, і працівниками підрозділів превентивної діяльності Національної поліції, перш ніж розпочинати роботу, важливо враховувати особистість, потреби та можливості кожної окремої дитини;

2. Розуміння травм. Деякі діти можуть мати досвід травм, котрі, зокрема, могли стати причиною їхньої делінквентної поведінки. Військовий стан в Україні вже становить травмуючий фактор. Але щонайпершої уваги потребують діти, переміщені з територій, на яких ведуться бойові дії, та окупованих територій. Особам, які працюють із такими дітьми, важливо розуміти характер отриманих психологічних травм і вміти надати відповідну підтримку;

3. Діагностика та оцінка. Перед визначенням програми реабілітації важливо провести діагностику, щоб з'ясувати чинники, котрі призвели до вчинення правопорушення, і рівень ризику вчинення подальших правопорушень;

4. Підтримка родини. Важливу роль у справі успішної реабілітації відіграє сім'я. Педагоги та психологи повинні співпрацювати не тільки з дитиною-правопорушником, а і з її родиною, щоб навчити батьків цієї дитини ефективним стратегіям виховання та методам забезпечення психологічної підтримки;

5. Психологічна підтримка. Діти, які скоїли правопорушення, можуть потребувати регулярної психологічної підтримки для подолання стресу, низької самооцінки і конфліктів;

6. Соціалізація. Важливо навчити дітей-правопорушників навичкам соціальної взаємодії. Окремий наголос слід зробити на розвитку навичок самостійного вирішення конфліктів;

7. Освіта і навчання. Надання можливостей для навчання, професійного розвитку, виявлення та посилення унікальних здібностей у дитини може допомогти їй побудувати майбутнє поза злочинністю;

8. Правова освіта. Діти повинні розуміти наслідки своїх дій і знати закон. Головну роль у наданні неповнолітнім правопорушникам правової освіти відіграють працівники Національної поліції;

9. Запобігання рецидиву. При роботі з дітьми необхідно використовувати стратегії запобігання повторним правопорушенням, з огляду на ризики і умови, в яких живе дитина. Зокрема, якщо немає можливості усунути шкідливе оточення, що є небезпечним для життя та здоров'я дитини, слід застосувати передбачену законом можливість вилучення дитини з цього оточення;

10. Співпраця з іншими фахівцями. Працівникам ювенальної поліції важливо вести співпрацю з психологами, соціальними працівниками та іншими фахівцями для досягнення найкращих результатів у перевихованні неповнолітнього правопорушника.

Отже, можна підвести підсумок, що робота з дітьми, які скоїли правопорушення, вимагає комплексного і багатоаспектного підходу, спрямованого на відновлення та реінтеграцію дитини у суспільство. А кожен поліцейський, який відповідно до своїх функціональних обов'язків здійснює превентивну роботу з неповнолітніми правопорушниками, має пройти відповідну підготовку з метою отримання навичок взаємодії з такими дітьми.

Орина ЧЕРНЯВСЬКА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д-р філос. в галузі права

Каріна ПСОЦЬКА

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Україна, як правова держава, гарантує кожному громадянину права та свободи людини з моменту народження. Особливий захист та підтримка дітей необхідні з огляду на їхню фізичну та інтелектуальну беспорядність. Захист прав дитини здійснюється на двох рівнях: міжнародному та національному.

Міжнародний захист прав дітей реалізується різними способами, такими як розробка резолюцій і конвенцій для встановлення міжнародних стандартів у галузі прав дитини, створення спеціальних контрольних органів для захисту прав дітей, сприяння приведенню національного законодавства у відповідність до міжнародних зобов'язань (процес імплементації) і надання міжнародної допомоги через Дитячий фонд ООН [2, с. 5]. Наприклад, 09 листопада 2021 р. відбулася зустріч заступниці Міністра освіти і науки В. Рогової з регіональним радником Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) з питань освіти П. Сообрайаном. Метою цієї зустрічі було обговорення планів діяльності Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні на період з 2022 до 2027 рр., а також обговорення національних і регіональних пріоритетів у сфері освіти та діяльності шкіл в умовах пандемії [1].

На цьому етапі були визначені основні напрями співпраці між Міністерством освіти і науки (МОН) та Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) у галузі освіти на період 2022–2027 рр., що охоплюють такі аспекти:

1. Розвиток інклюзивної освіти, зокрема підтримка розроблення та впровадження Національної стратегії освіти для осіб з особливими освітніми потребами;
2. Забезпечення доступу до освіти в умовах конфлікту, зокрема підтримка впровадження Національного плану дій з реалізації Декларації про безпеку шкіл;
3. Розроблення та впровадження державної політики щодо раннього розвитку кожної дитини з моменту народження;
4. Проведення цифрової трансформації в галузі освіти та розвиток системи дистанційного навчання;
5. Забезпечення ефективної комунікаційної підтримки для трансформації освітнього сектора та створення безпечних умов для всіх

учасників освітнього процесу [1].

Однією з основних сфер діяльності міжнародних правозахисних організацій є створення і правове закріплення міжнародних норм, що є основою для розробки політики у сфері захисту прав дітей. У наш час існують численні міжнародно-правові документи щодо захисту прав дітей, котрі впроваджуються в законодавство різних демократичних країн. Один із найважливіших таких документів – Конвенція про права дитини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1989 р. [3, с. 30].

У внутрішньодержавному контексті захист прав дітей реалізується різними способами через діяльність державних органів, громадських організацій і установ. Важливу роль у цьому процесі відіграє інститут омбудсмена з прав дитини, який діє незалежно і захищає права, свободи та законні інтереси дітей. Першою країною, що створила такий інститут, стала Норвегія в 1981 р. Інститути омбудсмена для захисту прав дітей діють ефективно в багатьох країнах Європи, Латинської Америки, а також у Канаді та ін. [4].

В юридичних джерелах розрізняють кілька моделей омбудсменів для дітей. Перша з них – «парламентський омбудсмен», який створюється на основі закону і співпрацює безпосередньо з парламентом. Ця модель широко використовується у таких країнах, як: Швеція, Норвегія, Ісландія, Перу, Великобританія, Люксембург і ін. Вона також застосовується до омбудсменів, які діють на підставі чинного законодавства і законодавства про захист прав дітей.

Іншою моделлю омбудсмена для дітей є «виконавчий омбудсмен», який створюється рішенням виконавчої влади і є типовим для таких країн, як Франція та Італія. Інша назва цього омбудсмена – суспільний, або неурядовий, омбудсмен, який формується за ініціативою неурядових об'єднань. Він є повністю незалежним від державних структур, але має обмежений доступ до документів державних органів і установ. Такий омбудсмен є типовим для таких країн, як Ізраїль.

На сьогодні день існують 4 основні моделі системи ювенальної юстиції, що відрізняються залежно від регіону: англо-американська, континентальна, скандинавська та азіатська [3].

Англо-американська модель ювенальної юстиції походить від Сполучених Штатів Америки, де в 1899 р. було створено перший ювенальний суд. Варто відзначити, що особливості правової системи США вплинули на функціонування системи ювенальної юстиції, оскільки регулювання цього інституту належить до компетенції окремих штатів [2].

Континентальна модель може бути представлена системою ювенальної юстиції в Німеччині. Вона ґрунтується на застосуванні передусім виховно-педагогічних заходів до неповнолітніх правопорушників, і тільки в разі їхньої невдачі вживаються кримінально-правові санкції.

Скандинавська модель ювенальної юстиції характеризується

відсутністю спеціалізованих ювенальних судів. Натомість соціальні служби беруть активну участь у розслідуванні правопорушень, скоєних неповнолітніми, і приймають відповідні рішення.

Азіатська модель ювенальної юстиції представлена різними підходами. Наприклад, у Японії, що прийняла концепцію ювенальної юстиції від США, вдалося домогтися ефективної реалізації цієї системи, і рівень підліткової злочинності значно знизився [1].

Отже, оглянувши міжнародний досвід використання ювенальної юстиції, можна визначити, що головна мета діяльності цих систем – це перевиховання, реабілітація та соціалізація неповнолітніх. Тому посадові особи систем ювенальної юстиції повинні мати знання в різних галузях, таких як педагогіка, соціологія, психологія підлітків, кримінологія і юриспруденція. Наявність таких спеціалізованих органів у державі дозволяє ефективніше враховувати особливості дітей, реагувати на порушення їхніх прав та дотримуватися законів [3].

Необхідно відзначити, що способи та методи, якими держави забезпечують захист дітей із особливими потребами, залежать від моделей соціальної політики кожної країни. Існують такі моделі, як соціально-демократична (наприклад, у Швеції), консервативна (наприклад, у Німеччині), ліберальна (наприклад, у США) та азіатська (наприклад, у Китаї та Японії).

У соціально-демократичній моделі держава бере на себе значну частину витрат на соціальні потреби та є основним постачальником соціальних послуг, беручи на себе відповідальність за соціальне благополуччя громадян. У консервативній моделі держава зазвичай надає соціальну допомогу одержувачам соціального забезпечення, але не відповідає за організацію соціальних послуг. Ліберальна модель, що є характерною для США і Великобританії, передбачає мінімальну участь держави в соціальній сфері, і фінансування соціальних програм здійснюється за рахунок приватних заощаджень та приватного страхування, а не з державного бюджету [4].

Підсумовуючи зазначене вище, можна сказати, що наразі у світі існує безліч національних механізмів, спрямованих на розвиток дітей, що доповнюють систему міжнародного правового захисту прав дітей. Зарубіжний досвід захисту прав дітей свідчить, що кожна країна намагається знайти найбільш ефективні методи та засоби для боротьби з порушеннями прав дітей та створення сприятливого середовища для їхнього розвитку відповідно до міжнародних норм.

1. МОН та ЮНІСЕФ обговорили спільні плани на 2022–2027 роки. *Міністерство освіти і науки України*. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-ta-yunisef-obgovorili-spilni-plani-na-2022-2027-roki>.

2. Банах С. В. Функції омбудсманів у сучасному світі: порівняльно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2014. 236 с.

3. Дмитришина Т. Ювенальна юстиція: міжнародний досвід та перспективи його впровадження в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 210–219.

4. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

Максим ЧИБІСОВ

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів
кримінальної поліції

Науковий керівник:

ст. викладач **Максим ШЕВЯКОВ**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИТИНИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я

Однією з найважливіших функцій держави є турбота про людей, котрі опинилися у складній життєвій ситуації. Серед категорій, яким Україна надає серйозну підтримку, можна виділити дітей з обмеженими можливостями здоров'я.

Останніми роками в Україні спостерігається тенденція зростання кількості дітей з обмеженими можливостями. Загалом кількість осіб з інвалідністю у суспільстві залежить від безлічі факторів: рівня охорони здоров'я, соціально-економічного розвитку та обсягів фінансових ресурсів, стану довкілля, історичних та політичних умов, зокрема, від участі у війнах та військових конфліктах. В Україні мають місце деякі з перелічених чинників.

Наявність функціональних обмежень у дітей з інвалідністю призводить до складнощів у їх соціалізації. Для забезпечення максимально можливого відновлення наслідків інвалідності для особистості, сім'ї та суспільства потрібна реабілітація. Важливе значення має цілісний підхід до особи дитини з інвалідністю, що враховує всі її проблеми, спосіб мислення та поведінки, соціальне тло, індивідуальні потреби, надії та інтереси.

Європейська соціальна хартія, котру Україна ратифікувала у 2006 р., встановлює важливі зобов'язання для країн-учасниць. Одним із них є зобов'язання співпрацювати з громадськими чи приватними організаціями з метою забезпечення ефективної реалізації права на охорону здоров'я [1].

Зазначені норми сприяють вдосконаленню системи медичної допомоги та реабілітації дітей з інвалідністю в Україні. Основним законодавчим актом, що регулює питання отримання медичної допомоги дітьми з інвалідністю, є Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» [2]. Він встановлює важливі норми та принципи, спрямовані на забезпечення доступності до якісної медичної допомоги для цієї вразливої категорії

громадян.

Конституція України у ст. 49 гарантує кожному громадянину право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування [3]. Це право має забезпечуватися належним державним фінансуванням відповідних програм.

Одним із найважливіших напрямів є забезпечення дітей з інвалідністю відповідно до стандартів медичної допомоги необхідними лікарськими препаратами та медичними виробами за рецептами лікаря, а також спеціалізованими продуктами лікувального харчування.

У межах набору соціальних послуг надаються не всі лікарські засоби, а лише ті, що передбачені стандартом медичної допомоги. З метою реалізації зазначеної норми щорічно владою України затверджуються Перелік лікарських засобів для медичного застосування, у тому числі лікарських препаратів для медичного застосування, що призначаються за рішенням лікарських комісій медичних організацій [4].

Глобальною тенденцією є і той факт, що особи з інвалідністю становлять значну частину малозабезпеченого населення в усіх країнах, і Україна не є винятком. Значна частина дітей з інвалідністю виховується у неповних сім'ях і, як правило, такі сім'ї належать до найбільш малозабезпечених. Бідність не дозволяє використовувати новітні технічні можливості для дистанційної освіти та створює інші складнощі. Але необхідно відзначити, що сім'ї, котрі мають достатню кількість коштів, не завжди мають можливість забезпечити свою дитину повноцінною освітою, оскільки дуже високою є вартість обладнання, необхідного для комфортної організації тривалого перебування дитини з інвалідністю за робочим столом. Крім того, воно потребує частоті заміни. Нормативно-правовими актами передбачена державна підтримка при закупівлі такого обладнання, але на практиці для отримання бюджетних коштів родині потрібно пройти декілька комісій, зібрати величезну кількість документів. Таким чином, недосконалість бюрократичної системи є серйозним бар'єром для отримання освіти згаданою категорією дітей.

Отже, діти з обмеженими можливостями у процесі реалізації свого права на охорону здоров'я потребують особливої уваги та допомоги не тільки від держави та її органів, а також від кожного члена громадянського суспільства.

1. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996. Ратифікована із заявами Законом України від 14.09.2006. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text.

2. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 06.10.2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>.

3. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Хальота А. І. Забезпечення дитині-інваліду права на охорону здоров'я. *Захист дитини від насильства та жорстокого поводження: сучасні виклики*. 2021. С. 165–168. URL : <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/a4fad055-6599-4997-8769-cacb57dc9678/content>.

Максим ШЕВЯКОВ

старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу та
адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**SOME QUESTIONS REGARDING THE FORMATION
OF TRAFFIC ACCIDENT MATERIALS FOR MINORS**

The family is the primary and basic cell of society. Mainly at the family level, a general view is formed in the child's mind. Here, parents play a leading role in the formation of the minor's personality. In our topic, parents consciously or unconsciously instill in their children a nihilistic or even negative attitude towards the law, handing over the car keys to minors, thereby teaching children to break the law already at the beginning of life.

School and the immediate everyday environment are also important but secondary social centers that influence the consciousness and behavior of the minor. It is in this environment that the child first acquires friends, rivals, and acquaintances. Here, for the first time, she focuses her attention on the behavior of a reference (influential) group of teenagers, usually high school students. This is an independent source of indirect education. At school or in the everyday environment, minors are a particularly submissive social group.

Psychological comfort means a valuable change in children's behavior or thinking vectors under the influence of authoritative peers, reference groups, etc. Often, minors (especially boys) like to talk among themselves about cars, etc.

Such conversations with elements of bragging, fearlessness and at first glance «cool» can be called a cliché of the modern teenage subculture – «golden youth». They exert a tangible influence on children of their age, and in half of the cases they were the driving force behind minor motor vehicle and careless crimes in Part 1 of Art. 124 of the Labor Code of Ukraine. At the same time, neither the parents nor the child think about the terrible consequences of such escapades: damage to property, mutilation, huge expenses for the consequences of road accidents, their own death and the death of other people.

In the Register of Court Decisions, starting from January 1, 2018, until today, we found a considerable number of decisions of judges of the first instance in cases about AP regarding cases of committing AP by minors, provided for in Art. 124 of the Labor Code of Ukraine. Let's analyze some of them.

On May 17, 2018, the judge of the Storozhinetsk district court of the Chernivtsi region Buzhora V.T. established in the issued resolution: «Minor PERSON_1 on 04/10/2018 at 7 p.m. 10 minutes in the village Miracles on the street Bukovynska 94, Storozhinetsky district, Chernivtsi region, while driving a Mercedes-Benz 220

vehicle, number plate NUMBER_1, did not choose a safe speed of movement, did not keep the distance, as a result of which he collided with car NUMBER_2. The cars were partially damaged, there were no victims, which violated clauses 12.1, 13.1 of the Traffic Code and the requirements of Article 124 of the Code of Criminal Procedure. The guilt of a minor PERSON_1 is confirmed by the administrative offense protocols dated April 10, 2018, DB series No. 352885, DB series No. 352886, the scheme of the consequences of a traffic accident dated April 10, 2018. Article 13 of the Code of Administrative Offenses establishes that persons between the ages of sixteen and eighteen years, who have committed administrative offenses, influence measures provided for in Article 24-1 of the Code of Administrative Offenses are applied». In the operative part of his decision, the judge ruled: PERSON_1 INFORMATION_1 resident INFORMATION_2, to be found guilty of committing an administrative offense provided for in Art. 124 of the Criminal Procedure Code and apply a warning measure to it [1].

On January 5, 2018, the judge of the Tyachiv district court of the Zakarpattia region Bobrushko V.I., after considering the case of an administrative offense, established the following: «Minor PERSON_1, 12/18/2017 at 4 p.m. 18 min., in the village Nerensitsa street I. Franka, driving a car of the brand «Person_2 A5», state license plate NUMBER_1, did not observe the safe interval, overtaking the car in front and collided with a car of the brand «Peugeot 306», state license plate 3C 29014, driven by PERSON_3, as a result that the cars received mechanical damage, that he violated clause 13.3 of the Traffic Rules. Having considered the case of an administrative offense, I believe that the actions of a minor PERSON_1 constitute an administrative offense provided for in Art. 124 of the Code of Administrative Offenses as a violation of traffic rules by road users that caused damage to vehicles, which is confirmed by the administrative offense protocol of the BR series No. 059615 dated 18.12.2017, the breathalyzer tests of PERSON_4 and PERSON_1 dated 12/18/2017, the diagram of the scene of the traffic accident from 12/18/2017, by written explanations of PERSON_3 and PERSON_1 dated 12/18/2017. Taking into account that PERSON_1 was under the age of eighteen at the time of committing the offense, I believe that a measure of influence in the form of a warning should be applied to him. The judge decided: against PERSON_1 to apply a measure of influence for the administrative offense committed by him, provided for in Art. 124 of the Criminal Code of Ukraine in the form of a warning» [1].

In the above-mentioned court decision, we recognized that the judge incorrectly applied the rules of substantive law and violated the rules of procedural law. We provide the following arguments in support of this claim.

Clause 2.13 of the Traffic Rules [2] enshrines the right to drive vehicles of category «B» for persons from the age of 18. That is, one of the main legal signs of a driver is reaching his 18th birthday. A person who has not reached this age cannot obtain a driver's license for the right to drive category B vehicles and, accordingly, drive them. Even when a person has reached the age of 18, he is not allowed to drive vehicles without a driver's license of the appropriate category. To obtain a driver's

license, you must complete theoretical and practical training at a driving school and successfully pass an exam. Therefore, the driver's license is the main document that certifies that the person whose information is indicated in the license has the knowledge and skills necessary to drive a vehicle.

In the above resolutions, judges recognize minors, who are not drivers by law, guilty of the offense provided for in Art. 124 of the Code of Administrative Offenses, not complying with the requirements of the law. However, one can agree with such decisions, but partially. Guilt is a person's subjective attitude to the act he committed, which is expressed in the form of intent or carelessness. Therefore, the persons who are brought to administrative responsibility in these cases are really guilty of what they have committed. Minors in these proceedings in relation to the offense committed by them, provided for in Art. 124 of the Code of Administrative Offenses, are not subjects of an administrative offense. This is explained as follows: Clause 1.10 of the Traffic Rules stipulates that a driver is a person who drives a vehicle and has a driver's license of the appropriate category. In the situations described in the regulations, minors did drive a vehicle, but they did not have a driver's license for the appropriate category of vehicles, because they did not reach the legal age of 18.

As is known from the theory of administrative responsibility, the mandatory elements of the composition of any AP are: object, objective side, subject and subjective side. If at least one of the mandatory elements is missing, the proceedings in the case, in accordance with Clause 1, Part 1 of Art. 247 of the Administrative Code of Administrative Offenses, subject to closure due to the absence of members of the AP. In accordance with Part 2 of Art. 284 of the Code of Administrative Offenses of Administrative Offenses, the decision to close the case is issued in the absence of members of the Administrative Court.

A general subject is a person who has reached the age of 16 at the time of committing an offense (Article 12 of the Code of Administrative Offenses). In accordance with Part 1 of Art. 13 of the Code of Administrative Offenses, if persons aged 16 to 18 years commit an offense under Art. 124 of the Code of Criminal Procedure, then they are subject to administrative liability on general grounds. In all such proceedings, the courts refer to the mitigating circumstance provided for in Clause 4, Part 1, Art. 34 of the Criminal Procedure Code and apply to minors the influence measures provided for in Art. 24-1 of the Labor Code of Ukraine. We remind you that measures of influence can be applied only to a minor who, firstly, has reached the age of 16 at the time of committing an offense, secondly, all the signs of the composition of the offense committed by him are present in his actions, thirdly, when, taking into account the circumstances of the offense committed, it will be appropriate to apply measures of influence to such a person.

Therefore, in the listed proceedings regarding the bringing of minors to administrative responsibility for their commission of the AP, provided for in Art. 124 of the Code of Criminal Procedure, the courts had no right to apply to minors the measures of influence provided for in Art. 24-1 of the Code of Criminal

Procedure, because the actions of minors do not have the composition of the AP – they are not special subjects, they do not have the status of a driver. Courts had to issue a resolution on closing the proceedings in the case of AP under Art. 124 of the Labor Code of Ukraine.

1. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua>.
2. Про Правила дорожнього руху : постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#Text>.
3. Про дорожній рух : Закон України від 30.06.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12#Text>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

Максим ШЕВЯКОВ

старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Ярослав БИНГАР

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
НЕПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ**

Відповідно до ст. 13 Кодексу України про адміністративні правопорушення особи віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, підлягають заходам впливу, передбаченим ст. 24-1 цього кодексу. У випадку вчинення особами цієї вікової категорії адміністративних правопорушень, які перераховані вище, вони також можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності на загальних підставах, залежно від характеру вчиненого правопорушення та особистих обставин правопорушника, за винятком правопорушень, передбачених ст. 185 [1].

Згідно зі ст. 24-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років можуть бути застосовані такі заходи впливу:

1. Зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у

потерпілого;

2. Попередження;

3. Догана або сувора догана;

4. Передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

Ці заходи впливу призначаються з метою виховання та корекції поведінки неповнолітнього правопорушника, а також з урахуванням конкретних обставин справи та індивідуальних особливостей особи [3].

Крім того, необхідно застосовувати адміністративний вплив на неповнолітніх, керуючись принципами невідхильної дотриманості процесуальних норм, відношенням, що ґрунтується на гуманності стосовно їх духовного стану, забезпеченням їхнього права на захист, об'єктивною оцінкою скоєного правопорушення та виробленням обов'язкових заходів впливу, як це слушно відзначає О. Кукшинова [3].

У додаток до цього В. Продаєвич вказує, що в законодавстві не визначено, чи мають ці заходи впливу становити альтернативу адміністративному стягненню, і не визначено, як само слід застосовувати заходи впливу з переліку, зазначеного у ст. 24-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Також відсутні терміни для виконання цих заходів впливу на неповнолітніх та інші важливі деталі [2, с. 58].

Сучасні реалії свідчать про зростання випадків скоєння адміністративних правопорушень особами у віці від 14 до 15 років, які не підпадають під адміністративну відповідальність, а за них несуть відповідальність їх законні представники. Це призводить до ухилення цих осіб від відповідальності перед законом [4, с. 6].

Ця проблема має негативний вплив на загальний стан правопорядку в суспільстві.

Науковці рекомендують встановити адміністративну відповідальність для підлітків віком від 14 років, що, за їхнім переконанням, підвищило б вимогливість до підлітків та сприяло б більшій повазі до їхньої особистості. Це також визнало б їх відповідальними перед суспільством за їхню поведінку і, врешті-решт, сприяло б зменшенню кримінальності серед неповнолітніх [1, с. 35].

На сьогодні важливо враховувати, що профілактичне значення заходів впливу, що застосовуються до зазначеної категорії осіб, дуже обмежене, як це видно з практики. Тому необхідно вжити заходів для нормативного визначення поняття, цілей та правових наслідків використання кожного з цих заходів. Також слід ретельно визначити перелік правопорушень, за які застосовуються заходи виховного впливу, і визначити процедури їх застосування [2, с. 5].

Слід враховувати, що ефективність законодавства повинна поєднувати заходи правового, педагогічного, психологічного та медичного характеру.

Законодавство повинно прагнути бути максимально гуманним щодо неповнолітніх правопорушників.

Засобом боротьби з правопорушеннями серед цієї категорії осіб є передбачення ефективних методів і засобів запобігання їх скоєнню, зважаючи на постійне зростання кількості правопорушень серед неповнолітніх. Однак ці методи повинні бути гуманними і відповідати принципу найвищого добробуту дитини.

1. Єдинак О. О., Лупало О. А. Актуальні проблеми адміністративної відповідальності неповнолітніх. Міністерство внутрішніх справ України ; Національна академія внутрішніх справ ; кафедра публічного управління та адміністрування. 2023. 139 с.

2. Кукшинова О. О. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх. *Митна справа*. 2015. № 5(101). С. 55–63.

3. Нечипоренко, А. В., Шевяков М. О. Роль понятого під час заходів провадження у справах про адміністративні правопорушення. *Сучасні підходи боротьби зі злочинністю: погляди молодих вчених : зб. матеріалів Всеукр. наук. конф. здобувачів вищої освіти* (м. Кривий Ріг, 26 лист. 2021 р.). Кривий Ріг : КННІ ; ДонДУВС, 2022. 305 с.

4. Продаєвич В. О. Місце адміністративної відповідальності в системі заходів адміністративного примусу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 20 с.

Максим ШЕВЯКОВ

старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Інна ВЛАСОВА

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної
діяльності Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ ЩОДО НЕДОПУЩЕННЯ ВЧИНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІМИ ОСОБАМИ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Нестабільна соціальна та економічна ситуація, що склалася в Україні протягом останніх років, призводить до зростання різних відхилень у розвитку особистості та поведінці дітей і підлітків. Це явище має наслідком збільшення проявів жорстокості, агресивності і цинізму серед неповнолітніх.

Такий стан речей відзначають у своєму дослідженні і Е. Калашнік та

М. Шевяков. Ними детерміновано, що «на даний момент кількість випадків неналежної поведінки в будь-яких громадських місцях, зокрема у школі, серед дітей та підлітків значно збільшилась. Жорстокі відносини між дітьми, жебрацтво, втечі з дому, спроби брутального самостановлення в очах батьків та вчителів, а також інші хуліганські прояви та навіть адміністративні правопорушення вже безперечно стали частиною життя молодого покоління» [1].

Слід відзначити, що подібний стан справ має вплив не лише на злочинність неповнолітніх, але і на кримінальну ситуацію загалом у країні, що визначає безпеку всього суспільства.

Реалізація прав і законних інтересів неповнолітніх знаходить свій прояв в участі батьків, законних представників. Хоча вони найчастіше самі є правопорушниками і належним чином не захищають права та законні інтереси своїх дітей, не виконують свої батьківські обов'язки з їх виховання [2].

Попередження правопорушень неповнолітніх передбачає вирішення дуже складної та багатоаспектної проблеми, де головним є оптимальний вибір із відомих сучасній теорії та практиці засобів превентивного впливу саме тієї їх сукупності, котра справді сприяла б досягненню наміченої мети.

Для ювенальної превенції важливим елементом управління профілактикою правопорушень неповнолітніх є індивідуальна робота у цьому з особами, які перебувають на профілактичному обліку.

Під профілактикою правопорушень у дитячому середовищі слід розуміти систему соціальних, правових, педагогічних та інших заходів, спрямованих на виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів і правопорушень неповнолітніми.

На законодавчому рівні в незалежній Україні поняття профілактики правопорушень серед неповнолітніх вперше було визначено у січні 1995 р. в Законі України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей». Так, у ст. 3 зазначалося: «під профілактикою правопорушень серед дітей слід розуміти діяльність органів і служб у справах дітей, спеціальних установ для дітей, спрямовану на виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню дітьми правопорушень, а також позитивний вплив на поведінку окремих дітей на території України, в її окремому регіоні, в сім'ї, на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форм власності, за місцем проживання» [3].

Ювенальна поліція у межах своїх повноважень:

1. Забезпечує захист прав і свобод дітей;
2. Здійснює нагляд за дітьми, яких усиновили. Саме такі категорії осіб перебувають у великій групі ризику, адже не завжди дітей усиновляють із добрими цілями. Кривдники можуть використовувати усиновлених дітей задля своєї вигоди і ретельно приховувати це;
3. Постійно моніторить стан злочинності у дитячому середовищі. Створює статистику дітей, схильних до вчинення правопорушень, що допомагає точно спрямувати свою діяльність;

4. У питаннях запобігання торгівлі людьми співпрацює із закладами дошкільної/шкільної освіти. Найбільшою проблемою є те, що діти не усвідомлюють, що з ними чинять неправомірно;

5. Проводить профілактичні заходи. Ця робота допомагає уникнути негативних наслідків для фізичного і психічного розвитку, а також соціальної невлаштованості дітей;

6. Вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, здійснення поліцейського піклування стосовно неповнолітніх. Для подолання основних причин бездоглядності дітей необхідно якнайшвидше виявляти сім'ї, не здатні виконувати функції виховання, вжити заходів щодо запобігання соціальному сирітству, створити належні умови для всебічного розвитку та виховання дітей, поширювати різні форми виховання. Перед усиновленням дітей необхідно організовувати навчання або перепідготовку майбутніх батьків. Крім того, експерти з органів соціального захисту повинні аналізувати фінансові можливості батьків щодо виховання дітей [4].

Підрозділи ювенальної превенції взаємодіють і з іншими органами Національної поліції. Наприклад, із дільничним офіцером поліції, тому що потрібно проводити роботу не лише з дітьми, а і з певними категоріями дорослих осіб.

Підсумовуючи, можна констатувати, що кінцевими цілями профілактики правопорушень неповнолітніми є зменшення кількості правопорушень, скоєних неповнолітніми, максимізація ефекту від заходів впливу, що застосовуються до них, врегулювання та захист правого статусу таких громадян.

1. Калашнік Є. О., Шевяков М. О., Стовба В. В. Розгляд ювенальної превенції в аспекті забезпечення формування правомірної моделі поведінки дітей та молоді. *Актуальні проблеми ювенальної деліктології : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару* (м. Дніпро, 5 лист. 2021 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 83–86.

2. Яровець Д. А. Шляхи удосконалення діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави : матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Одеса, 31 жовт. 2022 р.). Одеса : ОДУВС, 2022. С. 156–159.

3. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80>.

4. Дудченко В. В., Шлапко Т. В. Профілактика правопорушень у дитячому середовищі в Україні та зарубіжний досвід. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Суми, 21–22 трав. 2020 р.) : у 2 ч. Суми : Сумський державний університет, 2020. Ч. 2. С. 156–160.

Максим ШЕВЯКОВ

старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності

Катерина КАНДАУР

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ДІТЕЙ ПРАЦІВНИКАМИ
ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЗОКРЕМА
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

У Загальній декларації прав людини 1948 р. закріплено принцип поваги до прав та свобод кожної людини. Це означає, що всі держави мають розглядати права та свободи людини як невід'ємні, недоторкані та безпосередньо діючі. Крім того, вони зобов'язані уникати будь-якої форми дискримінації на підставі статі, раси, мови, релігії та інших ознак. Також вони мають співпрацювати одна з одною в цій сфері [1].

Забезпечення правопорядку та дотримання законності, включно із захистом прав та свобод людини, здійснюється правоохоронними органами держави.

Сьогодні більшість країн прокладають шлях до створення правової держави. Згідно із сучасною концепцією правова держава має за мету забезпечити нормальне функціонування громадянського суспільства та гарантувати його життєдіяльність [2].

Громадський порядок тісно пов'язаний із іншою складовою громадянського суспільства – суспільною безпекою, котра охоплює відносини, пов'язані із запобіганням або уникненням загрози для життя, здоров'я та майна людей.

Громадська безпека враховує правила, що забезпечують безпеку руху транспорту та пішоходів, а також правила, що стосуються виконання будівельних і ремонтних робіт у громадських місцях. До цієї сфери також входять правила протипожежної безпеки, боротьби зі стихійними лихами, епідеміями та епізоотіями, а також правила використання об'єктів, що підпадають під ліцензійно-дозвільну систему, та інші відносини [4].

Інститути громадянського суспільства також можуть відігравати важливу роль у забезпеченні правопорядку та дотриманні встановлених правил. Проте головну відповідальність за це несе держава, зокрема її правоохоронні органи [3].

Поліція у своїй важливій місії забезпечення громадської безпеки

керується низкою принципів, що визначають її роль та відповідальність перед суспільством [3]. Серед таких принципів слід назвати: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політичну нейтральність, взаємодію з населенням на основі партнерства, безперервність.

Однак щодо превентивної діяльності поліції важливо ці принципи розширити та конкретизувати. Що є особливо актуальним у контексті систем прав людини та міжнародного гуманітарного права, що доповнюють одна одну. Наприклад, обидві ці системи надають особливу увагу дітям, які можуть бути завербовані як військовослужбовці. Вони визнають необхідність спеціального захисту дітей, які опинилися в умовах збройних конфліктів [2].

Однією з важливих ініціатив у цьому контексті є Декларація про захист жінок і дітей у надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів, спрямована на забезпечення прав цивільного населення під час збройних конфліктів [4]. У цьому документі визнається, що діти занадто часто стають жертвами страждань унаслідок збройних конфліктів та подібних ситуацій.

На жаль, незважаючи на те, що зазначені міжнародні норми визнаються багатьма державами, проблема залишається невирішеною. За даними ЮНІСЕФ, понад 34 млн дітей в усьому світі живуть в умовах збройних конфліктів або надзвичайних ситуацій і не отримують необхідного захисту. Це особливо актуально для країн, де тривають конфлікти, таких як Ємен, Сирія та Демократична Республіка Конго. Україна також стикається з цією проблемою на Сході країни, де понад 500 тисяч дітей потребують невідкладного захисту та гуманітарної допомоги, включно з доступом до чистої питної води, безпечного середовища для навчання, якісної медичної допомоги та психосоціальної підтримки [3].

Забезпечення безпеки та захисту дітей як найвразливіших членів суспільства і дотримання міжнародних стандартів у цій сфері є важливою складовою роботи поліції в умовах збройних конфліктів і кризових ситуацій.

Слід зауважити, що у сфері міжнародного права захист прав дітей і підлітків охоплює широкий спектр міжнародних правових актів загального і регіонального характеру, що мають і обов'язкову юридичну силу, і рекомендаційну. Слід враховувати, що Україна є членом ООН із 1945 р. та ОБСЄ з 1992 р., а також членом Ради Європи з 1995 р. на регіональному рівні.

Зокрема, 05.10.2000 Україною була ратифікована Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182, що забороняє залучення дітей до 18 років до робіт, котрі можуть загрожувати їхньому здоров'ю, моральному та психологічному стану. Це і робота на небезпечних промислових об'єктах, і причетність до проституції, порнографії та торгівлі наркотиками.

Зважаючи на ситуацію на непідконтрольних територіях, держава може не мати змоги ефективно захищати основні права людини. Проте їй доведеться знаходити нові та ефективніші моделі правозахисної діяльності.

1. Безпалова О. І. Організація діяльності підрозділів ювенальної превенції : навч. посібник. Харків : ХНУВС, 2022. 45 с.
2. Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25.01.1996. Ратифікована із заявою Законом України від 03 серпня 2006 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135#Text.
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.
4. Шевяков М. О. Профілактика національною поліцією правопорушень. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. № 4(81). Ч. 1. С. 162–166.

Максим ШЕВЯКОВ

старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Дмитро КОМАР

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Окреслена проблема не втрачає своєї актуальності через те, що велика кількість жителів України стикнулася з нею в умовах війни. Починаючи ще з 2014 р., багато людей були змушені покинути рідні домівки та шукати більш спокійну і безпечну територію. Таких осіб відповідно до законодавства визначають як тимчасово переміщених. Вони отримують допомогу від держави та міжнародних організацій. З 24 лютого 2022 р. триває повномасштабна війна, і через активні бойові дії з боку російських військових страждає населення всієї України.

Військовий конфлікт створює загрозу безпеці дітей, які можуть стати жертвами насильства, залишитися без сім'ї та дорослої підтримки. Захист їхньої безпеки та запобігання травмам і травматичним подіям стає надзвичайно важливим завданням. Діти, які знаходяться в зоні активних бойових дій, дуже часто піддаються ризику отримання фізичних травм. Вони можуть потребувати доступу до медичної допомоги та реабілітації. Уряд повинен забезпечити доступ до медичних служб та їх ефективне функціонування в умовах воєнного конфлікту.

З давніх часів питання інтересів та потреб дітей, їх виховання тощо залишалися поза увагою дослідників та суспільства в цілому. Характерними були ситуації, за яких на дитину не звертали увагу, її думка була неважливою, а дорослі завжди мали певну владу над дітьми, нав'язували їм свої цінності та думки [1, с. 82], а останнім нічого не залишалось, як сприймати все це як належне.

На сьогодні дитина має особливий статус та є особливою категорією громадян, права якої захищаються на рівні держави та її органів. При цьому в світі розроблено та діє великий кластер міжнародних і національних законодавчих актів, спрямованих на захист розвитку дитини в безпечних і сприятливих умовах, у середовищі сім'ї або опікунів для підготовки її до життя у вільному суспільстві.

У Законі України «Про охорону дитинства» [2] зазначено, що дитина має бути забезпечена умовами для фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку. Законодавство про охорону дитинства ґрунтується на Конституції України, Конвенції ООН про права дитини, міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і складається з цього закону, а також інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у визначеній сфері [3, с. 192].

Кожна дитина має право на життя, починаючи з моменту визнання її народженою, відповідно до критеріїв, установлених Всесвітньою організацією охорони здоров'я. Держава визнає це право та забезпечує дитині доступ до охорони здоров'я, надаючи безоплатну якісну медичну допомогу у державних та комунальних закладах охорони здоров'я. Додатково держава сприяє створенню безпечних умов для життя та здорового розвитку дітей, забезпечує раціональне харчування та сприяє формуванню в них навичок здорового способу життя. Але в умовах війни ці права є обмеженими, оскільки через постійні обстріли, повітряну тривогу тощо діти втрачають право на безпечне життя. У найбільшій небезпеці знаходяться діти, які проживають у районах активних бойових дій.

Саме тому держава повинна надавати захист і забезпечувати безпеку дітей, наприклад, шляхом організації безпечних місць для проживання, організації евакуації та надання допомоги. Державні органи та місцева влада, а також працівники поліції мають забезпечити населення усім необхідним, насамперед місцями для укриття у належному стані, а ще подбати про обізнаність людей, як діяти під час тривоги, як зберегти своє життя тощо. Зокрема, працівники поліції можуть інформувати населення, проводити тренінги для дітей тощо.

Також важливого значення набирає постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану» від 17 березня 2022 р. № 302. Координаційний штаб є тимчасовим консультативно-дорадчим органом

Кабінету Міністрів України. Він утворений із метою сприяння координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану [1, с. 80]. Утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану є кроком у правильному напрямі для забезпечення безпеки та добробуту дітей під час воєнного конфлікту. Ця постанова свідчить про важливість відданості української влади захисту прав дітей у надзвичайних обставинах і намагання координувати роботу органів влади різних рівнів та громадських організацій для досягнення цієї мети. Тому перспективним є подальше науково-практичне вирішення проблем запровадження державної підтримки з метою визначення необхідної міри втручання держави у регулювання сімейних відносин [4].

Як висновок доречно зазначити, що українське законодавство піклується про своїх громадян, особливу увагу приділяючи дітям, та приймає низку нормативно-правових актів, що захищають права і свободи дітей. Водночас сучасне законодавство містить низку прогалин, що потребують негайного внесення змін з огляду на вимоги міжнародного законодавства. Також нашій державі потрібно більш ретельно дотримуватися рекомендації Конвенції ООН, Міжнародного протоколу щодо документації і розслідування ситуацій із порушенням прав дітей на території України під час військової агресії. Держава має виконати усі можливі дії, аби притягнути до відповідальності осіб, які порушили права жінок та дітей.

1. Біда О. А., Блага А. Б., Мартиненко О. А. та ін. Дитинство під прицілом: права дитини в умовах збройного конфлікту на сході України : наук. видання / за заг. ред. А. П. Буценка. Київ : КИТ, 2016. 82 с.

2. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.

3. Швець Д. В. Підвищення якості підготовки працівників підрозділів ювенальної превенції як необхідна передумова захисту прав і свобод дітей // Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України. Харків, 2019. С. 29–31.

4. Лабенська Л. Л., Савич В. О. Права дитини: сучасний стан забезпечення та реалізації в Україні. *Право і суспільство*. 2018. № 1. С. 118–122. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/1_2018/part_1/23.pdf.

Катерина ШЕНДАКОВА

викладач циклу спеціальних дисциплін
відділення первинної професійної
підготовки, спеціалізації та підвищення
кваліфікації навчально-наукового
інституту заочного навчання
та підвищення кваліфікації
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ПРОФІЛАКТИЧНА РОЛЬ ІНСПЕКТОРА ЮВЕНАЛЬНОЇ
ПРЕВЕНЦІЇ У ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ**

Проблематика домашнього насильства ніколи не втрачала своєї актуальності, та ще більшого значення вона набула після повномасштабного військового вторгнення в Україну з боку РФ, в результаті чого багато сімей опинились у складних життєвих обставинах: втратили майно та роботу, пережили смерть близьких людей, стикнулися з проблемою зловживання спиртними напоями, що, безумовно, впливає на відносини в сім'ях та призводить до домашнього насильства, де серед потерпілих, на жаль, є діти. У зв'язку з чим усі служби Національної поліції України працюють у напруженому режимі. Основним суб'єктом у структурі Національної поліції України, що цілеспрямовано захищає права та інтереси дітей, є підрозділи ювенальної превенції.

Домашнє насильство для більшості сімей в Україні є нормою. Багато батьків вважають, що такі методи виховання дитини, як стусани, ляпаси або штовхання, не є насильством. Для них, наприклад, також є нормою голосно кричати на дитину та ображати її, при цьому принижуючи честь і гідність, або виражатись у бік дитини нецензурною лайкою. Більшість батьків вважають вищезазначені дії методом певного виховання. Але все це призводить до негативних наслідків для психологічного стану дитини, а в подальшому має руйнівний вплив під час створення вже дорослою особистістю власної родини. Діти, які пережили будь-який вид насильства, відчувають труднощі в соціалізації: у них порушені зв'язки з дорослими, відсутні відповідні навички спілкування з однолітками, вони не мають достатнього рівня знань і ерудиції, щоб завоювати авторитет у школі тощо.

Соціологічні опитування свідчать, що 65 % українців вважають себе обізнаними в темі, проте під насильством розуміють переважно фізичні дії.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» домашнє насильство – це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного

насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

До уповноважених підрозділів органів Національної поліції щодо запобігання та протидії домашньому насильству належать: дільничні офіцери поліції; поліцейські ювенальної превенції; оператори «102»; чергові частини; слідчі; патрульні поліцейські; поліцейські мобільних груп реагування на випадки домашнього насильства.

В Україні передбачено два види покарання за вчинення домашнього насильства:

1. Адміністративна відповідальність за ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, санкція якої передбачає покарання у виді попередження, штрафу або адміністративного арешту до 15 діб [2];

2. Кримінальна відповідальність за ст. 126-1 Кримінального кодексу України за систематичне вчинення домашнього насильства, санкція якої передбачає покарання у виді: громадських робіт на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або арешту на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до п'яти років, або позбавлення волі на строк до двох років [3].

Вагому роль місце у профілактиці домашнього насильства стосовно дітей відіграє інспектор ювенальної превенції, який у правовому полі попереджає домашнє насильство та допомагає дітям, які опинились у складних життєвих умовах. Так, згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ України 19.12.2017 № 1044 до основних завдань та повноважень підрозділів ювенальної превенції належать:

– вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми;

– інформування відповідних місцевих органів державної влади щодо батьків, інших законних представників, які не виконують обов'язки щодо виховання дітей, жорстоко з ними поводяться чи вчиняють стосовно дітей домашнє насильство;

– ініціювання перед службами у справах дітей, відділами охорони здоров'я місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування питання про направлення дитини до відповідного закладу для надання необхідної медичної, психологічної допомоги;

– виявлення фактів вчинення домашнього насильства та своєчасне реагування на них [4].

Інспектори ювенальної превенції відіграють значущу роль у виявленні, припиненні та подоланні фактів вчинення домашнього насильства щодо дітей.

Насамперед важлива плідна взаємодія із зацікавленими установами: управліннями служби у справах дітей, медичними та освітніми закладами. У своїй роботі інспектори ювенальної превенції на перше місце виносять саме попередження фактів домашнього насильства щодо дітей.

Важливе значення має Стамбульська конвенція, котра передбачає, що дитина, яка стала свідком (очевидцем) вчинення домашнього насильства повинна бути визнана потерпілою від домашнього насильства [5].

Дуже важливою складовою діяльності інспекторів ювенальної превенції є профілактична робота загального характеру, наприклад, проведення разом із батьками та представниками освітнього процесу батьківських зборів у навчальних закладах щодо попередження вчинення домашнього насильства стосовно дітей та можливих наслідків, а також профілактична робота з конкретною сім'єю або дитиною (кривдником), якщо дії останнього викликали занепокоєння у представників управління служби у справах дітей, поліції або інших зацікавлених служб.

У своїй роботі інспектори ювенальної превенції є медіаторами між батьками та дітьми. Ефективність попереджувальних заходів щодо домашнього насильства залежить від правильного та професійного підходу інспектора ювенальної превенції. Найчастіше профілактична робота проводиться як із дітьми, так і з батьками, які раніше потрапляли в поле зору поліції або управління служби у справах дітей як батьки, які не виконують своїх батьківських обов'язків.

Цікавим є позитивний зарубіжний досвід у подоланні домашнього насильства, що сформувався у Сполучених Штатах Америки, де впроваджена програма з реабілітації дітей в умовах комуни, метою якої є направлення дітей, що зазнали насильства в сім'ї, до відповідних центрів реабілітації для надання їм різного роду допомоги. Так, центри-будинки розташовуються в сільській місцевості. Туди приїжджають діти, які мають емоційні і психологічні проблеми, пов'язані з жорстоким поведінням або зневагою їхніми інтересами, діти, вилучені з сімей, або такі, щодо яких може вчинюватися домашнє насильство. У таких центрах діти отримують індивідуальний 24-годинний догляд. Реабілітація поєднує елементи психотерапії, освіти, мистецтва, музики, відпочинку та терапії. Діти зазвичай живуть у комуні від 3 місяців до 2 років. У разі, якщо стосовно дитини вчиняється домашнє насильство або їй загрожує серйозна небезпека, соціальний працівник мусить негайно ізолювати дитину від сім'ї, щоб забезпечити її життя та здоров'я [6].

Таким чином, проблема домашнього насильства щодо дітей має глобальний характер та виходить далеко за межі України. Важливим суб'єктом у профілактиці домашнього насильства у структурі Національної поліції України є підрозділи ювенальної превенції, інспектори яких уповноважені проводити профілактичну роботу щодо попередження вчинення домашнього насильства стосовно дітей, а також здійснювати індивідуально-профілактичну роботу з дітьми, які можуть стати жертвами протиправних дій

батьків та родичів загалом.

Діти – це наше майбутнє. Коли батьки вчиняють насильство стосовно своїх дітей, вони повинні пам'ятати, що насилля породжує насилля та дитина згодом відтворюватиме поведінку батьків у власній сім'ї. За кожний факт домашнього насильства в нашій державі передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність.

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#top>.

2. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80>.

3. Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 655. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-п#Text>.

4. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.

5. Про затвердження форм документів, із яких формується особова справа постраждалої особи, влаштованої до притулку для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі : наказ Міністерства соціальної політики України від 03 липня 2019 р. № 1037. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0772-19>.

6. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника, затверджений наказом МВС України від 01 серпня 2018 р. № 654. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>.

Катерина ШЕРЕМЕТ

курсант

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Ірина ДРОК**

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ЗАХОДИ З РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ, ДЕПОРТОВАНИХ ІЗ ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Для обґрунтування актуальності обраної тематики дослідження наведемо статистичні дані. За даними Офісу Генерального прокурора, в Україні в період з 24 лютого 2022 р. до 16 жовтня 2023 р. 508 дітей загинули, 1135 дітей зазнали поранень, 13 дітей офіційно визнані постраждалими від сексуального насильства. За даними Національної поліції України, 1321 дитина вважається зниклою, а 19 050 дітей знайдено [1]. Ця статистика не відображає реальну ситуацію, адже латентність статистичних даних щодо

постраждалих унаслідок збройної агресії обумовлена бойовими діями, що тривають, та окупацією українських територій, до яких відсутній доступ державних органів України.

Станом на 13 вересня 2023 р. було ідентифіковано 19 546 українських дітей, які були депортовані або насильно переміщені російськими агентами з окупованих територій України. Лише 386 дітей вдалося повернути з російської федерації зусиллями громадських організацій, що працюють із державними органами за спеціальними схемами [2].

Наведені публічні статистичні дані спонукають до визнання проблеми депортації дітей – громадян України та дозволяють спрогнозувати в подальшому виникнення проблем, пов'язаних із реабілітацією таких дітей.

Міжнародне та національне законодавство покладає відповідальність щодо здійснення зазначених заходів з реабілітації саме на державу. Зокрема, згідно з Резолюцією Генеральної Асамблеї (76/147) «Права дитини» держави повинні вживати заходів, спрямованих на реінтеграцію та реабілітацію неповнолітніх. Програма реабілітації дітей, які повернулися, має бути розроблена та затверджена на національному рівні.

При цьому цілями такої реабілітації мають стати повернення дитинства тим, хто став жертвою збройного конфлікту, виправлення будь-яких психологічних та поведінкових девіацій, спричинених порушенням прав дитини, обов'язкове надання медичної допомоги, якщо така потрібна, ресоціалізація дітей.

Згідно з національним законодавством Україна вживає всіх необхідних і можливих заходів для розшуку та повернення дітей. Тобто захист дітей та возз'єднання із сім'єю є пріоритетом державної політики України. Після повернення діти, які постраждали внаслідок воєнних дій чи збройних конфліктів, мають право на медичну, психолого-педагогічну реабілітацію та соціальну реінтеграцію [5]. Для цього з боку держави мають бути реалізовані конкретні заходи.

17 березня 2022 р. Кабінет Міністрів України створив Координаційний штаб з питань захисту прав дітей в умовах воєнного стану. Основними завданнями цього штабу є: координування дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування під час організації евакуації дітей, зокрема з інвалідністю та дітей-сиріт; координування заходів щодо забезпечення розташування та задоволення потреб дітей; визначення шляхів, механізмів та засобів управління обліком дітей у країні, забезпечення повернення дітей до України після припинення воєнних дій; визначення шляхів та способів вирішення питань, пов'язаних із захистом прав дітей в умовах воєнного стану; прийняття оперативних рішень щодо захисту прав дітей; моніторинг дотримання соціальних стандартів та прав дітей, які виїхали за межі України, у державах їх тимчасового перебування, а також їх повернення в Україну; інформування громадян України та міжнародних спільнот про ситуацію та необхідність захисту дітей

в умовах воєнного стану; поширення інформації про діяльність Координаційного штабу [3].

Однак у більшості випадків виконання поставлених завдань має декларативний характер, а реабілітація дітей, повернутих до України, залишається напрямом роботи громадських організацій та приватних психологів.

На державному рівні механізм повернення депортованих дітей з окупованих територій передбачає: розробку механізму щодо отримання списків дітей; верифікацію та оновлення даних; документування фактів злочину та виявлення нових обставин; психологічну реабілітацію дітей після повернення; створення спеціального центру для реабілітації; відкриття гуманітарних коридорів[4]. Водночас проблеми, пов'язані з реабілітацією дітей, депортованих із окупованих територій, продовжують існувати і не афішуються серед громадськості.

Також не менш важливим питанням є реабілітація тих дітей, які знаходяться на окупованих територіях і навчаються за російською освітньою програмою, де протягом тривалого часу панує мілітаризм. Тому так важлива ресоціалізація дітей під час їх реабілітації та реінтеграції в українську спільноту.

Відповідно до викладеного вважаємо, що Кабінету Міністрів України потрібно розробити порядок взаємодії державних органів та органів місцевого самоврядування для подальшого супроводу сімей під час та після повернення дітей з окупованих територій. Міністерству охорони здоров'я пропонуємо розробити та впровадити довготривалі програми з психологічної та медичної реабілітації дітей. Міністерству соціальної політики України, на наш погляд, вже потрібно підготувати соціальні програми реінтеграції дітей, повернутих із деокупованих територій та територій держави-агресора.

На нашу думку, якщо не буде належної підтримки з боку держави, психологів, педагогів, медиків, саме тривалої допомоги, то після воз'єднання родин не всі батьки зможуть дозволити собі записати дитину до психолога. Саме тому в обов'язковому порядку має бути впроваджено та реалізовано на належному рівні єдиний механізм, алгоритм супроводу дітей, які повертаються. Кожна дитина повинна пройти індивідуальну оцінку потреб, щоб зрозуміти, чи потребує вона підтримки родини, допомоги медичного закладу, тобто чи необхідне дитині лікування, а також обсяг психологічної допомоги, інших гуманітарних потреб.

Доходячи висновку, можемо констатувати, що механізм та етапи реабілітації створені, але їх необхідно ще доопрацювати. Належної уваги з боку держави потребують і діти, які повернулися в Україну з окупованих територій, хоча і не були депортовані в російську федерацію. Інформування громадськості про статистику повернення дітей, про діяльність державних органів та громадських організацій щодо їх реабілітації та ресоціалізації, їхні контакти та види наданих послуг вважаємо першочерговим завданням на

даному етапі розвитку суспільства.

1. Діти війни. *Children of war*. URL : <https://childrenofwar.gov.ua/>.
2. Єдиний механізм повернення депортованих дітей: РЦПІ представив Концепцію репатріації українських неповнолітніх. *Регіональний центр прав людини*. URL : <https://rchr.org.ua/publications/yedynyj-mehanizm-povernennya-deportovanyh-ditej-rczpl-predstavyyv-konczepczyu-repatriacziyi-ukrayinskyh-nerovnlitnih/>.
3. Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану : постанова Кабінет Міністрів України від 17 березня 2022 р. № 302. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2022-%D0%BF#Text>.
4. Розроблено механізм повернення депортованих українських дітей. *Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України*. URL : <https://minre.gov.ua/2023/09/11/rozrobleno-mehanizm-povernennya-deportovanyh-ukrayinskyh-ditej/>.
5. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.

Настасія ШКОЛЬНИК

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Андрій ЧВАЛЮК**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В останні півтора року населення України знаходиться в умовах постійного стресу і психотравмуючих факторів. Воєнні дії негативно впливають на психіку людей, і найбільше від цього страждають діти.

Діти є психологічно вразливими, адже їхня нервова система перебуває у процесі розвитку і не здатна протидіяти впливу зовнішніх факторів. Стресові ситуації впливають на фізичне і психічне здоров'я, а також подальший розвиток і життя дитини [1]. Багато держав у світі підписали міжнародні конвенції та угоди, що зобов'язують їх захищати права дитини, і прийняли відповідні закони на національному рівні.

Конвенція про права дитини є першим і основним міжнародно-правовим документом обов'язкового характеру, що присвячений широкому спектру прав дитини. Документ складається з 54 статей, що деталізують індивідуальні права осіб віком від народження до 18 років для повного розвитку можливостей в умовах, вільних від голоду і потреб, жорстокості, експлуатації та інших форм зловживань [2].

Закон України «Про охорону дитинства» визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, що має важливе значення для забезпечення національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави, забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіти, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні, встановлює основні засади державної політики у цій сфері, що ґрунтуються на забезпеченні найкращих інтересів дитини [3].

На жаль, під час воєнного стану порушуються права дітей, особливо тих, які знаходяться на окупованих територіях. Їх перелік вельми широкий. Право на життя є одним із основних прав людини, котре гарантує, що кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Однак військові окупаційного контингенту РФ дозволили собі порушити це невід'ємне право. За офіційною статистикою, станом на 25 квітня 2023 р. загинуло 470 дітей, 949 отримали поранення різного ступеня тяжкості. Найбільше постраждало дітей у Донецькій (452), Харківській (275), Київській (127), Херсонській (94), Запорізькій (89), Миколаївській (86), Чернігівській (68), Луганській (66) та Дніпропетровській (66) областях [4]. Також були порушені такі права, як право на особисту недоторканність, освіту, медичне забезпечення, право на захист від фізичного чи психологічного насильства, право на захист від катувань та інших жорстоких нелюдських або принижуючих гідність видів поведінки. Оскільки окуповані території не підконтрольні нашій державі, Україна не може забезпечити захист прав дітей, які на них мешкають.

Станом на 15 травня 2023 р. відкрито понад 2830 кримінальних проваджень, а саме:

- стосовно воєнних злочинів проти дітей – 1012;
- за фактами збройного нападу на установи та заклади для дітей – 1720;
- за фактами сексуального насильства стосовно дітей – 13;
- за фактами депортації, примусового переміщення, викрадення – 85 [4].

Сьогодні захист прав та інтересів українських дітей, зокрема їхнього психологічного стану, є серйозною проблемою. Більшість із цих дітей є переселенцями. За офіційними даними, кількість дітей серед внутрішньо переміщених осіб складає 120 тис. Вони на власні очі бачили вибухи, смерть батьків, зазнали психологічного і навіть сексуального насильства з боку окупантів. Такі фактори можуть призвести до появи психологічних проблем, як-от: посттравматичний стресовий розлад, депресія, тривога.

Також однією з проблем є доступ до якісної освіти. Загалом в Україні було пошкоджено 873 навчальні заклади, зруйновано – 123, що призвело до припинення навчання. Багато дітей залишилися без можливості отримати освіту, що матиме серйозні наслідки для їхнього майбутнього.

Крім того, діти стикаються з проблемами в доступі до медичної допомоги та соціальних послуг. Медичні заклади на Сході країни були зруйновані або закриті, що ускладнює отримання такого роду допомоги.

Окупанти не пропускали українські гуманітарні вантажі на окуповані території, обстрілювали автомобілі, якими намагалися передати їжу, воду та медикаменти дорослим і дітям, які залишилися на окупованих територіях.

Слід зазначити, що під час воєнних конфліктів взаємодія органів Національної поліції з дітьми вимагає дотримання принципів та виконання стандартів, закріплених у міжнародному гуманітарному праві та Конвенції про права дитини [2]. Поліцейські повинні виконувати свої функції згідно з національним законодавством та міжнародними нормами, що регулюють захист прав дітей. Працівники Національної поліції мають враховувати ці норми та забезпечувати ефективний захист прав дітей відповідно до установлених стандартів.

Головна мета підрозділів ювенальної превенції полягає у захисті та забезпеченні прав дітей, котрі можуть бути порушені внаслідок воєнних дій [5, с. 409]. Серед їхніх завдань – і надання допомоги та захисту постраждалим дітям, розслідування кримінальних порушень, пов'язаних із порушенням прав дітей, а також притягнення винних осіб до відповідальності. Адже від початку повномасштабного вторгнення кожна дитина в Україні, навіть за відсутності тілесних ушкоджень, зазнала порушення її основних прав.

Захист прав та інтересів дітей в Україні під час повномасштабного вторгнення є надзвичайно важливим завданням, що потребує негайного вирішення. Україна вже почала в тяжких умовах воєнного часу реанімувати процедуру національного усиновлення, доклала максимуму зусиль, щоб усі українські діти змогли отримувати освіту попри військовий стан, незважаючи на те, де саме вони знаходяться: у бомбосховищі, в умовно безпечному регіоні України чи за кордоном. Забезпечила фінансову підтримку сім'ям, що змушені були виїхати з місць свого постійного проживання. Змінила законодавчі норми, зробивши автоматичним продовження соціальних виплат та соціальної підтримки дітей з інвалідністю до закінчення воєнного стану [6].

І хоча вітчизняні правоохоронні органи не мали повноцінної можливості зафіксувати усі кримінальні правопорушення, що відбувалися на окупованих територіях, зараз у звільнених районах країни відбувається активний процес розслідування злочинної діяльності окупантів. Зокрема, співробітники Національної поліції та Служби безпеки України працюють із дітьми, збираючи інформацію та фіксуючи усі випадки порушення їхніх прав. Уже зареєстровано понад 80 000 кримінальних правопорушень за ст. 438 Кримінального кодексу України «Порушення законів та звичаїв війни».

Зараз волонтери займаються евакуацією населення з окупованих територій, у першу чергу родин з дітьми. На жаль, не усі діти знаходяться на безпечних територіях, оскільки деякі батьки не бажають залишати власні домівки та досі тримають дітей під обстрілами.

На нашу думку, волонтерам потрібно створити певні спеціалізовані групи, що будуть закликати та переконувати батьків у важливості залишення територій, що перебувають у зоні бойових дій, задля безпеки їхніх дітей. У

такий спосіб вони допомагатимуть батькам усвідомити важливість безпеки та прийняти необхідні заходи для захисту дітей. Можна організовувати інформаційні зустрічі, на яких розповісти про можливі наслідки залишення дітей у небезпеці. Це допоможе підвищити рівень усвідомленості батьків щодо безпеки дітей та збереження їхнього життя. Адже діти – це наше продовження, майбутнє нашої держави.

1. Орлова В. 8 ночей без сну: як працює поліція під час війни. *УНІАН*. URL : <https://www.unian.ua/war/8-nochey-bez-snu-yak-pracyuye-policiya-pid-chas-viyni-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11737972.html>.

2. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

3. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.

4. Доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2022 році. *Омбудсман України*. URL : <https://ombudsman.gov.ua/childrenofwar-2023/images/documents/annual-report-2022.pdf>.

5. Романова А. С. Ювенальна превенція під час війни: особливості реалізації повноважень. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. С. 408–411.

6. Захист прав дітей в умовах війни: зміни в процедурі усиновлення. *Укрінформ*. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3496680-zahist-prav-ditej-v-umovah-vijni-zmini-v-proceduri-usinovlenna.html>.

Максим ШКУРАЦЬКИЙ

ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

ст. викладач **Олександр ЗАХАРЧЕНКО**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОФІЛАКТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЦІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Неповнолітніми є особи, які не досягли віку 18 років. Незважаючи на свій статус, вони нерідко виступають фігурантами різних адміністративних правопорушень, а інколи й не тільки адміністративних. Необхідно зазначити, що згідно зі ст. 12 КУпАП адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку [1].

Звісно, що вихованням дитини насамперед повинні займатися батьки,

але держава у свою чергу, через вихователів, вчителів та ін., також має докласти зусиль для того, щоб діти вирости законослухняними.

Почнемо з того, що вже і так є, але потребує удосконалення. Наприклад, закріплення за школою дільничного офіцера поліції є дійсно важливим, тому що діти у віці від 12 до 14 років проходять важкий період становлення, і дуже багато зовнішніх факторів впливають на їхню свідомість, тому, якщо, у тому числі за допомогою профілактичних бесід, донести до них той факт, що необхідно дотримуватися законів, це значно зменшить імовірність у майбутньому навмисного порушення ними законодавства. Однак незважаючи на те, що згідно з наказом № 650 від 28.07.2017 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад» поліцейська дільниця – це територія, що обслуговується дільничним офіцером поліції та поліцейським офіцером громади, із чисельністю населення, що не перевищує 6 тис. осіб у сільській місцевості та 7 тис. осіб – у містах [2], у деяких районах на дільничних офіцерів поліції, особливо у великих містах, а також де існує некомплект, припадає набагато більше населення, тому не завжди вдається налагодити якісну комунікацію.

Також значущим кроком є надання підліткам інформації про їхні права та обов'язки, а також проведення освітніх заходів стосовно законів і правил, що сприяють усвідомленню поведінки. Важливо вдосконалювати систему виховання, де діти отримують відповідні навички соціальної взаємодії, розв'язання конфліктів та емоційного контролю.

Необхідна підтримка родин через соціальні служби, консультативні центри та програми, що забезпечують стабільне та безпечне оточення для дітей. Важливим також є надання можливостей для активного дозвілля та участі у спортивних заходах, що відволікає дітей від негативних впливів і сприяє формуванню в них позитивних вражень.

Обов'язковим є залучення громади до роботи з молоддю та всебічна підтримка ініціатив громадських організацій, що опікуються неповнолітніми та сприяють створенню позитивного оточення для них. Влада повинна вести моніторинг адміністративних правопорушень серед дітей і аналізувати їх, аби адаптувати профілактичні заходи під конкретні потреби та тенденції.

Адміністративні правопорушення, у тому числі скоєні серед дітей, означають порушення встановлених правил і норм, що регулюють поведінку в громадському просторі та суспільстві та відображені в адміністративному кодексі. Відповідальність за правопорушення передбачає різні види адміністративних стягнень. Адміністративні справи щодо неповнолітніх правопорушників розглядаються лише у суді, і цей факт може створити певні помилкові уявлення дитини про судимість і досить негативно вплинути на неї [3, с. 31].

Також слід зазначити, що за скоєння адміністративного правопорушення особами до 16 років нести відповідальність будуть їхні батьки або особи, які їх замінюють, за ст. 184 КУпАП «Невиконання батьками або особами, що їх

замінюють, обов'язків щодо виховання дітей».

Можна дійти висновку, що система профілактики адміністративних правопорушень серед неповнолітніх потребує постійного удосконалення, а також створення сприятливих умов для розвитку дитини, щоб вона сама усвідомлювала необхідність дотримання законодавства.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад : наказ МВС від 28.07.2017 № 650. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text>.

3. Пархоменко П. І. Деякі особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення за участю дитини: перспективи вдосконалення процедури. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : юридичні науки*. 2021. Т. 32(71). № 4. С. 30–35. URL : https://juris.vernadskeyournals.in.ua/journals/2021/4_2021/8.pdf.

Ігор ЯРОВИЦЬКИЙ

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

викладач **Маргарита МАКСИМОВА**

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Пропонуємо розглянути питання захисту прав дітей на окупованих територіях та під час збройного конфлікту з огляду на міжнародний досвід.

Загалом дітей можна віднести до найбільш вразливої категорії населення, права якої постійно порушуються під час військових дій і збройних конфліктів, і це питання є особливо актуальним для окупованих територій. Нормативно-правова база України щодо забезпечення прав дітей на окупованих територіях та процедура узагальнення їхнього статусу в цілому, без фактичного змісту, має бюрократичний характер, через що людина не бажає отримувати відповідний статус переселенця.

Також актуальною проблемою сьогодення залишається захист прав та визначення меж відповідальності дітей – учасників бойових дій. Консолідована база вимагає індивідуальних форм та методів захисту прав дітей на окупованих територіях, а також під час військових дій і збройних конфліктів.

Зауважимо, що діти є самостійною і незалежною частиною суспільства,

кожна дитина має індивідуальну поведінку, а військові дії та соціально-економічна нестабільність в Україні спричиняють емоційно-стресову напругу в суспільстві, в тому числі в дитячому середовищі. Діти, з огляду на власне становище, потребують особливого підходу, соціального захисту та дотримання своїх прав. На жаль, у сучасному українському суспільстві цього захисту бракує, і в більшості випадків соціальний захист декларується лише в нормативних документах, але на практиці є недостатнім та неефективним через велику кількість випадків бюрократії, наслідком чого є недовіра до державної влади.

З початку бойових дій у 2014 р. на окупованих територіях відсутня єдина та скоординована соціальна політика щодо захисту прав дітей. Це призводить до того, що діти, які проживають на окупованих територіях, залишаються без належного захисту та підтримки. Брак координації між різними органами влади та громадськими організаціями ускладнює розв'язання проблем дітей, які потерпають унаслідок війни.

Захист прав дітей на окупованих територіях потребує законодавчо закріплених механізмів та надання реальної допомоги. Необхідно створити чітко визначений статус для дітей, які проживали або проживають на окупованих територіях під час збройних конфліктів. Також потрібно встановити порядок відшкодування шкоди здоров'ю, заподіяної під час військових дій. Це допоможе дітям отримати належну компенсацію та підтримку у важкі моменти.

Однак наразі більшість зусиль у цій сфері є неефективними. Необхідно розробити та впровадити адекватну соціальну допомогу для дітей, які потерпають унаслідок воєнних дій. Також необхідно створити єдину статистичну базу жертв війни, щонайперше дітей, щоб мати повну картину про те, як воєнний конфлікт впливає на їхнє життя. Тільки так можна забезпечити належний захист прав дітей на окупованих територіях. Проте, незважаючи на серйозність цього питання, на сьогодні у вітчизняній правовій науці недостатньо досліджень, присвячених питанням захисту прав дитини в умовах збройного конфлікту в Україні.

У 1924 р. Ліга Націй прийняла Женевську декларацію, що стала одним зі перших офіційних документів, що закріплював права дитини та гуманні принципи. У 1959 р. ООН ухвалила Декларацію прав дитини, що розширила перелік прав дитини [1]. Пізніше ці положення були закріплені в Конвенції про права дитини 1989 року [2]. У 2000 р. було прийнято протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах [3]. Україна ратифікувала Конвенцію про права дитини у 1991 р., і її положення повинні виконуватися та відображатись у національному законодавстві, зокрема у Конституції України, Сімейному кодексі та Кримінальному кодексі, а також у законах про охорону дитинства, соціальний захист бездомних осіб та інших. Держава визнає дитину особливим об'єктом, що охороняється законом. Незважаючи на наявність значної кількості нормативно-правових актів, що

регулюють різні аспекти захисту прав дитини, на думку Гельсінської спілки, «сьогодні існує дуже мало правових норм, які встановлюють особливості правового регулювання прав дитини в умовах збройного конфлікту» [4]. У 2014 р. було прийнято Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», але норми щодо соціально-правового захисту дітей були загальними та не деталізованими. У 2017 р. було підписано Указ Президента України щодо забезпечення додаткових соціальних гарантій дітям учасників бойових дій та дітям, батьки яких загинули під час проведення АТО. У 2008 р. Уряд України також прийняв постанову про надання дітям статусу постраждалих від війни.

Отже, держава визнає дитину особливим об'єктом, що охороняється законом, і має забезпечувати її права та соціально-правовий захист, зокрема під час збройного конфлікту. Таким чином, можна дійти висновку, що права дітей в Україні законодавчо закріплені дуже широко, але залишається ще багато проблем у цій сфері. Нагляд за виконанням законодавства України у сфері захисту прав дітей в АР Крим та окремих районах окупованих територій Донецької та Луганської областей не здійснюється, на що неодноразово наголошувалося, в тому числі під час парламентських слухань на тему «Права дитини в Україні: забезпечення, збереження, захист». Поки що найменшу підтримку від держави отримують діти, постраждалі під час бойових дій, які втратили годувальників і батьків, які отримали інвалідність унаслідок бойових дій та найбільше постраждали від бойових дій. Особливого догляду потребують діти, які проживають у «сірій зоні» та поблизу бойових дій у Донецькій, Луганській областях та прилеглих районах. За даними ЮНІСЕФ, на відстані 15 кілометрів по обидва боки лінії розмежування проживає майже 200 тис. дітей віком до 18 років. Це ті діти, які щодня на власні очі бачать зброю, чують постріли, під час бомбардування ховаються у бомбосховищі біля школи, попри все долучаються до навчального процесу. Крім того, отримання статусу дитини, яка постраждала внаслідок бойових дій та збройних конфліктів, пов'язане з багатьма бюрократичними перепонами, а з огляду на відсутність змістовного наповнення стають зрозумілими причини небажання людей отримувати цей статус: із 1 вересня 2018 р. лише дитина, яка постраждала внаслідок бойових дій та конфліктів, не має права отримати статус дитини. 0 отримали цей статус. 18% дітей з числа тих, хто має право на її отримання.

Також варто звернути увагу на факти використання дітей у військових конфліктах та пов'язаних із ними діях (допомога у розміщенні блокпостів, виконання військових запитів щодо надання послуг тощо). Однак прийняте у міжнародному праві визначення поняття «втягнення дітей у збройний конфлікт», під яким розуміється використання дітей збройними силами чи групами, що не обмежується безпосередньою участю у бойових діях, у чинному законодавстві не відображено. Проте Кримінальний кодекс України також не визнає злочином втягнення дітей у збройний конфлікт.

Невирішеним залишається питання співвідношення норм національного та міжнародного права, згідно з якими діти, які беруть участь у військових конфліктах, не несуть відповідальності за свої дії, при цьому традиційно під дітьми розуміють осіб віком до 18 років. Кримінальний кодекс України (ст. 22) передбачає дії, за які кримінальна відповідальність настає з 14 років, зокрема деякі з них можуть бути вчинені під час воєнних дій.

З огляду на вищевикладене можна дійти висновку, що забезпечити безумовне дотримання існуючих норм у зонах збройних конфліктів дуже важко, а іноді й неможливо, зважаючи на специфіку регіонів тимчасового перебування державних органів України, або повністю розташовані, не здійснюють свої повноваження. З метою ефективного виконання зобов'язань щодо захисту дітей у зоні бойових дій бажано розширити співпрацю держави з відповідними неурядовими організаціями та іншими представниками громадянського суспільства та надавати їм підтримку у проведенні відповідних заходів. Крім того, вдосконаленню підлягають норми чинного законодавства щодо правового статусу дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Цей статус вимагає конкретизації, уточнення та «наповнення» реальними можливостями та перевагами. Також важливо спростити бюрократичні процедури, пов'язані з отриманням відповідного статусу, та забезпечити безперешкодну реалізацію наданих дитині прав і можливостей.

1. Юридична енциклопедія : у 6 т. / під ред. Ю. С. Шемшученко та ін. ; НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998. Т. 2 : Д-Й. 744 с.

2. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

3. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі у збройних конфліктах від 01.01.2000. Ратифіковано із заявою Законом України від 23.06.2004. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_795.

4. Біда О. А., Блага А. Б., Мартиненко О. А. та ін. Дитинство під прицілом: права дитини в умовах збройного конфлікту на сході України : наук. видання / за заг. ред. А. П. Бущенко. Київ : КИТ, 2016. 82 с.

Наукове видання

БЕЗПЕКА ДИТИНИ: ПРАВОВИЙ,
ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ, ОСВІТНІЙ
ТА ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВИМІРИ

*Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції*

(м. Дніпро, 19 жовтня 2023 року)

Редактори, оригінал-макет –
Є. В. Коваленко-Марченкова, А. В. Самотуга

Редактор *О. Ю. Чижевська*

Підп. до друку 09.04.2024. Формат 60x84/16. Друк – цифровий. Папір офісний.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 14,76. Обл.-вид. арк. 15,88. Зам. № 23/23-зб

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rvv_vonr@dduvs.in.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 6054 від 28.02.2018